

TIGHT BINDING BOOK

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_200125

UNIVERSAL
LIBRARY

ಪ್ರತಿಭಾಗ್ರಂಥಮಾಲಾ, ಧಾರವಾಡ. ಕಿರಣ ೨

ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿ

ಸತ್ಯೇಂದ್ರನಾಥ ಃ ಬೆಳಕು-ನೆಳಲು ಃ ಬಿಲಾಸಿ

(ರಚಿತ ಬಾಬುಗಳ ನಾಲ್ಕು ನೀಳ್ಗತೆಗಳು)

ಅನುವಾದಕರು.-

ಶ್ರೀ ಗುರುನಾಥ ಜೋಶಿ

ತಾ. ೧೦-೪-೧೯೪೪

ಬೆಲೆ ೧-೮-೦

ಪ್ರಕಾಶಕರು:—

ಭಾಲಚಂದ್ರ ಘಾಣೇಕರ

ಪ್ರತಿಭಾ ಗ್ರಂಥಮಾಲಾ, ಧಾರವಾಡ

ಸಂಪಾದಕರು

ಭಾಲಚಂದ್ರ ಘಾಣೇಕರ

ಮುದ್ರಕರು.—

ಶ್ರೀ. ಗೋ. ಕುಲಕರ್ಣಿ

ಸಾಧನ ಮುದ್ರಣಾಲಯ, ಧಾರವಾಡ

ಮುನ್ನುಡಿ

‘ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿ’ಯು ಮೊದಲು ಪ್ರತಿಭಾ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ನೇರಿದ ಬಳಿಕ ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಹೊರಟಂತೆ ಆಗಿದೆ. ಈ ಮೊದಲು ‘ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿ’ಯನ್ನು ‘ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಂದಿರ’ದ ಪ್ರಕಟನೆಯಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದೆ. ಆದರೆ, ನನ್ನ ಬಾಲ್ಯ ಸ್ನೇಹಿತರಾದ ಶ್ರೀ. ಭಾಲಚಂದ್ರ ಘಾಣೇಕರ ಅವರು ಗಂಟುಬಿದ್ದು ತಮ್ಮ ಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಒಯ್ದು ಬಿಟ್ಟರು. ಇನ್ನೂ ಮೂರು ಕತೆಗಳನ್ನು ಅನುವಾದಿಸಲು ಬಿನ್ನಸಿಕೊಂಡರು. ಅವರ ಬಿನ್ನಹಕ್ಕೆ ಮನ್ನಣೆಯಿತ್ತು ಭಾರ (ಸತ್ಯೇಂದ್ರನಾಥ), ಪ್ರಕಾಶ ಮತ್ತು ಛಾಯಾ (ಬೆಳಕು - ನೆಲೆ), ಮತ್ತು ಬಿಲಾಸಿ ಈ ಮೂರು ಕತೆಗಳನ್ನೂ ಅನುವಾದಿಸಿಕೊಟ್ಟೆನು ‘ಹರಿಲಕ್ಷ್ಮಿ’ಯು ‘ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿ’ಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ ನನ್ನ ಅನುವಾದದಲ್ಲಿ

ದಿವಂಗತ ಶರತ್ ಬಾಬುಗಳ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ನಾನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಏನನ್ನೂ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಅನುವಾದವನ್ನು ಕುರಿತು ಏನನ್ನೂ ನನಗೆ ಹೇಳುವ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಹೃದಯದ ತಂತಿಗಳನ್ನು ಮೀಂಟಿದ ಕತೆಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಅನುವಾದಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವೆ. ಓದುಗರ ಎದೆಯ ತಂತಿಗಳನ್ನು ಇವು ಮೀಂಟಿದರೆ ಸಾಕು, ನನ್ನ ಅನುವಾದ ಸಾರ್ಥಕವಾಯಿತೆಂದು ನಾನು ಬಗೆಯುವೆ.

ಪ್ರತಿಭಾ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ದಿ|| ಶರತ್ ಬಾಬುಗಳ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡುದಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರೀ. ಭಾಲಚಂದ್ರ ಘಾಣೇಕರ ಅವರಿಗೂ ದಿ|| ಶರತ್ ಬಾಬುಗಳ ಎಲ್ಲ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಅನುವಾದಿಸಲು ಮುಂಬಯಿಯ ಹಿಂದೀ ಗ್ರಂಥ ರತ್ನಾಕರ ಕಾರ್ಯಾಲಯದವರಿಂದ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಕೊಟ್ಟ ಶ್ರೀ. ಸಿದ್ಧನಾಥ ಪಂಠರಿಗೂ ನಾನು ಕೃತಜ್ಞ.

ಪ್ರಕಾಶಕರ ನೂತನ

ಪ್ರತಿಭಾ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯ ಎರಡನೇ ಕಿರಣವಾದರೂ ಬೇಗನೆ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದುದಕ್ಕಾಗಿ ನಮಗೆ ತುಂಬಾ ಸಂತೋಷವಾಗಿದೆ. ವಾಚಕರಿಗಾದರೂ ಅಷ್ಟೇ ಸಂತೋಷವಾಗುವದೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ಗೆ| ಗುರುನಾಥ ಜೋಶಿಯವರು ನಮ್ಮ ಬನ್ನಹಕ್ಕೆ ಮನ್ನಣೆಯಿತ್ತು ಸಕಾಲಕ್ಕೆ ಈ ನೀಳ್ಗತೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಕೊಟ್ಟುದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ತುಂಬಾ ಆಭಾರಿಯಾಗಿದ್ದೇವೆ. ವಂಗ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಟರನ್ನಿಸಿಕೊಂಡ ದಿ|| ಶರಚ್ಚಂದ್ರ ಚಟರ್ಜಿಯವರ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿದ ಭಾರತೀಯನಿಲ್ಲ. ಶ್ರೀ. ಗುರುನಾಥ ಜೋಶಿಯವರ ಸುಲಭ-ಸಹಜವಾದ ಸುಂದರ ಶೈಲಿಯ ಒಪ್ಪ ಬೇರೆ ಅದಕ್ಕ. ಅಂದಬಳಿಕ ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲಿ ಈ 'ಪ್ರತಿಭಾ ಕಿರಣವನ್ನು' ಮೆಚ್ಚಿದಿರಲಾರರೆಂದು ನಾನಂತೂ ಪ್ರಣಾ ನಂಬಿದ್ದೇವೆ.

ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಅಚ್ಚು ಮೆಚ್ಚಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸಿ ಕೊಟ್ಟ ಸಾಧನ ಮುದ್ರಣಾಲಯದ ಒಡೆಯರಿಗೂ ಶರಚ್ಚಂದ್ರರ ವಡಿಯಚ್ಚನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ನೆರವಾಗ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಭಂಡಾರದ ಒಡೆಯರಿಗೂ ಅತ್ಯಂತ ಉಪಕೃತರಾಗಿದ್ದೇವೆ

—ಭಾಲಚಂದ್ರ ಘಾಣೇಕರ

ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿ

೧

ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಸಂಗತಿಯಿಂದ ಈ ಕತೆಯು ಹುಟ್ಟಿದೆ. ಆ ಸಂಗತಿ ಅಷ್ಟು ಚಿಕ್ಕದು ಇರಲಿಲ್ಲ. ತುಚ್ಛವಾದುದೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ನದಿಯ ದಂಡೆಯ ಒಳಿ ಒಂದು ಹಡಗವೂ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ದೋಣಿಯೂ ಅಕ್ಕನಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಕಟ್ಟಿದ್ದುವು. ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಒಂದು ಬರುಗಳೆಯದ್ದು ನದಿಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲೋಲ ಕಲ್ಲೋಲವಾಗಿ ಹೋಯಿತು. ಹಡಗವು ಬಿಚ್ಚಿತು, ದೋಣಿಯು ಅದರೊಡನೆ ತಾಕಲಾಡಿ ಒಡೆದು ಚೂರು ಚೂರಾಗಿ ಹೇಳಪಸರಿಲ್ಲದಂತ ನಾಶವಾಗಿ ಹೋಯಿತು. ಜೀವನದಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯವಂಚದಲ್ಲಿಯೂ ಆಗುವುದೇ ಹೀಗೆ.

ಬೇಲವುರ ತಾಲೂಕು ಅಷ್ಟು ಚಿಕ್ಕದೂ ಅಲ್ಲ, ದೊಡ್ಡದೂ ಅಲ್ಲ. ರೈತರನ್ನು ಎಷ್ಟು ಕಾಡಿದರೂ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಹನ್ನೆರಡು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿ ಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಹಿಂದಿನ ಜಮೀನು ದಾರರು ಶಿವಚರಣರು ಮತ್ತು ವಿಸಿನ ಬಿಹಾರಿ ಅವರು. ಶಿವಚರಣರು ಹದಿನೈದುವರೆ ಆಣೆಯ ಪಾಲುಗಾರರು, ವಿಸಿನ ಬಿಹಾರಿಯು ಮಾತ್ರ ಎರಡು ಬಿಲ್ಲೆಯ ಪಾಲುಗಾರ. ಇವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ದೊಡ್ಡ ಹಡಗು ಮತ್ತು ಚಿಕ್ಕ ದೋಣಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯು ಆಗಲಾರದು.

ದೂರದ ಸಂಬಂಧವಿದ್ದರೂ ಇವರೂ ಒಂದೇ ಗೋತ್ರದವರು, ಒಂದೇ ಕುಲದವರು. ಇವರ ಜಮೀನುದಾರಿಯ ಮಹಾಸನವು ಏಳು ಎಂಟು ತಲೆಗಳ ನೋವಲು ಒಂದೇ ಆಗಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಈ ದಿನ ಒಬ್ಬರ

ಮನೆಯು ಮೂರು ಅಂತಸ್ತಿನದು, ಇನ್ನೊಬ್ಬರದು ಹೆಂಟಿಯದು ಇದೆ. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ದಿನಗಳು ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಿರುವಾಗ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಬಿರುಗಾಳಿಯೆದ್ದಿತು ಮತ್ತು ಎಲ್ಲವೂ ತಲೆ ಕೆಳಕಾಗಿ ಹೋಯಿತು. ಅದರ ಕತೆಯು ಹೀಗಿದೆ:—

ಹದಿನೈದುವರೆ ಆಣೆಯ ವಾಲುಗಾರ ಶಿವಚರಣರ ಪೆಂಡತಿ ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಅಕಾಲ ಮೃತ್ಯುವಿಗೆ ಒತ್ತಾದಳು. ಆಗ ಶಿವಚರಣರಿಗೆ ನಾಲ್ಕತ್ತು ನಾಲ್ಕತ್ತೊಂದು ವಯಸ್ಸು. ಗೆಳೆಯರು ಇನ್ನೊಂದು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೇಳಿದರು. ರತ್ನಗಳು ‘ಶಿವಚರಣರಿಗೆ ನಾಲ್ಕನು ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸು ಎಂದೋ ಆಗಿವೆ!’ ಎಂದು ನಗೆಯಾಡತೊಡಗಿದರು. ಇವೆರಡೂ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಹುರುಳಿಲ್ಲ. ಹುರುಳಿನ ಮಾತು ಎಂದರೆ ಇದು—ಅವರ ದೇಹವು ಹುರಿಕಟ್ಟಿಗಿದ್ದಿತು, ಮುಖವು ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದ್ದಿತು. ಕೂದಲು ಬೆಳ್ಳಗಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಅವರ ವಯಸ್ಸನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಜನರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ತೊಂದರೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಅವರಿಗೇ ತಮ್ಮ ವಯಸ್ಸು ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇರಲಿ, ಶ್ರೀಮಂತರ ಮದುವೆಯ ವಯಸ್ಸನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿಲ್ಲ. ‘ಬೇಡ ಬೇಡ’ ಎಂದು ದುಃಖದಲ್ಲಿ ಎರಡು ತಿಂಗಳುಗಳು ಕಳೆದುವು. ಬಳಿಕ ಶಿವಚರಣರು ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿ ಮನಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದರು. ರತ್ನ ಪಕ್ಷದವರು ಏನೇ ಹೇಳಲಿ, ಪ್ರಜಾಪತಿ*ಯು ಅವರ ಮೇಲೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿದ್ದ ಎಂಬುದನ್ನು ಒಪ್ಪಲೇಬೇಕು. ರತ್ನ ಪಕ್ಷದವರು ಎಂದರು “ವರನ ವಯಸ್ಸನ್ನೂ ಕನೈಯ ವಯಸ್ಸನ್ನೂ ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ ಅಷ್ಟು ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಒಂದೆರಡು ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ಹಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದರೆ ಚೆನ್ನಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು!” ಅವರು ಏನೇ ಎನ್ನಲಿ, ಆಕೆಯು ಬಹು ಸುಂದರಿ. ಆಕೆಯ ಲಾವಣ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಯಾರೂ ಆಕ್ಷೇಪವನ್ನೆತ್ತಲಿಲ್ಲ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮದುವೆ ಯಾಗಲಿರುವ ಹುಡುಗೆಯರಂತೆ ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ವಯಸ್ಸು ಸ್ವಲ್ಪ

* ‘ಪ್ರಜಾಪತಿ’ ಎಂದರೆ ವಿವಾಹ ದೇವತೆ—ಬ್ರಹ್ಮ.

ಹೆಚ್ಚಿರಬಹುದು. ತಾತ್ಪರ್ಯವಿಷ್ಣು : ಆಕೆಯ ವಯಸ್ಸು ಹತ್ತೊಂಬತ್ತ ಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಿರಲಾರದು. ಆಕೆಯ ತಂದೆ ಆಧುನಿಕ ವಿಚಾರವನರು. ಅವರು ಬಹಳ ಜತನದಿಂದ ಆಕೆಗೆ ಮ್ಯಾಟ್ರಿಕ್ ವರೆಗೆ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕೊಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ವಿಚಾರಗಳೇ ಬೇರೆಯಾಗಿದ್ದವು. ಆದರೆ ದುರ್ದೈವದಿಂದ ಅವರಿಗೆ ವ್ಯಾವಾರದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಹಾನಿಯಾಗಿ ಬಡತನವು ಬಂದುದರಿಂದ ಇಂತಹ ಸುವಾತ್ರನಿಗೆ ಮಗಳನ್ನು ಕೊಡಬೇಕಾಗುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಬಂದಿತು.

ಲಕ್ಷ್ಮಿ ವಟ್ಟಣದ ಹುಡುಗೆ, ಗಂಡನ ಮನವನ್ನು ಒಂದೆರಡು ದಿನವಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅರಿತುಕೊಂಡಳು. ಆದರೆ ಆತ್ಮೀಯರಿಂದ ತುಂಬಿದ ಈ ದೊಡ್ಡ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮನಬಿಚ್ಚಿ ಇರಲು ಬಾರದಾಯಿತು. ಯಾರ ಒಡನೆಯೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಮೋಗಲು ಮನಸ್ಸಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅತ್ತ ಶಿವ ರರಣರು ಆಕೆಗೆ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ವಾರವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಮುದುಕ ಗಂಡನಿಗೆ ಹರೆಯದ ಹೆಂಡತಿ ಸಿಕ್ಕದರಿಂದ, ಅವರಿಗೆ ಒಂದು ಅಮೂಲ್ಯ ನಿಧಿಯು ಸಿಕ್ಕಂತೆ ಆಗಿದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಅಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿಯು ತಿದ್ದರು. ಮನೆಯ ಜನರು, ಆಳುಮಕ್ಕಳು, ಹೆಂಗಸರು ಆಕೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ನಡೆಸಬೇಕು, ಮರ್ಯಾದೆ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸದಾದರು. ಆಕೆಯ ಕಿವಿಗೆ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಒಂದು ಸೊಲ್ಲು ಕೇಳಿಬರುತ್ತಿದ್ದಿತು:— ನಡುವಿನ ಸೊಸೆಯ ಮುಖಕ್ಕೆ ಮಸಿಯನ್ನು ಬಳಿದಂತಾಯಿತು. ಈಗ ಆಕೆಗೆ ಇದ್ದ ರೂಪ, ವಿದ್ಯಾಬುದ್ಧಿ, ಗುಣಗಳ ಅಹಂಕಾರವು ಮೂರಾಯಿತು.

ಇಷ್ಟು ಮಾಡಿದರೂ ಅದರಿಂದ ಯಾವ ಲಾಭವೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಎರಡೇ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಆಕೆಯು ಬೇನೆ ಬಿದ್ದಳು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಡುವಿನ ಸೊಸೆಯ ಕೂಡ ಆಕೆಯ ಭೇಟಿಯಾಯಿತು. ನಡುವಿನ ಸೊಸೆಯಿಂದಲೇ ವಿಸಿನನ ಹೆಂಡತಿ. ದೊಡ್ಡ ಮನೆಯ ಮೂನ ಸೊಸೆಗೆ ಜ್ವರ ಬಂದುದನ್ನು ಕೇಳಿ, ಆಕೆಯನ್ನು ನೋಡಲು ವಿಸಿನನ ಹೆಂಡತಿಯು ಬಂದಿದ್ದಳು. ವಯಸ್ಸಿನಿಂದ ಆಕೆಯು ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಗಿಂತ ಒಂದೆರಡು ವರ್ಷ ದೊಡ್ಡವಳು.

ಇರಬಹುದು. ಆಕೆಯೂ ಸುಂದರಿ ಎಂಬುದನ್ನು ಮನದಲ್ಲೇ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಒಪ್ಪಿದಳು. ಆದರೆ ಈಗ ಬಡತನದ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಆಕೆಯ ಶರೀರದ ಮೇಲೆ ಮೂಡಿದ್ದವು; ಅವಳು ಒಡೆದು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು. ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಆರೇಳು ವರ್ಷದ ಬಾಲಕನಿದ್ದ, ಅವನೂ ಬಡಕಾಗಿದ್ದ ! ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಆಕೆಗೆ ತನ್ನ ಹಾಸುಗೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಲು ತಾಣವನ್ನಿತ್ತು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಆಕೆಯ ಮುಖವನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಕೈಯಲ್ಲಿ ಎರಡೆರಡು ಚಿನ್ನದ ಬಳೆಗಳ ವಿನಾ ದೇಹದ ಮೇಲೆ ಯಾವ ಆಭರಣವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯು ಉಟ್ಟ ಸೀರೆಯೂ ಬಹಳ ಸಾದಾ ಇದ್ದಿತು. ಗಂಡನ ಅಗಲ-ಅಂಚಿನ ಮೇತರನನ್ನು ಉಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಳೊ ಎನ್ನೊ ಎಂಬಂತೆ ಎನಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಹಳ್ಳಿಯ ವದ್ಧತಿಯಂತೆ ಬಾಲಕ ದಿಗಂಬರನಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನೂ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಪಂಚೆಯನ್ನುಟ್ಟಿದ್ದ. ವಿಸಿನನ ಹೆಂಡತಿ ನಿರಾಭರಣ ಸುಂದರಿ, ಆಕೆಯ ಜೊತೆಗಿದ್ದ ಬಾಲಕ ಸತ್ಯಸುಂದರ.

ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಮೆಲ್ಲಗೆ ನಡುವಿನ ಸೊಸೆಯ ಕೈಯನ್ನು ತನ್ನ ಕೈಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು “ ನನಗೆ ಜ್ವರ ಬಂದುದು ನನ್ನ ಭಾಗ್ಯ, ಅದುದರಿಂದಲೇ ತಮ್ಮ ಭೇಟಿಯಾಗಲು ಅಸಕಾಶ ದೊರೆಯಿತು. ನೆಂಟಸ್ತಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಹಿರಿಯ ಓರಗಿತ್ತೆ ನಡುವಿನ ಸೊಸೆ! ನಡುವಿನ ಮೈದುನರು ಇವರಿಗಿಂತ ಬಹಳ ಚಿಕ್ಕವರು ಎಂದು ಕೇಳಿರುವೆ ” ಎಂದಳು.

ನಡುವಿನ ಸೊಸೆಯು ನಗುಮೊಗದಿಂದ “ ನೆಂಟಸ್ತಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಚಿಕ್ಕವಳಾಗಿದ್ದರೂ ನನ್ನನ್ನು ‘ ತಾವು ’ ಎಂದು ಸಂಬೋಧಿಸಬೇಕೆ ? ” ಎಂದಳು.

“ ಸರಿ, ಮೊದಲ ದಿನ ಎಂದೆ ‘ ತಾವು ’ ಎಂತ. ನಾನೆಂದೂ ‘ ತಾವು ’ ಎನ್ನುವವಳಲ್ಲ. ಆದರೆ ನೀನು ನನಗೆ ‘ ಹಿರಿಯ ಓರಗಿತ್ತೆ ’ ಯೆಂದು ಎನ್ನಬಾರದು. ನನಗೆ ಇದೆಲ್ಲ ಸರಿಬರುವುದಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಹೆಸರು ಲಕ್ಷ್ಮಿ. ”

“ ಹೆಸರು ಹೇಳುವುದು ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ ಜೀಜೀ (ಹಿರಿಯ ಓರಗಿತ್ತೆ), ತಮ್ಮನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲೇ ಗೊತ್ತಾಗುವುದು. ಆದರೆ, ಅದಾರೊ ಎನ್ನೊ

ತಮಾಷೆಯಿಂದ ನನ್ನ ಹೆಸರನ್ನಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟರು ಕಮಲಾ ಎಂದು.”
ಎಂದುನಡುವಿನೆ ಸೊಸೆಯು ಕೂತೂಹಲದಿಂದ ನಸುನಕ್ಕಳು.

‘ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲೇ ನಿನ್ನ ಹೆಸರೂ ಗೊತ್ತಾಗುವುದು’
ಎಂದು ಉತ್ತರವಾಗಿ ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಹೇಳಬಯಸಿದರೂ ಅದು
‘ನಕಲು’ ಆಗುವುದೆಂದು ಬಗೆದು ಸುಮ್ಮನಾದಳು. ಬಳಿಕ ಸ್ವಲ್ಪ
ಸಮಯದ ನಂತರ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು “ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಹೆಸರಿನ ಅರ್ಥವು ಒಂದೇ.
ಆದರೆ ನಡುವಿನ ಸೊಸೆ, ನಾನು ನಿಮಗೆ ‘ನೀನು’ ಎಂದೆ, ನೀವೂ
ನನಗೆ ‘ನೀನು’ ಎಂದು ಹೇಳದಾದಿರಲ್ಲ.” ಎಂದಳು.

ನಡುವಿನ ಸೊಸೆಯು ನಗುತ್ತಾ “ಬಾಯಿಂದ ಒಮ್ಮೆಗೆ ಬರುವು
ದಿಲ್ಲ ಜೀಜೀ, ವಯಸ್ಸಿನ ದೃಷ್ಟಿಯೊಂದನ್ನಳಿದು ಎಲ್ಲ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ
ತಾವು ನನಗಿಂತ ದೊಡ್ಡವರು. ಇನ್ನೆರಡು ದಿನವ ಹೋಗಲಿ, ಅಗತ್ಯ
ವುಂಟಾದರೆ ಬದಲಾಯಿಸಲು ನೇಳೆ ತಗಲದು.” ಎಂದಳು.

ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಉತ್ತರವೀಯುವುದಕ್ಕೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಈ ಹಂಗುಸು
ಒಂದೇ ದಿನದ ಪರಿಚಯದಿಂದ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಘನಿಷ್ಠ ಮಾಡಲು
ಬಯಸುವದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಆಕೆಯು ಅರಿತಳು. ಆಕೆಯು ಹೇಳುವು
ದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲೇ ನಡುವಿನ ಸೊಸೆಯು ಹೂರಡಲನುವಾಗಿ “ಇನ್ನು
ನಾನು ಹೊರಡುವೆ ಜೀಜೀ, ನಾಳೆ ಪುನಃ—” ಎಂದಳು.

ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ “ಈಗಲೇ ಅಷ್ಟೇನು ಅವಸರ?
ಸ್ವಲ್ಪ ಕುಳಿತುಕೊ” ಎಂದಳು.

“ತಾವು ಅವು ಣಿಯಿತ್ತರೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲೇಬೇಕಾಗುವುದು.
ಆದರೆ ಇವೊತ್ತು ಹೋಗಗೊಡಿರಿ. ಅವರು ಮನೆಗೆ ಬರುವ ಹೊತ್ತಾಗಿದೆ”
ಇಷ್ಟೆಂದು ಕಮಲೆಯು ಎದ್ದು ನಿಂತು ಹುಡುಗನ ಕೈ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು
ನಗುತ್ತಾ “ಹೋಗಿಬರುವೆ ಜೀಜೀ. ನಾಳೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಬೇಗ ಬರುವೆ.”
ಎಂದಳು.

ವಿನಿನನ ಹೆಂಡತಿಯು ಹೋದತ್ತ ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ನೋಡುತ್ತ
ಮಲಗಿದ್ದಳು. ಈಗ ಜ್ವರ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮನದಲ್ಲಿ ಗ್ಲಾನಿಯಿದ್ದಿತು.

ಆದಾಗ್ಯೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಮರೆತಳು. ಇದುವರೆಗೆ ಆಕೆಯ ಮನೆಗೆ ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಹೆಂಗಸರು ಬಂದು ಹೋಗಿರುವರು. ಆದರೆ ಅವರನ್ನು ಈ ಕಮಲೆಯೊಡನೆ ಹೋಲಿಸಲಾಗುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಅವರು ತಮ್ಮಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾವೇ ಬಂದರು, ಬೇಗ ಹೊರಡಲು ಏಳುತ್ತಲೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲು ಹೇಳಿದರಾಯಿತು, ಕೇಳುವುದೇನು ? ಅವರಲ್ಲಿ ಅದೆಷ್ಟು ವಾಚಾಳತನ, ಅದೆಷ್ಟು ಅಹಂಕಾರ, ಅದೆಷ್ಟು ಮನೋರಂಜನೆಗಾಗಿ ಮಾಡುವ ಲಜ್ಜಾಸ್ಪದ ಪ್ರಯತ್ನ ಇತ್ತು ! ಭಾರದಿಂದ ಕುಸಿದ ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸು ಆ ಹೆಂಗಸರ ವಿರುದ್ಧ ಬಂಡೆನ್ನೆಬ್ಬಿಸಲು ಬಯಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಬಂದು ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ರೋಗಶಯ್ಯೆಯ ಬಳಿ ತನ್ನ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ಕೋದ ಹೆಂಗುಸು ಯಾರು ? ಆಕೆಯ ತವರುಮನೆಯ ಮಾತನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಲು ಮೆರೆತು ಹೋಯಿತು. ಆಕೆಯು ತನ್ನಂತೆ ಕಲಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಓದು-ಬರೆಹ ಕಲಿತವಳಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಹೇಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಳೋ. ಹಳ್ಳಿಯವಳಾದರೂ ವಿಸಿನನ ಹೆಂಡತಿ ಓದುಬರೆಹ ಬಲ್ಲವಳು, ಇದ ಕ್ರೋಧರವಾಗಿಯೇ ಆಕೆಯ ವ್ರಸಿದ್ಧಿ. ರಾಗರಾಗಿನಿಯಲ್ಲಿ ಕಮಲೆಯು ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿರಬಹುದು, ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಓದು ಆಕೆಗೆ ಬರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಎಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಯೋಚಿಸಿದಳು. ವಿಸಿನನಂಥ ಬಡವನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಆಕೆಯ ತಂದೆಯು ಆಕೆಗೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಸ್ತರ ರನ್ನಿಟ್ಟು ಓದು-ಬರೆಹ ಕಲಿಸಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ, ಸಾಲಿಗೆ ಕಳುಹಿ ಓದಿಸಿ, ಪಾಸು ಮಾಡಿಸಿ ಕನ್ಯಾದಾನವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಉಜ್ವಲ ಶ್ಯಾಮವರ್ಣ, ಬೆಳ್ಳಗೆ ಎಂದು ಹೇಳಲುಬಾರದು. ಆದರೆ ರೂಪದ ಮಾತನ್ನು ಬಿಡಿರಿ— ಶಿಕ್ಷಣ, ಸಂಸ್ಕರಣ, ಸಂಸ್ಕಾರ ಮುಂತಾದುದರಲ್ಲಿ ವಿನನನ ಹೆಂಡತಿ ಕಮಲೆಯು ತನ್ನ ಎದುರಿಗೆ ಸರಿಸಮಾನಳಾಗಿ ನಿಲ್ಲಳು ಎಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಯೋಚಿಸಿದಳು. ಆದರೆ ಒಂದು ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಾನು ಕಮಲೆಗಿಂತ ಕಿರಿಯಳು ಎಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಭಾವಿಸಿದಳು. ಅದಾವುದೆಂದರೆ ಕಂಠಸ್ವರ ! ಮಾತು ಇಂಪಾದ ಗಾನ ! ಮಾತಿನ

ರೀತಿ ಮಧುರ ತಾನ! ಜಡತೆ ಎನಿತೂ ಇಲ್ಲ, ಮಾತಿನ ಸ್ರವಾಹ ನಿರರ್ಗಳ. ಆದರೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದುದು ಆಕೆಯ ಅಂತರ. ಬಡವರ ಮನೆಯ ಸೊಸೆ. ಈ ಮಾತನ್ನು ಬಾಯಿಂದ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ತೋರಿಸಿದಳು. ಅದೇ ಬಡತನವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಮಾಡುವ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ರೀತಿಯಾಗಿತ್ತು. ಆಕೆಯು ಬಡವೆ, ಆದರೆ ಕಂಗಾಲಿಲ್ಲ. ಒರ್ವ ಸತ್ಕೃತದ ಹೆಂಗಸು ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಸತ್ಕೃತದ ರೋಗಪೀಡಿತ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳನ್ನು ನೋಡ ಬಂದಿದ್ದಳು. ಇದರ ವಿನಾ ಮತ್ತಾವ ಉದ್ದೇಶವೂ ಆಕೆಯ ಬರು ವಿಕೆಯಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ನಾಯಂಕಾಲ ಪತಿಯು ನೋಡಲು ಬಂದಾಗ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಹೇಳಿದಳು “ಈ ದಿನ ಆ ಮನೆಯ ನಡುವಿನ ಸೊಸೆ ಯೊಡನೆ ಭೇಟಿಯಾಯಿತು.”

“ಯಾರೊಡನೆ? ವಿನಿಸಿನ ಹೆಂಡತಿಯೊಡನೆ?”

“ಹೌದು, ನನ್ನ ಸೌಭಾಗ್ಯ. ಇಷ್ಟು ದಿನಗಳಾದ ಬಳಿಕ ನನ್ನನ್ನು ಕಾಣಲು ತಾನಾಗಿಯೇ ಬಂದಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಐದು ನಿಮಿಷಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕೂತ್ತು ನಿಲ್ಲಲಿಲ್ಲ. ಕೆಲಸವಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಿ ಕೂರಟುಕೂರಿದಳು.”

“ಕೆಲಸ? ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ದಾಸದಾಸಿಯರು ಇದ್ದಾರೆ ಯೇ? ಮುಸುರೆ ತಿಕ್ಕುವಿಕೆಯಿಂದ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಅಡುಗೆಯನ್ನು ಕೂಡ ಸ್ವತಃ ಮಾಡಬೇಕಾಗುವದು. ನಿನ್ನ ಹಾಗೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಪಡೆಯುವ ಭಾಗ್ಯ ಯಾರಿಗಿದೆ ಈ ಊರಲ್ಲಿ! ಒಂದು ಧಾಲಿ ನೀರನ್ನು ಕೂಡ ತಂದು ನೀನು ಕುಡಿಯಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.”

ಈ ನುಡಿಗಳು ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ರುಚಿಸಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನನ್ನು ಅವಮಾನ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಆಡಿದ ಮಾತುಗಳಲ್ಲ, ದೊಡ್ಡದ್ದನ್ನೆನದ ಮಾತುಗಳು ಅವು ಎಂದು ಆಕೆಯು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಳು. ಅದುದರಿಂದ ಕೋಪಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯಿಂದಳು “ನಡುವಿನ ಸೊಸೆಗೆ ಬಹಳ ಅಹಂಕಾರ ವಂತೆ. ತನ್ನ ಮನೆ ಬಿಟ್ಟು ಎಲ್ಲಿಗೂ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲವಂತೆ!”

“ಹೋಗುವಳು ಹೇಗೆ? ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡೆರಡು ಬಳೆಗಳ ಹೊರತು ಏನಿದೆ ಹತ್ತಿರ? ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ಮುಖ ತೋರಿಸಲಾರಳು. ”

ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಸ್ವಲ್ಪ ನಕ್ಕು “ಇದರಲ್ಲಿ ನಾಚಿಕೆಯೇನು? ಜಗತ್ತು ಆಕೆಯ ಶರೀರದ ಮೇಲೆ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ನೋಡಲು ವ್ಯಾಕುಲವಾಗಿರುವುದೇನು? ನೋಡದಿದ್ದರೆ ಆಕೆಯನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಛಿ, ಧೂ ಮಾಡುವುದೇನು?” ಎಂದಳು.

“ಆಭರಣ? ನಿನಗೆ ನಾನು ಕೊಟ್ಟಂಥ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಈ ಊರಲ್ಲಿ ಯಾವನೂ ತನ್ನ ಕಣ್ಣಿಂದ ನೋಡಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಗೆ ಎರಡು ಬಳೆಗಳ ಹೊರತು ಏನನ್ನೂ ಮಾಡಿಸಿ ಕೊಡದಾದ! ಹು: ಹು: ರೂಪಾಯಿಗಳ ಜೋರು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ! ಮೆಟ್ಟಿನಿಂದ ಕೂಡಿಸುವೆ!”

ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ “ಛಿ! ಛಿ!, ಇಂತಹ ಮಾತುಗಳ ನೈಕೆ ಆಡುವಿರಿ?” ಎಂದಳು.

“ಇಲ್ಲ, ನನ್ನ ಬಳಿ ಕಪಟ, ಮೋಸಗಾರಿಕೆಯ ಮಾತಿಲ್ಲ. ಒಳಗೊಂದು ಹೊರಗೊಂದು ಇಲ್ಲ. ಹೇಳಬೇಕಾದುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುವೆ.”

ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಸುಮ್ಮನೆ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಮಲಗಿದ್ದಳು. ಹೇಳುವುದಾದರೂ ಏನು? ನಿರ್ಬಲರ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಆಡುವ ಕರೋರ ನುಡಿಗಳಿಗೇ ಇವರು ಸ್ಪಷ್ಟವಾದಿತನವೆಂದು ತಿಳಿಯುವರು. ಶಿವಚರಣ ಸುಮ್ಮನಾಗಲಿಲ್ಲ. ಪುನಃ ಅವನು ಎನ್ನತೊಡಗಿದ “ಮದುವೆಗಾಗಿ ಅವನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಐದುನೂರು ರೂಪಾಯಿಯ ಕೈಗಡ ಈಗ ಬಡ್ಡಿಸೇರಿ ಏಳು ನೂರು ರೂಪಾಯಿ ಆದುವು. ಇದರ ಚಿಂತೆಯಿದೆಯೇನು ಅವನಿಗೆ? ಬಡವ—ಒಂದು ಬದಿಗೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದಾನೆ, ಬಿದ್ದಿರಲಿ. ನಾನು ಬಯಸಿದರೆ ಕಿವಿಗೆ ಹರಳು ಹಚ್ಚಿ ಹೊರಗೆ ಹಾಕಿಸಬಲ್ಲೆ. ದಾಸಿಯ ಕೆಲಸಕ್ಕೂ ಬಾರದಾಕೆ ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯ ಎದುರಿಗೆ ಅಹಂಕಾರ ತೋರಿಸುವಳೆ!”

ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಮಗ್ಗುಲಾಗಿ ಮಲಗಿಕೊಂಡಳು. ರೋಗಿ, ಮೇಲಾಗಿ ಏರಕ್ಕೆ. ಇವರಿಂದಾಗಿ ಆಕೆಯ ಇಡಿ ದೇಹದಲ್ಲಿ ನಡುಗು ಹುಟ್ಟಿತೊಡಗಿತು. ಮರುದಿನ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಮೃದುಸ್ವರವನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಕಣ್ಣೆರೆದು ನೋಡಿದಳು— ವಿಸಿನನ ಹೆಂಡತಿ ಮಾತನಾಡದೆ ಕೋಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯನ್ನು ಕರೆದು “ಕಮಲಾ, ಕೋಗುತ್ತಿರುವಿಯಾ?” ಎಂದಳು.

ಕಮಲೆಯು ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗಿ “ತಾವು ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿರುವರೆಂದು ತಿಳಿದೆ. ಈ ದಿನ ಹೇಗಿದೆ ಜೀಜೀ?” ಎಂದಳು.

“ಈ ದಿನ ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿರುವೆ. ನೀನು ನಿನ್ನ ಮಗನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಏಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲ?”

“ಈ ದಿನ ಅವನು ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಮಲಗಿಬಿಟ್ಟ ಜೀಜೀ.”

“ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಮಲಗಿದ, ಎಂದರೆ?”

“ನಡತೆ ಕಡುವುದೆಂದು ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಅವನಿಗೆ ನಾನು ಮಲಗಲಿಕ್ಕೆ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ ಜೀಜೀ.”

“ಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ಗೊಂದಲ ಹಾಕುತ್ತ ತಿರುಗುವುದಿಲ್ಲೇನು?”

“ಅದೇಕೆ ತಿರುಗುವುದಿಲ್ಲ? ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಮಲಗಿರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಅದು ಮೇಲು.”

“ನೀನೂ ಮಲಗಲಿಕ್ಕೆಲ್ಲ ತಾನೆ?”

ಕಮಲೆಯು ತಲೆಯಲ್ಲೂಡಿಸುತ್ತ ನಗುತ್ತ “ಇಲ್ಲ.” ಎಂದಳು.

ಹೆಂಗುಸರ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಪರ್ಣಿಸುತ್ತ ಇನ್ನು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವಳು ಎಂದು ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಬಗೆದಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಕಮಲೆಯು ಹಾಗೆ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಬಳಿಕ ಮತ್ತೆ ಅದಾವೂ ಮಾತುಕತೆಗಳು ನಡೆದುವು. ಮಾತುಮಾತಿನಲ್ಲಿ ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ತನ್ನ ತವರುಮನೆ, ಅಣ್ಣ-ತಮ್ಮಂದಿರು, ಅಕ್ಕ-ತಂಗಂದಿರು, ಮಾಸ್ಟರ್ ಸಾಹೇಬರು, ಸ್ಕೂಲು, ಮ್ಯಾಟ್ರಿಕ್ ವಾಸ ಮಾಡಿದುದು

ಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟಳು. ಸ್ವಲ್ಪ ಎಚ್ಚರ ಬಂದಮೇಲೆ ಕಮಲೆಯು ಮಾತುಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂದಿಲ್ಲ, ಕೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಮುಂದಿರಬಹುದು ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಿತಳು. ತನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ಆಕೆಯು ಯಾವ ಮಾತನ್ನೂ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಮೊದಲು ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ನಾಚಿಕೆಯೆನಿಸಿತು, ಮರುಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೆ ಹರಟೆಯಾಡಲು ಆಕೆಯ ಬಳಿ ವಿಷಯವಾದರೂ ಏನು ಇದೆ! ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿದಳು. ನಿನ್ನೆ ಕಮಲೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಉಂಟಾದ ಅಪ್ರಸನ್ನತೆಯು ಇಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ತೃಪ್ತಿಯಾಯಿತು.

ಗೋಡೆಗೆ ತೂಗು ಹಾಕಿದ ಗಡಿಯಾರದಲ್ಲಿ ನಾನಾಬಗೆಯ ಮಧುರ ವಾದ್ಯ ಸಂಗೀತದೊಡನೆ ಮೂರು ಬಾರಿಸಿದುವು. ಕಮಲೆಯು ಎದ್ದು ನಿಂತಳು ಮತ್ತು ವಿನಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ “ ಜೀಜೀ, ಇನ್ನು ಹೊರಡುವೆ. ” ಎಂದಳು.

ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಕುತೂಹಲದಿಂದ “ ಸೋದರಿ, ನಿನಗೆ ಮೂರು ಗಂಟೆಯವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಬಿಡುವು ಇರುವುದೇ? ಯಜಮಾನರು ಗಡಿಯಾರ ವನ್ನು ನೋಡಿ ಸರಿಯಾಗಿ ಮನೆಗೆ ಬರುವರೇನು? ” ಎಂದಳು.

“ ಈ ದಿನ ಅವರು ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಇದ್ದಾರೆ. ”

“ ಹಾಗಾದರೆ ಅವಸರವೇಕೆ? ಇನ್ನಿಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ಕುಳಿತುಕೊ. ”

ಕಮಲೆಯು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಹೊರಡಲು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಅಡಿಯನ್ನು ಇಡದಾದಳು. ಮೆಲ್ಲಗೆ ನುಡಿದಳು “ ಜೀಜೀ, ನೀವು ಶಿಕ್ಷಿತರು, ಓದು ಬರೆಹ ಬಂದವರು. ನಾನೇ, ಹಳ್ಳಿಯ ಹುಡುಗೆ— ”

“ ನಿನ್ನ ತವರುಮನೆ ಯಾವ ಊರಲ್ಲಿದೆ? ”

“ ಜೀಜೀ, ಅಪ್ಪಟ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ. ನಿನ್ನೆ ತಿಳಿಯದೆ ನಾನು ಏನೇನು ಮಾತನಾಡಿದೆನೋ— ಆದರೆ ನಿಮಗೆ ಅಸಮಾನ ಮಾಡಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವುದನ್ನೂ ಅಡಿಲ್ಲ, ನೀವು ಹೇಳಿದಂತಹ ಆಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಲು ಕೂಡ ಸಿದ್ಧಳಿರುವೆ— ”

ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿ ದಿಬ್ಬಾಧಿಕಾರಿಗಳು. ಬಳಿಕ “ ಹೀಗೇಕೆ ಹೇಳುವಿ ಕಮಲಾ? ನೀನು ಅಂತಹ ಯಾವ ಮಾತನ್ನೂ ಆಡಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ? ” ಎಂದಳು.

ಕಮಲೆಯು ಇದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಉತ್ತರವನ್ನೂ ಕೊಡದೆ ‘ ಹೊರಟೆ ’ ಎಂದು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಹೊರಟಳು. ಆದರೆ ಆಕೆಯ ದನಿಯು ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ದಿನದಂತೆ ಕೇಳಿಸಲಿಲ್ಲ.

ರಾತ್ರಿ ಶಿವಚರಣ ಕೋಣೆಗೆ ಬಂದಾಗ ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಸುಮ್ಮನೆ ಮಲಗಿದ್ದಳು. ಶರೀರವು ದಿನಕ್ಕಿಂತ ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸು ಶಾಂತ ಹಾಗೂ ಪ್ರಸನ್ನವಿತ್ತು.

ಶಿವಚರಣನೆಂದ “ ಹೇಗಿದೆ ಪ್ರಕೃತಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ”.

ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಎದ್ದು ಕುಳಿತು “ ಚನ್ನಾಗಿದೆ ” ಎಂದಳು.

“ ಬೇಗಿನ ಸಂಗತಿ ಗೊತ್ತಾಯಿತೇನು? ಅವನನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ ಎಲ್ಲರ ಎದುರಿಗೆ ಬೆದರಿಸಿದೆ, ಆಜನ್ಮ ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ನೆನಪಿಡುವ. ನಾನು ಬೇಲಪುರದ ಶಿವಚರಣ ಚೌಧರಿ! ಹಾಂ! ”

ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಪೆವರಿ “ ಯಾರಿಗೆ? ” ಎಂದಳು.

“ ಏನಿನನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ ಕೇಳಿದೆ— ನಿನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ತನ್ನ ಹೆಮ್ಮೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿ ಹೋಗುವಳು, ಅವಮಾನಮಾಡಿ ಹೋಗುವಳು. ಇಷ್ಟು ಇದೆಯೇನು ಅವಳಿಗೆ ಅಹಂಕಾರ! ದುಷ್ಟ, ಅಯೋಗ್ಯ, ಕೇಳು ಮನೆತನದ ಹುಡುಗೆ! ಆಕೆಯ ಕೂದಲನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಕತ್ತೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಊರ ಹೊರಗೆ ಹಾಕಿಸಬಲ್ಲೆ ತಿಳಿಯಿತೇನು! ”

ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ರೋಗಗ್ರಸ್ತ ಮುಖವು ಬಿಳುಪೇರಿತು. ಆಕೆಯಿಂದಳು “ ನೀವು ಇದೇನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವಿರಿ? ”

ಶಿವಚರಣ ತನ್ನ ಎದೆಯನ್ನು ಬಡೆದುಕೊಂಡು ಗರ್ವದಿಂದ ನುಡಿಯತೊಡಗಿದ “ ಈಗ ಈ ಊರಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ ಎಂದರೆ

ನಾನೇ, ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟ್ ಎಂದರೆ ನಾನೇ, ಘಾಜದಾರನೆಂದರೆ ನಾನೇ, ಪ್ರೋಲೀಸನೆಂದರೆ ನಾನೇ ! ನಾನೇ ! ಕೊಲ್ಲುವ ಕಟ್ಟಿಗೆ, ಬದುಕಿಸುವ ಕೋಲು ನನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿವೆ. ಹೇಳು, ನಿನ್ನ ವಾದಸೇವೆಯನ್ನು ವಿಸಿನನ ಹೆಂಡತಿಯಿಂದ ಮಾಡಿಸಲೇನು ? ಹಾಗೆ ನಾನು ಮಾಡಿಸದೆ ಹೋದರೆ ಲಾಟೊ ಚೌಧರಿಯ ಮಗನೇ ನಾನಲ್ಲ. ನಾನು— ”

ಈ ಬಗೆಯಾಗಿ ವಿಸಿನನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಎಲ್ಲರ ಎದುರಿಗೆ ಅಪಮಾನಗೊಳಿಸಿದ ವರ್ಣನೆ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಲಾಟೊ ಚೌಧರಿಯ ಮಗನು ಅಪಶಬ್ದ, ಕುರಬ್ದಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಲು ಹಿಂದುಮುಂದು ನೋಡಲೇ ಇಲ್ಲ. ಅವನ ಎದುರಿಗೆ ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದ ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಮನಸ್ಸು ಎನ್ನತೊಡಗಿತು “ ಭೂಮಿ ತಾಯೀ, ಸಿಡಿ ! ಬಿರಿ !! ”

೨

ಎರಡನೆಯ ಬಾರಿ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಶಿವಚರಣನ ಹೆಂಡತಿ ತರುಣಿ. ಅವನು ಆಕೆಯ ಶರೀರದ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ತನ್ನ ದೇಹದ ಹೊರತಾಗಿ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ಕೊಡಬಲ್ಲವನಾಗಿದ್ದ. ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಆ ದೇಹ ಬೇಲಪುರದಲ್ಲಿ ನೆಮ್ಮದಿಯಿಂದ ಇರಲಾರದಾಯಿತು. ಹವೆ ನೀರು ಬದಲಾಯಿಸಬೇಕೆಂದು ಡಾಕ್ಟರರು ಸಲಹೆಯನ್ನಿತ್ತರು. ಶಿವಚರಣ ತನ್ನ ಹದಿನೈದುವರೆ ಆಣೆಯ ಜಮೀನುದಾರಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಹವಾ-ಬದಲಾಯಿಸಲು ಹೊರಡುವ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮಾಡತೊಡಗಿದ. ಅವರು ಹೊರಡುವ ದಿನ ಕೇವಲ ವಿಸಿನನ ಮತ್ತು ಅವನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನುಳಿದು ಎಲ್ಲರೂ ಅವರ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಯಾತ್ರೆಯು ಸುಖರೂಪವಾಗಲೆಂದು ಹಾರೈಸಿದರು. ಆದರೆ ಹೊರಗೆ ಶಿವಚರಣ ಆಗ ಆಡಬಾರದ ಕೆಲವೊಂದು ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿದ. ಒಳಗೆ ಹಿರಿಯ ಅತ್ತೆಯು ಉಗ್ರವಾದ ರೂಪ ತಾಳಿದಳು. ಹೊರಗೆ ಶಿವಚರಣನ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ‘ ಸೋನಿಂಗಾ ’ ಎನ್ನುವವರ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಕಡಮೆಯಿರಲಿಲ್ಲ, ಒಳಗೆ ಅತ್ತೆಯ ಅಳುವನ್ನು ಇಮ್ಮಡಿಸಲು ಹೇಳಲಾರದಷ್ಟು ಹೆಂಗಸರು ನೆರೆದರು. ಆದರೆ ಮಾತನ್ನು

ಆಡದೆ ಇದ್ದ ವಳೆಂದರೆ ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯೋರ್ವಳೆ. ನಡುವಿನ ಸೊಸೆಯ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಅವಳಲ್ಲಿ ಇರುವಷ್ಟು ಕ್ಷೋಭೆ ಮತ್ತು ಅಭಿಮಾನ ಯಾರಿಗೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯು ಮನದಲ್ಲಿಯೆ ಎಂದುಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿದಳು “ನನ್ನ ಕಾಡು ಗಂಡ ಎಷ್ಟೇ ಅನ್ಯಾಯ ಮಾಡಿದರೂ ನಾನು ಏನನ್ನೂ ಅಂದಿಲ್ಲವಲ್ಲ?” ಈ ದಿನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮನೆಯ ಮತ್ತು ಹೊರಗಿನ ಹೆಂಗುಸರ ಚಿತ್ತಾರಕ್ಕೆ ತಾನು ದನಿಗೂಡಿಸುವುದು ನಾಚಿಕೆಗೇಡಿತನವೆಂದು ಆಕೆಗೆ ಎನಿಸತೊಡಗಿತು. ಹೋಗುವಾಗ ಉತ್ಸುಕತೆಯಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯ ಪರದೆಯನ್ನು ಸರಿಸಿ ವಿಸಿನನ ಬೀಳಲಾದ ಮನೆಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದಳು. ಕಿಡಿಕಿಯಲ್ಲಿ ಯಾರ ನೆರಳೂ ಸಹ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ.

ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಮನೆಯೊಂದನ್ನು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಲಾಗಿದ್ದಿತು. ಅಲ್ಲಿಯ ಹವೆಯೂ ನೀರೂ ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಒಗ್ಗಿದವು; ಪ್ರಕೃತಿಯು ಸುಧಾರಿಸತೊಡಗಿತು. ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳಾದ ಬಳಿಕ ತಿರುಗಿ ಮನೆಗೆ ಬಂದಳು. ಆಕೆಯ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಹೆಂಗುಸರು ಮನದೊಳಗೇ ಅಸೂಯೆ ಪಡತೊಡಗಿದರು.

ಹೇಮಂತ ಋತುವು ಬರತೊಡಗಿದ್ದಿತು. ಒಂದು ದಿನ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ತನ್ನ ಚಿರರುಗ್ಗ ಪತಿಯ ಸಲುವಾಗಿ ಉಣ್ಣೆಯ ಕೊರಳ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ನಡುನ ಸೊಸೆಯು ಹೆಣೆಯುತ್ತಿದ್ದಳು ಮತ್ತು ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಮಗನು ಕುಳಿತು ಆಡುತ್ತಿದ್ದ. ಅವನೇ ನೋಡಿ ಕೂಗಿದ “ಅಮ್ಮಾ, ದೊಡ್ಡಮ್ಮಾ!”

ಕಮಲೆಯು ಕೈಯೊಳಗಿನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಚಟಕೈನೆದ್ದು ನಮಸ್ಕರಿಸಿದಳು ಮತ್ತು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲು ಆಸನವನ್ನು ಹಾಸಿದಳು. ಬಳಿಕ ಅರಳಿದ ಮೊಗದಿಂದ “ಪ್ರಕೃತಿಯು ಚೆನ್ನಾಯಿತೆ ಜೀಜೀ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು ಕಮಲೆ.

“ಹೌದು, ಚೆನ್ನಾಯಿತು. ಚೆನ್ನಾಗಿ ಆಗದೆ ಹೋಗಬಹುದೂ ಆಗಿತ್ತು, ನಾನು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಾರದಿರಬಹುದೂ ಆಗಿತ್ತು, ಆದರೆ ನೀನು ಮಾತ್ರ ನಾನು ಹೋಗುವಾಗ ಬಂದು ವಿಚಾರಿಸಲಿಲ್ಲ ಕೂಡ. ಹೋಗುವಾಗ ನಿನ್ನ ಮನೆಯ ಕಿಡಿಕಿಯ ಕಡೆಗೇ ನೋಡುತ್ತ ಹೋದೆ, ಸ್ವಲ್ಪ

ನೆರಳೂ ಕಾಣಸಲಿಲ್ಲ. ರೋಗಿ ಸಹೋದರಿಯು ಹೋಗುತ್ತಿರುವಳೆಂದು
ನಿನಗೆ ದಯೆ-ಮೋಹ ಕೂಡ ಉಂಟಾಗಲಿಲ್ಲವೆ ಕಮಲಾ ? ಇಷ್ಟು
ಪಾಷಾಣ ಹೃದಯದವಳೇ ನೀನು ? ”

ಕಮಲೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳು ನೀರು ತುಂಬಿಬಂದುವು, ಉತ್ತರವು
ಹೊರಬರದಾಯಿತು.

“ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಯಾವ ದೋಷವಾದರೂ ಇರಲಿ, ಆದರೆ ಕಮಲಾ,
ನಿನ್ನಂತೆ ಕಲ್ಲು ಎದೆಯಿಲ್ಲ. ವರಮಾತೃನು ಹಾಗೆ ಮಾಡದಿರಲಿ. ಆದರೆ
ಏಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡದೆ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ”

ಈ ಆರೋಪಣೆಗೂ ನಡುವಿನ ಸೊಸೆಯು ಉತ್ತರವೀಯದೆ
ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತಳು.

ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಈ ಮೊದಲು ಇಲ್ಲಿಗೆಂದೂ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ.
ನೊಟ್ಟಿಮೊದಲು ಈ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಟ್ಟದ್ದು ಇಂದೇ. ಆಕೆಯು
ತಿರುತಿರುಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕೋಣೆಯನ್ನು ನೋಡತೊಡಗಿದಳು. ನೂರು
ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಮುರುಕು ಮನೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಮೂರು
ಕೋಣೆಗಳು ಮಾತ್ರ ವಾಸಿಸಲು ಸ್ವಲ್ಪ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿವೆ ಬಡತನವು
ಮನೆಮಾಡಿದೆ, ಸಾಮಾನುಗಳಂತೂ ಇಲ್ಲವೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು.
ಗೋಡೆಯ ಸುಣ್ಣವೂ ಕಳಚುತಲಿದೆ, ಪುನಃ ಹಚ್ಚಿಸುವ ಯೋಗ್ಯತೆ
ಯಿಲ್ಲ. ಆದಾಗ್ಯೂ ಅನಾವಶ್ಯಕ ಹೊಲಸು ಎಲ್ಲೆಯೂ ಕಾಣಿಸು
ವುದಿಲ್ಲ. ಚಿಕ್ಕಚಿಕ್ಕ ಹಾಸಿಗೆಗಳಿವೆ ಅತ್ಯಂತ ಸ್ವಚ್ಛ ಮೂರು-ನಾಲ್ಕು
ದೇವಿ-ದೇವತೆಗಳ ಚಿತ್ರಗಳು ಗೋಡೆಗೆ ತೂಗುಹಾಕಿವೆ. ಅಲ್ಲದೆ
ನಡುವಿನ ಗುರಿಯ ಕೈಗಾರಿಕೆಯ ಕುಶಲತೆಯ ವಸ್ತುಗಳೂ ಒಂದೆರಡು
ಇವೆ ಏನು ನಿರ್ದೇಶಿತ ಉಣ್ಣೆಯ ಮತ್ತು ನೂಲಿನ ಕಲಾಪಸ್ತುಗಳು.
ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಕಲಾವಿದನ ಕೈವಾಡವಿಲ್ಲ. ‘ ಸ್ವಾಗತಮ್ ’
‘ ನೆಲ್ ಕನ್ ’ ಎಂಬುವೂ ಅಪದವಾಗಿ ಒರದ ಗೀತೆಯ ಶ್ಲೋಕಗಳೂ
ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಕನ್ನಡಿಯ ಕಟ್ಟುಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದುವಿಲ್ಲ. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು

ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ “ಇದು ಯಾರ ಚಿತ್ರ ಕಮಲಾ? ನೋಡಿದ ಹಾಗೆ ತೋರುವುದು ” ಎಂದಳು.

ಕಮಲೆಯು ನಸುನಾಚಿಕೆಯಿಂದ “ ಲೋಕಮಾನ್ಯ ತಿಲಕರದು. ಫೋಟೋ ನೋಡಿ ಹಣೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದುದು. ಅಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬರಲಿಲ್ಲ. ” ಎಂದು ಎದುರಿನ ಗೋಡೆಯ ಮೇಲೆ ತೂಗು ಹಾರದ ಭಾರತದ ಕೌಸ್ತುಭ, ಮಹಾವೀರ ಲೋಕಮಾನ್ಯ ತಿಲಕರ ಚಿತ್ರವನ್ನು ತೋರಿಸಿದಳು.

ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಅದನ್ನು ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತಳು. ಬಳಿಕ ಆಕೆಯು ಮೆಲ್ಲಗೆ “ ಗುರುತು ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ, ನನ್ನ ದೋಷ ಕಮಲಾ, ನಿನ್ನದಲ್ಲ. ನನಗೆ ಈ ಕಲೆಯನ್ನು ಕಲಿಸುವೆಯಾ ಕಮಲಾ? ಇದನ್ನು ನೀನು ಕಲಿಸಿದರೆ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಗುರುವೆಂದು ಒಪ್ಪುವೆನು. ” ಎಂದಳು.

ನಡುವಿನ ಸೊಸೆಯು ನಗತೊಡಗಿದಳು. ಆ ದಿನ ಮೂರು-ನಾಲ್ಕು ಗಂಟೆಗಳ ನಂತರ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಮನೆಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಂದಳು. ಬರುವಾಗ ನಾಳೆಯಿಂದ ದಿನಾಲು ಆ ಶಿಲ್ಪಕಲೆಯನ್ನು ತಾನು ಕಲಿಯಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದಳು.

ಕಮಲೆಯ ಮನೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಈ ಶಿಲ್ಪವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಯಲು ಹೋಗತೊಡಗಿದಳು. ಹತ್ತು ಹದಿನೈದು ದಿನ ಶೋಧಳು. ಆಗ ಈ ಕಲೆಯು ಕಲಿಯಲು ಕಠಿಣವಿಷ್ಟೇ ಇಲ್ಲ, ಇದಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಸಮಯವೂ ಹತ್ತುವುದು ಎಂಬುದನ್ನು ಮನಗಂಡಳು. ಒಂದು ದಿನ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಿಂದಳು “ ಕಮಲಾ, ನೀನು ನನಗೆ ಮನಗೊಟ್ಟು ಕಲಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ”

“ ಬಹಳ ದಿನ ಬೇಕು ಜೀಜೀ. ನೀವು ಮತ್ತೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯ ಹೆಣೆಕೆಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಲು ಕಲಿಯುವುದು ಒಳಿತು ಜೀಜೀ. ”

ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಮನದಲ್ಲೇ ಕೋಪಿಸಿದಳು. ಅದನ್ನು ಆಕೆಯು ಹೊರಗೆ ತೋರಗೊಡದೆ “ ಇದನ್ನು ಕಲಿಯಲು ನಿನಗೆಷ್ಟು ದಿನ ಹಿಡಿದುವು ಕಮಲಾ? ” ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು.

“ ನನಗಾರೂ ಕಲಿಸಿಲ್ಲ ಜೀಜೀ, ಸ್ವತಃ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲೇ ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಕಲಿತೆ— ”

“ ಆದ್ದರಿಂದಲೇ. ನೀನೂ ಬೇರೆಯವರಿಂದ ಕಲಿತಿದ್ದರೆ ಲೆಕ್ಕ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದೆ. ”

ಬಾಯಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೂ ತನಗಿಂತ ನಡುವಿನ ಸೊನೆಯು ತೀಕ್ಷ್ಣ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಮೇಲು, ಆಕೆಯ ಎದುರಿಗೆ ಸರಿಸಮಾನವಾಗಿ ತಾನು ನಿಲ್ಲಲಾರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಮನದಲ್ಲಿಯೇ ಅನುಭವಿಸಿದಳು. ಈ ದಿನ ಆಕೆಯ ಕಲಿಯುವಿಕೆಯು ಮುಂದೆ ಸಾಗದಾಯಿತು. ಈ ದಿನ ಬಹಳ ಮೊದಲೇ ಸೂಜಿ, ದಾರ, ‘ವ್ಯಾಟರ್ನ್’ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಮನೆಗೆ ಆಕೆಯು ಹೋದಳು. ಮರುದಿನ ಹೋಗಲೇ ಇಲ್ಲ. ಇಷ್ಟು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಆಕೆಯು ನೊಟ್ಟಮೊದಲು ತಪ್ಪಿಸಿದುದು ಇದೇ ದಿನ.

ಮೂರು-ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳ ನಂತರ ಪುನಃ ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಸೂಜಿ, ದಾರ, ವ್ಯಾಟರ್ನ್ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಕಮಲೆಯ ಮನೆಗೆ ಹೋದಳು. ನಡುವಿನ ಸೊನೆಯು ತನ್ನ ಮಗನಿಗೆ ತುಲಸಿದಾಸ ರಾಮಾಯಣದೊಳಗಿನ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ ಕತೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲೇ ಎದ್ದು ಆಸನವನ್ನು ಹಾಸಿಕೊಟ್ಟಳು. ಉದ್ವಿಗ್ನ ಕಂಠದಿಂದ ಕಮಲೆಯು “ ಎರಡು ಮೂರು ದಿನಗಳಿಂದ ಬರಲೇ ಇಲ್ಲ, ಪ್ರಕೃತಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ದ್ದಿಲ್ಲವೇನು ಜೀಜೀ ? ” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಳು.

“ ಇಲ್ಲ. ಹೀಗೆಯೇ ಐದಾರು ದಿನ ಬರಲಿಲ್ಲ. ” ಎಂದು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಉತ್ತರವಿತ್ತಳು.

ಕಮಲೆಯು ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸುತ್ತ “ ಐದಾರು ದಿನ ಬರಲಿಲ್ಲವೆ ? ಇಷ್ಟು ದಿನಗಳಾದವೆಂದು ನನಗೆನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಇವೊತ್ತು ಎರಡು ಗಂಟೆ ಹೆಚ್ಚು ಕಲಿಸಿ ಹಿಂದೆ ಉಳಿದುದನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಮಾಡಬೇಕನ್ನುವೆ. ” ಎಂದಳು.

“ಹೂಂ. ಆದರೆ ನಡುವಿನ ಸೊಸೆಯ, ನನ್ನ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಕೆಟ್ಟರ ಬಹುದೆಂದು ಎನಿಸಿದ್ದರೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಬಂದು ವಿಚಾರಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತಲ್ಲ ? ”

ಕಮಲೆಯು ನಾಚಿಕೆ ಪಟ್ಟುಕೊಂಡು “ಹೌದು, ಆದರೆ ಮನೆ-ಗೆಲಸ ಬಹಳವಿರುತ್ತದೆ— ನಾನು ಒಬ್ಬಳೇ, ಯಾರನ್ನು ಕಳಿಸಿ ವಿಚಾರಿಸ ಬಲ್ಲಿ ನೀವೇ ಪೇಳಿರಿ ? ಆದರೆ, ನನ್ನಿಂದ ಅವಶ್ಯ ತವ್ವಾಗಿದೆ. ನಾನು ನನ್ನ ತಪ್ಪನ್ನು ಒಪ್ಪಿ ಕೂಳ್ಳುವೆ ಜೀಜೀ. ” ಎಂದಳು.

ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಮನದಲ್ಲಿಯೆ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟುಕೊಂಡಳು. ಈ ಕೆಲವು ದಿನಗಳಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಅಭಿಮಾನಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟುಬಿದ್ದು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಬಂದಿರ ಲಿಲ್ಲ. ಮೇಲಾಗಿ ‘ಇವೊತ್ತು, ನಾಳೆ’ ಯೆಂದು ಆಕೆಯು ದಿನಗಳನ್ನು ಕಳೆದಿದ್ದಳು. ಈ ನಡುವಿನ ಸೊಸೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಇಡಿ ಊರಲ್ಲಿ ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಮನಬಿಚ್ಚಿ ಯಾರೊಡಯೂ ಆಕೆಗೆ ಮಾತನಾಡಲು ಮನಸ್ಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೂ ಏನೋ. ಕಮಲೆಯೊಬ್ಬಳೇ ಈ ಊರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ದರ್ಜೆಗೆ ಸರಿಯಾದ ಹೆಂಗುನೆಂದು ಆಕೆಯು ತಿಳಿದಿರಬಹುದು.

ಹುಡುಗ ತಾನಾಗಿಯೆ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ. ರಾಜ-ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಅವನನ್ನು “ನಿಜಲ, ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಾ ಸ್ವಲ್ಪ, ಮಗೂ ! ” ಎಂದು ಕರೆದಳು.

ಅವನು ಆಕೆಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋದ. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ತನ್ನ ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಯನ್ನು ತೆರೆದು ಒಂದು ತೆಳುವಾದ ಚಿನ್ನದ ಸರವನ್ನು ಹೊರತೆಗೆದಳು; ಅದನ್ನು ಅವನ ಕೊರಳೊಳಗೆ ಹಾಕಿ “ಹೋಗು, ಅಡಹೋಗು. ” ಎಂದಳು.

ತಾಯಿಯ ಮೊಗವು ಗಂಭೀರವಾಯಿತು. ಆಕೆಯು “ನೀವು ಆ ಸರವನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟುಬಿಟ್ಟಿರಾ ? ” ಎಂದಳು.

ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಅರಳಿದ ಮೊಗದಿಂದ “ ಅಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನು ? ” ಎಂದಳು.

“ ನೀವು ಕೊಟ್ಟ ಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಅವನೇಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ? ”

ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ನಾಚಿಕೆ ಪಟ್ಟುಕೊಂಡು “ ದೊಡ್ಡಮ್ಮಾ ಒಂದು ಸರವನ್ನು ಕೂಡ ಕೊಡಲಾರಳೆ ? ” ಎಂದಳು.

“ ಅದು ನನಗೆ ತಿಳಿಯದು ಜೀಜೀ. ಆದರೆ, ತಾಯಿಯಾಗಿ ನಾನು ಅವನಿಗೆ ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಗೊಡಲಾರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಲ್ಲೆ. ನಿಜಿಲ, ಅದನ್ನು ತೆಗೆದು ದೊಡ್ಡಮ್ಮನವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡು. ಜೀಜೀ, ನಾವು ಬಡವರು; ಆದರೆ, ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ವಸ್ತುವು ದೊರೆಯುವಂತಿರುವಾಗ ಕೈಯನ್ನು ಮುನ್ನೀಡಲಿಕ್ಕೆ ಭಿಕ್ಷುಕರಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಆಗದು ಜೀಜೀ. ”

ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ವಂಗಾದಳು. ಈ ದಿನವೂ ಆಕೆಯ ಮನವು ಎನ್ನ ತೊಡಗಿತು “ ಭೂಮಿ ತಾಯೀ, ಬಾಯ ತೆರೆ ! ”

ಹೋಗುವಾಗ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಡಳು “ ಆದರೆ ಈ ಮಾತು ನಿನ್ನ ಹಿರಿಯ ಭಾವನವರ ಕಿವಿಯ ವರೆಗೆ ಹೋಗುವುದು ಕಮಲಾ ! ” ಎಂದು.

“ ನನ್ನ ಕಿವಿಯ ವರೆಗೆ ಅವರ ಅನೇಕ ಮಾತುಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ, ನನ್ನದೊಂದು ಮಾತು ಅವರ ಕಿವಿಯ ವರೆಗೆ ಹೋದರೆ ಅವರ ಕಿವಿಗಳು ಅಪವಿತ್ರವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ”

“ ಒಳ್ಳೇದು, ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ ತಿಳಿಯುವುದು. ” ಎಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ತಡೆದು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಿಂದಳು “ ಸುಮ್ಮನುಮ್ಮನೆ ಅಪಮಾನ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿರಲಿಲ್ಲ ಕಮಲಾ. ನಾನೂ ಶಿಕ್ಷಿಸುವುದನ್ನು ಬಲ್ಲೆ. ”

“ ಇದು ತಾವು ಕೋಪಿಸಿಕೊಂಡು ಆಡಿದ ಮಾತು. ಇಲ್ಲ, ನಾನೆಂದೂ ನಿಮಗೆ ಅಪಮಾನ ಮಾಡಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ನಿಮಗೆ ನನ್ನ ಪತಿಯನ್ನು ಅಪಮಾನಗೊಳಿಸಲು ಎಡೆಗೊಡಲಿಲ್ಲ ಅಷ್ಟೇ. ಇಷ್ಟನ್ನು ಅರಿಯುವಷ್ಟು ಶಿಕ್ಷಣವು ನಿಮಗೆ ದೊರೆತಿದೆ. ”

“ ಅದೇನೋ ದೊರೆತಿದೆ, ಆದರೆ ನಿಮ್ಮಂತಹ ಹಳ್ಳಿಯ ಪಣ್ಣ ಮಕ್ಕಳೊಡನೆ ಜಗಳಾಡುವ ತಿಕ್ಷಣವೊಂದು ಮಾತ್ರ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ”

ನಡುವಿನ ಸೊಸೆಯು ಈ ಕಟನುಡಿಗೆ ಉತ್ತರವನ್ನೀಯಲಿಲ್ಲ; ಸುಮ್ಮನಿದ್ದಳು.

ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಹೊರಡುವ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು “ ಈ ಚಿನ್ನದ ಸರದ ಬೆಲೆಯು ಅದೆಷ್ಟೇ ಇರಲಿ, ನಾನು ಹುಡುಗನಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೆ. ನಿನ್ನ ಪತಿಯ ಕಷ್ಟವನ್ನು ದೂರ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಕೊಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಮಲಾ, ದೊಡ್ಡವರು ಬಡವರ ಅಪಮಾನ ಮಾಡುತ್ತ ತಿರುಗುವರೆಂಬ ಮಾತನ್ನು ನೀನು ಕಲಿತಿರುವೆ— ಅವರು ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಕೂಡ ಮಾಡಬಲ್ಲರೆಂಬುದನ್ನು ನೀನು ಕಲಿತಿಲ್ಲ. ನೀನು ಇದನ್ನೂ ಕಲಿಯಬೇಕಾದುದು ಆಗತ್ಯ ..... ಬಳಿಕ ಹೋಗಿ ಕೈಕಾಲು ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ ತಿರುಗಾಡಬೇಡ. ” ಎಂದಳು. ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ ಕಮಲೆಯು ಕೇವಲ ಸ್ವಲ್ಪ ನಕ್ಕು “ ಇಲ್ಲ ಜೀಜೀ, ಇದರ ಅಂಜಿಕೆ ನಿಮಗೆ ಬೇಡ. ” ಎಂದಳು.

೩

ನದಿಗೆ ಮಹಾಪೂರವು ಬಂದುದರಿಂದ ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಹಾರಿದ ಒಡ್ಡು ಒಡೆಯತೊಡಗಿತು. ಮೊದಲು ಚಿಕ್ಕದಾಗಿದ್ದ ಒಡಕು ಒಂದೇ ಸವನೆ ಹರಿಯುತ್ತಿರುವ ಪ್ರವಾಹದಿಂದ ಇಷ್ಟು ಕಡಿಮೆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಒಡ್ಡನ್ನು ಒಡೆಯುವಷ್ಟು ದೊಡ್ಡದಾಗುವುದೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯು ಮೊದಲು ಯಾರಿಗೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಸರಿಯಾಗಿ ಇದೇ ಬಗೆಯ ಸಂಗತಿಯು ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿತು. ಪತಿಯ ಎದುರು ಆಕೆಯು ವಿಸಿನನ ಮತ್ತು ಅವನ ಹೆಂಡತಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷೇಪಣೆಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಮುಗಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಮುಂದಾಗುವ ವರಿಣಾಮದ ಕಲ್ಪನೆಯು ಆಕೆಗೆ ಬಂದಿತು, ಆಕೆಯು ಅಂಜಿದಳು. ಆಕೆಗೆ ಸುಳ್ಳಾದುವ

ಅಭ್ಯಾಸವಿಲ್ಲ, ಆಡಬಯಸಿದರೂ ಆಕೆಗೆ ದೊರೆತ ಶಿಕ್ಷಣವೂ ಮರ್ಯಾದೆಯೂ ಅಷ್ಟೆ ಬರುವುವು. ನೀರಿನ ಪ್ರವಾಹದಂತೆ ಒಮ್ಮೆಗೆ ಆಕೆಯ ಬಾಯಿಂದ ಪೊರಟ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಮಾತುಗಳು ಸತ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಆಕೆಗೆ ತಿಳಿಯಲಾರದೆ ಹೋಯಿತು. ಆದರೆ ಆ ಮಾತಿನ ಗತಿಯನ್ನು ತಡೆಯುವ ಸಾಧ್ಯವೂ ತನ್ನಲ್ಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ತಿಳಿಯದೆ ಇರಲಿಲ್ಲ ಆಕೆಗೆ. ತನ್ನ ಪತಿಯ ಸ್ವಭಾವದ ಪರಿಚಯವು ತನಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದು ಆಕೆಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯ ಗಂಡನ ಸ್ವಭಾವ ನಿಸ್ಸುರವಾಗಿತ್ತು, ಅಷ್ಟೇ ಪ್ರತಿಹಿಂಸಾ-ಪರಾಯಣವಾಗಿತ್ತು, ಕಾಡು ಮನುಷ್ಯರಂತಿತ್ತು. ಯಾರಿಗಾದರೂ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಕೊಡುವುದಾಗಿದ್ದರೆ ಅದರ ಎಲ್ಲೆ ಯಾವುದು ಎಂಬುದು ಸಹ ಅವನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ದಿನ ಶಿವಚರಣ ಹಾರಾಡಲಿಲ್ಲ- ಜಿಗಿದಾಡಲಿಲ್ಲ, ಕೇವಲ ಇಷ್ಟೇ ಎಂದ “ ಒಳ್ಳೇದು, ಇಂದಿಗೆ ಆರು ತಿಂಗಳ ನಂತರ ನೋಡು. ಅವನಿಗೆ ಮುಂದಿನ ವರುಷವನ್ನು ಕಾಣುವ ಯೋಗವು ಒದಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊ. ”

ಅಪಮಾನ ಮತ್ತು ನಾಚಿಕೆಯ ಅಗ್ನಿ ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಸುಡುತ್ತಿತ್ತು. ವಿಪಿನನ ಹೆಂಡತಿಗೆ ಸರಿಯಾದ ಶಿಕ್ಷೆಯು ದೊರೆಯಲೆಂದು ಆಕೆಯು ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಶಿವಚರಣನು ಹೊರಗೆ ಹೋದಬಳಿಕ ಅವನು ಅಡಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಆಕೆಯು ಉಚ್ಚರಿಸಿದರೂ ಆಕೆಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಯಾವುದೊ ಒಂದು ಮಹಾಪರಾಧವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಆಕೆಗೆ ಎನಿಸತೊಡಗಿತು.

ಕೆಲವು ದಿನಗಳಾದ ಬಳಿಕ ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಪತಿಯ ಕೂಡ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ನಗುತ್ತ ಕೇಳಿದಳು “ ಆ ಜನರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ಮಾಡಿಸಿರುವಿರಾ ? ”

“ ಯಾವ ಜನರ ವಿಷಯವಾಗಿ ? ”

“ ವಿಪಿನ ಮೈದುನರ ವಿಷಯವಾಗಿ. ”

ಶಿವಚರಣ ನಿವೃತ್ತಿಭಾವದಿಂದ “ ಏನು ಮಾಡಿಸಬಲ್ಲೆ, ಏನು ಮಾಡಬಲ್ಲೆ? ನಾನು ಒಬ್ಬ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯ. ” ಎಂದ.

ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಉದ್ವಿಗ್ನಳಾಗಿ “ ಇದರ ಅರ್ಥವೆನು? ” ಎಂದಳು.

“ ನಡುವಿನ ಸೊಸೆಯು ಹೇಳುತ್ತಿರುವಳಲ್ಲವೆ— ರಾಜ್ಯ ನನ್ನದಲ್ಲ ವೆಂದು! ಇಂಗ್ಲೀಜೀ ಸರಕಾರದ್ದೆಂದು! ”

“ ಹೀಗೆಂದಿರುವಳೇನು? ಆದರೆ, ಒಳ್ಳೇದು— ”

“ ಒಳ್ಳೆಯದೇನು? ”

ಹೆಂಡತಿಯು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಂದೇಹವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತ “ ಆದರೆ, ನಡುವಿನ ಸೊಸೆಯು ಈ ತರಹದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಎಂದೂ ಆಡುವುದಿಲ್ಲ. ಬಹಳ ಚುರುಕು ಇರುವಳೇನು? ಜನರು ಹೀಗೆಯೆ ಬೆಳಸಿ, ಮಸಾಲೆ ಹಚ್ಚಿ ಚಾಡಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ” ಎಂದಳು.

“ ಇದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಪಡುವಂತಹದೇನುಂಟು? ಆದರೆ ನಾನು ಈ ನುಡಿಯನ್ನು ನನ್ನ ಕಿವಿಯಿಂದಲೇ ಕೇಳಿರುವೆ. ”

ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಈ ಮಾತಿನ ಮೇಲೆ ನಂಬಿಕೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಆಗ ಕೇವಲ ಗಂಡನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕೋಪವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ “ ಏನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವಿರಿ? ಇಷ್ಟು ಅಹಂಕಾರ! ನನಗೆ ಏನೆಂದಳೊ ಎಂದಳು, ಆದರೆ ನೀವು ಭಾವನವರು, ನಿಮ್ಮನ್ನು ಅವಮಾನಗೊಳಿಸಬೇಕೆ? ” ಎಂದಳು.

“ ಹಿಂದೂಗಳ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಹೀಗೆಯೆ ಎನ್ನುವರು. ಓದು-ಬರೆಹ ಬಲ್ಲ ವಿದ್ವಾಂಸ ಹೆಂಗುಸಲ್ಲವೆ! ಆದುದರಿಂದಲೇ ಇಷ್ಟು ಮಾತು! ಆದರೆ ನನಗೆ ಅವಮಾನ ಮಾಡಿ ಯಾವನೂ ಬದುಕಲಾರ. ಹೊರಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಕೆಲಸವಿದೆ, ನಾನು ಹೋಗುವೆ. ” ಎಂದು ಶಿವಚರಣ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟ. ಯಾವ ರೀತಿಯಾಗಿ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳ ಬೇಕೆಂದು ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಬಯಸಿದ್ದಳೊ ಹಾಗೆ ಹೇಳದಾದಳು.

ಆದರೆ ಮಾತು ತಿರುವುಮುರುವು ಆಯಿತು ಎಂದು ಗಂಡನು ಹೋದ
ನೋಲೆ ಆಕೆಯು ಮನದಲ್ಲೆಯೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡತೊಡಗಿದಳು.

ಹೂರಗಿನ ಕಚೇರಿಗೆ ವಿಸಿನನ್ನು ಶಿವಚರಣ ಕರೆಯಿಸಿ “ ಐದಾರು
ವರ್ಷಗಳಿಂದ ನಿನಗೆ ಹೇಳುತ್ತ ಬಂದಿರುವೆ ವಿಸಿನ, ನಿನ್ನ ದನಕರು
ಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊಡೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿಂದು. ರಾತ್ರಿ ನಿದ್ರೆ ಕೂಡ
ಮಾಡುವುದು ದುಸ್ತರವಾಗಿದೆ ನೀನು ನನ್ನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಬಾರ
ದೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿರುವೆಯೇನು ? ” ಎಂದ.

ವಿಸಿನ ಅಚ್ಚರಿಗೊಂಡು “ ಎಲ್ಲಿಗೆ, ನಾನೊಂದು ಬಾರಿಯೂ
ಕೇಳಿಲ್ಲವಲ್ಲ ? ” ಎಂದ. ಶಿವಚರಣ ಬಹಳ ಸುಲಭವಾಗಿ “ ನಾನೇ
ನನ್ನ ಬಾಯಿಂದ ಸುಮಾರು ಹತ್ತು ಸಲವಾದರೂ ನಿನಗೆ ಹೇಳಿರ
ಬಹುದು. ನಿನಗೆ ನೆನಪಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅದರಿಂದ ಯಾವ ಹಾನಿಯೂ
ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಜಮೀನುದಾರಿಯ ಮೇಲೆ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು
ನಡೆಯಿಸುವವನ ಮಾತನ್ನು ಮರೆಯುವುದರಿಂದ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗುವುದಿಲ್ಲ.
ಒಳ್ಳೆಯದು, ಎರಡನೆಯವರ ಸ್ವಕದಲ್ಲಿ ದನಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದು ಒಳ್ಳೆಯ
ದಲ್ಲವೆಂಬ ವಿಷಯ ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತಿರಬೇಕು. ನಾಳೆಯೇ ಇಲ್ಲಿಂದ
ಬೇರೆಡೆಗೆ ಹೊಡೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕು. ನನಗೆ ಬಿಡುವು ಸಿಕ್ಕುವು
ದಿಲ್ಲ, ಕೊನೆಯ ಬಾರಿ ನಿನಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವೆ. ” ಎಂದ.

ವಿಸಿನನ ಬಾಯಿಂದ ಮಾತು ಬರುವುದು ಕಡಮೆ. ಈ ಅಚ್ಚರಿಯ
ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವನು ಮೂಕನಂತಾದ. ತನ್ನ ಮುತ್ತಾತರ
ಕಾಲದಿಂದ ಆ ದನಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಸ್ಥಳವು ತನ್ನದೇ ಎಂದು ಅವನು
ತಿಳಿಯುತ್ತ ಬಂದಿರುವ. ಅದು ಅನ್ಯರದಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ನುಡಿಯದೇ
ಅವನು ಮನೆಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಹೋದ. ಸುಳ್ಳು ಮಾತಿನ ವಿರುದ್ಧ
ವಾಗಿಯೂ ಒಂದು ಚಕಾರ ಶಬ್ದವನ್ನು ನುಡಿಯಲಿಲ್ಲ.

ಅವನ ಹೆಂಡತಿಯು ಎಲ್ಲ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ “ ಆದರೆ
ರಾಜರ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ತೆರೆದಿರುವುದಲ್ಲ ? ” ಎಂದಳು.

ವಿಪಿನ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದ. ಅವನು ಸಾಕಷ್ಟು ಒಳ್ಳೆಯ ಮನುಷ್ಯನಿದ್ದ. ಇಂಗ್ಲೀಜಿ ಸರಕಾರದ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲು ಎಷ್ಟೋ ವಿಶಾಲವಾಗಿ ತೆರೆದಿದ್ದರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಬಡವರಿಗೆ ಹೋಗಲು ಬರುವಂತೆ ದಾರಿಯು ತೆರೆದಿರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಅವನು ತಿಳಿದಿದ್ದ. ಕೊನೆಗೆ ಆಗಬೇಕಾದುದೇ ಆಯಿತು. ಮರುದಿನ ಹಿರಿಯ ಜಮೀನುದಾರರ ಜನರು ಬಂದರು. ಅವರು ಸ್ವಲ್ಪ ಮುರಿದುಬಿದ್ದ ಗೋಶಾಲೆಯನ್ನು ಕೆಡವಿ ಸುತ್ತಲೂ ನಾಲ್ಕು ಗೋಡೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಿಟ್ಟರು. ವಿಪಿನ ಪೋಲೀಸ್ ಕಚೇರಿಗೆ ಹೋಗಿ ದೂರು ಹೇಳಿ ಬಂದ. ಆದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನೆಂದರೆ ಶಿವಚರಣನ ಇಟ್ಟಿಗೆಯ ಮನೆಯು ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಿದ್ಧವಾಗುವ ವರೆಗೆ ಕೆಂಪು ಟೊಪ್ಪಿಗೆಯ ಯಾವ ಪೋಲೀಸನೂ ಅತ್ತೆ ಸುಳಿಯಿಲ್ಲ. ವಿಪಿನನ ಪಂಡತಿಯು ಕೈಯಲ್ಲಿಯ ಚಿನ್ನದ ಬಳೆಗಳನ್ನು ಮಾರಿ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ದಾವಾ ಮಾಡಿದಳು. ಇದರಿಂದ ಆಕೆಯ ಚಿನ್ನದ ಬಳೆಗಳು ಪೋದವೇ ವಿನಾ ಮತ್ತಾವ ಲಾಭವೂ ಆಗಿಲ್ಲ.

ನೆಂಟಿಸ್ತಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅತ್ತೆಯಾಗುವ ಒಬ್ಬ ಹಿತಚಿಂತಕಳು ಈ ಸಂಕಟ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ವಿಪಿನನ ಪಂಡತಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಲು ಸಲಹೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಳು. ಅದಕ್ಕೆ ಕಮಲಿಯು ಬಹುಶಃ ಹೀಗೆ ಉತ್ತರವಿತ್ತಿರಬಹುದು “ ಸಿಂಹದ ಎದುರಿಗೆ ಕೈಜೋಡಿಸುವುದರಿಂದೇನು ಲಾಭ ಅತ್ತೆ ? ಜೀವ ಹೋಗುವುದು, ಹೋಗಿಯೇ ತೀರುವುದು. ಮೇಲಾಗಿ ಅಪಮಾನ ತಬ್ಬಿಕೊಳ್ಳುವುದು ! ”

ಈ ಮಾತು ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಕಿವಿಯ ವರೆಗೂ ಹೋಯಿತು. ಆದರೆ ಆಕೆಯು ಇದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಉತ್ತರವನ್ನೂ ಕೊಡದೆ ಸುಮ್ಮನೇ ಇದ್ದಳು.

ಕಾಶಿಯಿಂದ ಹವೆ— ನೀರು ಬದಲಾಯಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಬಳಿಕ ಒಂದು ದಿನವೂ ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಚೆನ್ನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಸಂಗತಿಯು ಜರುಗಿದ ಬಳಿಕ ಪುನಃ ಆಕೆಗೆ ಜ್ವರ ಬರತೊಡಗಿದುವು. ಕೆಲವು

ದಿವಸ ಊರಲ್ಲಿಯೇ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ನಡೆಯಿತು, ಲಾಭವೇನೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಡಾಕ್ಟರರ ಸಲಹೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಪುನಃ ಆಕೆಯು ಹವೆಯ ಬದಲಾವಣೆ ಗಾಗಿ ಊರನ್ನು ಬಿಡಬೇಕಾದ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದಿತು.

ಕಾರ್ಯ ಬಾಹುಲ್ಯದ ಮೂಲಕ ಶಿವಚರಣ ಈ ಬಾರಿ ತನ್ನ ಪೆಂಡತಿಯ ಕೂಡ ಹೋಗದಾದ, ಊರಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದ. ಹೋಗುವ ನೊಂದಲು ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ತನ್ನ ಪತಿಗೆ ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಲು ಚಡಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಬಾಯಿಬಿಚ್ಚಿ ಅವನ ಎದುರಿಗೆ ಹೇಳ ದಾದಳು. ಪತಿಗೆ ತನ್ನ ಮನದ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಪ್ರಯೋಜನ-ಕರವಾದುದಲ್ಲ. ನನ್ನ ಮಾತಿನ ಅರ್ಥವು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯದು ಎಂಬ ಅನುಭವವು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಆಕೆಗೆ ಉಂಟಾಗತೊಡಗಿತು.

೪

ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ರೋಗದಿಂದ ಪುರ್ತಿಯಾಗಿ ಗುಣ ಹೊಂದಲು ಈ ಬಾರಿ ಬಹಳ ಸಮಯವು ತಗಲಿತು. ಸುಮಾರು ಒಂದು ವರ್ಷದ ನಂತರ ಆಕೆಯು ಬೇಲಿಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದಳು. ಆಕೆಯು ಕೇವಲ ಜಮೀನು-ದಾರರ ಪ್ರಿಯವತ್ತಿ ಅಷ್ಟೇ ಇಲ್ಲ, ದೊಡ್ಡ ಮನೆಯ ಯಜಮಾನಿಯೂ ಇರುವಳು. ಅದುದರಿಂದ ಬೀದಿಯ ಹೆಂಗುಸರೆಲ್ಲ ಆಕೆಯನ್ನು ಕಾಣಲು ತಂಡೋಪತಂಡವಾಗಿ ಬಂದರು. ಹಿರಿಯ ಹೆಂಗುಸರು ಆಕೆಗೆ ಅಶೀರ್ವಾದವಿತ್ತರು, ಚಿಕ್ಕವರು ವಾದಕ್ಕೊರಗಿದರು. ಬಾರದಿದ್ದವರಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ವಿಪಿನನ ಹೆಂಡತಿಯೊಬ್ಬಳೇ. ಆಕೆಯು ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬ ಮಾತನ್ನು ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಬಲ್ಲಳು. ಈ ಒಂದು ವರುಷದಲ್ಲಿ ವಿಪಿನನ ಮನೆಯವರು ಪೇಗಿದ್ದಾರೆ, ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಘೌಜದಾರೀ ಮತ್ತು ದಿವಾಣೀ ದಾವೆಗಳ ಪರಿಣಾಮವೇನಾಯಿತು ಎಂಬುದನ್ನು ಯಾರಿಂದಾದರೂ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಆಕೆಯು ಯತ್ನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಶಿವಚರಣ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ, ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಪತ್ತಿಮ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹೆಂಡತಿ ಯನ್ನು ಭಿಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ. ಆಗ ವಿಪಿನನ ಮನೆಯವರ ಬಗ್ಗೆ

ಪತಿಯನ್ನು ಕೇಳಬೇಕೆಂದು ಆಕೆಗೆ ಮನಸ್ಸಾದರೂ ಆಕೆಯು ಕೇಳಲಿಲ್ಲ. ಕೇಳಲು ಆಕೆಗೇ ಭಯವೆನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಇಷ್ಟು ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ಏನಾದರೊಂದು ನಿರ್ಣಯವಾಗಿರಬೇಕು, ಇವರ ಸಿಟ್ಟು ಅಷ್ಟು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿ ಉಳಿದಿಲ್ಲ, ಕೇಳಿದರೆ ಮತ್ತೆಲ್ಲಿ ಅದು ಪ್ರಜ್ವಲಿಸಿ ಕೆಡುಕುಂಟಾದೀತೋ ಎಂಬ ಭಯ. ಈ ವಿಷಯಗಳು ಆಕೆಯ ಮನದಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿದುವು. ಅವು ತನಗೇ ನೆನಪೇ ಇಲ್ಲವೆಂಬಂತೆ ಆಕೆಯು ಇರತೊಡಗಿದಳು. ಇತ್ತ ಶಿವಚರಣನೂ ವಿಸಿನನ ಮಾತನ್ನು ಎತ್ತಿಲ್ಲ. ತಾನು ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಆವ ಅಪಮಾನವನ್ನು ಮರೆತಿಲ್ಲ, ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅದರ ನೇಡನ್ನು ತೀರಿಸುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು ಎಂಬ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೆಂಡತಿಯ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿಲ್ಲ, ಅವನ್ನು ಬಚ್ಚಿಟ್ಟಿರುವೆ; ಇವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ತನ್ನ ಕಣ್ಣಾರೆ ತಾನೇ ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳಲಿ ಎಂದು ಅವನು ಬಯಸಿದ್ದ. ಆಕೆಯು ತಾನೇ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಅರಿತುಕೊಂಡು ದನ್ನು ನೋಡಿ ತಾನು ಅತ್ರಾನಂದವನ್ನು ಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬ ಆತನ ಬಯಕೆ.

ಅತ್ತೆಯ ಸ್ನೇಹಪೂರ್ಣ ಮಾತಿನ ತಾಡನೆಯಿಂದ ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಕೂತ್ಕೊಂಡು ಏರುವ ಮೊದಲು ಮೈತೊಳೆದುಕೊಂಡು ನಿಶ್ಚಿಂತಳಾಗಿರುವಾಗ ಅತ್ತೆಯು ಅತ್ಯಂತ ಚಿಂತೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತ “ಇನ್ನೂ ನಿನ್ನ ಶರೀರ ಅಶಕ್ತವಿದೆ ಸೊಸೆಯರಸೀ, ನೀನು ಈಗಲೇ ಕೆಳಗೆ ಹೋಗಬೇಡ. ನಿನ್ನ ತಟ್ಟೆಯನ್ನು ಬಡಿಸಿ ಇಲ್ಲಿಗೇ ಕಳಿಸುತ್ತೇನೆ” ಎಂದಳು.

ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ನಗುತ್ತ “ಈಗ ನನ್ನ ಶರೀರ ಮೊದಲಿನಷ್ಟೇ ಗುಣ ಹೊಂದಿದೆ ಅತ್ತೆಮ್ಮಾ, ನಾನು ಕೆಳಗೆ ಅಡುಗೆಯ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಉಣ್ಣುವೆ. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಮೇಲಕ್ಕೆ ತರುವುದು ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ನಡೆ, ಕೆಳಗೇ ಬರುವೆ.” ಎಂದಳು.

“ಶಿವಾ ಬೇಡವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.” ಎಂದೆನ್ನುತ್ತ ಅತ್ತೆಯು ಆಕೆಯನ್ನು ತಡೆದಳು. ಆಕೆಯ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛ ಮಾಡಿ ಆಳುಮಗಳು ಮಣೆಹಾರಿ ಹೋದಳು. ಕೂಡಲೇ ಅಡುಗೆಯವಳು

ಭೋಜನವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಳು. ಆಕೆಯು ತಟ್ಟೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟು ಹೋದ ಬಳಿಕ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಮನೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತ “ಈ ಅಡುಗೆಯಾಕೆ ಯಾರು ಅತ್ತೆಮ್ಮ? ಮೊದಲು ಎಂದೂ ಈಕೆಯನ್ನು ಕಂಡಿಲ್ಲ.” ಎಂದಳು.

ಅತ್ತೆಯು ನಕ್ಕು “ಗುರುತಿಸಲಾರೆಯಾ ನನ್ನ ಸೊಸೆಯರಸಿ, ಈಕೆ ವಿಪಿನನ ಹೆಂಡತಿ” ಎಂದಳು.

ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಸ್ತಬ್ಧಳಾಗಿ ಕುಳಿತಳು. ತನ್ನನ್ನು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಚಕಿತ ಮಾಡಲು ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಒಳಸಂಚನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿರಬಹುದೆಂಬುದನ್ನು ಆಕೆಯು ಮನದಲ್ಲಿಯೆ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಳು. ತನ್ನನ್ನು ಸಂಬಾಳಿಸಿಕೊಂಡು ಜಿಜ್ಞಾಸು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅತ್ತೆಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡತೊಡಗಿದಳು.

“ವಿಪಿನ ಸತ್ತುಹೋಗಿರುವ. ಕೇಳಿರಬಹುದಲ್ಲವೇ?”

ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಏನನ್ನೂ ಕೇಳಿರಲಿಲ್ಲ; ಈಗ ತಟ್ಟೆಯನ್ನು ಬಡಿಸಿ ತಂದು ಇಟ್ಟ ಹೋದಾಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ತಿಳಿಯುವುದು. ಆಕೆಯು ತಲೆಯಲ್ಲಾಡಿಸಿ “ಹೂಂ” ಎಂದಳು.

ಅತ್ತೆಯು ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತ “ಇದ್ದುದನ್ನೆಲ್ಲ ದಾವಾದಲ್ಲಿ ವೆಚ್ಚಮಾಡಿ ವಿಪಿನ ಸತ್ತು ಹೋದ. ಉಳಿದ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಇದ್ದ ಒಂದು ಮನೆಯೂ ಹೊರಟುಹೋದೀತೆಂದು ನಾವು ಆಕೆಗೆ ಸಲಹೆಯನ್ನಿತ್ತೆವು—ನಡುವಿನ ಸೊಸೆಯೆ, ಒಂದೆರಡು ವರ್ಷ ದುಡಿದು ಬಾಕಿ ಹಣ ತೀರಿಸು. ಅದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಮಗನಿಗೆ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ಥಳವಾದರೂ ಉಳಿದೀತು” ಎಂದಳು.

ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ತನ್ನ ಕಳೆಗುಂದಿದ ಮುಖವನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಎದುರಿಗೆ ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತಳು. ಅತ್ತೆಯು ತನ್ನ ಸ್ವರವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ತಗ್ಗಿಸಿ “ಆದಾಗ್ಯೂ ನಾನು ಆಕೆಯೊಬ್ಬಳನ್ನೇ ಕರೆದು—ಕಮಲಾ, ಆಗುವುದೆಲ್ಲ ಆಗಿಹೋಯಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಕೈಗಡ

ಇಸಕೊಂಡು ಕಾಶಿಯ ವರೆಗೆ ಕೋಗಿ ಹಿರಿಯ ಸೊಸೆಯ ಕಾಲಿಗೆರಗು ! ಹುಡುಗನನ್ನು ಅಕೆಯ ಪಾದಕ್ಕೆ ಹಾಕಿ ' ಜೀಜೀ, ಇವನ ದೋಷವೇನೂ ಇಲ್ಲ, ಇವನನ್ನು ಬದುಕಿಸು ' ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ " ಎಂದಳು.

ಮಾತನಾಡುತ್ತಾಡುತ್ತ ಅತ್ತೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಕಂಬನಿಗಳು ಬಂದುವು. ಅವನ್ನು ಒರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ " ಆದರೆ ಕೈದಿಯಂತೆ ತಲೆಯನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡು ಸುಮ್ಮನೇ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ಅಕೆಯು ' ಹೂ ' ಎನ್ನಲಿಲ್ಲ, ' ಇಲ್ಲ ' ಎನ್ನಲಿಲ್ಲ " ಎಂದಳು.

ಇದರ ಸರ್ವ ಅನುರಾಧ ತನ್ನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆಯೇ ಬಂದು ಬಿದ್ದಿ ತೆಂದು ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಳು ಅಕೆಯು ಉಣ್ಣುತ್ತಿದ್ದ ಆಹಾರದ ಅಗಳು ಕೂಡ ವಿಷವಾಯಿತು ಅಕೆಗೆ ಒಂದು ತುತ್ತು ಅನ್ನವೂ ಹೋಗದಾಯಿತು ಅತ್ತೆಯು ಯಾವುದೂ ಒಂದು ಕಾರ್ಯ ಕೃತಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಳು. ಅಕೆಯು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ದೆಲೆಯನ್ನು ನೋಡಿದಳು. ಅಕೆಯ ನೈಮೇಲೆ ಎಚ್ಚರವೇ ಇಲ್ಲದಂತಾಯಿತು. ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೂಗತೊಡಗಿದಳು " ವಿಪಿನನ ಹೆಂಡತಿಯೇ ! ಏ ಕನುಲೀ ! "

ವಿಪಿನನ ಹೆಂಡತಿಯು ಬಂದು ಬಾಗಿಲಬಳಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಲೇ ಅತ್ತೆಯು ಕಿಡಿಕಿಡಿಯಾದಳು. ಒಂದು ಕ್ಷಣದ ಹಿಂದೆ ಅಕೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಕರುಣೆಯ ಕಂಬನಿಗಳಿದ್ದುವು. ಈಗ ಅವೆಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದುವೋ ! ಕರೋರ ದನಿಯಿಂದ " ಇಷ್ಟು ಪರವೆಯಿಲ್ಲದೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರೆ ಹೇಗೆ ನಡೆದೀತು ವಿಪಿನನ ಹೆಂಡತಿಯೇ ! ಸೊಸೆಯರಸಿ ಒಂದು ತುತ್ತುನ್ನೂ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಇಡಲಿಲ್ಲ. ಎಷ್ಟು ಕಟ್ಟಿ ಅಡುಗೆ ಮಾಡಿರುವೆ ! " ಎಂದಳು.

ಈ ತಿರಸ್ಕಾರದ ಸುಡುಗಳಿಗೆ ಬಾಗಿಲಬಳಿಯಿಂದ ಉತ್ತರವು ಬರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಬೇರೆಯವರಿಗಾದ ಅನುಮಾನದ ಭಾರದಿಂದ ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ, ವೇದನೆಯಿಂದ ತನ್ನ ತಲೆಯನ್ನು ಬಾಗಿಸಿದಳು.

ಅತ್ತೆಯು ಮತ್ತೆ ಎಂದಳು “ ನೌಕರಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆ, ಸಾಮಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಕೆಡಿಸಿದರೆ ನಡೆಯುವುದೇನು ಮಗಳೇ ! ಉಳಿದ ಏನರು ಹಂಗುಸರಂತೆಯೇ ನೀನೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಈಗಲೇ ಹೇಳಿರುತ್ತೇನೆ ನೋಡು. ”

ವಿಪಿನನ ಹೆಂಡತಿಯು ಈಗ ಮೆಲ್ಲಗೆ ನುಡಿದಳು “ ನಾನು ಮನಃ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವೆ ಅತ್ತಮ್ಮ. ಆದರೆ ಇಂದೇನು ಆಯಿತೋ. ” ಇಷ್ಟೆಂದು ಆಕೆಯು ಕೆಳಗೆ ಕೋಗುತ್ತಲೇ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಎದ್ದು ನಿಂತಳು. ಆಗ ಅತ್ತೆಯು “ ಅಯ್ಯೋ ” ಎನ್ನತೊಡಗಿದಳು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಮೆತ್ತಗೆ ನುಡಿದಳು “ ಅದೇಕೆ ಲೋಕಸುತ್ತಿ ಅತ್ತಮ್ಮ ? ನನ್ನ ಪ್ರಕೃತಿ ಜಿನ್ನಾಗಿಲ್ಲ, ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಉಣ್ಣಲಿಲ್ಲ. ನಡುವಿನ ಸೊಸೆಯ ಅಡುಗೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ದೋಷವೂ ಇಲ್ಲ. ”

ಕೈ-ಮೊಗ ತೊಳೆದುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಕೋಣೆಗೆ ಹೋದಳು ಲಕ್ಷ್ಮಿ. ಆಕೆಗೆ ಹೇಳತೀರದಷ್ಟು ವ್ಯಥೆಯಾಗತೊಡಗಿದ್ದಿತು. ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಅಪಮಾನವನ್ನು ಸಹಿಸುತ್ತ ವಿಪಿನನ ಹೆಂಡತಿಯು ಈ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನೌಕರಿಯನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು, ಆದರೆ ಈ ದಿನದ ಬಳಿಕ ಗೃಹಿಣಿತ್ವದ ವ್ಯರ್ಥ ಶ್ರಮ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಹೇಗೆ ಈ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಹಿಸಬಲ್ಲಳು ? ನಡುವಿನ ಸೊಸೆಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಹೊಂದಲು ಒಂದು ಮಾರ್ಗವಾದರೂ ಉಂಟು— ತಪ್ಪಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ದುಃಖಾನುಭವದ ಸಾಂತ್ವನೀಯ ಮಾರ್ಗ. ಆದರೆ ಸ್ವತಃ ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಸಮಾಧಾನದ ಮಾರ್ಗವೆಲ್ಲಿದೆ ?

ರಾತ್ರಿ ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಪತಿಯೊಡನೆ ಏನನ್ನು ಮಾತಾಡಬಲ್ಲಳು ? ಪತಿಯ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡುವುದೂ ಆಕೆಯಿಂದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಯಾವನ ಒಂದು ಮಾತಿನಿಂದ ವಿಪಿನನ ಹೆಂಡತಿಯ ಸರ್ವ ದುಃಖವು ದೂರಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆಯೋ ಅವನು ಆ ಅಬಲೆಯ ಕೂಡ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಗಂಡಸುತನವಿದೆಯೆಂದು ಬಗೆಯುವನು. ಇಂಥವನಲ್ಲಿ ಭಿಕ್ಷೆ

ಬೇಡುವುದು ಹೀನತೆಯೆಂದು ಆಕೆಯು ಬಗೆದಳು. ಆದ್ದರಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ತನ್ನ ಪತಿಯೊಡನೆ ಮಾತನಾಡುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಉಂಟಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಶಿವಚರಣ ನಕ್ಕು “ ನಡುವಿನ ಸೊಸೆಯ ಕೂಡ ಭೇಟಿಯಾಯಿ ತೇನು? ಅಡುಗೆ ಹೇಗೆ ಮಾಡುವಳು ಹೇಳು? ” ಎಂದು ಕೇಳಿದ.

ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಉತ್ತರವೀಯದಾದಳು. ಆಕೆಯು ಯೋಚಿಸ ತೊಡಗಿದಳು— ‘ ಇವರೇ ತನ್ನ ಗಂಡ, ಜೀವಿಸಿರುವ ವರೆಗೂ ಇವ ರೊಡನೆ ಇದ್ದುಕೊಂಡು ಬಾಳುವೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದೆ! ’ ಹೀಗೆ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಆಕೆಯ ಮನವು ಎನ್ನತೊಡಗಿತು “ ಭೂಮೀ ತಾಯೀ, ಬಾಯ ತೆರೆ! ”

ಮರುದಿನ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಏಳುತ್ತಲೇ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ದಾಸಿಯ ಮುಖಾಂತರ ಅತ್ತೆಯನ್ನು ಕರೆಕಳುಹಿದಳು. ಆಕೆಗೆ ಜ್ವರ ಬಂದಿದ್ದವು. ಈ ದಿನ ತಾನು ಉಣ್ಣುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಆಕೆಗೆ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿತ್ತು.

ಅತ್ತೆಯು ಆಕೆಯ ಕೋಣೆಗೆ ಬಂದು ಅತ್ಯಂತ ಅನುನಯ- ವಿನಯದಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಕಾಡಿದಳು. ಆಕೆಯ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿ ಮತ್ತು ದನಿಯನ್ನು ಆಲಿಸಿ ಅತ್ತೆಯು ಸೊಸೆಯರಸಿಯು ಏನನ್ನೂ ಬಚ್ಚಿ ಡಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುವಳೆಂಬುದನ್ನು ಅರಿತಳು. ಬಳಿಕ ಆಕೆಯಿಂದಳು “ ಸೊಸೆಯರಸೀ, ನಿನಗೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಜ್ವರ ಬಂದಿಲ್ಲ. ”

ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ತಲೆಯಲ್ಲಾಡಿಸಿ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ “ ನನಗೆ ಜ್ವರ ಬಂದಿವೆ. ನಾನು ಏನನ್ನೂ ಉಣ್ಣುವುದಿಲ್ಲ ” ಎಂದಳು.

ಡಾಕ್ಟರರು ಬಂದರು. ಅವರನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆಯೇ “ ನನಗೆ ನಿಮ್ಮ ಔಷಧಿಯಿಂದ ಯಾವ ಗುಣವೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ತಮಗೆ ಗೊತ್ತುಂಟು— ತಾವು ಹೋಗಿರಿ ” ಎಂದು ಕೋಣೆಯ ಹೊರಗಿಂದ ಹೊರಗೇ ಅವರನ್ನು ಕಳಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಳು.

ಶಿವಚರಣ ಬಂದು ಬಹಳ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದ. ಆದರೆ ಅವನ ಮಾತಿಗೂ ಉತ್ತರವು ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ.

ಇದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಇನ್ನೂ ಮೂರು-ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳು ಕಳೆದುವು. ಆಗ ಮನೆಯವರೆಲ್ಲರೂ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಅಜ್ಞಾತ ಸಂಶಯದಿಂದ ಉದ್ವಿಗ್ನರಾದರು.

ಒಂದು ದಿನ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಬಚ್ಚಲುಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದು ಅಂಗಳದ ಒಂದು ಮೂಲೆಯಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅತ್ತೆಯು ಅಡುಗೆಮನೆಯ ಹೊರಭಾಗದಿಂದ ಆಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಕೂಗಿದಳು “ನೋಡು ಸೊಸೆಯರಸಿ, ವಿಸಿನನ ಹೆಂಡತಿಯು ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ನೋಡು! ನಡುವಿನ ಸೊಸೆಯು ಕೊನೆಗೆ ಕದಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧಳಾದಳೇ?”

ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ ನಿಂತಳು. ನಡುವಿನ ಸೊಸೆಯು ನುಮ್ಮಗೆ ಮುಖವನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿದ್ದಳು, ಒಂದು ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಅನ್ನವಿದ್ದಿತು, ಮತ್ತು ಅದರ ಮೇಲೆ ಒಂದು ತುಣುಕು ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಹೊದಿಸಲಾಗಿದ್ದಿತು. ಅತ್ತೆಯು ಅದನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ “ನೀನೇ ಫೇಳು ಸೊಸೆಯರಸಿ, ಇಷ್ಟು ಅನ್ನ, ಮತ್ತು ಇಷ್ಟು ಕಾಯಿ-ಫಲೈ ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನು ಉಣಬಲ್ಲನೆ? ಮನೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿರುವಳು ಮಗನಿಗಾಗಿ! ನಾನು ಈಕೆಗೆ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಹೀಗೆ ಒಯ್ಯಬೇಡವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಇದು ಶಿವಚರಣನ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದರೆ ಒಳಿತಾಗದು. ಕುತ್ತಿಗೆ ಹಿಡಿದು ಹೊರಗೆ ತಳ್ಳಿಬಿಡುವ. ಸೊಸೆಯರಸಿ, ನೀನೇ ಈ ಮನೆಗೆ ಒಡೆಯಳು ನೀನೇ ಇದರ ನ್ಯಾಯ ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡು” ಎಂದು ನುಡಿದು ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ತಾನು ಮಾಡಿದಂತಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಉಸಿರ್ಗರೆದಳು.

ಅತ್ತೆಯ ಚೇತ್ತಾರವನ್ನು ಕೇಳಿ ಮನೆಯ ಆಳುಮಕ್ಕಳು, ದಾಸಿಯರು, ಇತರ ಜನರು ಬಂದು ನೆರೆದರು ಮತ್ತು ತಮಾಷೆಯನ್ನು ನೋಡತೊಡಗಿದರು. ಅವರೆಲ್ಲರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಕುಳಿತಿದ್ದರು ಆ ಮನೆಯ ನಡುವಿನ ಸೊಸೆ ಮತ್ತು ಈ ಮನೆಯ ರಾಣಿ.

ಇಷ್ಟು ಚಿಕ್ಕ ಮತ್ತು ತುಚ್ಛ ವಸ್ತುವಿನ ಸಲುವಾಗಿ ಇಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಹೇಸಿ ಕಾಂಡವು ಉದ್ಭವಿಸೀತೆಂಬುದರ ಕಲ್ಪನೆಯು ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಇನಿತೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಅಪರಾಧಕ್ಕಾಗಿ ಏನೆಂದು ಆಕೆಯು ಉತ್ತರ ವೀಯಬಲ್ಲಳು? ಸ್ವತಃ ಆಕೆಯು ಅಪಮಾನ, ಅಭಿಮಾನ ಮತ್ತು ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ತಲೆಯನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ಲಚ್ಚೆಯಾರಿಗೆ? ಸ್ವತಃ ತನಗಾಗಿ. ಆಕೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಕಂಬನಿಗಳು ಬಳಬಳನೆ ಉದುರತೊಡಗಿದುವು. ಇವರೆಲ್ಲರ ಎದುರಿಗೆ ತಾನೇ ಕಳ್ಳಿ, ಬಂಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟವಳು ಮತ್ತು ತನ್ನ ನ್ಯಾಯವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು ನಡುವಿನ ಸೊಸೆ ಕಮಲೆಯು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಳು ಎಂಬಂತೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಎನಿಸ ತೊಡಗಿತು.

ಎರಡುಮೂರು ನಿಮಿಷ ಹಾಗೆಯೇ ಇದ್ದು, ತನ್ನನ್ನು ಚೇತರಿಸಿಕೊಂಡು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ “ಅತ್ತಮ್ಮ, ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಹೋಗಿರಿ ” ಎಂದಳು.

ಆಕೆಯು ಹೇಳಿದೊಡನೆ ಎಲ್ಲರೂ ಹೊರಟು ಹೋದರು. ಬಳಿಕ ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಕಮಲೆಯ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತಳು. ಬಳಿಕ ತನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ಆಕೆಯ ಗದ್ದವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ ನೋಡಿದಳು. ಕಮಲೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದಲೂ ಕಂಬನಿಗಳು ಉದುರುತ್ತಿದ್ದವು. ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು “ಕಮಲಾ, ನಾನು ನಿನ್ನ ಜೀಜೀ— ” ಎಂದು ತನ್ನ ಸೀರೆಯ ಸೆರಗಿನಿಂದ ಆಕೆಯ ಕಂಬನಿಗಳನ್ನು ಒರೆಸಿದಳು.

ಸತ್ಯೇಂದ್ರನಾಥ

ಸಾಗರಪುರದಲ್ಲಿ ಈ ದಿನ ವಿಜೃಂಭಣೆ, ನಗಾರೆ ನೌಬತ್ತುಗಳ ವಾದ್ಯದಿಂದ ಈ ಊರಿನವರ ಕಿವಿಗಳು ಗಡಚಿಕ್ಕಿವೆ. ಒಂದು ವಾರದಿಂದ ಈ ಊರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಚಟುವಟಿಕೆಯಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಸುತ್ತುಮುತ್ತಲಿನ ಐವಾರು ಹಳ್ಳಿಯವರನ್ನು ಕೇಳಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಿರಿ. ಈ ರಾಜಸೂಯ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ವಾದ್ಯ ವೈಭವ, ನೌಬತ್ತುಗಾರರ ಇಂತಹ ಐಕ್ಯಭಾವ, ಕರಡಿ ಮಜಲಿನ ಪ್ರಚಂಡ ವಿಕ್ರಮವನ್ನು ಈ ಹಳ್ಳಿಯವರು ಈ ಮೊದಲು ಎಂದೂ ನೋಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ನಾನಾ ವಾದ್ಯಗಳ ಸಮೂಹವನ್ನು ಆಲಿಸಲು ಜನಸ್ತೋಮವು ನೆರೆದಿತ್ತು, ಆದರೆ ಈ ವಾದ್ಯಗಳಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ದುಃಖವಾದುದು ಬಡವಾಯಿ ದನಕರುಗಳಿಗೆ— ಆದರಲ್ಲೂ ಹಸು ಮತ್ತು ಹಸುವಿನ ಕರುಗಳಿಗೆ. ಇಷ್ಟು ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿದ್ದುದು ಒಬ್ಬ ಆವ್ರಾಹ್ಮ ವಯದ-- ಪದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷದ ಹುಡುಗನ ಮದುವೆಗಾಗಿ! ಸಾಗರಪುರದ ಜವೀನುದಾರರಾದ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಹರದೇವ ಮೈತ್ರರ ಏಕಮಾತ್ರ ಪುತ್ರನ ವಿವಾಹದ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಇಷ್ಟು ಆನಂದ ಕೋಲಾಹಲವು ನಡೆದುದು. ಅವರ ಮಗನ ಹೆಸರು ಶ್ರೀಯುತ ಸತ್ಯೇಂದ್ರಕುಮಾರ ಮೈತ್ರ. ಹರದೇವರು ದೂಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯರು, ಸುನಾರು ಇಪ್ಪತ್ತೈದು - ಇವತ್ತಾರು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿ ವಾರ್ಷಿಕ ಉತ್ಪನ್ನ ಆವರಿಗೆ. ಇಷ್ಟು ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಗನ ಮದುವೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಒಂದು ಕಾರಣವುಂಟು. ಆ ಮಗುವಿನ ತಾಯಿಗೆ ತನ್ನ ಸೊಸೆಯ ಮುಖವನ್ನು ಅವಷ್ಟು ಬೇಗ ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯಿದ್ದಿತು

ಅದನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ವಿವಾಹ ಸಮಾರಂಭ ನಡೆಯಿತು.

ವರ್ಧಮಾನ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ದಿಲಜಾನಪುರದ ಜಮೀನುದಾರ ರಾದ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಕಾಮಾಖ್ಯಾಚರಣ ಚೌಧರಿಯ ಕಿರಿಯ ಕನ್ಯೆ ಸರಳೆಯ ಕೂಡ ಸತ್ಯೇಂದ್ರನ ವಿವಾಹವಾಯಿತು.

ಸರಳೆಯ ಬಣ್ಣ ಕೆಂಪು, ಮುಖ ಮುದ್ದು. ಸತ್ಯೇಂದ್ರನಿಗೆ ಹಿಡಿಸಲಾರದಷ್ಟು ಸಂತೋಷ.

ಹತ್ತು ವರ್ಷದ ಸುಂದರ ಸೊಸೆಯ ಮೊಗವನ್ನು ನೋಡಿ ಸತ್ಯೇಂದ್ರನ ತಾಯಿಗೂ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಮದುವೆಯಾದ ಮರುನರ್ಷವೇ ಹರದೇವರು ಸೊಸೆಯನ್ನು ಆಕೆಯ ತವರುಮನೆಯಿಂದ ತಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಸೊಸೆಯನ್ನು ತವರು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಡಬಾರದೆಂದು ಅವರ ಹೆಂಡತಿಯ ಬಯಕೆ. ಆಕೆಯು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಳು— ವಿವಾಹವಾದ ಬಳಿಕ ಹುಡುಗೆಯನ್ನು ತವರು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇಡಬಾರದು. ಆಕೆಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಕೆಟ್ಟದಿರಲಿಲ್ಲ !

ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಕಲಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿರುವ. ಅವನ ಸಲುವಾಗಿ ಹರದೇವರು ತಮ್ಮ ಶ್ರೀಮತಿಯೊಡನೆ ಕಲಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವರು. ಆದುದರಿಂದ ಸರಳೆಯೂ ಅಲ್ಲಿಗೇ ಬಂದಳು. ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮದುವೆ ಆಗಿತ್ತು, ಆದುದರಿಂದ ಸರಳೆಯು ಹರದೇವರ ಕೂಡ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು, ಸತ್ಯೇಂದ್ರನಿರುವಾಗಲೂ ಅವನ ಎದುರಿಗೇ ಅತ್ತೆಯೊಡನೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಇದರಿಂದ ಅತ್ತೆಗೆ ಚಿನಂದವಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು, ದುಃಖವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನಗಳ ನಂತರ ಕಾಮಾಖ್ಯಾ ಬಾಬುಗಳು ಸರಳೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರು. ಒಂದೆರಡು ತಿಂಗಳಾದ ಬಳಿಕ ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಕೋಪದಿಂದ “ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಮೇಲೆ ಧೂಳು ಕೂತಿದೆ, ಡೌತಿಯಲ್ಲಿ ಮಸಿ ಒಣಗಿ ಹೋಗಿದೆ. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ ! ” ಎಂದ.

ಈ ಮಾತಿನ ಅರ್ಥವು ಅವನ ತಾಯಿಗಾಯಿತು ಮತ್ತು ಇದು ಹರದೇವ ಬಾಬುಗಳ ಕಿವಿಯ ವರೆಗೂ ಹೋಯಿತು. ಅವರು ನಕ್ಕು ಸೊಸೆಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರಲು ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಕಳುಹಿದರು. ಅವರು ಬರೆದರು “ ಇಲ್ಲಿ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಉಪದ್ರವವೆದ್ದಿದೆ. ಸೊಸೆಯು ಬಾರದ ವಿನ್ನಾ ಅದು ನಿಲ್ಲುವಂತಿಲ್ಲ ! ಅದುದರಿಂದ ಸೊಸೆಯನ್ನು ಕಳಿಸಿಕೊಡಿರಿ. ”

ಪುನಃ ಸರಳೆಯು ಬಂದಳು. ಸತ್ಯೇಂದ್ರನ ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಒರಸಿ ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಿಡುವುದು, ಕಾಲೇಜದ ವೇಷವನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುವುದು— ಎಂದರೆ ಶರ್ಟಿನ ಕಪ್ಪುಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಬಣ್ಣದ ಗುಂಡಿಗಳು ಇರದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಸರಿಯಾದ ವೇಳೆಗೆ ಉಟಕ್ಕೆ ಹಾಕುವುದು, ಕಾಲೇಜಿನ ವೇಳೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಮನೆಯಿಂದ ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಹೊರಡಿಸುವುದು, ತಡವಾದಾಗ ಮೆಟ್ಟುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಾಲಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಪೆಟಿನ ಮೆಟ್ಟು, ಇನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ ವಾರ್ನಿಶ್‌ದ ಮೆಟ್ಟು ಹಾಕದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ರಾಜರ ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ಧರಿಸುವ ಸೆಲ್ಲಿಯು ಕೋಟಿನ ಮೇಲೆ ಬೀಳದಂತೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ತೆಗೆದು “ಕೊಳ್ಳುವುದು ಇವೇ ಮುಂತಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಸರಳೆಯು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಸರಳೆಯು ಇಲ್ಲದಿರುವಾಗ ವೇಷದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಸತ್ಯೇಂದ್ರನಂಥ ಅನ್ಯ ಮನಸ್ತು ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಯಾರೂ ನೋಡಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ! ಸರಳೆಯ ವಿನಾ ಯಾರಿಗೂ ಈ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಯಾರಾದರೂ ಮಾಡಿದರೆ ಅದು ಸತ್ಯೇಂದ್ರನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದ ಸರಳೆಯೇ ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು.

೨

ಸುಶೀಲೆಯು ಸರಳೆಯ ಹಿರಿಯ ನಾದಿನಿ. ಆಕೆಯ ಮಗನ ಅನ್ನಪ್ರಾಶನ ಸಂಸ್ಕಾರವಾಗುವುದಿದ್ದಿತು. ಕಾಮಾಖ್ಯ ಬಾಬುಗಳು

ತಮ್ಮ ಮೊಮ್ಮಗನ ಅನ್ನಪ್ರಾಶನದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರಳೆಯನ್ನು ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕಲಕತ್ತೆಗೆ ಬಂದರು.

ಸರಳೆಯ ನಾದಿನಿಯು ಸರಳೆಗೂ ಮತ್ತು ಸತ್ಯೇಂದ್ರನಿಗೂ ಅನ್ನ-ಪ್ರಾಶನದ ಸಂಸ್ಕಾರ ಸಮಾರಂಭಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ಹೆಚ್ಚು ಆಗ್ರಹ ಮಾಡಿ ಒಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದಿರುವಳು. ಈಗ ಸುಮಾರು ಮೂರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಸರಳೆಯು ದಿಲಜಾನಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿಲ್ಲ. ಸತ್ಯೇಂದ್ರನೂ ಹೊರಡಲು ಸಿದ್ಧನಾದ. ಕಾಮಾಖ್ಯಾ ಬಾಬುಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಆನಂದ ದಿಂದ ಮಗಳನ್ನೂ ಅಳಿಯನನ್ನೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ತಮ್ಮೂರಿಗೆ ಬಂದರು.

ಬಹಳ ದಿನಗಳ ನಂತರ ಮಗಳನ್ನೂ ಅಳಿಯನನ್ನೂ ನೋಡಿ ತಾಯಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಆನಂದವಾಯಿತು. ಯಾರ ಮಗನ ಅನ್ನಪ್ರಾಶನ ವಾಗುವದಿದ್ದಿತೋ ಆಕೆಯು ಬಂದು ಅನೇಕ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಅನೇಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸಿದಳು.

ಶುಭಕಾರ್ಯವು ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿ ಸಾಗಿದಬಳಿಕ ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ತಿರುಗಿ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಲು ಬಯಸಿದ; ಆದರೆ ಅತ್ತೆಯು ಬಹಳ ಆಗ್ರಹದಿಂದ “ಇಷ್ಟು ದಿವಸಗಳ ನಂತರ ಬಂದಿರುವಿರಿ, ಇನ್ನಿಷ್ಟು ದಿವಸ ಇದ್ದು ಹೋಗಿರಿ” ಎಂದಳು.

ಸರಳೆಯೂ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ, ಅದುದರಿಂದ ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಇನ್ನೂ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ದಿನ ಅತ್ತೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಉಳಿಯಬೇಕಾಯಿತು. ಅದಾಗ್ಯೂ ಸರಳೆಯು ಗಂಡನಿಗೆ ಮನೆಗೆ ಹೊರಡಲು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ! ಆದರೆ ಹೋಗದೆ ಇರುವಂತೆಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆಯೇ ಇಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಓದು-ಬರೆಹಕ್ಕೆ ಹಾಸಿ ತಟ್ಟುವುದು, ಪರೀಕ್ಷೆಗೂ ಬಹಳ ದಿನಗಳು ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಹೊರಡುವಾಗ ಸರಳೆಯು ಕೇಳಿದಳು “ನನ್ನನ್ನು ಪುನಃ ಎಂದು ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಹೋಗುವಿರಿ?”

“ ನೀನು ಬರಲು ಬಯಸಿದಾಗ. ”

“ ಹತ್ತು ಹನ್ನೆರಡು ದಿನಗಳ ನಂತರವೇ ಬಂದು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿರಿ. ”

ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಅತ್ಯಂತ ಸಂತುಷ್ಟನಾದ. ಅವನು ಇಷ್ಟು ಬೇಗ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿರಿ ಎಂದು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯು ಹೇಳಬಹುದೆಂದು ಬಗೆದಿರಲಿಲ್ಲ !

ಬಳಿಕ ಸರಳಿಯು ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಬನಿಗಳನ್ನು ತಂದು ಪತಿಯನ್ನು ಬೀಳ್ಕೊಡುತ್ತ “ ನನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಚಿಂತಿಸಬೇಡಿರಿ ಮತ್ತೆ— ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಓದಿ ಓದಿ ಕಾಯಿಲೆ ಬೀಳಬೇಡಿರಿ ” ಎಂದಳು.

ತನ್ನ ಆಣೆಯಿಟ್ಟು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಗಂಟೆಯ ಮೇಲೆ ಓದಬಾರದೆಂದು ಪೇಳಿದಳು. ಅದೆಷ್ಟು ಬರಿದಾದ ಹೃದಯದಿಂದ ಮತ್ತು ಉದಾಸೀನ ಮನವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಮನೆಗೆ ಹೋದನೋ.

ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಒಂದು ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ತೆರೆದು ಕುಳಿತಿದ್ದ. ಪುಸ್ತಕದ ಪುಟಗಳೊಡನೆ ಮನಸ್ಸಿನ ದ್ವಂದ್ವ ಯುದ್ಧವು ಸಾಗಿದ್ದಿತು.

ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಎಣಿಸಿ ನೋಡಿದ-- ಇಡಿ ದಿನ ಅವನು ಕೇವಲ ೨೬ ಸಾಲುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಓದಿದ್ದ ! ಅವನು ದುಃಖಿತನಾಗಿ ತಾನು ಹೀಗೆ ಓದಿದರೆ ಪಾಸಾದಂತೆಯೇ ಸರಿ ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿದ ! ಕ್ರಮೇಣವಾಗಿ ಆ ಸಾಮಾನ್ಯ ದುಃಖವು ಸಿಟ್ಟಿನ ರೂಪ ತಾಳಿತು. ‘ ಇದೆಲ್ಲವೂ ಆ ದುಷ್ಟ ಸರಳಿಯ ದೋಷ. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಐದು ದಿನಗಳಾಗಿ ಹೋದುವು, ಐದು ಪುಟಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಓದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ಹತ್ತು ಗಂಟೆಯ ನಂತರ ಓದುಗೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ದೀಪವನ್ನು ಆರಿಸಿ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಳು; ಆದುದರಿಂದ ಆಕೆಯನ್ನು ತವರುಮನೆಗೆ ಕಳಿಸಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ಈಗ ಆದುದೇನು ? ಸರಿಯಾಗಿ ತಿರುವು ಮುರುವು ! ನಾಳೆಯೇ ಹೋಗಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರುವೆ. ನಾನು ಹೋಗುವುದೆಂದರೆ ನಾಚಿಕೆಯ ಮಾತು ! ಆದರೇನು ? ನಾಪಾಸ ಆಗಬೇಕೇನು ? ’ ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿದ.

ಏನೇ ಆಗಲಿ, ಸತ್ಯೇಂದ್ರನಾಥ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಉಪಾಯವನ್ನು ಹುಡುಕತೊಡಗಿದ್ದ. ಮಾವನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಏನೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು? ಅವನಿಗೆ ನಾಚಿಕೆ. ಅವನಿಗೆ ಹೆಂಡತಿಯ ಮೇಲೆ ಇಷ್ಟು ಮಮತೆ ಅದು ಕೇಗೆ ಹುಟ್ಟಿತು? ಎರಡು ದಿನ—

ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆಳುಮಗನು ಬಂದು ತಂತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟ. ಸತ್ಯೇಂದ್ರನಿಗೆ ಅಚ್ಚರಿಯಾಯಿತು. ಇನ್ನು ಯೋಚಿಸಲು ವೇಳೆಯಿಲ್ಲ— ಎಲ್ಲಿಯ ತಾರು? ಕವರನ್ನು ಒಡೆಯುತ್ತಲೆ ಅವನ ಹೃದಯ ನಡುಗಿತು. ಅದರಲ್ಲಿಯ ವಿಷಯವನ್ನು ಓದಿ ಅವನ ಕಣ್ಣು ಕತ್ತಲುಗೂಡಿಸಿದಂತಾದುವು. ಸರಳಿಗೆ ಕಾಯಿಲೆ.

ಅದೇ ದಿನ ಹರದೇವರು ಸತ್ಯೇಂದ್ರನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ದಿಲ-ಜಾನಪುರಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಮನೆಯ ಎದುರಿಗೇ ಕಾಮಾಖ್ಯ ಬಾಬು ಗಳೊಡನೆ ಭೇಟಿಯಾಯಿತು. ಹರದೇವರು ಕೇಳಿದರು “ ಸೊಸೆಯ ಪ್ರಕೃತಿ ಹೇಗಿದೆ ? ”

ಹರದೇವರು ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ನೋಡಿದರು. ಸರಳಿಗೆ ಕಾಲರಾ. ಒಂದೇ ದಿನದಲ್ಲಿ ಆಕೆಯು ತೀರ ಸೋತುಹೋಗಿರುವಳು, ಗುರುತೇ ಸಿಗುವಂತಿಲ್ಲ. ಕಣ್ಣುಗಳು ಒಳಸಿಕ್ಕಿವೆ. ಕಮಲದಂತಹ ಕಲೇವರ ಕಂದಿಹೋಗಿದೆ. ಅನುಭವಿಗಳಾದ ಹರದೇವರು ಸ್ಥಿತಿ ಚೆನ್ನಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡರು. ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಒರಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ “ ಮಗೂ ಸರಳಾ ! ” ಎಂದರು.

ಸರಳಿಯು ಕಣ್ಣೆರೆದು ನೋಡಿದಳು. ಆಗ ಸ್ವಲ್ಪ ಎಚ್ಚರ ಬಂದಿತ್ತು ಆಕೆಗೆ.

“ ಪ್ರಕೃತಿ ಹೇಗಿದೆ ಮಗೂ ? ”

ಸರಳಿಯು ನಕ್ಕು “ ಚೆನ್ನಾಗಿರುವೆ ” ಎಂದಳು.

ಪರಸ್ಪರರಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಂದವಾಯಿತೆಂಬುದನ್ನು ಇವರೂ ಅರಿತರು.

ಎಲ್ಲರೂ ಹೊರಗೆ ಹೋದ ಮೇಲೆ ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಸರಳಿಯ ಬಳಿ ಬಂದು ಕುಳಿತ. ಅತ್ಯಂತ ದುಃಖ, ವೇದನೆಯಿಂದ ಮಾತು ಬರಲಿಲ್ಲ ಅವನಿಗೆ. ಅದಾಗ್ಯೂ ನೀರಸ, ಕುಗ್ಗಿದ ದನಿಯಿಂದ ಸತ್ಯೇಂದ್ರ “ಸರಳಾ” ಎಂದು ಕೂಗಿದ. ಒಣಗಿದ ಗಂಟಲಿಂದ ಬಂದ ದನಿ ? ಆಗಿದ್ದರೇನು ? ಅದೇ ಚಿರಸರಿಚಿತ ದನಿ, ಅದೇ ಪ್ರೀತಿಯ ಕರೆ— ಸರಳಾ ! ಇದರಲ್ಲಿ ತಪ್ಪೇನಾದರೂ ಆಗಬಲ್ಲದೆ ? ಸರಳಿಯು ಕಣ್ಣೆರೆದು ನೋಡಿದಳು. ಹರದೇವರು ಬಂದುದನ್ನು ನೋಡಿ ಸತ್ಯೇಂದ್ರನೂ ಬಂದಿರುವನೆಂಬುದನ್ನು ಆಕೆಯು ಅನುಮಾನಿಸಿದ್ದಳು. ಗಂಡನ ಕೂಡ ತಮಾಷೆ ಮಾಡುವುದು ಸರಳೆಗೆ ಪ್ರೀತಿಯ ಕೆಲಸ. ಆಕೆಯು ನಕ್ಕು “ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಬಂದಿರುವಿರೇನು ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು.

ಆಕೆಯ ಕಂಠ ಕುಗ್ಗಿತ್ತು. ಇದುವರೆಗೆ ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಹೇಗೋ ತನ್ನ ಕಂಬನಿಗಳನ್ನು ತಡೆದು ಹಿಡಿದಿದ್ದ. ಸರಳಿಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಕಂಬನಿಗೆ ಹಾರಿದ ಉಸುರಿನ ಕಟ್ಟಿ ಒಡೆದು ಹೋಯಿತು.

ಈ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಅಳುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದಲ್ಲವೆಂದು ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಒಂದು ಬಾರಿ ವಿರಹದಿಂದ ಬಳಲಿದ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಇಷ್ಟು ತಿಳಿವು ಇರುವುದೇ ? ಬಳಿಕ ಕಣ್ಣುಗಳು ಒಂದೊಂದೇ ಹನಿಯನ್ನು ಉದುರಿಸ ತೊಡಗಿದುವು. ಅವು ಈ ದಿನ ಸರಳಿಯ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಒಂದುಗೂಡಿ ಹೋಗುತ್ತಿರುವುವು. ಅವಕ್ಕೆ ಇದಕ್ಕೂ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಸುಅವ-ಸರವು ದೊರೆತಿರುವುದೇ ಎಂದಾದರೂ ? ಎಂದೂ ದೊರೆತಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವು ನಿಮಗಾಗಿ ಮತ್ತು ಸರಳಿಯ ಸಲುವಾಗಿ ಇಂತಹ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆ ? ಸರಳಿಯು ತನ್ನ ವತಿಯು ಅಳುವುದನ್ನು ಎಂದೂ ನೋಡಿರಲಿಲ್ಲ ಆಕೆಯೂ ಅತ್ತುಬಿಟ್ಟಳು ಬಹಳ ವೇಳೆಯು ಕಳೆದ ಬಳಿಕ ಆಕೆಯು ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನೊರೆಸಿಕೊಂಡು “ಛೇ, ಅಳುವಿರೇಕೆ ? ಗಂಡಸರು ಅಳಬೇಕೇನು ?” ಎಂದಳು.

“ಇದೇನು ? — ಸರಿ, ಸರಳಾ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡೆ ! ಅಂತರ್ದಾಹದಿಂದ ಅವರು ಸುಟ್ಟು ಭಸ್ಮವಾದರೂ ಹಂತೆಯಿಲ್ಲ,

ಒಂದು ಹನಿ ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ಸುರಿಸಬಾರದು ! ಕಂಬನಿಗಳು ಹೆಂಗುಸರಿ ಗಾಗಿ, ಗಂಡುಸರಿಗೆ ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ ! ಮರ್ಮವೇದನೆ ಯಿಂದ ಅವರು ಸುಟ್ಟುಹೋಗಲಿ, ಆದಾಗ್ಯೂ ಅವರು ಅಳಬಾರದು ! ಅಳುವುದರಿಂದ ಅವರು ಹೆಂಗುಸರಾಗಿ ಬಿಡುವರು. ಸರಳಾ ! ಈ ಬಗೆಯೇ ನಿಯಮವನ್ನು ನೀವು ಮಾಡಿರುವಿರಾ ?”

ಸರಳೆಯು ವತಿಯ ಕೈಯನ್ನು ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಳು ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಅಳುತ್ತ “ ಪುನರ್ಜನ್ಮವನ್ನು ಒಪ್ಪುವಿರಾ ? ” ಎಂದಳು.

ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಅಳುತ್ತ ಅಳುತ್ತ “ ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದೆನೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬುದು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ದಿನ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಒಪ್ಪುವೆ ” ಎಂದ.

ಸರಳೆಯ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ನಗುವು ಕಾಣಿಸಿತು.

ಔಷಧ ಕುಡಿಸುವ ವೇಳೆಯಾಯಿತು. ಕಾಮಾಖ್ಯಾ ಬಾಬೂ, ಹರದೇವ ಬಾಬೂ ಮತ್ತು ಡಾಕ್ಟರ ನಾಹೇಬರು ಕೋಣೆಯೊಳಗೆ ಬಂದರು. ಡಾಕ್ಟರರು ನಾಡಿಯನ್ನು ನೋಡಿ “ ಆಸೆ ಅಷ್ಟಿಲ್ಲ, ಆದರೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಇಚ್ಛೆ ” ಎಂದರು.

ದೇವರ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಮರುದಿನವೇ ಮುಂಜಾನೆ ಸರಳೆಯು ಸತ್ಯೇಂದ್ರನಾಥನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪರಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋದಳು.

ಸಾಯಂಕಾಲಕ್ಕೆ ಹರದೇವ ಬಾಬುಗಳು ಸತ್ಯೇಂದ್ರನನ್ನು ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಕಲಕತ್ತೆಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಂದರು.

೩

ಏನಾಗಿದೆಯೋ ಏನೋ. ಅರಸುಮಗನಂತೆ ಸುಸ್ವತ್ತಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿ ಇಂದ್ರಪದವಿಯ ಆನಂದವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ, ಆಗ ಯಾರೊ ಎಬ್ಬಿಸಿ ಆ ಆನಂದವನ್ನು ಮಣ್ಣುಗೂಡಿಸಿದರು. ಅರ್ಧ ರಾತ್ರಿಯಾಗಿರುವುದು, ಎದ್ದು ಕುಳಿತಿರುವೆ. ನಿದ್ದೆ ಹಾರಿಕೊಳ್ಳಿರುವುದು. ನನ್ನ ಜೀವನ-ಸಂಗಿನಿಯ ಅರ್ಧಭಿನ್ನ ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡಿರುವೆ—.

ನಾನು ಅಳಲೋ ನಗಲೋ? ಸುಖದ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಅನಂತದ ಕಡೆಗೆ ಹರಿದು ಹೋಗುತ್ತಲಿದ್ದೆ, ಯಾರೋ ಅಪರಿಚಿತರು ಬಂದು ನನ್ನನ್ನು ಬಿಗಿದು ಬಿಟ್ಟಿರುವರು. ಅದರಿಂದ ನನ್ನ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗುವುದೋ ಇಲ್ಲವೋ. ಎಲ್ಲವೂ ತಿರುವು ಮುರುವು ಆಗಿರುವುದು. ಜೀವನದ ಕೇಂದ್ರ ವನ್ನು ಕೂಡ ಯಾರೋ ಅದನ್ನು ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಅದರ ಎಲ್ಲೆಯ ಕೂರಗೆ ಒಯ್ದು ಬಿಟ್ಟಿರುವರು! ಏನೂ ಹೊಳೆಯಲೊಲ್ಲದಾಗಿರುವುದು! ಇದೇನಾಯಿತು ಇದು? ಮಧ್ಯ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಯೇಂದ್ರನಾಥ ಕಿಡಿಕಿ ಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಸಾಗರಪುರದ ಕತ್ತಲನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಬಿದ್ದ. ಗಿಡ-ಬಳ್ಳಿಗಳು ಕೂಡ ಸತ್ಯೇಂದ್ರನೊಡನೆ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ನಿಶ್ಚಿತ ಭಾವದೊಡನೆ ವಿನಿಮಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುವು.

ಸೊಂಯ್ ಸೊಂಯ್ ಮಾಡುತ್ತ ರಾತ್ರಿಯ ಗಾಳಿಯು ಬಂದಿತು. ಏನಾದರೂ ಹೇಳಿಹೋಯಿತೇನು? ಹೇಳಲಿಲ್ಲವೇಕೆ? ಅದೇ ಒಂದು ಮಾತನ್ನು, ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳೂ ಅದೊಂದೇ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ ತಿರುಗುತ್ತವೆ—ಏನಾಗಿರುವುದು? ನವಿಲು ಪ್ರಿಯತಮೆ ಎಂದು ಕೇಕೆ ಹಾಕುವುದಿಲ್ಲ, ತದ್ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ನುಡಿಯುವುದು—ಅವಳು ತೀರಿಕೋದಳು, ತೀರಿಕೋದಳು! ಎಂದು. ಉಳಿದ ಹಕ್ಕಿ ಪಕ್ಕಿಗಳೂ ಇದನ್ನೇ ನುಡಿಯುವುವು. ಮನೆಯ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿ ಸತ್ತುಕೋದಳೆಂದು ಉಲಿಯುವುವು! ಇವೆಲ್ಲವೂ ಇದೊಂದೇ ಮಾತನ್ನು ಏಕೆ ಹೇಳುವುವು? ಸುಯ್ಯೆಂದು ಸುಳಿಯುವ ನಿಶಾ-ಪವನವೂ ಸರಿಯಾಗಿ ಇದನ್ನೇ ಹೇಳುವುದು—ಇಲ್ಲ, ಇಲ್ಲ, ಆಕೆಯಿಲ್ಲ!

ಸತ್ಯೇಂದ್ರ, ಹೇಗಿದೆ ನಿನ್ನ ಪ್ರಕೃತಿ? ಸಹಿಸಲಸಾಧ್ಯವಾದ ತಲೆ ನೋವು ಇರುವುದೇನು? ಈ ಮಾತಾಗಿ ಬಹಳ ದಿನಗಳಾದುವು, ಸ್ವಲ್ಪ ಮೆಲಗಿಕೊ. ಏನು, ಸದಾಕಾಲ ಈ ಕಿಡಕಿಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆಯೆ ಕುಳಿತಿರುವೆಯೇನು? ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕೆಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಕ್ಷೇಣವಾಗಿ ಮಿಸುಗುವ ಚಿಕ್ಕೆಯನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅವನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ.

ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಾದರೂ ಮುಚ್ಚುವ ಧೈರ್ಯ ಅವನಿಗಿಲ್ಲ, ಅದೆಲ್ಲಿ ಮಾಯವಾಗಿ ಹೋಗುವುದೋ ಎಂಬ ಭಯ ಅವನಿಗೆ. ನೋಡಿ ನೋಡಿ ದಣಿದ ಬಳಿಕ ಅವನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಮಲಗಿಬಿಡುವ. ಬೆಳಗಾದ ಬಳಿಕ ಪುನಃ ಅದನ್ನೇ ನೋಡಲು ಯತ್ನಿಸುವ. ಬೆಳಕು ಈಗ ಅವನಿಗೆ ಸಹ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಬೆಳದಿಂಗಳಿಂದ ಈಗ ಅವನಿಗೆ ಆನಂದವು ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ ! ಇಷ್ಟು ಮಂದ ಬೆಳಕಿನ ಚಿಕ್ಕೆಯು ಈ ಪ್ರಕಾಶದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆಲ್ಲಾ ದರೂ ಕಾಣಿಸುವುದೇ ?

ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಎಂ. ಎ. ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ನಾಪಾಸಾಗಿರುವ. ವಾಸಾಗ ಬೇಕೆಂಬ ಬಯಕೆಯೂ ಈಗ ಅವನಿಗಿಲ್ಲ. 'ವಾಸು' ಆಗುವುದರಿಂದ ಈಗ ಏನು ಆ ಚಿಕ್ಕೆಯು ಅವನ ಬಳಿಗೆ ಬರುವುದೇ ?

ಹರದೇವ ಬಾಬುಗಳು ಈಗ ವರಿವಾರದೊಡನೆ ತಮ್ಮ ಊರಿಗೆ ಬಂದರು. ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕೊಂಡೇ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಬಹುದೆಂದು ಈಗ ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಹೇಳುವ; ಪಟ್ಟಣದ ಗಲಾಟೆಯಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವುದಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ತಂದೆಗೆ-ತಾಯಿಗೆ ಹೇಳುವ. ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಈಗ ಮೊದಲಿನ ಸತ್ಯೇಂದ್ರನಿಲ್ಲ, ಬೇರೆಯವನೇ ಆಗಿರುವ. ಅವನಿಗೆ ಬಹಳ ದಿನಗಳಿಂದ ಊಟಕ್ಕೆ ದೊರೆತಿಲ್ಲವೇನೋ ಎಂಬಂತೆ ಕಾಣುವುದು ಅವನ ಮೊಗ. ಬಹಳ ದಿನ ಕಾಯಿಲೆ ಬಿದ್ದು ಎದ್ದಿರುವಂತೆ ತೋರುವ. ಮೊಗದ ಮೇಲೆ ಕಳೆಯಿಲ್ಲ, ನಗುವಿಲ್ಲ, ಗೆಲುವಿಲ್ಲ.

ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಕೋಣೆಯ ಬಾಗಿಲು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಚಿತ್ರವಟಗಳನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛ ಮಾಡುವ, ತನ್ನ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ನೀಟಾಗಿಡಲು ತೊಡಗುವ, ಹಾರ್ಮೋನಿಯಂ ತೆರೆದು ಸುಳ್ಳುಸುಳ್ಳೇ ಸ್ವಚ್ಛ ಮಾಡುವ, ಸರಳೆಯ ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛ ಮಾಡುವ, ಸುಂದರವಾದ ಕಾಗದಗಳನ್ನೂ ಕವರುಗಳನ್ನೂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಸರಳೆಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆಯ ತೊಡಗುವ, ಅದುವುದೋ ವಿಳಾಸ ಬರೆದು ಪತ್ರವನ್ನು ತನ್ನ ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಯಲ್ಲಿ ಬಚ್ಚಿದುವ. ಸತ್ಯೇಂದ್ರನಾಥ ! ನೀನು ಈಗ ಒಬ್ಬನೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಎಷ್ಟೋ ಜನರ ಭಾಗ್ಯವು ನಿನ್ನಂತೆಯೆ ಕಡಮೆ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ

ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿಯಾಗುವುದು. ಆದರೆ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ನಿನ್ನಂತೆಯೇ ಹುಚ್ಚು ರಾಗುವರೇನು? ಹುಷಾರಿ ಸತ್ಯೇಂದ್ರ! ಯಾವ ಮಾತಿಗಾದರೂ ಸರಿಯೆ ಒಂದು ಸೀಮೆಯುಂಟು. ಸ್ವರ್ಗೀಯ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೂ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ವಾದ ಮೇರೆಯುಂಟು. ಸೀಮೆಯನ್ನು ಮೀರಿ ಪೂರಾದರೆ ಕಷ್ಟಕ್ಕೆ ಈಡಾಗುವೆ, ಹುಷಾರಿ! ಯಾವನೂ ಯಾರನ್ನೂ ಕೊನೆಯ ವರೆಗೆ ಬಲಿಯಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರ.

ಸತ್ಯೇಂದ್ರನ ತಾಯಿ ಬಹಳ ಬುದ್ಧಿವಂತೆ. ಒಂದು ದಿವಸ ಆಕೆಯು ವತಿಯನ್ನು ಕರೆದು “ನೋಡಬಾರದೆ ನಮ್ಮ ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಹೇಗಾಗಿರುವ?” ಎಂದಳು.

“ನೋಡುತ್ತಿರುವೆ, ಆದರೆ ಮಾಡುವುದೇನು?”

“ಎರಡನೆಯ ಮದುವೆ ಮಾಡಿರಿ. ಒಳ್ಳೆಯ ಸೊಸೆ ಬಂದರ ಪುನಃ ಸತ್ಯ ನಗತೊಡಗುವ, ಮಾತನಾಡತೊಡಗುವ, ನಲಿಯತೊಡಗುವ.”

ಆ ದಿನ ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತ. ತಾಯಿಯಿಂದಳು “ನನ್ನ ಮಾತೊಂದನ್ನು ಕೇಳುವಿಯಾ ಮಗೂ?”

“ಏನು?”

“ಇನ್ನೊಂದು ಮದುವೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊ.”

ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ನಕ್ಕು “ಇದೇ ಏನು! ಈ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ಇದೆಲ್ಲ ಏಕೆ?” ಎಂದ.

ತಾಯಿಯು ಮೊದಲೇ ಕಂಬನಿಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಅವು ಈಗ ತಾವಾಗಿಯೇ ಹೊರಬೀಳತೊಡಗಿದುವು. ಈಗ ಕಂಬನಿಗಳನ್ನೊರಸಿಕೊಂಡು ಆಕೆಯು “ಮಗೂ, ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ವರ್ಷ; ಬಹಳ ವಯಸ್ಸೇನು? ಆದರೆ ಸರಳಿಯ ನೆನಪು ಬಂದಕೂಡಲೆ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡಲಿಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸೇ ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈಗ ನಾನೊಬ್ಬಳೇ ಇರಲಾರೆ.” ಎಂದಳು.

ಮರುದಿನ ಹರದೇವ ಬಾಬುಗಳೂ ಸತ್ಯೇಂದ್ರನನ್ನು ಕರೆದು ಇವೇ

ನುಡಿಗಳನ್ನಾಡಿದರು. ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಯಾವ ಉತ್ತರವನ್ನೂ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಮೌನವು ಒಪ್ಪಿಗೆಯ ಲಕ್ಷಣವೆಂದು ಹರದೇವ ಬಾಬುಗಳು ತಿಳಿದುಕೊಂಡರು.

ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ತನ್ನ ಕೋಣೆಯೊಳಗೆ ಬಂದು ಸರಳೆಯ ಚಿತ್ರದ ಮುಂದೆ ನಿಂತು ಎಂದ “ ಸರಳಾ, ಕೇಳುವಿಯೇನು ? ನನಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಮದುವೆಯಾಗುವುದು ! ” ಚಿತ್ರವು ಮಾತನಾಡಲಾರದು ಮಾತನಾಡಬಲ್ಲುದಾಗಿದ್ದರೆ ಏನು ಹೇಳುತ್ತಿತ್ತು ? “ ಒಳ್ಳೇದು ” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿತ್ತು, ಮತ್ತೇನು ಹೇಳುತ್ತಿತ್ತು ?

ಈ ಬಾರಿ ಸತ್ಯೇಂದ್ರನ ಮದುವೆ ಕಲಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಆಯಿತು. ‘ ರುಭ ದೃಷ್ಟಿ ’ ಯ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ನೋಡಿದ— ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರ ಮೊಗ. ಇರಲಿ ಬಿಡಿರಿ, ಆದಾಗ್ಯೂ ಅವನು ಯೋಚಿಸಿದ— ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ‘ ಒಜ್ಜೆ ’ಯೊಂದು ಬಿದ್ದಿತು.

ಮದುವೆಯಾದ ಬಳಿಕ ಎರಡು ವರ್ಷ ನಳಿನಿಯು ತಾಯಿ ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಇದ್ದಳು. ಮೂರನೆಯ ವರ್ಷ ಆಕೆಯು ಅತ್ತೆಯ ಮನೆಗೆ ಬಂದಳು. ತನ್ನೆದುರಿನಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಇರುವ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿ ಸರಳೆಯನ್ನು ಮರೆಯಲೆತ್ತಿಸಿದ. ಪುನಃ ಮನೆತನವನ್ನು ನಡೆಯಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ. ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ನಳಿನಿ ಹತ್ತಿರ ಹತ್ತಿರ ಮಲಗಿಕೊಂಡಿರುವಾಗ ಇಬ್ಬರೂ ಪರಸ್ಪರ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ನಳಿನಿಯು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು— ಇಷ್ಟು ಉಪೇಕ್ಷೆ ಏಕೆ ?

ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದ— ಈಕೆ ಯಾರು ಸರಳೆಯ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಮಲಗುತ್ತಿರುವವಳು ?

ಕೊಸದಾಗಿ ಬಂದ ಮೊಸೆ; ಗಂಡನ ಕೂಡ ಮಾತನಾಡಲಾರಳು. ಅದುದರಿಂದ ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಯೋಚಿಸಿದ— ಮಾತನಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಒಳ್ಳೆಯದೆ ಆಯಿತು !

ಒಂದು ದಿನ ರಾತ್ರಿ ಸತ್ಯೇಂದ್ರನಿಗೆ ಎಚ್ಚರಾಯಿತು. ಆಗ ಅವನು ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲದುದನ್ನು ನೋಡಿದ. ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಣ್ಣೆರೆದು ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿದ. ಯಾರೂ ಕಿಡಕಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವರು. ಕಿಡಕಿಯು ತೆರೆದಿರುವುದು. ಅದರೊಳಗಿಂದ ಚಂದ್ರಸ್ರಕಾರವು ಒಳಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವುದು. ಆ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಸತ್ಯೇಂದ್ರನಿಗೆ ನಳಿನಿಯ ಮೊಗ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಣಿಸಿತು. ನಿರ್ದೋಷ ಮದವಿದ್ದ ಆಕೆಯ ಮೊಗ ಆ ವ್ರಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯೇಂದ್ರನಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿತು. ಅವನು ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಕೇಳಿದ— ನಳಿನಿಯು ರೋದಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಕೂಗಿದ “ ನಳಿನೀ— ”

ನಳಿನಿಯು ಬೆಚ್ಚಿಬಿದ್ದಳು. “ಪತಿದೇವ ಕೂಗುತ್ತಿರುವ ! ಮತ್ತೊಬ್ಬಾಕೆಯಾಗಿದ್ದರೆ ಏನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳೋ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಳಿನಿಯು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಎದ್ದು ಬಂದು ಹತ್ತಿರ ಕುಳಿತಳು.

ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಕೇಳಿದ “ ಏಕೆ ಅಳುತ್ತಿರುವೆ ? ” ಕಂಬನಿಗಳು ಇಮ್ಮಡಿಸಿ ಹೊರಸೂಸತೊಡಗಿದುವು. ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಹದಿನಾರನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದ ಪ್ರೀತಿಯ ನುಡಿಯಿದು !

ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನ ನಂತರ ತಡೆತಡೆದು ಅತ್ತು ಅತ್ತು ಆಕೆಯು ಕಂಬನಿಗಳನ್ನು ಒರೆಸಿಕೊಂಡು ಮೆಲ್ಲಗೆ ನುಡಿದಳು “ ನಿಮಗೆ ನಾನು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲವೇ ? ”

ಅದೇಕೋ ಏನೋ ಸತ್ಯೇಂದ್ರನಿಗೂ ಅಳುವು ಒಳಗಿಂದ ಒತ್ತರಿಸಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಅದನ್ನು ತಡೆಯುತ್ತ “ ನೀನು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಯಾರು ಹೇಳಿದರು ? ಆದರೆ ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ನಿಜ, ನಿನ್ನ ಚಿಂತೆಯನ್ನು ನಾನು ಮಾಡದಾಗಿರುವೆ. ” ಎಂದ.

ನಳಿನಿಯು ಉತ್ತರ ಕೊಡದೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸುಮ್ಮನೆ ಆಲಿಸ ತೊಡಗಿದಳು.

ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದು ಪುನಃ ಎನ್ನತೊಡಗಿದ

“ನಾನು ಯಾರಿಗೂ ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಬಾರದೆಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ; ಆದರೆ ಹೇಳದಿರುವುದರಿಂದ ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಇಲ್ಲ. ನಿನ್ನದುರಿಗೆ ನಾನೇನೂ ಬಚ್ಚಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ನಾನು ಬಿಚ್ಚಿ ಹೇಳಿದ್ದರೆ ನಾನು ಹೀಗೆ(ಕೆ) ಇರುವೆನೆಂಬುದನ್ನು ನೀನು ತಿಳಿದು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೆ. ನಾನು ಸರಳೆಯನ್ನು—ನನ್ನ ಮೊದಲ ಕಂಡತಿಯನ್ನು ಇನ್ನೂ ಮರೆತಿಲ್ಲ. ಮರೆಯುವೆನೆಂಬ ಭರವಸೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಮೇಲಾಗಿ ಮರೆಯುವ ಇಚ್ಛೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ನೀನು ಒಬ್ಬ ನಿರ್ಭಾಗ್ಯನ ಕೈ ಹಿಡಿದಿರುವೆ; ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ಸುಖಿಯಾಗಿ ಇಡಬಲ್ಲೆನೆಂಬ ಆಸೆಯು ಕೂಡ ಕಾಣಿಸಲೊಲ್ಲದು. ನಾನು ನನ್ನ ಇಚ್ಛೆಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿಲ್ಲ—ನನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಕೂಡ ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ಪ್ರೀತಿಸಲಾರೆನೆಂದು ತೋರುವುದು.”

ಗಂಭೀರ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಇವರೂ ಇದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಬದಕ ಪೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ನಳಿನಿ ಅಳುತ್ತಿರುವಳೆಂದು ಸತ್ಯೇಂದ್ರನಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಅವನೂ ಅತ್ತಿದ್ದನೇನು? ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಸರಳೆಯ ಮಾತುಗಳು ನೆನಪಿಗೆ ಬರತೊಡಗಿದುವು. ಮೆಲ್ಲ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಆಕೆಯ ಸುಂದರ ಮೊಗವು ಹೃದಯ ದರ್ಪಣದಲ್ಲಿ ಕಾಣತೊಡಗಿತು. ಅದೇ ಮಾತು ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಮಿಡಿಯತೊಡಗಿತು “ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಬಂದಿರುವಿರಾ?” ಕಂಬನಿಗಳು ತಾವಾಗಿಯೇ ಸತ್ಯೇಂದ್ರನ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ತಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸಿದುವು. ಬಳಿಕ ಕೆನ್ನೆಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಅವು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಕೆಳಗೆ ಬೀಳತೊಡಗಿದುವು.

ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನೊರಸಿಕೊಂಡು ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಮೆಲ್ಲಗೆ ನಳಿನಿಯ ಎರಡೂ ಕೈಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು “ಅಳಬೇಡ ನಳಿನೀ, ಇದರಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಕೈಯೇನಿದೆ? ನಾನು ಹಗಲು—ರಾತ್ರಿ ನನ್ನೊಳಗೇ ಎಂತಹ ದುಃಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವೆನೆಂಬುದು ಯಾರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಮನದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ನೋವು ಇರುವುದು. ಈ ದುಃಖವು ಎಂದಾದರೂ ದೂರವಾದಲ್ಲಿ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಬಲ್ಲೆ ಮತ್ತು ನಿನ್ನನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಇಡಬಲ್ಲೆ” ಎಂದ.

ಈ ವಿಷಾದ ತುಂಬಿದ ಎದೆಯ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಎಷ್ಟು ಜನ ಅರಿಯ ಬಲ್ಲರು ! ನಳಿನಿ ಅತ್ಯಂತ ಬುದ್ಧಿವಂತೆ. ಆಕೆಯು ಪತಿಯ ದುಃಖವನ್ನು ಅರಿತಳು. ವತಿಯು ತನ್ನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದಳು. ಆದರೂ ಆಕೆ ಕೋಪಗೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆಗೆ ಅಭಿಮಾನವೂ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಮೂರ್ಖ ಹುಡುಗೆ ! ಹದಿನಾರನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೋಪಿಸದಿದ್ದರೆ, ಅಭಿಮಾನ ತಾಳದಿದ್ದರೆ ಇನ್ನೆಂದು ತಾಳುವಿ ? ಆದರೆ ಆಕೆಯು ಯೋಚಿಸಿದಳು “ ಮೊದಲು ಅಭಿಮಾನವೋ ? ಕೋಪವೋ ? ಪತಿಯೋ ? ”

‘ ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಗಂಡನ ದುಃಖವು ದೂರವಾಗುವುದು ? ’ ಎಂಬುದನ್ನೇ ಆಕೆಯು ಆ ದಿನದಿಂದ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವಳು. ಸವತಿಯನ್ನು ಗಂಡನು ಏನನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಮರೆಯುವನು ಎಂಬುದನ್ನು ಆಕೆಯು ಅರಿಯದಾಳು. ಯಾರಾದರೂ ವೇದನೆಯನ್ನು ವೇದನೆಯಿಂದ ಕೇಳುವವರು ಇದ್ದರೆ, ಕಷ್ಟಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಹಾನುಭೂತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುವವರು ಇದ್ದರೆ ಅವರಿಗೆ ಸಮಾನರಾದ ಬಂಧುಗಳು, ಹಿತಚಿಂತಕರು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ.

ಆ ಮೇಲೆ ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಆಗಾಗ್ಗೆ ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ನಳಿನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ. ಇಬ್ಬರೂ ಇದೇ ಬಗೆಯ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತ ಕೇಳುತ್ತ ಕುಳಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅನೇಕ ರಾತ್ರಿಗಳು ಹೀಗೆಯೇ ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಸತ್ಯೇಂದ್ರನೊಬ್ಬನೇ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುತ್ತಿದ್ದನಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ನಳಿನಿಯು ಆಗ್ರಹದಿಂದ—ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಪತಿಯ ಪೂರ್ವ ಪ್ರೇಮದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಳು—ಅಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು.

೫

ಎರಡು ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದುವು, ಈಗ ನಳಿನಿ ಹದಿನೆಂಟು ವರ್ಷದ ಯೌವನೆ. ಈಗ ಮೊದಲಿನಷ್ಟು ಕಷ್ಟ ಆಕೆಗಿಲ್ಲ. ಗಂಡ ಈಗ ಆಕೆಯ ಅನಾದರ ಮಾಡುತ್ತಿಲ್ಲ. ವತಿಯ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ

ಪಡೆದಿರುವಳು. ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ವಡೆಯಲು ಬಲ್ಲವರು ಅದನ್ನು ಇಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳಲೂ ಬಲ್ಲರು. ಈಗ ಯಾವ ಕಷ್ಟವೂ ಆಕೆಗೆ ಇಲ್ಲ ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಈಗ ಪಬನಾ ಪಟ್ಟಣದ ಡೆಪ್ಯುಟಿ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟ. ಕಂಡತಿಯ ಜತನ, ಸೇವಾಭಾವ ಮತ್ತು ಏಕಾಗ್ರ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಅವನಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಪರಿವರ್ತನೆಯಾಗಿರುವುದು. ಅವನು ಕಚೇರಿಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡ ಬಳಿಕ ನಳಿನಿಯೊಡನೆ ಹರಟೆ ಹೊಡೆಯುವ, ತಮಾಷೆ ಮಾಡುವ, ಹಾಡು-ಬಾರಿಸುವಿಕೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಆನಂದಪಡುವ. ಒಂದೇ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಈಗ ಮನುಷ್ಯನಾಗಿರುವ. ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಸಿಗದೆ ಇದ್ದ ವಸ್ತುವು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯವಾಗುವುದು. ಮಾನವನ ಚರಿತ್ರೆಯೇ ಹೀಗೆ. ನೀವು ಶಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವಿರಿ, ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಅರಸುತ್ತ ತಿರುಗುವಿರಿ;— ನಾನು ಶಾಂತಿಯಿಂದ ಇರುವೆ, ಅದಾಗ್ಯೂ ಎಲ್ಲಿಂದಲೋ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಜಗ್ಗಿ ತಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವೆ.

ಭಲವನ್ನು ಹಿಡಿಯುವುದು ಮನುಷ್ಯನ ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧ ಭಾವ, ಹುಟ್ಟು ಗುಣ. ಓಡಿಹೋಗುವ ಮೀನವು ದೊಡ್ಡದಾಗುವುದೇ ? ಸತ್ಯೇಂದ್ರನೂ ಮನುಷ್ಯ. ಮನುಷ್ಯನ ಸ್ವಭಾವ-ಹುಟ್ಟು ಗುಣ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವುದು ? ಇಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿ, ಇಷ್ಟು ಸೇವೆ, ಇಷ್ಟು ಶಾಂತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಸತ್ಯೇಂದ್ರನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಗುಡುಗು-ಸಿಡಿಲು-ಮಿಂಚು ಗರ್ಜಿಸುವುವು—ಹೊಳೆಯುವುವು. ಒಂದು ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಅವನ ಮನದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲೋಲಕಲ್ಲೋಲವಾಗುವುದು; ಕ್ರಾಂತಿಯ ಕಿಡಿ ಹೊತ್ತುವುದು. ಆಗ ಅದನ್ನು ಶಾಂತಪಡಿಸಲು ನಳಿನಿಯು ಸಾಕಷ್ಟು ಪರಿಶ್ರಮ ಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಆಕೆಗೆ ಹೇಗೆ ಸಂಬಾಳಿಸಬೇಕೆಂಬುದೇ ತಿಳಿಯದಾಗುವುದು. ಬಹುಶಃ ತಾನು ಪಟ್ಟ ವರಿಶ್ರಮ, ಜತನ, ಪ್ರಯತ್ನ ಎಲ್ಲವೂ ಎಲ್ಲಿ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಹೋಗುವುದೋ ಎಂಬ ಭಯ ಆಕೆಗೆ. ನಳಿನಿಯು ಕಿಂಚಿತ್ತಾದರೂ ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದರೆ ಸತ್ಯೇಂದ್ರನಿಗೆ 'ಸರಳೆಯಾಗಿದ್ದರೆ ಹೀಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಎನಿಸುವುದು. ಅವನು ಯೋಚಿಸಿದಂತೆ ಆಗುತ್ತಿತ್ತೋ ಇಲ್ಲವೋ ದೇವರೇ ಬಲ್ಲ—

ಬಹುಶಃ ಆಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ಇದಕ್ಕೂ ನಾಲ್ಕು ಪಟ್ಟು ಆಕೆಯಿಂದಲೂ ತಪ್ಪು ಆಗಬಹುದಾಗಿದ್ದಿತು! ಆದರೆ ಇದರಿಂದೇನು? ಆ ಮೀನವು ಓಡಿಹೋಗಿರುವುದಲ್ಲ! ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಇನ್ನೂ ಸರಳೆಯನ್ನು ಮರೆತಿಲ್ಲ. ಕಚೇರಿಯಿಂದ ಮನೆಗೆ ಬಂದಕೂಡಲೇ ನಳಿನಿಯು ಕಾಣಿಸದಿದ್ದರೆ ತೀರಿತು, 'ನಳಿನಿಯೆಲ್ಲಿ, ಸರಳೆಯೆಲ್ಲಿ!' ಎಂದು ಯೋಚಿಸುವ.

ನಳಿನಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಜಾಣೆಯು. ಆಕೆಯು ಯಾವಾಗಲೂ ಪತಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿರುವಳು. ಏಕೆಂದರೆ 'ಅವರು' ಸರಳೆಯನ್ನು ಮರೆತಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಆಕೆಗೆ ಗೊತ್ತಿರುವುದು. ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸರಳೆಯನ್ನು ಗಂಡನು ಮರೆತು ಬಿಟ್ಟರೆ ಒಳ್ಳೆಯದು ಎಂಬ ವಿಚಾರವೂ ನಳಿನಿಗೆ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಆಕೆಯನ್ನು ನೆನೆದುಕೊಂಡು ಕಷ್ಟಪಡುತ್ತಿರುವರಲ್ಲ ಎಂದು ಯಾವಾಗಲೂ ನಳಿನಿಯು ಪತಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲೇ ಇರುವಳು. ಆಕೆಯನ್ನು ಮರೆಯದಿದ್ದರೂ ಪರವಾ ಇಲ್ಲ, ತನ್ನನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅನಾದರಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಮಾತು ನಳಿನಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಿರುವುದು; ತನಗಿಷ್ಟೆ ಸಾಕು ಎಂದು ಆಕೆಯು ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಇರುವಳು.

ಗೋಪೀಕಾಂತ ರಾಯ್ ಅವರು ಪಬನಾದ ವೃತ್ತಿಷ್ಠಿತ ವಕೀಲ ರೊಬ್ಬರು. ಕಲಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಮನೆ ನಳಿನಿಯ ಮನೆಯ ಬಳಿಯಲ್ಲೇ ಇರುವುದು. ಯಾವುದೋ ದೂರದ ಸಂಬಂಧವಿರುವುದರಿಂದ ನಳಿನಿಯು ಅವರನ್ನು 'ಕಾಕಾ' ಎಂದು ಕೂಗುವಳು. ಅವರ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು 'ಕಕ್ಕಿ' ಎಂದು ಕೂಗುವಳು. ಕಕ್ಕಿ ಆಕೆಯ ಮನೆಗೆ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಬರುವಳು. ಗೋಪೀ ಅವರೂ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಬಂದುಹೋಗುವರು. ಊರಿನವರ ವೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಉಚ್ಚ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನೋಡುವ. ಸತ್ಯೇಂದ್ರನ ಮನೆ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರವಿದ್ದರೂ ಈ ಮನೆತನವು ಗಲಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಸ್ನೇಹ ಬೆಳೆದಿರುವುದು.

ನಳಿನಿಯೂ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಕಾಕಾನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿಬರುವಳು. ಕಾಕಾನ ಮನೆಯ ಮತ್ತು ಅವರ ಮಗಳಾದ ಹೇಮಾನೊಡನೆ ಸಾಕಷ್ಟು

ಸ್ನೇಹ ಆಗಿ ಹೋಗಿರುವುದು. ಬಾಲ್ಯದ ಸಖಿ ಹೇಮಾ; ಒಬ್ಬರು ಇನ್ನೊಬ್ಬರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇರಲಾರರು. ಆ ದಿನ ಹನ್ನೆರಡು ಬಾರಿಸಿದ್ದವು. ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಕಚೇರಿಗೆ ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದ. ಯಾವ ಕೆಲಸವೂ ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ನಳಿನಿಯು ಚಿತ್ರ ತೆಗೆಯಲು ಕುಳಿತಳು. ಅದರೆ, ಅದೇ ವೇಳೆಗೆ ಗಡಗಡ ರಬ್ಬ ಮಾಡುತ್ತ ಒಂದು ಗಾಡಿಯು ಡಿಪ್ಪಿ ಸಾಪೇಬರ ಮನೆಯ ಎದುರಿಗೆ ಬಂದು ನಿಂತಿತು.

‘ಯಾರು ಬಂದರು ? ಹೇಮಾ ಇರಬಹುದು !’ ಬಹಳ ಯೋಚಿಸಬೇಕಾಗಲಿಲ್ಲ. ಬಹಳ ಕೋಲಾಹಲ ಮಾಡುತ್ತ ಹೇಮಾಂಗಿನಿ ಬಂದುಬಿಟ್ಟಳು. ಆಕೆಯು ನಳಿನಿಯ ಕೂದಲ ಹಿಡಿದು “ಇನ್ನು ಚಿತ್ರ ಬರೆಯುವುದು ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ, ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ನಡೆ. ನಿನ್ನೆ ಅಣ್ಣನ ಹೆಂಡತಿ ಬಂದಿರುವಳು.” ಎಂದಳು.

“ನಿನ್ನ ಅತ್ತಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದರೆ, ಆಕೆಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡೇಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲ ?”

“ಅದು ಹೇಗೆ ಆಗಬಲ್ಲದು ? ಹೊಸಹೊಸದಾಗಿ ಬಂದಿರುವಳು. ಒಮ್ಮೆಗೇ ನಿನ್ನ ಮನೆಗೆ ತಾನೇ ಹೇಗೆ ಬಂದಾಳು ?”

“ನಾನೇಕೆ ಹೋಗಬೇಕು ಹಾಗಾದರೆ ?”

“ನೀನಂತೂ ಬಂದೇ ಬರುವಿ. ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಎಳೆದು ಕೊಂಡು ಹೋಗುವೆ.” ಎಂದು ಹೇಮಾಂಗಿನಿ ನಕ್ಕು ನುಡಿದಳು.

ಕೂದಲು ಹಿಡಿದು ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೊರಟರೆ ನಳಿನಿಯೋರ್ವಳೇ ಏಕೆ ? ಎಲ್ಲರೂ ಹೋಗಬೇಕಾಗುವುದು ನಳಿನಿಯು ಹೋಗಲೇ ಬೇಕಾಯಿತು.

ನಳಿನಿಗೆ ಹೇಮಾಂಗಿನಿಯ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಲು ಮನಸ್ಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದರೆ ಮನೆಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬರಲು ತಡವಾಗುವುದು. ಹಿಂದೆ ಒಂದೆರಡು ದಿನ ಹೀಗೆ ಆಗಿರುವುದು ಮತ್ತು ನಳಿನಿಯು ತಿರುಗಿ ಬರುವ ಮುಂಚೆಯೇ ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಕಚೇರಿಯಿಂದ ಮನೆಗೆ ಬಂದು

ಬಿಟ್ಟಿರುನ. ಇಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಯೇಂದ್ರನಿಗೆ ಬಹಳ ಕಷ್ಟವಾಗುವುದು. ಅವನು ಏನನಾದರೂ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಿ ಬಿಡಲಿ, ಆದರೆ ನಳಿನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ನಾಚಿಕೆಯಾಗುವುದು. ಏಕೆಂದರೆ ತನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ಗಾಳಿ ಹಾಕಿಸಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ಸತ್ಯೇಂದ್ರನ ಉಷ್ಣತೆಯು ದೂರಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ನಳಿನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದ ವಿಷಯ. ದೇವರ ಇಚ್ಛೆ—ನಳಿನಿಯು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೂ ಈ ದಿನ ಆಕೆಗೆ ಸಾಯಂಕಾಲ ಏಳು ಗಂಟೆಯ ಒಳಗಾಗಿ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಮನೆಗೆ ಬರಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಆಕೆಯು ನೋಡಿದಳು—ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ವರ್ತಮಾನಪತ್ರ ಓದುತ್ತಿದ್ದ. ಇದುವರೆಗೆ ಅವನು ಏನನ್ನೂ ತಿಂದಿಲ್ಲ-ಕುಡಿದಿಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ತಿನ್ನಿಸುವ ಚಹಾ ಮಾಡಿಕೊಡುವ ಭಾರ ನಳಿನಿಯ ಕೈಯಲ್ಲೇ ಇದ್ದಿತು. ಬಳಿಗೆ ಹೋದ ಬಳಿಕ ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ನಕ್ಕ. ಆದರೆ ಆ ನಗುವು ನಳಿನಿಗೆ ಸರಿ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯು ಒಳಗಿಂದೊಳಗೇ ನಡುಗಿದಳು. ಆಸನವನ್ನು ಹಾಸಿ ಫಲಾಹಾರದ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದಳು. ಆದರೆ, ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಏನನ್ನೂ ಮುಟ್ಟಲಿಲ್ಲ—ಎಳ್ಳಿಷ್ಟೂ ಹಸಿವು ಇಲ್ಲ. ಎಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೂ ಬೇಡಿ ಕೊಂಡರೂ ಅವನು ಏನನ್ನೂ ತಿನ್ನಲಿಲ್ಲ. ಅದೇಕೆ ಇಷ್ಟು ಕೋಪ ಬಂದಿರುವುದು ಎಂಬುದನ್ನು ನಳಿನಿಯು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಳು.

೭

ಈ ದಿನ ಹೇಮಾಂಗಿನಿಯು ತನ್ನ ಅತ್ತೆ-ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವಳು. ಆಕೆಯ ಗಂಡ ಉಪೇಂದ್ರಬಾಬೂ ಅವರು ಆಕೆಯನ್ನು ಕರೆಯಲು ಬಂದಿರುವರು. ಬಹಳ ದಿನಗಳಿಂದ ನಳಿನಿಯು ಹೇಮಾಂಗಿನಿಯನ್ನು ಕಾಣಲು ಹೋಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಹೇಮಾಂಗಿನಿಯು ಬಹಳ ಆಗ್ರಹದಿಂದ ಬರಲು ಬರೆದು ಕಳುಹಿರುವಳು.

ಗಂಡನ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಪಡೆಯದೆ ತಾನು ಎಲ್ಲಿಗೂ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ನಳಿನಿಯು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಳು. ಈ ದಿನ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಂತೆ ಆಕೆಯು ನಡೆದುಕೊಂಡರೆ ಆಕೆಯ ಪ್ರೀತಿಯ ಗೆಲಿತಿಯು

ಭೇಟಿ ಇನ್ನು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ನಳಿನಿಯು ಧರ್ಮಸಂಕಟದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಳು. ಮೂರು ಗಂಟೆಯ ಗಾಡಿಯಿಂದ ಹೋಗುವುವೆಂದು ಹೇಮಾ ಬರೆದಿದ್ದಳು. ಆಗ ಗಂಡನ ಅಪ್ಪಣೆ ವಡೆಯುವುದೆಂತು? ಅನೇಕ ಕೃತಕಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ನಳಿನಿಯು ಹೊರಡುವ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿದಳು. ಹೋಗುವ ಮುನ್ನ ದಾಸಿಗೆ ನಮ್ಮ ಗಾಡಿಯು ರಾಯಬಾಬಾಗಳ ಮನೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಮೂರು ಗಂಟೆಗೆ ತಲ್ಪಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಆದರೆ ಆ ದಿನ ಮೂರು ಗಂಟೆಯ ವೇಳೆಗೆ ಹೇಮಾಂಗಿನಿಗೆ ಹೊರಡುವುದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಆಕೆಯು ಬಿಡಲೇ ಇಲ್ಲ ನಳಿನಿಯನ್ನು. ಹೆಚ್ಚು ಆಗ್ರಹ ಮಾಡಿದರೂ ಆಕೆಯು ನಿಲ್ಲದೆ ತಿರುಗಿ ಬರಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು, ಆದರೆ ಆಕೆಗೆ ಬರಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಎಷ್ಟು ದಿನಗಳ ನಂತರ ಹೇಮಾಂಗಿನಿಯ ಭೇಟಿಯಾಗುವುದೋ ಎನೋ. ಬಹಳ ದಿನ ಇನ್ನು ಆಕೆಯು ಬರಲಾರಳು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಏನು ಮಾಡುವುದು ?

ತಿರುಗಿ ಹೋಗಲು ತಡವಾದರೆ ಪತಿದೇವರು ಕೋಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು ಎಂದು ಹೇಳಲು ನಳಿನಿಗೆ ನಾಚಿಕೆ. ಇಂತಹ ಮಾತನ್ನು ಸಹಜವಾಗಿ ಯಾರು ಹೇಳಬಯಸುವರು ? ಇಷ್ಟು ಹೀನತೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವವರು ಯಾರು ? ವಿಶೇಷತಃ ಈ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ! ಕೊನೆಗೆ ಈ ಮಾತನ್ನು ಸಹ ಆಕೆಯು ಹೇಳಿಯೇ ಬಿಟ್ಟಳು, ಆದರೆ ಹೇಮಾಂಗಿನಿಗೆ ಈ ಮಾತಿನ ಮೇಲೆ ನಂಬಿಕೆಯುಂಟಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯು ನಕ್ಕು “ ನಾನು ಮೂರ್ಖಳೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡ. ಕೋಪ-ಗೀಪದ ಮಾತನ್ನು ನಾನು ಸರಿಯಾಗಿ ಬಲ್ಲೆ. ಉಪೇಂದ್ರ ಬಾಬಾಗಳಿಗೂ ಕೋಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಗೊತ್ತಿರುವುದು. ” ಎಂದಳು.

ಹೀಗೆ ಮಾತುಮಾತಿನಲ್ಲಿಯೇ ನಕ್ಕು ಹೇಮಾಂಗಿನಿಯು ನಳಿನಿಯ ಮಾತನ್ನು ಹಾರಿಸಿಬಿಟ್ಟಳು. ಆದರೆ ನಳಿನಿಗೆ ಇದರಿಂದ ಅಸಹ್ಯವೇದನೆಯು ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಮಿಡಿಯತೊಡಗಿತು. ಎಲ್ಲ ಹಂಗುಸುರಗಂಡಂದಿರೆಲ್ಲರೂ ಒಂದೇ ಎರಕದಲ್ಲಿ ಹೊಯ್ದವರು ಇರುವರೆ ? ಸರ್ವರೂ ಉಪೇಂದ್ರ ಬಾಬುಗಳಂತೆ ಇರುವರೆ ?

ನಳಿನಿಯು ರಾತ್ರಿ ಮನೆಗೆ ಬಂದಾಗ ಹತ್ತು ಬಾರಿಸಿದ್ದುವು. ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಬಾಬುಗಳು ಕೂರಗೆ ಮಲಗಿರುವರು ಎಂಬ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದಳು !

ಮಾತಂಗಿನಿ ನಳಿನಿಯ ತವರುಮನೆಯ ದಾಸಿ. ಆಕೆಯು ನಳಿನಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುವಳು. ಆದುದರಿಂದ ಆಕೆಯು ನಳಿನಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕರೋರ ನುಡಿಗಳನ್ನಾಡಿದಳು. ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಅತ್ಯಂತ ಕೋಪಗೊಂಡು ಕೂರಗೆ ಹಾಸುಗೆಯನ್ನು ಹಾಸಲು ಅಚ್ಚೆಯನ್ನಿತ್ತಿರುವನೆಂದು ಆಕೆಗೊಬ್ಬಳಿಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದಿತು.

ಗಂಭೀರ ರಾತ್ರಿ. ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಹಿಂದಿನ ಸ್ಮೃತಿಗಳನ್ನು ಪುನಃ ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸಲು ಯತ್ನಿಸತೊಡಗಿದ. ಬಹಳ ದಿನಗಳಿಂದ ಮಾಯವಾದ ಅರಳಿದ ಕಮಲದಂತೆ ಇರುವ ಸರಳೆಯ ಮುಖದ ಕೂಡ ನಳಿನಿಯ ಮುಖವು ಹೋಲುವುದೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬುದನ್ನು ಅವನು ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ. ಸರಳೆಯ ಪ್ರೇಮದ ಮುಂದೆ ನಳಿನಿಯ ಪ್ರೇಮವು ಸೂರ್ಯನ ಮುಂದೆ ಮಿಂಚು ಬುಳುವಿದ್ದಂತೆ, ಸಾಗರದ ಮುಂದೆ ಗೋಷ್ಠದದ ನೀರು ಇದ್ದಂತೆ. ಈ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ವಿಚಾರದ ಬಿರುಗಾಳಿ ಬೀಸತೊಡಗುವುದಿದ್ದಿತು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನಳಿನಿಯು ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದು ಕೋಣೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕಳು. ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಕತ್ತಿತಿ ನೋಡಿದ-ನಳಿನಿ. ಆಕೆಯು ಅವನ ವಾದದ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಕುಳಿತಳು. ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡ. ಎಷ್ಟೋ ಹೊತ್ತು ಹೀಗೆಯೆ ಕಳೆಯಿತು. ಇದನ್ನು ಕಂಡು ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಸಿಟ್ಟಾದ. ಅವನು ಮಗ್ಗಲಾಗಿ ಪುರುಷಭಾವದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಎಂದ “ ಇಲ್ಲೇಕೆ ನೀನು ? ”

ನಳಿನಿಯು ಅಳುತ್ತಿದ್ದಳು; ಮಾತು ಬರಲಿಲ್ಲ ಬಾಯಿಗೆ. ಆಕೆಯು ಅಳುವುದನ್ನು ಕೇಳಿ ಡಿಪ್ಪಿ ನಾಹೇಬರು ಇನ್ನಿಷ್ಟು ಕೋಪಿಸಿ “ ರಾತ್ರಿ ಸಾಕಷ್ಟಾಗಿದೆ, ಹೋಗು. ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಮಲಗಿಕೊ ” ಎಂದರು.

ನಳಿನಿಯು ಅಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆಕೆ ಕಂಬನಿಗಳನ್ನೊರಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ “ ನೀವು ನಡೆಯಿರಿ ಮಲಗಿಕೊಳ್ಳಲು ! ” ಎಂದಳು.

“ ನನಗೆ ನಿದ್ರೆ ಬರುತ್ತಿರುವುದು. ಈಗ ಏಳಲಾರೆ. ”

ಅತ್ತರೆ ಸತ್ಯೇಂದ್ರನಿಗೆ ಬಹಳ ಸಿಟ್ಟು ! ಈಗ ನಳಿನಿಯು ತನ್ನ ಕಂಬನಿಗಳನ್ನು ಒರೆಸಿಕೊಂಡಳು. ಪತಿಯ ಎದುರಿಗೆ ಇನ್ನು ಆಕೆ ಅಳುವುದಿಲ್ಲ. ಮೆಲ್ಲಗೆ ವಾದದ ಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟು ಆಕೆಯೆಂದಳು “ ಈ ಬಾರಿ ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿಬಿಡಿರಿ. ನಿಮಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಕಷ್ಟವಾಗುವುದು, ಒಳಗೆ ನಡೆಯಿರಿ. ”

ಇನ್ನು ತಾನು ಒಳಗೆ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿರುವನು ! ಅವನೆಂದ “ ಇಷ್ಟು ರಾತ್ರಿಯಾದ ಬಳಿಕ ಕಷ್ಟದ ಮಾತನ್ನು ಯೋಚಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ; ನೀನು ಹೋಗಿ ಮಲಗಿಕೂ, ನಾನೂ ಮಲಗುವೆ. ”

ನಳಿನಿಗೆ ಸತ್ಯೇಂದ್ರನ ಸ್ವಭಾವ ಗೊತ್ತಿದ್ದಿತು. ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಕೋಣೆಗೆ ಹೋಗಿ ಇಡಿ ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಅಳುತ್ತ ಕಳೆದಳು. ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದಳು ಹೇಮಾಂಗಿನಿ ? ಒಂದು ಬಾರಿ ಬಂದು ನೋಡಿ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲೇಕೆ ? ಸಿಟ್ಟಿನ ವಿಷಯ ಬಲ್ಲಳಂತೆ, ಹೇಗೆ ಈ ಜಗಳವನ್ನು ತೀರಿಸುವಳು ?

ಮರುದಿನವೂ ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಒಳಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ ಅಥವಾ ಮರುದಿನ ತನ್ನ ಮುಖವನ್ನು ತೋರಿಸಲಿಲ್ಲ.

ನಳಿನಿಯು ಒಂದು ಕಾಗದ ಬರೆದು ಮಾತಂಗಿನಿಯ ಕೂಡ ಕಳುಹಿದಳು. ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಅದನ್ನು ಓದದೆ ಹರಿದು ಚೂರು ಚೂರು ಮಾಡಿ ಬಿಸಾಡಿ ನುಡಿದ “ ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನೀನು ಮಾಡಬೇಡ ಇನ್ನು. ”

ನಾಲ್ಕೈದು ದಿನಗಳ ನಂತರ ನಳಿನಿಯ ಅಣ್ಣ ನರೇಂದ್ರಬಾಬೂ ವಬನಾಕ್ಕೆ ಬಂದ. ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಬಂದ ಅಣ್ಣನನ್ನು ನೋಡಿ ನಳಿನಿಗೆ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಆದರೆ, ಆಕೆಗೆ ಸಂತೋಷಕ್ಕಿಂತಲೂ ವಿಸ್ಮಯವೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆಯಿತು.

“ ಅಣ್ಣ, ಇದೇನು ? ಬಂದ ಕಾರಣ ? ”

ನರೇಂದ್ರ ಬಾಬೂ ನಳಿನಿಯನ್ನು ಕಂಡು ನಗುತ್ತ “ಮನೆಗೆ ಹೊರಡಲು ನೀನಿಷ್ಟು ಉತ್ಸುಕ ಏಕೆ ಆಗಿರುವೆ ತಂಗೀ ?” ಎಂದ.

“ಉತ್ಸುಕ ?”

ಈ ಮಾತಿನ ಅರ್ಥವನ್ನು ಆಗಲೇ ಆಕೆಯು ಅರಿತುಕೊಂಡಳು. ಆಕೆಯು ನಗುತ್ತ “ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನು ಬಹಳ ದಿನಗಳಿಂದ ನೋಡಿಲ್ಲವಲ್ಲ !” ಎಂದಳು.

೭

ನಳಿನಿಯು ತನ್ನ ಅಣ್ಣನ ಕೂಡ ತನ್ನ ಗಂಡನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ತನ್ನ ತಾಯಿ ಊರಿಗೆ ಹೊರಟು ಹೋದ ದಿನ ಸತ್ಯೇಂದ್ರನಿಗೆ ಇಡಿ ರಾತ್ರಿ ನಿದ್ರೆಯೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಇಡಿ ರಾತ್ರಿ ಯೋಚಿಸುತ್ತಲೇ ಇದ್ದ. ಯೋಚಿಸದೆ ಇದ್ದರೆ ನಡೆಯುವಂತಿದ್ದಿತು. ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಅವನ ಮನದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಮಾತು ಬರುತ್ತಿದ್ದಿತು— ಇನ್ನೂ ಸಮಯವಿದೆ, ಗಾಡಿಯನ್ನು ಹಿಂತಿರುಗಿಸಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರಬಹುದು. ಆದರೆ, ಅಯ್ಯೋ ಅಭಿಮಾನವೆ ! ಅದರ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ನಳಿನಿಯನ್ನು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಹೋಗುವಾಗ ಮಾತಂಗಿನಿಯೂ ಜೊತೆಗೆ ಹೋದಳು. ಆಕೆ ಯೊಬ್ಬಳು ಮಾತ್ರ ಈ ಬೆಳ್ಳೊಡುವುದರ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಅರಿತವಳಾಗಿ ದ್ದಳು. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಮಾತನ್ನು ಎತ್ತಲೇಕೂಡದೆಂದು ನಳಿನಿಯು ಮಾತಂಗಿನಿಗೆ ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಳು. ಈ ಮಾತನ್ನು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸಿದರೆ ಗಂಡನ ರೀತಿಯೆ ಕಲಂಕ ಹಚ್ಚಿದಂತೆ ಎಂದು ಆಕೆಯು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಒಳ್ಳೆಯವರೇ ಇರಲಿ, ಕೆಟ್ಟವರೇ ಇರಲಿ, ತನ್ನ ಸತಿಯು ಕೆಟ್ಟವನು ಎಂದು ಹೇಳಲು ಅವರು ಯಾರು ?

ತವರುಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ನಳಿನಿಯು ತಂದೆ-ತಾಯಂದಿರ ಅಡಿಗೆ ಎರಗಿದಳು; ತಮ್ಮನನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡಳು; ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಮಾಡಿದಳು.

ಆದರೆ ಒಂದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಏನೆಂದರೆ ನಗಲಿಲ್ಲ. ನಗುವು ಆಕೆಯ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಸುಳಿಯಲೇ ಇಲ್ಲ.

ತಾಯಿಯೆಂದಳು. “ ನನ್ನ ನಳಿನಿ ಒಂದೇ ದಿನ ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವಾಸ ಮಾಡಿದುದರಿಂದ ದಣಿದು ಹೋಗಿರುವಳು; ಮುಖವು ಬಾಡಿ ಹೋಗಿರುವುದು. ”

ಆದರೆ ಆ ಒಣಗಿದ ಮುಖ ಪುನಃ ಅರಳಲಿಲ್ಲ.

ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಕಾರಣದಿಂದ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಅನಿಷ್ಟವಾಗುವುದು ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಕಂಡುಬರುವುದು. ಸೂರ್ಪಣಖೆಯ ಚಿತ್ತ ಚಾಂಚಲ್ಯವು ಸುವರ್ಣ-ಲಂಕೆಯ ನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಒಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ ರೂಪದ ಮೋಹಕ್ಕೆ ಬ್ರಾಯ್ ನಗರವು ಹಾಳಾಗಿ ಹೋಗಿ ಬೇಕಾಯಿತು. ಒಂದು ಸಾಧಾರಣ ಕಾರಣದಿಂದ ರಾಜಾ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ಕಷ್ಟಕ್ಕೆ ಈಡಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳಿಗೇನೂ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಕಾರಣವು ಸಂಕಟವನ್ನು ತಂದೊಡ್ಡಿತು. ಸತ್ಯೇಂದ್ರನಿಗೆನು ದೋಷ ಕೊಡುವುದು!

ನಳಿನಿಯು ಎಂದೂ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ತಾಳಲಿಲ್ಲ. ಪತಿಯ ಕಷ್ಟವನ್ನು ನೋಡಿ ನೋಡಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಹಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಈಗ ಆಕೆಗೆ ಸಹಿಸುವುದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯು ಯೋಚಿಸಿದಳು— ಇಷ್ಟು ಚಿಕ್ಕ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ತಾನು ಪತಿಯಿಂದ ತ್ಯಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟರೆ ತಾನು ಬದುಕಿ ಉಳಿಯುವುದಾದರೂ ಏತಕ್ಕಾಗಿ ? ತಾನೇಕೆ ಸತ್ತುಹೋಗಬಾರದು ?

ಭೀಷಣ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ನಳಿನಿಯು ಕೊರಗತೊಡಗಿದಳು, ಒಣಗತೊಡಗಿದಳು. ಅತ್ತ ಸತ್ಯೇಂದ್ರನ ಅಭಿಮಾನ ಇಲ್ಲದಾಗಿರುವುದು. ಒಂದು ಗಳಿಗೆಯಾದರೂ ನಳಿನಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರದ ಸತ್ಯೇಂದ್ರನ ಒಣ ಅಭಿಮಾನ ಎಷ್ಟು ದ್ವಿನ ಬದುಕಿತು ? ಅಭಿಮಾನವು ಘೋರ ಕಷ್ಟಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವುದು. ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ದಿನಾಲು ದಾರಿ ನೋಡುವ. ಬಹುಶಃ ಈ ದಿನ ಪತ್ರ ಬರಬಹುದೆಂದು ದಾರಿ ನೋಡುವ, ‘ ಬಂದು

ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿರಿ' ಎಂದು ಕಾಗದದಲ್ಲಿ ಬರೆಯಬಹುದು ಎಂದು ಯೋಚಿಸುವ. ಈ ಬಾರಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದ ಮೇಲೆ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಆಕೆಯ ಕೂಡ ವ್ಯವಹರಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ವಿಚಾರ ಮಾಡುವ. ಆದರೆ, ಆದರೇನು? ಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಒರೆದುದನ್ನು ಯಾರು ಅಳಿಸುವರು? ಆಗಬೇಕಾದುದು ಆಗಿಯೇ ತೀರುವುದು. ನಾನು ಮತ್ತು ನೀವು ಹೃದ್ರ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಮಾತ್ರ. ಇವೊತ್ತು ನಾಳೆಯೆಂದು ಆರು ತಿಂಗಳುಗಳು ಕಳೆದುಹೋದುವು. ದುರ್ಭಾಗ್ಯವುಳ್ಳಾಕೆಯು ಒಂದು ಕಾಗದವನ್ನೂ ಬರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಪಾಪಿಷ್ಠ ಸತ್ಯೇಂದ್ರನಾಥ ಕೊರಗ ತೊಡಗಿದ, ಆದರೆ ಬಾಗಲಿಲ್ಲ, ಜಗ್ಗಲಿಲ್ಲ. ಆರು ತಿಂಗಳುಗಳು ಡಾಗೆಯೇ ಕಳೆದುವು. ಈ ಅವಧಿಯು ಸತ್ಯೇಂದ್ರನ ತಾಳ್ಮೆಯನ್ನು ಕಡಡಿತು. ಕಾಣದಾದ ಅಭಿನಾನವು ಪುನಃ ಜಾಗೃತವಾಯಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಸ್ಥಿರವೂ ಬಂದು ಸೇರಿತು. ಅವನು ಹಿತಾಹಿತ-ಜ್ಞಾನ-ರೂಪ್ಯನಾಗಿ ಬಿಟ್ಟು ಅವನಿಗೆ ಅವನ ದೋಷವು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಯಾರಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಅಹಂಕಾರವಿದೆಯೋ ಅವರೊಡನೆ ಅಷ್ಟೇ ಸೇಡನ್ನೂ ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂದು ಯೋಚಿಸತೊಡಗಿದ.

ಯಾರಿಗೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ದೋಷವು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಆರೆಬೆರೆತ ಎರಡೂ ಹೃದಯಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗತೊಡಗಿದುವು. ಯಾವನದ ಪ್ರಾರಂಭಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಕುಚಿತ ಲತೆಗೆ ನೀರುಣಿಸಿ ಯಾರು ಬೆಳೆಯಿಸಿದ್ದರು? ಆದರೆ, ಈಗ ಸಹಿಸುವುದಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಈಗ ಮುರಿಯುವ—ಹರಿಯುವ ಹೊತ್ತು ಬಂದಿರುವುದು.

ಸತ್ಯೇಂದ್ರನಾಥ! ನಿನಗೆ ದೋಷ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ, ಆಕೆಗೂ ದೋಷ ಕೊಡಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಇಬ್ಬರೂ ತಪ್ಪು ಮಾಡಿರುವಿರಿ—ದೋಷ ಮಾಡಿಲ್ಲ—ಅಪರಾಧ ಮಾಡಿಲ್ಲ. ತಪ್ಪನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಅಕ್ಕಗ್ಲಾನಿಯು ಯಾರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಿತ್ತೋ! ಅದನ್ನು ದೇವರೇ ಬಲ್ಲ. ನಮಗೂ ಅದು ತಿಳಿಯದು, ನಿಮಗೂ ತಿಳಿಯದು. ಯಾವ ಸಾಧ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲಿಕ್ಕೆ, ಯಾವ ಬಯಕೆಯನ್ನು ಈಡೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ನೀವು ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಮಾಡಿದಿರಿ!

ನಿಮ್ಮ ಬಯಕೆ ಈಡೇರದು, ಅದನ್ನು ಈಡೇರಿಸುವ ಇಚ್ಛೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಯೇನು? ಅದೂ ಜಿನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯದು. ಆದಾಗ್ಯೂ ಕಾತರ ಹೃದಯವು ಆವುಷೋ ಒಂದು ಅತ್ಯಪ್ತ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯಿಂದ ಪ್ರತಿಗಳಿಗೆಗೂ ಹಾಹಾಕಾರ ಮಾಡುವುದು. ಆ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಏನಾಗುವುದು, ಹೀಗೇಕೆ ಈ ಬಗೆಯ ಕಾಣದ ಗತಿಯು ಹುಟ್ಟುವುದು ಎಂಬುದರ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಮಾಡಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಆಗಬೇಕಾದುದು ಆಗಲೇಬೇಕು, ಆಗಿಯೆ ಆಗುವುದು. ಇಚ್ಛೆಯು ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಮನದೊಡನೆ ಮಲ್ಲಿಯುದ್ಧ ಮಾಡಿದಾಗ್ಯೂ—ನಿನ್ನನ್ನು ಆ ಅಪರಾಧದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡುವೆ. ಮಾಡುವೆನೇನು?

ಆ

ಅತ್ಯಂತ ರೂಪವತಿಯಾದ ಹುಡುಗೆಯೊಡನೆ ಸತ್ಯೇಂದ್ರನ ಮದುವೆ ಆಯಿತು. ಆದಾಗ್ಯೂ ಆಕೆಯು ಅವನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ! ಗೃಹಿಣಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ದುಃಖ. ಚಂದ್ರನಂತೆ ಮುಖವುಳ್ಳವಳು ಬಂದರೂ ಮನೆತನವು ಸರಿಯಾಗಿ ಸಾಗಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ಉದಾಸೀನಳಾಗತೊಡಗಿದಳು. ತಾಯಿಯು ನೂರಾರು ರೀತಿಯಿಂದ ಹೇಳಿದರೂ ಮಗನಿಗೆ ನೆಮ್ಮದಿಯಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಉಪಾಯವಾದರೂ ಏನಿದೆ? 'ಮಗನಿಗೆ ಹುಡುಗೆಯು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರದಿದ್ದರೆ ಸೊಸೆಯೇತಕ್ಕೇ? ಮಗನ ಆದರ ಇದ್ದರೆ ಸೊಸೆಯ ಆದರ, ಸ್ವತಃ ತಾನೇ ನೋಡಿ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ನಾನೇನು ತಡೆಯುವೆನೇ?' ಎಂದು ಅನ್ನುತ್ತ ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಅಭ್ಯಾಸಾನುಸಾರವಾಗಿ 'ವರಣಮಾಲೆ' ಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಳು.

ಎರಡು ವರುಷಗಳ ಹಿಂದೆಯೆ ಹರದೇವಬಾಬುಗಳ ದೇಹಾಂತವಾಗಿರುವುದು. ಆ ಮಾತು ನೆನಪಿಗೆ ಬಂದಿತು—ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ಬಂದುವು; ಪುನಃ ನಳಿನಿಯ ನೆನಪು ಬಂದಿತು; ಕಂಬನಿಗಳ ವೇಗವು ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಎಂತಹ ಸೊಸೆ ಬರುವಳೋ ಏನೋ? ಸತ್ಯೇಂದ್ರನ

ತಂದೆಯವರು ಜೀವಿಸಿದ್ದರೆ ಆಕೆಯು ಈ ದುರ್ಗತಿಯನ್ನು ನೋಡಬೇಕಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದ. ತಾಯಿಯು ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೆ ತಾನು ಹೆಣೆದ 'ವರಣ-ಮಾಲೆ'ಯನ್ನು ಹಾಕಿ ಮನೆತುಂಬಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಒಣಗಿದ ಕಣ್ಣುಗಳು ಮತ್ತೆ ಒದ್ದೆಯಾದವು. ಕಂಬನಿಗಳನ್ನು ಒರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಆಕೆಯೆಂದಳು "ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಏನೋ ಬಿದ್ದಿದೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆಗಾಗ್ಗೆ ನೀರು ಬರುತ್ತವೆ."

ಗಿರಿಬಾಲಾ ಒಡಕು-ಬಾಯಿಯ ಹುಡುಗೆ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನಳಿನಿಯೊಡನೆ ಆಕೆಯ ಸಂಬಂಧ ಸಹೋದರಿಯಂತೆ ಇದ್ದಿತು. ಆಕೆಯೆಂದು ಬಿಟ್ಟಳು "ಈ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೂರು ಬಾರಿ ಆಗಿಕೋಯಿತು, ಇನ್ನೂ ಎಷ್ಟು ಬಾರಿ ಏನೇನು ಆಗುವುದೋ ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು?"

ಈ ಮಾತನ್ನು ತಾಯಿಯು ಕೇಳಿದಳು, ಸತ್ಯೇಂದ್ರನ ಕಿವಿಯ ವರೆಗೂ ಈ ಮಾತು ಹೋಯಿತು. ನಾಳೆ ಸೌಭಾಗ್ಯದಿನ.

ಅದೆಲ್ಲೊಂದಲೊ ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ಸೌಭಾಗ್ಯದ ವಸ್ತುಗಳು ಹೇರಳವಾಗಿ ಬಂದಿರುವುವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ವಧಾವರರಿಗೂ ಡಾಕಾದ ಸೀರೆ-ಧೋತರ ಮುಂತಾದ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ವಸ್ತುಗಳು ಇರುವುವು. ಮದುಮಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಬನಾರಸಿ ಸೀರೆಯೂ ಬಂದಿರುವುದು. ಅದರ ಕಿಮ್ಮತ್ತು ಕೂಡ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟು ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಅಂತಹ ಸೀರೆ ಈ ಊರಿಗೆ ಯಾರ ಮನೆಗೂ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಈ ಊರವರು ಯಾರೂ ಅಂತಹ ಸೀರೆಯನ್ನು ಈಮೊದಲು ಕಂಡಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರೂ ಕೇಳುತ್ತಿರುವರು-- "ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದಿವೆ ಕಾಣಿಕೆಗಳು?" ಎಂದು. ತಾಯಿ ದುಗುಡವನ್ನು ನುಂಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ "ಸತ್ಯೇಂದ್ರನ ಮಿತ್ರನೊಬ್ಬನು ಕಳುಹಿಸಿರುವ" ಎಂದು ಹೇಳಿಬಿಡುತ್ತಿರುವಳು.

ತಾಯಿಯು ಒತ್ತಡದಿಂದ ಬರುತ್ತಿರುವ ಕಂಬನಿಗಳನ್ನು ಗುಟ್ಟುಕರಿಸಿ ನಿಜ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಬಚ್ಚಿಡುತ್ತ ನಗುತ್ತ, ಅಳುಮೊಗದಿಂದ ಸೌಭಾಗ್ಯದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಂಚುವ ಮಿಠಾಯಿಯನ್ನು ಹಂಚಿಸಿದಳು.

ಎಲ್ಲ ವೆಂಗಳೆಯರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಭಾಗವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಮನೆಗೆ ಹೋದರು. ಹೋಗುವಾಗ ರಾಜಬಾಲೆಯು ಎಂದಳು “ ಒಳ್ಳೆಯ ಸೌಭಾಗ್ಯದ ವಸ್ತುಗಳು ! ” ನೃತ್ಯಕಾಳಿಯು “ ಅಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನು ? ದೊಡ್ಡವರ ಮನೆಗೆ ಇಂತಹ ದೊಡ್ಡ ಒಳ್ಳೆಯ ವಸ್ತುಗಳೇ ಬರುವುವು ! ”

ಕ್ರಮೇಣವಾಗಿ ಈ ರೀತಿಯ ಮಾತುಗಳು ಮುಗಿದ ನಂತರ ಯೋಗಮಾಯೆಯು ಎಂದಳು “ ಒಳ್ಳೇದು, ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಮದುವೆ ಯನ್ನೇಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು ? ” ಜ್ಞಾನದಾ ಎಂದಳು “ ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು ? ಎಷ್ಟು ಒಳ್ಳೆಯ ರೂಪವತಿ ಗುಣವತಿ ಇದ್ದಳು ನಳಸಿ ! ಏನೋ ಏನೋ, ಯಾವುದೂ ತಿಳಿಯದು. ”

ರಾಮಮಣಿಯು ಹಜಾಮರ ಹುಡುಗೆಯು. ಆಕೆಯ ಸ್ಥಿತಿ ಚೆನ್ನಾಗಿರುವುದು. ಆಕೆಯು ನೋಡುವುದಕ್ಕೂ ಚೆನ್ನಾಗಿರುವಳು. ಆದರೆ ಮೂಗು ಮಾತ್ರ ಸ್ವಲ್ಪ ಮೊಂಡು. ಕೆಲವರು ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚಿನ ಹಂಗಳೆಯರು ಆಕೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೋಷವಿರುವುದೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಅವರೆನ್ನುವರು “ ಆನೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಚಿಕ್ಕ ಕಣ್ಣುಗಳು ಆಕೆಯವು. ”

ಇರಲಿ, ಈ ನಿಂದೆಯ ಮಾತುಗಳಿಂದೇನು ನಮಗೆ ? ರಾಮಮಣಿಯು ಸ್ವಲ್ಪ ನಕ್ಕು ನುಡಿದಳು “ ನಿಮ್ಮ ಮಿದುಳಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಬುದ್ಧಿ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ಇಂತಹ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುತ್ತಿದ್ದಿರಾ ? ಆಕೆಯು ಯಾವಾಗಲೂ ಕೂಗಿ ಕೂಗಿ ನಕ್ಕು ನಕ್ಕು ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯು ಗಹಗಹಿಸಿ ನಗುವುದು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಂದೇಹವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಆಕೆಯ ಸ್ವಭಾವ-ನಡತೆ ಚೆನ್ನಾಗಿರಲಿಲ್ಲರೇ, ಚೆನ್ನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಹೊರಗೆ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರೇನು ? ಮತ್ತೊಂದು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೇನು ? ”

ಬಾಯಿಂದ ಯಾರೂ ನುಡಿಯದಿದ್ದರೂ ಎಲ್ಲರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಮತ್ತು ಈ ರಾಮಮಣಿಯ ಮಾತಿನ ಅರ್ಥ ಒಂದೇ ಆದುವು.

ಒಂದೆರಡು ದಿನಗಳ ನಂತರ ಇಡಿ ಊರವರಿಗೆ ರಾಮಮಣಿಯು ಜಮೀನುದಾರರ ಮನೆಯ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡಿರುವಳೆಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಹಜಾಮರ ಹುಡುಗೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ಇಷ್ಟು ಬುದ್ಧಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದಿತೇನು ಆಕೆಯಲ್ಲಿ? ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕಾಯಸ್ಥ ಹುಡುಗೆಯ ರಲ್ಲಿಯೂ ಇಷ್ಟು ಬುದ್ಧಿ ಸಿಕ್ಕುವುದು ಅಸರೂಪವಾಗಿದೆ ಈ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ. ಈ ಮಾತನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು.

ಈಗ ಸತ್ಯೇಂದ್ರನ ತಾಯಿಯ ಬಾರಿ. ಈ ಮಾತು ಆಕೆಯ ಕಿವಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿದ ಮೇಲೆ ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಕೋಣೆಯ ಬಾಗಿಲನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಒಮ್ಮೆಗೇ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಹೊರಳಾಡ ತೊಡಗಿದಳು— ನನ್ನ ನಳಿನಿಯು ಕುಲಟಿಯೆ! ಅದೇಕೋ ಏನೋ ಸರಳೆ ಗಿಂತಲೂ ಆಕೆಯು ನಳಿನಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರೀತಿಸತೊಡಗಿದ್ದಳು. ಆಜೀವನ ಪರ್ಯಂತ ನಳಿನಿಯ ಭಾಗ್ಯ ಒಡೆದು ಹೋಗಿದ್ದಿತು. ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಆಕೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ ಸರಿ, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆಕೆಯನ್ನು ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ತಾನು ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವೆನೆಂದು ಸತ್ಯೇಂದ್ರನ ತಾಯಿ ಮನದೊಳಗೆ ಯೋಚಿಸಿದಳು. ಆ ದುರ್ಭಾಗ್ಯಳ ಈ ಜನ್ಮದ ಆಸೆ-ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳು ಎಲ್ಲವೂ ನಸಿಸಿದುವು.

ಆಗ ತಾಯಿಯು ತನ್ನ ಕೋಣೆಯ ಬಾಗಿಲನ್ನು ತೆರೆದು ಮಾತಂಗಿನಿಯನ್ನು ಒಳಗೆ ಕರೆದು ಬಾಗಿಲು ಹಾಕಿಕೊಂಡಳು. ಮಾತಂಗಿನಿಯೇ ಸೌಭಾಗ್ಯದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತಂದಿದ್ದಳು.

ಇಬ್ಬರಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಕಂಬನಿಗಳ ವಿನಿಮಯವಾಯಿತು. ಯಾವ ರೀತಿಯಾಗಿ ನಳಿನಿಯ ಬಂಗಾರದಂತಹ ಸಂಸಾರ, ಚಿನ್ನದಂತಹ ಆಕೆಯ ಮೈಬಣ್ಣ ಕಪ್ಪಾಯಿತು, ಆಕೆಯ ಯಾವ ಅವರಾಧಕ್ಕಾಗಿ ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಆಕೆಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದ, ಎಷ್ಟು ಕರುಣಾಪೂರಿತವಾದ ವಚನಗಳಿಂದ ಅತ್ತಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಹೇಳಿಕಳಿಸಿರುವಳು ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಮಾತಂಗಿನಿಯು ಕಂಬನಿಗಳನ್ನು ಒರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ನಿವೇದಿಸಿದಳು. ಕೇಳುತ್ತ ಕೇಳುತ್ತ ಸತ್ಯೇಂದ್ರನ ತಾಯಿಯ

ಮೊದಲಿನ ಸ್ನೇಹವು ನೂರ್ಮಡಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು, ಮಗನ ಮೇಲೆ ಭೀಷಣ, ದಾರುಣ ಅಭಿಮಾನವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಆಕೆಯು ಮನದಲ್ಲಿಯೇ ಯೋಚಿಸತೊಡಗಿದಳು— ನಾನು ಸತ್ಯೇಂದ್ರನಿಗೆ ಏನೂ ಆಗಬಾರದೇ ? ನನ್ನ ಮಾತುಗಳು ತಿರಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿವೆಯೇ ? ನನ್ನ ಒಂದೂ ಮಾತು ನಡೆಯಲಾರದೇ ? ನಾನು ಪುನಃ ನಳಿನಿಯನ್ನು ಮನೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರುವೆ. ನನ್ನ ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಈ ದಸೆಯೇ ?

ಅದೇ ದಿನ ತಾಯಿಯು ಮಗನನ್ನು ಕರೆದು “ ನಳಿನಿಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ ” ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು.

ಮಗನು ತಲೆಯಲ್ಲಾಡಿಸಿ “ ಇಲ್ಲ ” ಎಂದ.

ತಾಯಿಯು ಅತ್ತು “ ಏನೋ, ನನ್ನ ನಳಿನಿಯ ಹೆಸರನ್ನು ಊರಲ್ಲೆಲ್ಲ ಕಲಂಕಿತ ಮಾಡಿರುವರು, ನೀನು ಆಕೆಯ ಗಂಡ—ಆಕೆಯ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಉಳಿಸುವುದಿಲ್ಲವೇ ! ” ಎಂದಳು.

“ ಯಾವ ಕಲಂಕ ? ”

“ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಪೂರಗೆ ಹಾಕಿ ಬೇರೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಿ. ಇದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಕಲಂಕ ಎನ್ನಬೇಕು ? ನಾನು ಏನೆಂದು ಹೇಳಿ ಜನರ ಬಾಯನ್ನು ಮುಚ್ಚಲಿ ? ”

“ ಬಾಯ ಮುಚ್ಚುವುದರಿಂದೇನಾಗುವುದು ? ”

“ ಹಾಗಾದರೆ, ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರುವುದಿಲ್ಲೇನು ? ”

“ ಇಲ್ಲ. ”

ತಾಯಿಗೆ ಬಹಳ ಸಿಟ್ಟು ಬಂದಿತು. ಯಾವ ರೀತಿಯ ಸಿಟ್ಟು ಮಾಡಬೇಕು, ಯಾವ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ಆಕೆಯು ಮೊದಲೇ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಳು. ಆದುದರಿಂದ ಆಕೆಗೆ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯಿಂದಳು “ ಹಾಗಾದರೆ, ನನ್ನನ್ನು ನಾಳೆಯೇ ಕಾಶಿಗೆ ಕಳಿಸಿಬಿಡು. ನಾನಿಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಕೂಡ ಇರಲಾರೆ.”

ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಈಗ ಮೊದಲಿನ ಸತ್ಯೇಂದ್ರನಾಗುಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಸರಳೆಯ ಆದರ್ಶ ಧನನಾಗಿ; ಆಟದ ವಸ್ತುವಾಗಿ; ಪ್ರೀತಿಯ ಒಡವೆಯಾಗಿ; ಅನ್ಯಮನಸ್ಸು, ಉಚ್ಚ ಮನಸ್ಸಿನ, ಸರಳ ಹೃದಯದ, ಪ್ರವುಲ್ಲ ಮೊಗದ ಪತಿಯಾಗಿ; ನಳಿನಿಯ ಅನೇಕ ಜತನೆ ಮತ್ತು ಕ್ಲೇಶದ ವಸ್ತುವಾಗಿ ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ತನ್ನ ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಕಲ್ಲನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವ; ನಾಚಿಕೆ ಹಿತಾಹಿತಜ್ಞಾನ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿರುವ. ಅವನು ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ “ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಬಂದಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿಬಿಡು. ನಾನು ಇನ್ನು ಯಾರನ್ನೂ ಕರಕೊಂಡು ಬರುವುದಿಲ್ಲ” ಎಂದ.

ಸತ್ಯೇಂದ್ರನ ಬಾಯಿಯಿಂದ ಇಂತಹ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಬೇಕಾದೀತೆಂಬುದನ್ನು ಆಕೆಯು ಸ್ಪಷ್ಟದಲ್ಲಿಯೂ ಯೋಚಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯು ಅಳುತ್ತ ಹೊರಟು ಹೋದಳು. ಹೋಗುವಾಗ ಎನ್ನುತ್ತ ಹೋದಳು “ನನ್ನ ಸೊಸೆ ಕುಲಟಿಯಲ್ಲ, ಇದನ್ನು ನೀನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಿತುಕೊ. ಊರಿನ ಜನರು ಬೇಕಾದುದನ್ನು ಹೇಳಲಿ, ನನಗೆ ಅವರ ಮಾತಿನ ಮೇಲೆ ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ವಿಶ್ವಾಸವಿಲ್ಲ.”

ಮರುದಿನ ಅತ್ತೆಯು ಬಂದು, ಸತ್ಯೇಂದ್ರನನ್ನು ಕೂಗಿ ಕರೆದು “ನಿನ್ನ ಗೆಳೆಯನೊಬ್ಬನು ನಿನಗೆ ಸೌಭಾಗ್ಯದ ವಸ್ತುಗಳ್ಳು ಕಳಿಸಿರುವನು ನೋಡಿರುವೆಯಾ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು.

ಸತ್ಯೇಂದ್ರನು ತಲೆಯಲ್ಲಾಡಿಸಿ “ಇಲ್ಲವಲ್ಲ! ಯಾವ ಗೆಳೆಯ?” ಎಂದ.

“ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ! ಕುಳಿತುಕೊ, ಎಲ್ಲ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ತರುವೆ!”

ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನನಂತರ ಅತ್ತೆಯು ಬಟ್ಟೆಗಳ ಗಂಟನ್ನು ತಂದಳು. ಬಹಳ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಬಟ್ಟೆಗಳು. ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಅವನ್ನು ನೋಡಿದ, ಆಶ್ಚರ್ಯಚಕಿತನಾದ. ಯಾವ ಗೆಳೆಯನು ಕಳಿಸಿರುವ? ಬನಾರಸಿ ಸೀರೆಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿರುವಾಗ ಅವನ ಲಕ್ಷ್ಯವು ಅದರ

ಸೆರಗಿನ ಚುಂಗಿನ ಕಡೆಗೆ ಹೋಯಿತು. ಆ ಚುಂಗಿನಲ್ಲಿ ಏನೋ ಕಟ್ಟಿ ಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಿತು. ಬಿಚ್ಚಿ ನೋಡಿದ ಸತ್ಯೇಂದ್ರ. ಒಂದು ಪತ್ರವಿದ್ದಿತು ಅದರಲ್ಲಿ.

ಹಸ್ತಾಕ್ಷರವನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ಅವನ ಹಣೆಗೆ ಕರಾರಿಯನ್ನು ಇರಿದಂತಾಯಿತು !

ಅದರಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಿತು—

“ ಸೋದರಿ, ಸ್ನೇಹದ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ತಿರುಗಿ ಕಳಿಸಬಾರದು. ನಿನ್ನ ಜೀರ್ಜೀಯ ಕಳಿಸಿರುವಳು. ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು. ”

×

×

×

×

ಆ ಸೌಭಾಗ್ಯ ರಾತ್ರಿಯ ದಿನ ಹಾಸಿದ ಹೂವಿನ ಹಾಸುಗೆಯು ಸತ್ಯೇಂದ್ರನಿಗೆ ಮುಳ್ಳಿನ ಹಾಸುಗೆಯಾಯಿತು.

೯

ಯುವಕನ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಯಾವನಾದರೂ ಬಾಲಕನಲ್ಲಿ ಕಂಡಿರುವಿರಾ? ಸತ್ಯೇಂದ್ರನಂತೆ ಅಭಿಮಾನ ತಾಳುತ್ತ ಇಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಅನರ್ಥ ಮಾಡುವ ಯಾವ ಬಾಲಕನನ್ನಾದರೂ ಕಂಡಿರುವಿರಾ? ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಪುಸ್ತಕ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಆಡುತ್ತಿದ್ದೆ, ಆಗ ತಂದೆಯವರು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಿದ್ದರು, ಅದನ್ನು ನಾನು ಅನುಭವಿಸಿರುವೆ. ‘ ಸತ್ಯೇಂದ್ರನಾಥ ! ನೀನು ಹೃದಯವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅದರೊಡನೆ ಆಡಿದ್ದೀಯಾ, ಅದಕ್ಕೆ ದೊರೆಯುವ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ನೀನು ಬೆದರುವೆಯಾ ? ’

ನೀವು ಯುವಕರು. ಸಮಸ್ತ ಸಂಸಾರವು ನಿಮಗೆ ಸುಖದ ನಿಕೇತನವು. ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗಾದರೂ ಪ್ರಾಣವು ಭಾರವಾಗಿ ಎಸಿಸಿದಂತಹ ಕಾಲವು ಬಂದಿಲ್ಲವೇನು ? ಜೀವನದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಗ್ರಂಥಿಗಳೂ ಸಡಿಲಾಗಿ, ಕ್ಲಾಂತ ಭಾವದಿಂದ ಹರಿದು ಹೋಗುವಂತಹ ಸಮಯವು ಬಂದಿಲ್ಲವೇನು ? ಒಂದು ವೇಳೆ ಅಂತಹ ಕಾಲವು ಬಂದಿರದಿದ್ದರೆ ನೀವು ಸತ್ಯೇಂದ್ರನನ್ನು ನೋಡಿರಿ; ಒಂದು ಬಾರಿಯಾದರೂ ನೋಡಿರಿ.

ತಿರಸ್ಕಾರ ಮಾಡಲು ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಾದರೆ ಸ್ವಚ್ಛಂದವಾಗಿ ತಿರಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿರಿ. ತಿರಸ್ಕರಿಸಿರಿ, ಆದರೆ ಸಹಾನುಭೂತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಡಿರಿ! ತಿರಸ್ಕರಿಸಿರಿ, ಏನೂ ಎನ್ನುವುದಿಲ್ಲ; ದಯೆ ತೋರಿಸಬೇಡಿರಿ—ಸತ್ತು ಹೋಗುವ!

ಪಾಪಿಯು ಸತ್ತರೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ಯಾರು ಭೋಗಿಸುವರು? ಸತ್ಯೇಂದ್ರನ ಶ್ರಾಂತ ಜೀವನದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದಿನವು ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಸಹಿಸಲಾಗದ 'ಭಾರ'ವನ್ನು ತರುವುದು; ದಿನವೆಲ್ಲ ಒದ್ದಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಅವನು ಇಳಿಸಲಾರ!

ತಾನು ಕಳೆದ ಜೀವನವನ್ನು ಮರೆತಿರುವೆನೆಂದು ಸತ್ಯೇಂದ್ರನಿಗೆ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಎನಿಸುವುದು. ಆದರೆ ಅವನು ಇಷ್ಟನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮರೆತಿಲ್ಲ—
“ಅವನ ಪ್ರಿಯ ಪತ್ನಿಯು ಪಬನಾದಲ್ಲಿ ಚರಿತ್ರಹೀನೆಯಾಗಿದ್ದಳು, ಅದುದರಿಂದಲೇ ಆಕೆಯು ಪತಿಯಿಂದ ಪರಿತ್ಯಕ್ತಳಾಗಿರುವಳು.”

ಸತ್ಯೇಂದ್ರನ ಮದುವೆಯಾಗಿ ಸುಮಾರು ಎರಡು ತಿಂಗಳು ಕಳೆದು ಹೋಗಿರುವುವು. ಈ ದಿನ ಸತ್ಯೇಂದ್ರನಿಗೆ ಒಂದು ಪತ್ರ ಮತ್ತು ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಪಾಸಪಲು ಬಂದಿರುವುದು.

ಪತ್ರವು ನಳಿನಿಯ ಅಣ್ಣ ನರೇಂದ್ರನದು. ಅದು ಹೀಗಿರುವುದು—

“ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಬಾಬು,

ನನಗೆ ತಿಲಮಾತ್ರ ಇಚ್ಛೆಯಿರದಿದ್ದರೂ ನಾನು ನಿಮಗೆ ಈ ದಿನ ಈ ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಿರುವೆ—ನನ್ನ ಪ್ರಾಣಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪ್ರಿಯಳಾದ ತಂಗಿ ನಳಿನಿಯ ಆಗ್ರಹದ ಮೇರೆಗೆ. ಸಾಯುವ ಮೊದಲು ಆಕೆಯು ಬಹಳ ಹೇಳಿ ಹೋಗಿರುವಳು—ಈ ಉಂಗುರವನ್ನು ಪುನಃ ನಿಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ಕಳಿಸಬೇಕೆಂದು. ಅದುದರಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಹೆಸರಿನ ಉಂಗುರವನ್ನು ತಿರುಗಿ ಕಳಿಸಿರುವೆ. ಈ ಉಂಗುರವನ್ನು ನೀವು ನಿಮ್ಮ ನವೀನ ಪತ್ನಿಯ ಬೆರಳಿಗೆ ತೊಡಿಸಬೇಕೆಂದು ನನ್ನ ತಂಗಿಯ ಇಚ್ಛೆಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಆಕೆಯ ಆಸೆಯನ್ನು ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸಲಾಗುವದೆಂದು ನಂಬಿದ್ದೇನೆ.

ಅಲ್ಲದೆ, ಆಕೆಯ ಈ ಚಿಕ್ಕ ತಂಗಿಗೆ ಬಹಳ ಕಷ್ಟವಾಗದಂತೆ ನೋಡಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಅತ್ಯಂತ ವಿನಯ ಮತ್ತು ಆಗ್ರಹದಿಂದ ನಿಮಗೆ ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸಿ, ಅಖಂಡ ಚಿರವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಹೋಗಿರುವಳು.

—ನರೇಂದ್ರನಾಥ. ”

ನಳಿನಿಗೆ ಒಂದು ಗಂಡು ಮಗುವಾಗಿದ್ದಾಗ ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಈ ಉಂಗುರವನ್ನು ಆಕೆಯ ಬೆರಳಿಗೆ ಇಟ್ಟು ಕೆನ್ನೆ ತಟ್ಟಿದ್ದ. ಆ ಮಗುವೂ ಈಗ ಇಲ್ಲ. ಸತ್ಯೇಂದ್ರನಿಗೆ ಈ ಮಾತು ನೆನಪು ಬಂದಿತ್ತೇನು ?

×

×

×

×

ಸತ್ಯೇಂದ್ರ ಈಗ ವಬನಾದಲ್ಲಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಕಾರಣ ದಿಂದಲೋ ಏನೋ ಅವನ ತಾಯಿಯೂ ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡಲು ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಹೊಸ ಸೂನೆಯ ಹೆಸರು ವಿಧು. ವಿಧು ಬಹುಶಃ ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ನಳಿನಿಯ ಸೋದರಿ ಇರಬಹುದು.

ಬೆಳಕು - ನೆಳಲು

೧

‘ ಹೀಗೆಂದೂ ಆಗಲಾರದು ’ ಎಂದು ಮೊದಲೇ ಬಾಯಿಗೆ ಬೀಗ ಹಾಕಿಬಿಟ್ಟರೆ ನಾನೇನು ಹೇಳಲಿ? ‘ ಹೀಗೂ ಆಗಬಹುದು ’ ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ‘ ಹಾಗಾದರೆ ಈ ಕತೆಯನ್ನು ಓದಿ ನೋಡಿರಿ ’ ಎಂದು ನಾನು ಹೇಳುವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ನಾನು ಹೇಳಬಯಸುವೆ— ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಏನೇನು ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದೆಂಬುದನ್ನೆಲ್ಲ ನಾನು ಅರಿಯೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ ಈ ಕತೆಯನ್ನು ಓದಿರಿ. ನಿಮಗೆ ಇದರಿಂದ ಯಾವ ಬಗೆಯ ಹಾನಿಯೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ನಾನು ಕತೆಯನ್ನು ಬರೆಯುವಾಗ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಇದ್ದಕ್ಕೆ ಇದ್ದ ಹಾಗೆ— ಸತ್ಯವಾದುದನ್ನೇ ಬರೆಯುವೆನೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ನಾನು ಬರೆಯಲು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದೆರಡು ಸಾಲುಗಳು ಸುಳ್ಳು ಇರಬಹುದು, ಸ್ವಲ್ಪ ಮತಭೇದದ ಒಂದೆರಡು ಮಾತುಗಳೂ ಇರಬಹುದು. ಇವು ಇದ್ದರೇನು ಕೆಡುಕು? ಇದರಿಂದ ಹಾನಿಯಾದರೂ ಏನಾಗುವುದು? ಇರಲಿ. ನಾಯಕನ ಹೆಸರು ಯಜ್ಞದತ್ತ ಮುಕರ್ಜಿ,— ಅದರೆ ಸುರಮಾ ಅವನಿಗೆ ‘ ಬೆಳಕು ’ ಎಂದು ಕರೆಯುವಳು. ನಾಯಕಿಯ ಹೆಸರನ್ನು ಕೇಳಿಯೆ ಬಿಟ್ಟಿರುವಿರಿ, ಯಜ್ಞದತ್ತ ಆಕೆಯನ್ನು ‘ ನೆಳಲು ’ ಎಂದು ಕರೆಯುವನು. ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ವರೆಗೆ ಇಬ್ಬರಲ್ಲಿಯೂ ಬಹಳ ಕಲಹವಿದ್ದಿತು; ‘ ಬೆಳಕು ಯಾರು? ನೆಳಲು ಯಾರು? ’ ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಚರ್ಚೆಯಾದರೂ ನಿಷ್ಕರ್ಷೆ ಮಾತ್ರ ಯಾವುದೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ಸುರಮಾ ತಿಳಿಸಿ

ಹೇಳಿದಳು— ನಿನ್ನ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಇಷ್ಟಾ ಹೊಳೆಯುವುದಿಲ್ಲವಲ್ಲ— ನೀನು ಇರದಿದ್ದರೆ ನಾನೆಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲ; ಆದರೆ, ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನೀನು ಚಿರಕಾಲ ಚಿರಜೀವಿ; ಅದುದರಿಂದಲೇ ನೀನು ಬೆಳಕು ಮತ್ತು ನಾನು ನೆಳಲು.

ಯಜ್ಞದತ್ತ ನಕ್ಕು ನುಡಿದ ' ಒಂದೇ ಕಡೆಯಿಂದ ಡಿಗ್ರಿ ವಡೆದು ಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ ತೆಗೆದುಕೊ, ಆದರೆ ನಿಷ್ಕರ್ಷೆ ನೀನು ಮಾಡಿದುದು ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನದ್ದೂ ಇಲ್ಲ. "

" ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಆಗಿರುವುದು, ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾಗಿರುವುದು— ನೀನು ಪ್ರಕಾಶ, ಈಗ ಇನ್ನು ಜಗಳ ಕಾಯಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ನೀನು ಪ್ರಕಾಶ ಮತ್ತು ನಾನು ಶ್ರೀಮತಿ ಭಾಯಾ " ಎನ್ನುತ್ತ ಭಾಯಾ ಪ್ರಕಾಶನನ್ನು ನಾನಾ ಬಗೆಯಿಂದ ಪೀಡಿಸತೊಡಗಿದಳು.

×

×

×

×

ಕತೆಯು ಇಷ್ಟಾಯಿತು. ಆದರೆ, ಇನ್ನು ನಿಮ್ಮೊಡನೇ ಮಲ್ಲಿ-ಯುದ್ಧವೆಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವುದೋ ಎಂಬ ಭಯ ನನಗೆ. ನೀವು ಎನ್ನಬಹುದು ಇವರು ಗಂಡ- ಹೆಂಡಿರು; ನಾನೆನ್ನುವೆ— ನಿಜ, ಇವರು ಗಂಡುಸು- ಹೆಂಗುಸು. ಆದರೆ ಗಂಡ- ಹೆಂಡಿರಲ್ಲ. ನಾನು ಹೀಗೆಂದ ಕೂಡಲೇ ನೀವು ಕೋಪಿಸಿಕೊಂಡು " ಇವರಲ್ಲಿ ಅನುಚಿತ ಪ್ರೇಮವಿರುವುದೇನು ? " ಎಂದು ಕೇಳಿಬಿಡುವಿರಿ. ಆಗ ನಾನು ಬಹಳ ರುದ್ಧ ಪ್ರೇಮವಿರುವುದೆಂದು ಹೇಳುವೆ. ನೀವು ನನ್ನ ಮಾತಿನ ಮೇಲೆ ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶ್ವಾಸ ಇಡುವುದಿಲ್ಲ. ಮುಖಾಂತರವನ್ನು ಕೆಡಿಸಿಕೊಂಡು " ವಯಸ್ಸೇನು ? ' ಎಂದು ಕೇಳುವಿರಿ. ನಾನು ಹೇಳುವೆ " ಪ್ರಕಾಶನ ವಯಸ್ಸು ಇವತ್ತು ಮೂರು ವರ್ಷದ್ದು ಮತ್ತು ಭಾಯಾನ ವಯಸ್ಸು ಹದಿನೆಂಟು ವರ್ಷದ್ದು ಇರಬಹುದು. "

ಇಷ್ಟು ಹೇಳಿದ ಮೇಲೆಯೂ ಇನ್ನೂ ನಿಮಗೆ ಕೇಳುವ ಇಚ್ಛೆ ಇದ್ದರೆ ಕೇಳಿರಿ. ಹೇಳುವೆ.

ಚಿಕ್ಕದಾಗಿ ಕತ್ತರಿಸಿದ ಎಡ್ಜರ್‌ರಂತಹ ಗಡ್ಡ, ಮೂಗಿನ ಮೇಲೆ ಕನ್ನಡಕ, ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಲೆವೆಂಡರದ ಸುವಾಸನೆ, ಡಾಕಾದ ಉತ್ತಮ ದೋತರ, ಸುಗಂಧದ ಎಣ್ಣೆಯಿಂದ ಮಗಮಗಿಸುವ ಶರ್ಟು, ಕಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖಮಲ್ಲಿಸಿದ ಮಾಡಿದ ಸ್ಲೀಪರು, ಲಾಯಬ್ರಿಯ ತುಂಬ ಪುಸ್ತಕಗಳು. ಅನೇಕ ಜನ ದಾಸದಾಸಿಯರು ಯಜ್ಞದತ್ತನಿಗೆ ಉಂಟು. ಯಜ್ಞದತ್ತನ ಸ್ಲೀಪರುಗಳ ಮೇಲೆ ಛಾಯಾ ತನ್ನ ಕೈಯಿಂದಲೇ ಹೂವಿನ ಕಸೂತಿ ಹಾಕಿರುವಳು. ಟೀಬಲ್ಲಿನ ಒಂದು ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ಕುಳಿತು ಅವನು ಒಂದು ವತ್ರ ಬರೆಯುತ್ತಿರುವ. ವರದೆಯನ್ನು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಎತ್ತಿ ಛಾಯಾ ತುದಿಗಾಲಮೇಲಿಂದ ಒಳಗೆ ಬಂದಳು. ಹಿಂದಿನಿಂದ ಹೋಗಿ ತನ್ನ ಪ್ರಕಾಶನ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಬೇಕೆಂದು ಆಕೆಯ ಬಯಕೆ. ಕೈಯನ್ನು ಮುನ್ನೀಡುತ್ತಲೇ ದೃಷ್ಟಿಯು ಎದುರಿಗಿನ ಕನ್ನಡಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಯಜ್ಞದತ್ತ ಆಕೆಯ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ನಸುನಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿ ಆಕೆಯು ಕಂಡಳು. ಸುರಮಾ ಸಹ ನಕ್ಕಳು. ಆಕೆಯಿಂದಳು “ ಏಕೆ ನೋಡಿದಿ ? ”

ಯಜ್ಞದತ್ತ “ ಇದು ನನ್ನ ತಪ್ಪೇನು ? ” ಎಂದ.

ಸುರಮಾ ಎಂದಳು “ ಹಾಗಾದರೆ ಯಾರದು ? ”

“ ಅರ್ಧ ನಿನ್ನದು ಮತ್ತು ಅರ್ಧ ಈ ಕನ್ನಡಿಯದು. ”

“ ಈಗಲೇ ಅದನ್ನು ನಾನು ಮುಚ್ಚಿಬಿಡುವೆ. ”

“ ಮುಚ್ಚಿಬಿಡು, ಉಳಿದ ಅರ್ಧ ತಪ್ಪಿಗಾಗಿ ಏನು ಮಾಡುವಿ ? ”

ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಬಾರಿ ಸುರಮಾ ತಲೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಾಡಿಸಿ ಎಂದಳು “ ಪ್ರಕಾಶ ? ”

ಯಜ್ಞದತ್ತ ಎಂದ “ ಹೇಳು ಏನದು ಛಾಯಾ ! ”

“ ನೀನೇಕೆ ಸೊರಗುತ್ತ ಸಾಗಿರುವೆ ? ”

“ ನನಗೆ ಎನಿಸುವುದಿಲ್ಲವಲ್ಲ ನಾನು ಸೊರಗಿರುವೆನೆಂದು. ”

“ ನೀನು ಉಟವನ್ನೇಕೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ? ”

ಯಜ್ಞದತ್ತ ನಗತೊಡಗಿದ. ಅವನೆಂದ “ ಸುರೋ, ಜಗಲಾಡಲು ಬಂದಿರುವೆಯೇನು ? ”

“ ಹೂಂ ! ”

“ ನಾನು ಇದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ”

“ ನೀನು ಮದುವೆಯನ್ನೇಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ ? ”

“ ದಿನಾಲು ಒಂದು ಬಾರಿಯಾದರೂ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವೆ. ”

“ ಇಲ್ಲ, ನೀನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲೇಬೇಕು. ”

“ ಸುರೋ, ನೀನು ಮದುವೆಯನ್ನೇಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ ? ”

ಸುರಮಾ ಯಜ್ಞದತ್ತನ ಕೈಯೊಳಗಿಂದ ಕಾಗದವನ್ನು ಕಸಿದು ಕೊಂಡು “ ಛಿಃ, ವಿಧವಾವಿವಾಹವಾಗುವುದೇ ? ” ಎಂದಳು.

ಯಜ್ಞದತ್ತ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದು “ ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು ? ಕೆಲವರು ಆಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳುವರು, ಕೆಲವರು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಎನ್ನುವರು. ”

“ ಹಾಗಾದರೆ ಇವರ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ನಾನು ಸಾಕ್ಷಿದಾರಳೇಕೆ ಆಗಬೇಕು ? ”

ಯಜ್ಞದತ್ತ ನೀಳವಾದ ಉಸಿರ್ಗರೆದು “ ಹಾಗಾದರೆ, ನನ್ನ ಸೇವೆಯನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತ ಮಾಡುತ್ತ ಜೀವನವನ್ನು ಕಳೆಯುವಿಯಾ ? ” ಎಂದ.

“ ಹೂಂ ” ಎಂದು ಸುರಮಾ ಕಂಬನಿಗಳನ್ನು ಸುರಿಸತೊಡಗಿದಳು.

ಯಜ್ಞದತ್ತ ಆಕೆಯ ಕಂಬನಿಗಳನ್ನು ಒರೆಸುತ್ತ “ ಸುರೋ, ನಿನ್ನ ಮನದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಬಯಕೆಯನ್ನು ನನಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿಬಿಡುವುದಿಲ್ಲವೆ ? ” ಎಂದ.

“ ನನ್ನನ್ನು ವೃಂದಾವನಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿಬಿಡು. ”

“ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇರಬಲ್ಲೆಯಾ ? ”

ಸುರಮಾನ ಬಾಯಿಂದ ಮಾತು ಹೊರಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಅತ್ತಿತ್ತ ಒಂದೆರಡು ಬಾರಿ ಕತ್ತನ್ನು ತಿರುಗಿಸಿ ಉತ್ತರ ಕೊಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲೇ ಕಂಬನಿಗಳು ಕೂಳಿಯಾಗಿ ಹರಿಯತೊಡಗಿದುವು.

×

×

×

×

೨

“ ಯಜ್ಞಾ, ಆ ಕತೆಯನ್ನು ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಹೇಳು. ”

“ ಯಾವ ಕತೆ ಸುರಮಾ ? ”

“ ಅದನ್ನು, ನನ್ನನ್ನು ವೃಂದಾವನದಲ್ಲಿ ಕೊಂಡಾಗಿನದನ್ನು. ಎಷ್ಟು ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗೆ ಕೊಂಡಿದ್ದರು ? ”

“ ಐವತ್ತು ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗೆ. ಆಗ ನನ್ನ ವಯಸ್ಸು ಹದಿನೆಂಟು ವರ್ಷದ್ದಿತ್ತು. ಬಿ. ಎ. ಸರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಆ ಕಡೆಗೆ ಪ್ರವಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದೆ. ಆಗ ನನ್ನ ತಾಯಿ ಇನ್ನೂ ಬದುಕಿದ್ದಳು, ಆಕೆಯೂ ಸಂಗಡ ಇದ್ದಳು. ಒಂದು ದಿನ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಮಾಲತಿ-ಕುಂಜದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ವೈಷ್ಣವಿಗಳ ಒಂದು ಗುಂಪು ಹಾಡುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಅದರಲ್ಲೇ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಮೊದಲು ಕಂಡೆ. ಯಾವನದ ಮೊಸ್ತಿಲದ ಮೇಲೆ ಕಾಲಿಡುತ್ತಲೇ ಜಗತ್ತು ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರವಾಗಿ ಕಾಣತೊಡಗುವುದು. ಕೇವಲ ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಅದರ ಸವಿಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸವಿಯಲಿಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ಶೋಭೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನಂತಹವೇ ಇನ್ನೆರಡು ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮನವು ಬಯಸುವುದು. ಅದನ್ನು ನಿನಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಲು ಸಮರ್ಥನಾದರೆ— ಸುರಮಾ, ಅಳುತ್ತಿರುವೆಯಾ ? ”

“ ಇಲ್ಲ, ನೀನು ಹೇಳು. ”

“ ಆಗ ನೀನು ಹದಿಮೂರು ವರ್ಷದ ಮೊಸ ವೈಷ್ಣವಿಯಾಗಿದ್ದೆ. ಕೈಯಲ್ಲಿ ತಂಬೂರಿಯಿದ್ದಿತು. ನೀನು ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ”

“ ಹೋಗು, ನಾನು ಹಾಡಬಲ್ಲೆನೇನು ? ”

“ ಆಗ ಹಾಡಬಲ್ಲವಳಾಗಿದ್ದೆ. ಬಳಿಕ ಬಹಳ ಪರಿಶ್ರಮ ಪಟ್ಟ ನಂತರ ನಿನ್ನನ್ನು ಪಡೆದೆ. ನೀನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಹುಡುಗೆ— ಬಾಲವಿಧವೆ ಯಾಗಿದ್ದೆ. ತಾಯಿಯು ನಿನ್ನ ತೀರ್ಥಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಂದಳು, ಅಲ್ಲಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬರಲಿಲ್ಲ— ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋದಳು. ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಬಂದು ನನ್ನ ತಾಯಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದೆ. ಆಕೆಯು ನಿನ್ನನ್ನು ಅಪ್ಪಿ ಕೊಂಡಳು. ಪುನಃ ಸಾಯುವಾಗ ನಿನ್ನನ್ನು ನನ್ನ ಕೈಗೇ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಹೋದಳು. ”

“ ಯಜ್ಞಾಣ್ಣ, ನಿನ್ನ ಮನೆ ಯಾವ ಊರಲ್ಲಿರುವುದು ? ”

“ ಕಿಸನ ನಗರದ ಬಳಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವುದೆಂದು ಕೇಳಿರುವೆ. ”

“ ನನ್ನ ಆಪ್ತೇಷ್ಟರು ಯಾರೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆ ? ”

“ ನಾನು ಇರುವೆನಲ್ಲವೆ ? ನಾನೇ ನಿನಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಸುರಮಾ. ”

ಸುರಮಾನ ರೆಪ್ಪೆಗಳು ಪುನಃ ಒದ್ದೆ ಯಾದುವು. ಆಕೆಯು ಎಂದಳು
“ ನೀನು ನನಗೆ ಪುನಃ ಮಾರಬಲ್ಲೆಯಾ ? ”

“ ಇಲ್ಲ, ಹಾಗೆಂದಿಗೂ ಮಾಡಲಾರೆ. ನನ್ನನ್ನು ನಾನು ಮಾರಿ ಕೊಳ್ಳದ ಹೊರತು ನಿನ್ನನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾರುವುದು ಸುರಮಾ ? ಇದೆಂದಿಗೂ ನನ್ನಿಂದ ಆಗದ ಮಾತು. ”

ಸುರಮಾ ಏನನ್ನೂ ಮಾತನಾಡಲಿಲ್ಲ. ಕಂಬನಿದುಂಬಿದ ಕಣ್ಣು ಗಳಿಂದ ಅವನನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ನೋಡತೊಡಗಿದಳು. ಬಹಳ ಹೊತ್ತಾದ ಬಳಿಕ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಮಾತನಾಡಿದಳು “ ನೀನು ಅಣ್ಣ, ನಾನು ತಂಗಿ. ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ನಡುವೆ ಒಬ್ಬಾಕೆಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ ಅಣ್ಣ. ”

“ ಅದೇಕೆ ? ”

“ ಇಡಿ ದಿನ ಆಕೆಯನ್ನು ಸಿಂಗರಿಸಿ, ನಿನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದು ಕುಳ್ಳಿರಿಸುವೆ. ”

“ ಅದನ್ನು ನೀನು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾಡಬಲ್ಲೆಯಾ ? ”

ಸುರಮಾ ಮುಖವೆತ್ತಿ ತನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿ “ ನಾನಿಷ್ಟು ಅಧಮಳೇನು ಆಕೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚು ಪಡಲಿಕ್ಕೆ ? ” ಎಂದಳು.

“ ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚು ವಡುವುದಿಲ್ಲ, ನಿನ್ನ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ಲೂಟಿ ಮಾಡಗೊಡುವಿಯಲ್ಲವೆ ? ”

“ ನಾನು ಹಾಗೇಕೆ ಮಾಡಗೊಡುವೆ ? ನಾನು ರಾಣಿಯಾಗಿಯೇ ಇರುವೆ. ಒಬ್ಬ ಮಂತ್ರಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಿಯಮಿಸುವೆ, ಇಬ್ಬರೂ ಸೇರಿ ನಿನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸುವೆವು. ಅದರಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಆನಂದ ಹೊರೆಯುವುದು. ”

“ ನೋಡು ಛಾಯಾ, ಮದುವೆಯಾಗಲು ನನಗೆ ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ನಿನಗೆ ಒಬ್ಬ ಜೊತೆಗಾತಿಯು ಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ— ಅತ್ಯಂತ ಅಗತ್ಯ ವಿದ್ದರೆ ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲೆ. ”

“ ಅಸತ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊ, ಅತ್ಯಂತ ಸಂತೋಷವಾಗುವುದು. ಇಬ್ಬರೂ ಆನಂದದಿಂದ ಕಾಲಕಳೆಯುವೆವು. ”

ಇಷ್ಟೆಂದು ಸುರಮಾ ಮನದಲ್ಲಿಯೆ ಎಂದುಕೊಂಡಳು “ ಮೂರೂ ಕುಲಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನವರಾರೂ ಇಲ್ಲ; ಮಾನಾಪಮಾನವಾಗುವಂತಹದೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ, ನೀನೇಕೆ ನನಗಾಗಿ ಜಗತ್ತಿನ ಕಲಂಕವನ್ನು ಹೊರುವಿ ? ನೀನು ನನ್ನ ದೇವರು ! ನೀನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊ, ನಿನ್ನ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿ, ನಾನು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನೆಹಿಸುವೆ. ”

×

×

×

×

೩

ಕಲಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ನೆರೆಹೊರೆಯವರ ಪರಿಚಯವಿಲ್ಲದವರು ಬಹಳ ಜನರು ಇರುವರು. ಪರಿಚಯವಾದರೆ ಬಹಳ ಪರಿಚಯವಾಗುವುದು. ಹೀಗೆ ತಮ್ಮ ನೆರೆಹೊರೆಯರ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡವರು ಯಜ್ಞದತ್ತನ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳುವರು— ಯಜ್ಞದತ್ತ ಬಿ. ಎ. ಪಾಸಾದರೇನಾಯಿತು? ಅನಾಥ. ಅವರು ಸೂಚ್ಯವಾಗಿ ಸುರಮಾನ ಬಗ್ಗೆ ಕೂಡ ಆಡಿಕೊಳ್ಳುವರು! ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಈ ಮಾತುಗಳು ಸುರಮಾ ಮತ್ತು ಯಜ್ಞದತ್ತನ ಕಿವಿಗೂ ಬೀಳುತ್ತವೆ. ಅವನ್ನು ಕೇಳಿ ಇಬ್ಬರೂ ನಗತೊಡಗುವರು.

ನೀವು ಒಳ್ಳೆಯವರೇ ಇರಿ ಅಥವಾ ಕೆಟ್ಟವರೇ ಇರಿ, ನೀವು ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯರಿದ್ದರೆ ನಿಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಜನರು ಬಂದೇ ಬರುವರು— ವಿಶೇಷತಃ ಹೆಂಗಸರು. ಒಬ್ಬಳು ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದಳು “ ಸುರಮಾ, ನಿನ್ನ ಅಣ್ಣನ ಮದುವೆಯನ್ನೇಕೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ? ”

ಸುರಮಾ ಉತ್ತರವೀಯುತ್ತಿದ್ದಳು “ ನೀವೇ ಒಂದು ಒಳ್ಳೇ ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಮದುವೆ ಮಾಡಿ ಬಿಡಬಾರದೇ? ”

ಸುರಮಾನ ಸಖಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಆಕೆಯು ನಕ್ಕು ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದಳು “ ಒಳ್ಳೇ ಹುಡುಗೆ ಸಿಕ್ಕುವುದು ಕಠಿನ, ನಿನ್ನ ರೂಪ ಯಾರ ನೋಟದಲ್ಲಿ ನಾಟಿರುವುದೋ ಅವರ— ”

“ ಹೋಗೇ ಹೋಗು— ” ಎಂದು ನುಡಿಯುವಾಗ ಸುರಮಾನ ಮುಖ ಸ್ನೇಹ ಮತ್ತು ಗರ್ವದಿಂದ ಕೆಂಪೇರುತ್ತಿದ್ದಿತು.

ಆ ದಿನ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಳೆಹನಿ ಉದುರುತ್ತಿದ್ದವು. ಸುರಮಾ ಕೋಣೆಯೊಳಗೆ ಹೋಗುತ್ತಲೇ “ ನಿನಗೊಂದು ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ಹುಡುಕಿ ತಂದಿರುವೆ. ” ಎಂದಳು.

“ ಓಹೋ, ತಲೆಯಮೇಲಿಂದ ಒಂದು ಭಾರ ಇಳಿದಂತಾಯಿತು. ಎಲ್ಲಿಂದ? ಹೇಗೆ? ಹೇಳು ಸ್ವಲ್ಪ ಕೇಳೋಣ. ”

“ಆ ಓಣಿಯಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರ ಎಂಬವರು ಇರುವರಲ್ಲವೆ? ಅವರ ಮನೆಯಿಂದ!”

“ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗಿ ಕಾಯಸ್ಥರ ಮನೆಯ ಕನ್ಯೆಯ ಕೂಡ?”

“ಕಾಯಸ್ಥರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆ? ಆ ಹುಡುಗೆಯ ತಾಯಿ ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅಡುಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಹುಡುಗೆ ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿದ್ದಾಳೆಂದು ಕೇಳಿರುವೆ. ನೋಡಿ ಬಾ, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದರೆ ಮನೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ.”

“ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿರುವ ಭಿಕ್ಷುಕಿಯರ ಹೊರತು ನನ್ನ ಮನೆತನ ನಡೆಯುವಂತಿಲ್ಲವೆ? ನಾನಿಷ್ಟು ಹತಭಾಗ್ಯವಂತನೆ?”

“ಭಿಕ್ಷುಕಿಯರನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದು ನಿನಗೆ ಕಠಿನವಾದ ಕೆಲಸವೇನು?”

“ಬಳಿಕ—!”

“ಹೋಗು, ಹೋಗು. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ‘ನೆಟ್ಟ’ರೆ ‘ಇಲ್ಲ’ ಎಂದು ಹೇಳಬೇಡ.”

“ಮನದಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ನೆಡುವಂತೆ ಇಲ್ಲ.”

“ನೆಡುವಳು, ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೆಡುವಳು! ಒಂದು ಬಾರಿ ಹೋಗಿ ನೋಡಿಯಾದರೂ ಬಾ.”

ಬಳಿಕ ಛಾಯಾದೇವಿಯು ಪ್ರಕಾಶದೇವನಿಗೆ ಈ ಬಗೆಯಾಗಿ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಳು— ಸುವಾಸನೆಯ ವಸ್ತುಗಳ ಲೇಪನ ಮಾಡಿ, ಕ್ರಾಪಿನಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೈತಲೆ ತೆಗೆದು ಕನ್ನಡಿಯು ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿದಳು. ತನ್ನ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿ ನಾಚಿದ. ಬಳಿಕ ಎಂದ “ಛಿಃ, ಇಷ್ಟು ಮಾಡುವುದು ತರವಲ್ಲ.”

“ಇರಲಿ ಬಿಡು, ಹೋಗಿ ನೋಡಿ ಬಾ.”

ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಯಜ್ಞದತ್ತ ಹುಡುಗೆಯನ್ನು ನೋಡಲು ಹೋದ. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಮಿತ್ರನನ್ನು ಸಂಗಡ ಕರೆದುಕೊಂಡು

‘ನಡೆ, ಶ್ರೀ. ಮಿತ್ರ ಅವರ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಫಲಾಹಾರ ಮಾಡಿ ಬರೋಣ’ ಎಂದ.

ಮಿತ್ರ ಕೇಳಿದ “ಎಂದರೆ?”

“ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಓರ್ವ ಭಿಕ್ಷುಕಿಯ ಹುಡುಗೆ ಇರುವಳಂತೆ. ಆಕೆಯೊಡನೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಂತೆ.”

“ಏನು ಎನ್ನುವಿಯೋ? ಇದನ್ನಾರು ನಿನಗೆ ಕಲಿಸಿದರು?”

“ನೀವು ಯಾರನ್ನು ನೋಡಿ ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚು ವಡುತ್ತಿರುವಿರೋ ಆ ಛಾಯಾದೇವಿಯೇ.”

ಯಜ್ಞದತ್ತ ತನ್ನ ಮಿತ್ರನ ಕೂಡ ಶ್ರೀ. ಮಿತ್ರ ಅವರ ಮನೆಗೆ ಹುಡುಗೆಯನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋದ. ಹುಡುಗೆಯು ಕಾರ್ವೆಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ಕ್ರಮಗದ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಉಟ್ಟಿದ್ದಳು. ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಅದನ್ನು ಒಗೆದು ಸ್ವಚ್ಛ ಮಾಡಲಾಗಿದ್ದಿತು. ಇದರಿಂದ ಅದು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಜಾಳಿಗೆಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಿತು. ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕಾಜಿನ ಬಳೆಗಳಿದ್ದವು. ಅವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ತಾಮ್ರವರ್ಣದ ಬಂಗಾರದ ಬಳೆಗಳು. ತಲೆಗೆ ಎಣ್ಣೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಎಣ್ಣೆಯಿಂದಲೇ ಎರಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವಳೇನೋ ಎಂಬಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಿತು. ದೇವರ ಪ್ರಭಾವಳಿಯಂತೆ ಹಿಂದೆ ತುರುಬು ಎದ್ದು ನಿಂತಿದ್ದಿತು. ಇಬ್ಬರೂ ಆಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ನಸುನಕ್ಕರು. ನಗುವನ್ನು ಬಚ್ಚಿಡುತ್ತ ಹುಡುಗೆಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ ಯಜ್ಞದತ್ತ ಎಂದ “ನಿನ್ನ ಹೆಸರೇನು?”

ಹುಡುಗೆಯು ತನ್ನ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಅವನ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಶಾಂತವಾಗಿರಿಸಿ ಎಂದಳು “ಪ್ರತುಲ.”

ಯಜ್ಞದತ್ತ ತನ್ನ ಗೆಳೆಯನಿಗೆ ಮೆಲ್ಲಗೆ ನಸುನಗುತ್ತ ಕೇಳಿದ “ಏನೋ, ಗದಾಧರ* ಏನು ಮತ್ತೆ?”

* ಸ್ವರ್ಗೀಯ ಗಿರೀಶಚಂದ್ರ ಘೋಷ ಅವರ ಒಂದು ಪಾತ್ರ— ಪೋಲೀಸರ ಭಯದಿಂದ ಸೀರೆ ಉಟ್ಟುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿ.

ಗೆಳೆಯ ಸ್ವಲ್ಪ ನುಗಿಸಿ “ ಹೆಚ್ಚು ಬಡಬಡಿಸಬೇಡ, ಬೇಗನೇ ಒಪ್ಪಿಬಿಡು ” ಎಂದ.

“ ಒಳ್ಳೆದು, ಈಗಲೇ— ”

“ ಒಳ್ಳೆದು, ನೀನು ಏನು ಓದುವೆ ? ” ಎಂದು ಹುಡುಗೆಯನ್ನು ಯಜ್ಞದತ್ತ ಕೇಳಿದ.

“ ಏನೂ ಇಲ್ಲ. ”

“ ಬಹಳ ಒಳ್ಳೆದು. ”

“ ಕೆಲಸಬೊಗಸೆ ಬರುವುದೇನು ? ”

ಪ್ರತುಲಳು ತಲೆಯಲ್ಲಾಡಿಸಿದಳು. ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ದಾಸಿಯು ನಿಂತಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯೇ ನುಡಿದಳು— ಬಹಳ ಚುರುಕು ಇದ್ದಾಳೆ, ತನ್ನ ತಾಯಿಯಂತೆ ಅಡುಗೆ, ಮನೆತನದ ಕೆಲಸಬೊಗಸೆಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಜಾಣೆ, ಬಾಯಿಂದ ಮಾತೇ ಹೊರಡುವುದಿಲ್ಲ. ಬಹಳ ಶಾಂತಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ.

“ ಅದನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವೆ. ನಿನ್ನ ತಂದೆ ಇದ್ದಾರೇನು ? ”

“ ಇಲ್ಲ. ”

“ ತಾಯಿ ಸತ್ತು ಹೋಗಿರುವಳೇನು ? ”

“ ಹೌದು. ”

ಈ ಮೂಕ-ಮೂರ್ಖ ಹುಡುಗೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಬನಿ ತುಂಬಿ ಬಂದುದನ್ನು ಯಜ್ಞದತ್ತ ನೋಡಿ “ ನಿನಗೆ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲವೇನು ? ” ಎಂದು ಕೇಳಿದ.

“ ಇಲ್ಲ. ”

“ ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬರುವೆಯಾ ? ”

ಅವಳು ತಲೆಯಲ್ಲಾಡಿಸಿದಳು— ಹೂಂ. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯು ಕಿಡಕಿಯ ಕಡೆಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಆಗ ಆಕೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ

ಕಿಡಿಗಳು ಹೊರಬೀಳುತ್ತಿರುವಂತೆ ಕಾಣಿಸಿತು ! ಆಕೆಯು ಹೆದರಿ
“ ಇಲ್ಲ ” ಎಂದಳು.

ಹೊರಗೆ ಬಂದ ಬಳಿಕ ಶ್ರೀ. ಮಿತ್ರರ ಭೆಟ್ಟಿಯಾಯಿತು.

“ ಹುಡುಗೆಯು ಹೇಗಿದ್ದಾಳೆ ? ”

“ ಚೆನ್ನಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ”

“ ಹಾಗಾದರೆ ಮದುವೆಯ ಮುಹೂರ್ತವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿ
ಬಿಡೋಣವೆ ? ”

“ ಹೂಂ. ಹೂಂ. ”

×

×

×

×

೪

ಹನ್ನೆರಡು ಹದಿನೂರು ವರ್ಷದ ಬಾಲಕನ ಕೈಯಿಂದ ಅರ್ಧ
ಓದಿದ ಕುತೂಹಲಪೂರ್ಣವಾದ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಯಾವನಾದರೂ
ಒಬ್ಬ ಆ ಬಾಲಕನ ಹಿತಚಿಂತಕನು ಕಸಿದುಕೊಂಡು ಮುಚ್ಚಿಟ್ಟಾಗ
ಆ ಶುಷ್ಕಮುಖದ, ವ್ಯಾಕುಲಭಾವದ ಬಾಲಕನನ್ನು ಒಂದು ಕೋಣೆ
ಯಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಕೋಣೆಗೆ ಹೇಗೆ ಓಡಾಡಿಸುತ್ತಿರುವನೋ ಮತ್ತು
ಭಯಮಿಶ್ರಿತ ಅವನ ದೃಷ್ಟಿಯು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ವಸ್ತುವನ್ನು ಹುಡುಕು
ತ್ತಿರುವುದೋ ಹಾಗೂ ಯಾವ ರೀತಿಯಾಗಿ ಯಾರ ಮೇಲಾದರೂ ಆಗ
ಅತ್ಯಂತ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಬೀಕೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಇಚ್ಛೆಯಿರುವುದೋ ಅದೇ ರೀತಿ
ಯಾಗಿ ಸುರಮಾ ಯಜ್ಞದತ್ತನ ಸಲುವಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಚಡಪಡಿಸ
ತೊಡಗಿದಳು. ಆಕೆಯು ಏನನ್ನು ಹುಡುಕಿ ತೆಗೆಯುವಳೋ, ದೇವರಿಗೇ
ಗೊತ್ತು. ಆದರೆ ಆಕೆಗೆ ಕುರ್ಚಿ, ಮೇಜು, ಪಲಂಗ, ಕೋಣೆ, ಅಂಗಳ
ಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ಕೋಪ ಬಂದಿತು. ಬೀದಿಯ
ಕಡೆಯ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಿಡಿಕ್ಕಿಯು ಆಕೆಗೆ ಅಪ್ರಿಯವಾಯಿತು. ಒಮ್ಮೆ
ಇದರಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ದಾರಿ ನೋಡತೊಡಗಿದಳು.
ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞದತ್ತ ಕೋಣೆಯೊಳಗೆ ಬಂದ.

“ ಏನಾಯಿತು ಪ್ರಕಾಶ ಮಹಾಶಯರೆ ? ”

ಪ್ರಕಾಶನ ಮುಖ ಗಂಭೀರವಾಯಿತು.

“ ಹುಡುಗೆಯು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಳೇ ? ”

“ ಬಂದಳು. ”

“ ಮದುವೆಯು ಯಾವಾಗ ? ”

“ ಬಹುಶಃ, ಇದೇ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ — ”

ಆನಂದರಹಿತವಾದ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಸುರಮಾ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದಳು, ಯಾವ ಬಗೆಯಿಂದಲೂ ಗಲಾಟೆ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ; “ ಹೇಳು, ನನ್ನಾಣೆಯಾಗಿದೆ, ನಿಜ ಹೇಳು. ” ಎಂದಳು.

“ ಇದೇನು ಸಂಕಟವು, ನಿಜವನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತಿರುವೆ. ”

“ ನನ್ನ ಮುಖ, ನನ್ನ ಮುಖ ನೋಡು, ಹೇಳು, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಳೇ ? ”

“ ಹೂಂ. ”

ಸುರಮಾಳಿಗೆ ಉತ್ತರವೀಯಲು ಶಬ್ದಗಳೇ ಸಿಕ್ಕದಾದವು. ಮಗುವು ಬೆದರಿಕೆಯಿಂದ ಅಳುವ ಮೊದಲು ಅತ್ತಿತ್ತ ಕತ್ತನ್ನು ಅಲ್ಲಾಡಿಸಿ ಅರ್ಥಹೀನವಾದ ಮಾತನ್ನು ಅಡಿಬಿಡುವಂತೆ ಸುರಮಾ ಸಹ ಕತ್ತನ್ನು ಅಲ್ಲಾಡಿಸಿ ಗದ್ದದ ಕಂಠದಿಂದ “ ನಾನು ಮೊದಲೇ ಹೇಳಿದ್ದೆ. ” ಎಂದಳು.

ಯಜ್ಞದತ್ತ ತನ್ನ ಚಿಂತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಮಗ್ನನಾಗಿದ್ದ; ಆಕೆಯ ಮಾತಿಗೆ ಅರ್ಥವಿರುವುದೇ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಅರಿಯದಾದ. ಏಕೆಂದರೆ ಸುರಮಾ ಮೊದಲು ‘ ಹುಡುಗೆಯು ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದೇ ಬರುವಳು ’ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದೇ ಇಲ್ಲ. ಇನ್ನೊಂದು ಏನೆಂದರೆ ಆಕೆಯು ಸ್ವತಃ ಸಹ ಹುಡುಗೆಯನ್ನು ನೋಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟು ಬೇಗ ಹುಡುಗೆಯು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರುವಳು, ಲಗ್ನ ಮುಹೂರ್ತವೂ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗುವುದೆಂದು ಆಕೆಯು

ಬಗ್ಗಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಆಕೆಯು ಇಡಿ ದಿನ ತನ್ನ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಚಿಂತಿಸತೊಡಗಿತು. ಎರಡು ದಿನಗಳಾದಬಳಿಕ ಯಜ್ಞದತ್ತನಿಗೆ ಬಹಳ ಸಂಗತಿ ತಿಳಿದುಬಂದಿತು. ಅವನಿಂದ “ ಸುರೋ, ಈ ಮದುವೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಬೇಡ ಸೋದರಿ.”

“ ಓಹೋ, ಹೀಗೆಲ್ಲಾದರೂ ಆಗುವುದೇ ? ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದೆಯಲ್ಲ ? ”

“ ನಿಶ್ಚಯವೇನೂ ಆಗಿಲ್ಲ.”

“ ಇಲ್ಲ, ಹೀಗೆ ಆಗುವಂತಿಲ್ಲ. ದುಃಖ ಹುಡುಗೆ, ಆಕೆಯನ್ನು ಸುಖಪಡಿಸಬೇಕಾಗುವುದು. ಇದನ್ನಾದರೂ ನೀನು ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ನೋಡು. ವಚನ ಕೊಟ್ಟು ಅದನ್ನು ಮುರಿಯುವುದುಚಿತವೇ ? ”

ಯಜ್ಞದತ್ತನಿಗೆ ಪ್ರತುಲ ಕುಮಾರಿಯ ಮುಖವು ನೆನಪಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಆ ದಿನ ಆ ಕನ್ಯೆಯ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಕಪ್ಪು ಕಪ್ಪಾದ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞದತ್ತ ಸಹಿಷ್ಣುತೆ ಮತ್ತು ಶಾಂತಭಾವದ ದಟ್ಟವಾದ ಛಾಯೆಯನ್ನು ನೋಡಿದ್ದ. ಇದರಿಂದ ಅವನು ಸುಮ್ಮನಾದ. ಆದಾಗ್ಯೂ ಅವನು ಬಹಳ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಯೋಚಿಸತೊಡಗಿದ. ಸುರಮಾನ ಬಗ್ಗಿಯೇ ಒಚ್ಚು ಯೋಚಿಸಿದ. ಮಳೆಗಾಲದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಪಾತರಗಿತಿಗಳಿಂದ ಮನೆಯು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಚಿಂತೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಅವನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ್ದ ಬಯಕೆಯ ಗುಹೆಯೊಳಗೆ ಏನು ಇದೆಯೆಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲದು. ಸುರಮಾ ಆ ದಿನ ಆಡಿದ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಗುಪ್ತ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯಿದೆಯೆಂಬುದೂ ತಿಳಿಯದಾಯಿತು. ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳ ಎದುರಿಗೆ ಮಂಜು ಕವಿದಂತಾಯಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಸುರಮಾನ ಮುಖವು ಕಾಣಿಸದಂತಾಯಿತು.

×

×

×

×

೫

ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಯಜ್ಞದತ್ತ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಮನೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದ. ವಿಕಾರಗ್ರಸ್ತ ರೋಗಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರೂ

ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ ಅವನು ತನ್ನ ಎಲ್ಲ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡು ನೀರಿನ ಕೊಡದ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅದನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತು ಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಸುರಮಾ ಮನೆಗೆ ಬಂದ ಸೊಸೆಯನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡಳು. ತನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಸುರಮಾ ಸೊಸೆಗೆ ತೊಡಿಸಿದಳು. ತನ್ನ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಆಕೆಯ ವೆಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿದಳು. ಒಣ ಮೊಗದಿಂದ ಇಡಿ ದಿನ ಸೊಸೆಯನ್ನು ಸಿಂಗರಿಸುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಯಜ್ಞದತ್ತನ ಮುಖವು ಚಿಕ್ಕದಾಯಿತು. ಗಂಭೀರವಾದ ಸ್ವಪ್ನವನ್ನು ಕಂಡು ಸಹಿಸಬಹುದು, ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಅಸಹ್ಯವಾಗುತ್ತಲೆ ಎಚ್ಚರಾಗುವುದು; ಆದರೆ ಎಚ್ಚಿತ್ತಿರುವಾಗಲೂ ಸ್ವಪ್ನವನ್ನು ನೋಡುವಾಗ ಉಸಿರು ಕಟ್ಟಿತೊಡಗುವುದು, ಅದು ಮುಗಿಯುವುದೇ ಇಲ್ಲ, ನಿದ್ರೆಯಿಂದ ಎಚ್ಚರ ಸಹ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಇದು ಸ್ವಪ್ನವೆಂದು ಎನಿಸುವುದು, ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಇದು ಸತ್ಯವೆಂದು ಎನಿಸುವುದು. ಪ್ರಕಾಶನಿಗೂ ಇದೇ ಭಾವ ಬರತೊಡಗಿತು ಮತ್ತು ಛಾಯಾನಿಗೂ ಇದೇ ಭಾವ ಮನದಲ್ಲಿ ಎಳತೊಡಗಿತು. ಒಂದು ದಿನ ತನ್ನ ಕೋಣೆಗೆ ಆಕೆಯನ್ನು ಕರೆದು ಯಜ್ಞದತ್ತ “ ಛಾಯಾ ! ” ಎಂದ.

“ ಏನು ಯಜ್ಞಣ್ಣ ? ”

“ ‘ ಪ್ರಕಾಶ ’ ಎಂದು ಎನ್ನಲಿಲ್ಲ ? ”

ತಲೆಬಾಗಿಸಿ ಸುರಮಾ ಎಂದಳು “ ಪ್ರಕಾಶ. ”

ಯಜ್ಞದತ್ತ ತನ್ನ ಎರಡೂ ಕೈಗಳನ್ನು ಮುನ್ನೀಡಿ ಎಂದ “ ಬಹಳ ದಿನಗಳಿಂದ ಹತ್ತರ ಬಂದಿಲ್ಲ, ಬಾ. ”

ಸುರಮಾ ಒಂದು ಬಾರಿ ಅವನ ಮುಖದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದಳು. ಮರುಕ್ಷಣವೇ ನುಡಿದುಬಿಟ್ಟಳು— “ ಓಹೋ, ನಾನಾದರೂ ಎಂಥವಳು! ಸೊಸೆಯನ್ನು ಒಬ್ಬಾಕೆಯನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟು ಬಂದಿದ್ದೇನೆ ! ” ಹೀಗೆನ್ನುತ್ತ ಎನ್ನುತ್ತ ಆಕೆಯು ಓಡಿಹೋದಳು.

ಕೋಪ ಬಂದಾಗ ಯಾವನಾದರೂ ಒಬ್ಬನ ಮುಖದ ಮೇಲೆ

ಒಂದು ಏಟನ್ನು ಕೊಟ್ಟಾಗ ಅವನು ಶಾಂತಚಿತ್ತದಿಂದ ಕ್ಷಮೆ ತೋರಿಸಿ ಹೋದರೆ ಆಗ ಮನಸ್ಸು ಎಷ್ಟು ವ್ಯಥೆವಡುವುದೋ ಅಷ್ಟೇ ಅದೇ ಬಗೆಯ ವ್ಯಥೆಯು ಯಜ್ಞದತ್ತನಿಗೆ ಆಗತೊಡಗಿತು. ಅವನಿಗೆ ಆಗಾಗ್ಗೆ ತಾನು ಅಪರಾಧ ಮಾಡಿರುವೆನೆಂದೂ ಸುರಮಾ ಅದನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸುತ್ತಿರುವಳೆಂದೂ ಎನಿಸತೊಡಗಿತು.

ಸುರಮಾ ಸರ್ವಾಲಂಕಾರ ಭೂಷಿತಾ ಸೊಸೆಯನ್ನು ಅವನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಬಲತ್ಕಾರದಿಂದ ಕುಳ್ಳಿರಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಸಾಯಂಕಾಲವಾಗುತ್ತಲೇ ಬಾಗಿಲು ಮುಚ್ಚಿ ಹೊರಗಿನಿಂದ ಬೀಗ ಹಾಕಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಯಜ್ಞದತ್ತ ಗಲ್ಲದ ಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಸೊಸಗೂ ಸ್ವಲ್ಪ ತಿಳಿಯುತ್ತಿರುವುದು, ಬುದ್ಧಿವಂತೆ ಆಕೆಯಿಲ್ಲ, ಆದರೂ ಆಕೆಯು ನಾರಿಯೇ. ಸಾಧಾರಣ ಸ್ತ್ರೀ-ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ದೇವರು ಯಾರನ್ನೂ ವಂಚಿತ ಮಾಡಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯೂ ಇಡಿ ರಾತ್ರಿ ಎಚ್ಚೆತ್ತಿರುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಮದುವೆಯಾಗಿ ಇನ್ನೊಂದು ತಿಂಗಳು ದಿನಗಳೂ ಕಳೆದಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ದಿನ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಯಜ್ಞದತ್ತ ಸುರಮಾನನ್ನು ಕೂಗಿ ಕರೆದು “ವರ್ಧಮಾನದಲ್ಲ ಸೋದರತ್ತಿಗೆ ಸೊಸೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಬರುವೆ” ಎಂದ.

×

×

×

×

ದಾಮೋದರ ನದಿಯ ಆಚೆಯ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಅತ್ತೆಯ ಊರು. ಅತ್ತೆಯ ಮನೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟುತ್ತಲೇ ಯಜ್ಞದತ್ತ ಎಂದ “ಅತ್ತಿಮ್ಮಾ, ಸೊಸೆಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವೆ ನೋಡು.”

“ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡೆಯೇನೋ ! ದೀರ್ಘಾಯುಷಿಯಾಗಿರು ! ಸಾವಿರುವರ್ಷ ಬದುಕು ! ಚಂದ್ರನಂತಹ ಸೊಸೆ, ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಇದ್ದಾಳೆ. ಎಲ್ಲರಂತೆ ಸಂಸಾರ ಸಾಗಿಸು ಮಗು.”

“ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಸುರಮಾ ಬಲವಂತ ಮಾಡಿ ಮದುವೆ ಮಾಡಿದ್ದಾಳೆ.”

“ ಹಾಂ ! ಸುರೋ ಮದುವೆ ಮಾಡಿದ್ದಾಳೆಯೇ ? ”

“ ಹೌದು, ಆಕೆಯೇ ಮಾಡಿದ್ದಾಳೆ. ನನ್ನ ದೈವವೇ ಕೆಟ್ಟದು. ಈಕೆಯೊಡನೆ ಸಂಸಾರ ಸಾಗಿಸುವುದೇ ಕಷ್ಟ. ”

“ ಏಕೆ ? ಅದೇಕೆ ? ”

“ ಅತ್ತಿಮ್ಮ, ನನ್ನ ಗಣ ನರ ಗಣ; ಈಕೆಯ ಗಣ ರಾಕ್ಷಸಗಣ. ಇಬ್ಬರೂ ಕೂಡಿದ್ದರೆ ಬದುಕುವುದೇ ಕಷ್ಟ ” ಎಂದು ಜ್ಯೋತಿಸಿ ಹೇಳಿರುವ. ಇದು ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೇನು ಅತ್ತಿಮ್ಮ ?

“ ಮಗೂ, ಹೀಗೇನೋ ? ”

“ ಆಗ ಅವಸರದಲ್ಲಿ ಈ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕಾಗಲಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಈಕೆ ನಿನ್ನ ಹತ್ತಿರವೇ ಇರುವಳು. ತಿಂಗಳೊಂದಕ್ಕೆ ಐವತ್ತು ರೂಪಾಯಿ ಕಳಿಸಿಕೊಡುವೆನು. ಇಷ್ಟರಿಂದ ಸುಖವಾಗಿ ಉಪಜೀವನ ಸಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೇನು ಅತ್ತಿಮ್ಮ ? ”

“ ನಡೆಯುವುದು. ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೇನೂ ತೊಂದರೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಚಂದ್ರನಂತಿದ್ದಾಳೆ ಸೊಸೆ. ಮೊಡ್ಡವಳಾಗಿರುವಳು, ಅಲ್ಲವೇನೋ ಜಗ್ಗೂ, ಶಾಂತಿ ಮಾಡಿಸುವುದರಿಂದ ನಡೆಯದೇನು ?

“ ಮಾಡಿಸಿದರೆ ನಡೆಯಬಹುದು. ನಾನು ಭಟ್ಟಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ ನಿನಗೆ ತಿಳಿಸುವೆ. ”

“ ಹಾಗೇ ಮಾಡು ಮಗೂ. ”

ಸಾಯಂಕಾಲ ಯಜ್ಞದತ್ತ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಹತ್ತಿರ ಕರೆದು “ ಹಾಗಾದರೆ, ನೀನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರು ” ಎಂದ.

ಆಕೆಯು ತಲೆಯಲ್ಲಾ ಡಿಸಿ “ ಹೂಂ ” ಎಂದಳು.

“ ನಿನಗೇನಾದರೂ ಬೇಕಾದರೆ ನನಗೆ ತಿಳಿಸು. ”

“ ಒಳ್ಳೆದು. ”

“ ನಿನಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆಯಲು ಬರುವುದೇನು ? ”

“ ಇಲ್ಲ. ”

“ ಹಾಗಾದರೆ ಹೇಗೆ ತಿಳಿಸುವಿ ? ”

ನವವಧುವು ತನ್ನ ಹರಿಣದಂತಹ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಗಂಡನ ಮೇಲೆ ನೆಟ್ಟು ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತಳು. ಯಜ್ಞದತ್ತ ಮುಖ ತಿರುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊರಟು ಹೋದ.

ಅತ್ತೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸೊಸೆಯು ನಸುಕಿನಲ್ಲೇ ಎದ್ದು ಮನೆಯ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ತೊಡಗುವಳು. ಕುಳ್ಳಿರಲು ಆಕೆಯು ಕಲಿತಿಲ್ಲ. ತೀರ ಹೊಸಬಳಾಗಿದ್ದರೂ ಪರಿಚಿತರಂತೆ ಮನೆಯ ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸ-ಜೊಗಸೆ ಮಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದಳು. ಎರಡು ಮೂರು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೆ ಅತ್ತೆಯು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಳು--ಇಂತಹ ಹುಡುಗೆಯರು ಅಂತಿಂತಹರ ಹೊಟ್ಟೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಸೊಸೆಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಆಭರಣಗಳಿರುವವು. ಬೀದಿಯ ಹೆಂಗುಸರೆಲ್ಲರೂ ನೋಡಲು ಬರುವರು. ಒಬ್ಬರು ಕೇಳಿದರು “ ಯಾರು ಕೊಟ್ಟಿರುವರು ಅಮ್ಮ ? ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯವರೇನು ? ”

“ ನನಗೆ ತಂದೆತಾಯಂದಿರು ಇಲ್ಲ. ನಾದಿನಿಯು ಕೊಟ್ಟಿರುವಳು. ”

ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರೊಡನೆ ಹೆಚ್ಚು ಸಖ್ಯವಾದ ಬಳಿಕ ಅವರು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಲು ಯತ್ನಿಸತೊಡಗಿದರು. ಅವರು ಕೇಳತೊಡಗಿದರು “ ನಿನ್ನ ನಾದಿನಿಯು ಬಹಳ ಶ್ರೀಮಂತರ ಮನೆಯವಳೇನು ? ”

“ ಹೌದು. ”

“ ಎಲ್ಲ ಒಡವೆಗಳೂ ಆಕೆಯವೇ ಏನು ? ”

“ ಎಲ್ಲವೂ ಆಕೆಯವೇ. ”

“ ಆಕೆಯು ಧರಿಸುವುದಿಲ್ಲವೇನು ? ”

“ ವಿಧವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಧರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ”

“ ಆಕೆಯ ವಯಸ್ಸು ಎಷ್ಟು ಕೆಳದಿ ? ”

“ ನಮಗಿಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ದೊಡ್ಡಾಕೆಯಿರಬಹುದು. ಆಕೆಯ ಬಲ-
ವಂತ ಮಾಡಿ ತನ್ನ ಅಣ್ಣನ ಕೂಡ ನನ್ನ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಸಿರುವಳು.”

“ ನಿನ್ನ ಗಂಡ ಆಕೆಯ ಮಾತನ್ನೆಲ್ಲ ಮನ್ನಿಸುವನಲ್ಲವೆ ? ”

“ ಹೌದು; ಆಕೆಯು ಸತಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿ. ಎಲ್ಲರೂ ಆಕೆಯನ್ನು
ಪ್ರೀತಿಸುವರು.”

×

×

×

×

೬

ಅಟ್ಟದಮೇಲಿನ ಕಿಡಿಕಿಯಿಂದ ಯಜ್ಞದತ್ತ ತಿರುಗಿ ಬಂದುದನ್ನು
ಸುರಮಾ ನೋಡಿದಳು. ಆದರೆ ಅವನ ಕೂಡ ಸೊಸೆಯು ಇರಲಿಲ್ಲ.
ಮನೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಲೇ ಆಕೆಯು ಕೇಳಿದಳು “ ಅಣ್ಣ, ಸೊಸೆ
ಯನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ಬಂದೆ ? ”

“ ಸೋದರತ್ತೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ.”

“ ಸಂಗಡ ಕರೆದುಕೊಂಡೇಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲ ? ”

“ ಇರಲಿ ಅಲ್ಲೇ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ದಿನ. ಆಮೇಲೆ ಕರೆದು
ಕೊಂಡು ಬಂದರಾಯಿತು.”

ಈ ಮಾತು ಸುರಮಾನ ಎದೆಯನ್ನು ನೆಟ್ಟಿತು. ಇಬ್ಬರೂ ಸುಮ್ಮನಾಗಿ
ಗಾದರು. ಪ್ರೀತಿಯವರಲ್ಲಿ ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಜಗಳವಾಗುವುದರಿಂದ ಕೆಲವು
ದಿನಸ ಹೇಗೆ ಮಾತನಾಡದೆ ಇರುವರೋ ಹಾಗೆಯೇ ಈ ಇಬ್ಬರೂ ಕೆಲವು
ದಿನಸ ಮಾತನಾಡದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಇದ್ದರು. ಆದರೆ ಇಷ್ಟೇ ಮಾತಾಗು
ತ್ತಿದ್ದಿತು—ಸುರಮಾ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಳು “ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ಊಟಮಾಡಿ,
ಹೊತ್ತಾಗಿ ಹೋಗಿರುವುದು.” ಯಜ್ಞದತ್ತ ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದ “ ಹೂಂ,
ಸ್ನಾನಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವೆ.”

ಹೀಗೆಯೇ ಕೆಲವು ದಿನಗಳು ಕಳೆದುವು.

ಒಟ್ಟಿಗೆ ಇದ್ದು ಕೊಂಡು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಸಂಸಾರವನ್ನು ಸಾಗಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಪುನಃ ಒಕ್ಕಟ್ಟು ಸುರುವಾಯಿತು. ಯಜ್ಞದತ್ತ ಪುನಃ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಆಕಯನ್ನು ಕರೆಯತೊಡಗಿದ 'ಎ ಭಾಯಾ!' ಆದರೆ ಭಾಯಾ ಈಗ ಅವನನ್ನು 'ಪ್ರಕಾಶ' ಎಂದು ಕೂಗುವುದಿಲ್ಲ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ 'ಯಜ್ಞಣ್ಣ' ಎನ್ನುವಳು, ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಕೇವಲ 'ಅಣ್ಣಾ' ಎಂದು ಕರೆಯುವಳು.

ಒಂದು ದಿನ ಸುರಮಾ "ಅಣ್ಣ, ಮೂರು ತಿಂಗಳಾಗುತ್ತ ಬಂದುವು. ಸೊಸೆಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ" ಎಂದಳು.

ಯಜ್ಞದತ್ತ ಈ ಮಾತನ್ನು ಮರೆಮಾಸುತ್ತಿದ್ದ— "ಬರುವಳು." ಸುರಮಾ ಅವನ ಮನದ ಭಾವವನ್ನು ತಿಳಿದು ಸುಮ್ಮನಾಗುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಅತ್ತೆಯಿಂದ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಪತ್ರ ಬರುತ್ತಿರುವುದು; "ಸೊಸೆಗೆ ಮಲೇರಿಯಾ ಜ್ವರ ಬಂದಿದೆ. ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಮಾಡಿಸುವುದು ಅತ್ಯವಶ್ಯ" ಎಂದು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದಳು. ಯಜ್ಞದತ್ತ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೆಚ್ಚು ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಕಳಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಬಳಿಕ ಒಂದು ತಿಂಗಳ ವರೆಗೆ ವಿಶೇಷವೇನೂ ಬರೆಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಿನ ಆಕಸ್ಮಾತ್ ಒಂದು ಪತ್ರ ಬಂದಿತು— "ಅತ್ತೆ ತೀರಿಕೊಂಡಳು."

ಯಜ್ಞದತ್ತ ವರ್ಧಮಾನಕ್ಕೆ ಹೋದ. ಕೋಗುವಾಗ ತನ್ನಾಣೆಯಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸೊಸೆಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರಬೇಕೆಂದು ಸುರಮಾ ಹೇಳಿದ್ದಳು.

ವರ್ಧಮಾನದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞದತ್ತ ಹದಿಮೂರನೆಯ ದಿನದ ಕರ್ಮವನ್ನೂ ತೀರಿಸಿದ. ಬಳಿಕ ಒಂದು ದಿನ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಊರಿಗೆ ಹೊರಡುವ ಮಾತನ್ನು ಯೋಚಿಸುತ್ತ ನಿಂತಿದ್ದ. ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬತ್ತದ ಅಂಬಾರಖಾನೆಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಅವನ ಹೆಂಡತಿ ನಿಂತಿದ್ದಳು, ಆಕೆಯ ಕಡೆಗೆ ದೃಷ್ಟಿಯು ಹೋಯಿತು. ನಾಲ್ಕು ಕಣ್ಣುಗಳಾಗುತ್ತಲೇ ಅವನು ಆಕೆಯನ್ನು ಸನ್ನೆಯಿಂದ ಹತ್ತಿರ ಕರೆದ.

ಹೆಂಡತಿಯು ಹತ್ತಿರ ಬಂದಳು.

“ ಏಕೆ ? ”

“ ತಮಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ”

“ ಒಳ್ಳೇದು, ಹೇಳು. ”

ಹೆಂಡತಿಯು ಉಗುಳು ನುಂಗುತ್ತ “ ನನಗೆ ಏನಾದರೂ ಬೇಕಾಗಿ ದ್ದರೆ— ನೀನು ನನಗೆ ಬರೆ— ” ಎಂದಳು.

“ ಹೌದು, ಹೌದು. ಏನು ಬೇಕಾಗಿದೆ ಹೇಳು. ”

“ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ನಾನು ಕುಲನಾಶಕಳು ಎಂದು ಎನ್ನವರು. ಅದುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಇರಲು ನನಗೆ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲ. ”

“ ಎಲ್ಲಿರ ಬಯಸುವಿ ? ”

“ ಕಲಕತ್ತಿಯೊಳಗೆ ಒಬ್ಬ ಸಭ್ಯಗೃಹಸ್ಥರ ಮನೆ ಸಿಕ್ಕರೆ— ನನಗೆ ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸಗಳೂ ಬರುವುವು. ”

“ ನೀನು ನಿನ್ನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವಿಯಾ ? ”

“ ನನ್ನ ಮನೆ ? ಅದಲ್ಲಿದೆ ? ಅಲ್ಲಿ ಅವರು ಇರಗೊಡುವರೇ ? ”

ಯಜ್ಞದತ್ತ ತನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ಹೆಂಡತಿಯ ಮುಖವನ್ನು ಮೇಲ ಕೈತ್ತಿ “ ನನ್ನ ಮನೆಗೆ ಬರುವೆಯಾ ? ” ಎಂದ.

“ ಬರುವೆ. ”

“ ಸುರಮಾ ನಿನಗಾಗಿ ಬಹಳ ಚಡವಡಿಸುತ್ತಿರುವಳು. ”

ಸುರಮಾ ನ ಹೆಸರು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಅತ್ಯಂತ ಆನಂದದಿಂದ ಆಕೆಯ ಮುಖ ಅರಳಿತು. ಆಕೆಯಿಂದಳು—

“ ಜೀಜೀ, ನನ್ನನ್ನು ನೆನಸುತ್ತಿರುವಳೇ ? ”

“ ಬಹಳ. ”

“ ಹಾಗಾದರೆ ನಡೆಯಿರಿ. ”

ಅನ್ಯರ ಬಗ್ಗೆ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬುದ್ಧಿಯೇ ಬರುವುದಿಲ್ಲ, ಇಂತಹ ಒಂದು ಮನೆಯ ಜನರೂ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿರುವರು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಬಗ್ಗೆ ಸಲಹೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದೂ ಅವಶ್ಯಕವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಬಗೆಯ ಒಂದು ಸಹಜವಾದ ಬುದ್ಧಿಯೂ ಅವರಲ್ಲಿರುವುದು. ಈ ಹೊಸ ಸೊಸೆ ಇಂತಹ ಜನರ ಗುಂಪಿಗೆ ನೇರಿದಾಕೆ. ಆಕೆಯು ತನ್ನ ವಿಚಾರವನ್ನು ತಾನೇ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಳು. ಬೇರೆಯವರನ್ನು ಕೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯು ಯೋಚಿಸಿ ನುಡಿದಳು “ನಿಮಗೆ ಎಲ್ಲಿ ಅಮಂಗಳವಾಗುವುದೋ ಎಂಬ ಭಯ ಇರುವುದು ನನಗೆ. ಆದರೆ ಇನ್ನು ನಾನು ಇರುವುದಾದರೂ ಎಲ್ಲಿ? ಹೌದು, ನಾನು ಇನ್ನು ಕೆಳಗೇ ಇರುವೆ. ಕೆಲಸಬೊಗಸೆಗೂ ಅಲ್ಲಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಅನುಕೂಲವಾಗುವುದು. ”

“ ಮೇಲೆ ನಿನಗಿರಲು ಕೋಣೆಯಿಲ್ಲವೇನು ? ”

“ ಇದೆ, ಆದರೆ ನಾನು ಕೆಳಗಿನ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವೆ. ”

ಯಜ್ಞದತ್ತ ಪುನಃ ಯಾವ ಮಾತನ್ನೂ ಆಡಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯ ಮಾತುಗಳು ಮೂರ್ಖರ ಮಾತುಗಳಂತೆ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಆಗ ಅವನು “ ನೀನು ಕುಲನಾಶಕಳಲ್ಲ, ರಾಕ್ಷಸಗಣ ಮೊದಲಾದುದೆಲ್ಲವೂ ಸುಳ್ಳು. ಈ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಏನು ಕಾರಣವಾಯಿತು ? ಇದನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಹೇಗೆ ? ” ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿದ. ಇದನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ‘ ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಮತ್ತು ಮುಂದಿನ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಸಾಮಂಜಸ್ಯವನ್ನು ತರಬಲ್ಲಳೇ ? ’ ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಅವನಿಗೆ ವಿಶ್ವಾಸವುಂಟಾಗದಾಯಿತು.

×

×

×

×

೭

ಸೊಸೆಯು ಬಂದುದನ್ನು ಸುರಮಾ ನೋಡಿದಳು. ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಉದ್ವೇಗವನ್ನು ತಡೆದುಕೊಂಡು ಈಗ ಆಕೆಯು ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ಥಿರಳಾದಳು.

ಆದುದರಿಂದ ಈಗ ಸೊಸೆಯನ್ನು ನೋಡಲು ಅಷ್ಟು ಆತುರವಡಲಿಲ್ಲ. ಶಾಂತವಾಗಿ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಪ್ರಿಯ ಭಾಷೆಯನ್ನಾಡಿದಳು, ಬಾಯಿಂದಲ್ಲ. ಅಂತಃಕರಣದೊಳಗಿನ ಮಂಗಳ ಕಾಮನೆಯು ಆಕೆಯ ಒಣಗಿದ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಪುನಃ ಬೆಳಕನ್ನು ತಂದಿತು. ಆಕೆಯಿಂದಳು “ ಪ್ರತುಲ, ಅಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಆರೋಗ್ಯವು ಚೆನ್ನಾಗಿರಲಿಲ್ಲವೇ ? ”

“ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಜ್ವರ ಬರುತ್ತಿದ್ದುವು. ”

ಸುರಮಾ ಆಕೆಯ ಹಣೆಯ ಮೇಲಿನ ಬೆವರನ್ನು ಒರೆಸಿ “ ಇಲ್ಲಿ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಮಾಡಿಸಿದರೆ ಎಲ್ಲವೂ ಗುಣವಾಗುವುದು. ” ಎಂದಳು.

‘ಕೆಳಗಿನ ಕೋಣೆಯು ಸೊಸೆಗಾಗಿ ಸ್ವಚ್ಛವಾಗುತ್ತಿರುವುದೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯು ಸುರಮಾನಿಗೆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಹತ್ತಿತು; ಅವಮಾನದಿಂದ ಆಕೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ಬಂದವು. ಅವನ್ನು ಹಾಗೂ ಹೀಗೂ ತಡೆದು ಯಜ್ಞದತ್ತನ ಕಡೆಗೆ ಆಕೆಯು ಹೋದಳು ಮತ್ತು ಕೇಳಿದಳು. “ ಅಣ್ಣ, ಸೊಸೆಯು ಕೆಳಗೆ ಮಲಗುವಳೇ ? ”

ಅವನು ಪುಸ್ತಕದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ “ ಆಕೆಯು ಹಾಗೆಯೇ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ”

‘ ನೀನು ಏನೂ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲವೇ ’

‘ ನಾನೇನು ಹೇಳಲಿ ’ ಯಾರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹೇಗೆ ಬರುವುದೋ ಅವರು ಹಾಗೇ ಮಾಡಲಿ. ’

ಸುರಮಾನಿಗೆ ನಾಚಿಕೆಯಾಯಿತು. ತನ್ನನ್ನೇ ತಾನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿದಳು. ಅವನ ಎದುರಿಗೆ ಅತ್ತುಬಿಟ್ಟಳು ಮತ್ತು ಭರದಿಂದ ಮೊಗಗಿಬಿಟ್ಟಳು.

ಮೇಲಿನ ಈ ಸಂಗತಿ ಕೆಳಗೆ ಮುಟ್ಟಲಿಲ್ಲ.

ಹೊಸ ಸೂಸೆಯು ಮನೆಗೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಸುರುವು ಮಾಡಿದಳು. ಕ್ರಮೇಣವಾಗಿ ಆಕೆಯು ಸುರಮಾನ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ತನ್ನ ವಸಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಳು. ಆದರೆ ಅವಳು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಪತಿಯನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸುರಮಾ ಕೂಡ ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟು ಸೊಸೆಯು ಪ್ರಪುಲ್ಲ-ಗಂಭೀರವದನೆಯಾಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು ಮತ್ತು ಸುರಮಾ ಆಕೆಯ ಹತ್ತಿರ ಕುಳಿರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಒಂದನೆಯದಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಆನಂದವಿವೇಂಬುವುದನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು, ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ಕೆಲಸದ ಹರಿಯುವ ಹೊಳೆಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ದುಃಖವನ್ನು ಹರಿಸಬಹುದೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಇಬ್ಬರೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ಆದಾಗ್ಯೂ ಇವರಲ್ಲಿಯೂ ವರಪ್ರಸರ ಸಹಾನುಭೂತಿಯು ಹಗಲು ಇನ್ನೂಡಿ, ರಾತ್ರಿ ನಾಲ್ಕೂಡಿ ಬೆಳೆಯತೊಡಗಿತು.

ಆಗಾಗ್ಗೆ ಹೊಸ ಸೊಸೆಗೆ ಜ್ವರ ಬರುತ್ತಿದ್ದವು; ಒಂದೆರಡು ದಿನ ಲಂಘನ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅವು ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಔಷಧ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದರ ಕಡೆಗೆ ಆಕೆಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಔಷಧ ಆಕೆಯು ಕುಡಿಯುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಆಗ ಕೆಲಸವನ್ನು ದಾಸದಾಸಿಯರೇ ಮಾಡುವರು, ಸುರಮಾನಿಂದ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛೆಯಾದರೂ ಆಕೆಗೆ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ.

ಚಿನ್ನದಂತಹ ವ್ರತಿಮೆ ಸುರಮಾ. ಈಗ ಆ ಚಿನ್ನದ ಬಣ್ಣ ಆಕೆಗೆ ಉಳಿದಿಲ್ಲ, ಆ ಕಾಂತಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಇಷ್ಟು ಲಾವಣ್ಯ ಈ ಎರಡು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಯಿತೋ! ಸೊಸೆಯು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಎನ್ನುವಳು “ ನೀನು ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಹೀಗೇಕೆ ಆಗುತ್ತಿರುವೆ ನಾದಿನಿ—ಅಮ್ಮಾ ”

“ ನಾನು ! ಒಳ್ಳೆದು ಅತ್ತಿಗೆ, ನಾನು ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ಎಲ್ಲಿಗಾದರೂ ಹೋದರೆ ನಿನಗೆ ತೊಂದರೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ ತಾನೆ ? ”

“ ಆಗುವುದು, ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ಆಗುವುದು. ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೇಕೆ ? ”

“ ಹಾಗಾದರೆ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ”

“ ಇಲ್ಲ ನಾದಿನಿ—ಅಮ್ಮಾ, ನೀನು ಹೋಗಬೇಡ, ಇಲ್ಲಿಯೇ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಮಾಡಿಸಿಕೊ, ಗುಣಹೊಂದು. ”

ಸುರಮಾ ಸ್ನೇಹದಿಂದ ಆಕೆಯ ಹಣೆಯನ್ನು ಮುದ್ದಿಟ್ಟಳು.

ಒಂದು ದಿನ ಸುರಮಾ ಯಜ್ಞದತ್ತನಿಗೆ ತಟ್ಟಿಯನ್ನು ಬಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಯಜ್ಞದತ್ತ ಆಕೆಯ ಮಲಿನ, ಒಣಗಿದ ಮುಖಭಾವವನ್ನು ಸತ್ಯಷ್ಟ ನಯನಗಳಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ. ಸುರಮಾ ಕತ್ತಿತ್ತಿ ನೋಡುತ್ತಲೇ ನೀಳವಾದ ಉರ್ಗಿರೆದು “ನಾನು ಸತ್ತುಹೋದರೆ ಒಳ್ಳೆಯದು ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ.” ಎಂದ.

“ಏಕೆ?” ಎನ್ನುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಸುರಮಾನ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ತುಂಬಿಬಂದುವು.

“ಇನ್ನೂ ಎಷ್ಟು ದಿನ ಈ ಜೀವದ ಭಾರವನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಇರಬೇಕಾಗುವುದೋ ಎಂಬ ಅಂಜಿಕೆ.”

ಬಂದೂಕಿನ ಗುಂಡಿನೇಟನ್ನು ತಿಂದ ವನ್ಯ ಮೃಗವು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಓಡಿ ಹೋಗಬಯಸುವಂತೆ— ಆಕಾಶವು ಅದಕ್ಕೇನೂ ಆಗಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ, ಅದುದರಿಂದ ಆ ಆಶ್ರಯಶೂನ್ಯ ಮರಣಾಸನ್ನ ಜೀವವು ಕೊನೆಗೆ ಚಿರ-ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಕೊಡುವ ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನೇ ಎದೆಗುಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಪ್ರಾಣ ಬಿಡುವಂತೆ ಸುರಮಾ ಚಡಪಡಿಸುತ್ತ ಮೊದಲು ಆಗಸದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದಳು, ಅದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಹೊರಳಾಡುತ್ತ ಅಳತೊಡಗಿದಳು “ಯಜ್ಞಣ್ಣ, ಕ್ಷಮಿಸು, ನಾನು ನಿನ್ನ ವೈರಿ. ನನ್ನನ್ನು ಎಲ್ಲಿಗಾದರೂ ಕಳಿಸಿಕೊಡು, ನೀನು ಸುಖಿಯಾಗಿರು.”

ದಾಸಿಯೆಲ್ಲಿ ಬಂದುಬಿಡುವಳೋ ಎಂಬ ಅಂಜಿಕೆಯಿಂದ ಯಜ್ಞದತ್ತ ಆಕೆಯ ಕೈ ಹಿಡಿದು ಎಬ್ಬಿಸಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿದ ಮತ್ತು ಸ್ನೇಹದಿಂದ ಆಕೆಯ ಕಂಬನಿಗಳನ್ನು ಒರೆಸುತ್ತ “ಛೇ, ಹುಡುಗಾಟಿಕೆ ಮಾಡಬೇಡ.” ಎಂದ.

ಸುರಮಾ ತನ್ನ ಕಂಬನಿಗಳನ್ನು ಒರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಲಗುಬಗೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಕೋಣೆಗೆ ಹೋದಳು ಮತ್ತು ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಅದರ ಬಾಗಿಲನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡಳು.

×

×

×

×

ಅ

ಬಳಿಕ ಒಂದು ದಿನ ಸುರಮಾ ಸೊಸೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬರಸೆಳೆದುಕೊಂಡು “ಪ್ರತೂ, ಯಜ್ಞಾಣ್ಣ ನಿನಗೆ ಎಂದಾದರೂ ಏನನ್ನಾದರೂ ಹೇಳಿರುವನೇನು?” ಎಂದಳು.

ಸೊಸೆಯು ಸಹಜವಾಗಿ ಉತ್ತರವಿತ್ತಳು “ಏನು ಹೇಳುವರು?”

“ಹಾಗಾದರೆ ನೀನು ಅವನ ಬಳಿಗೆ ಏಕೆ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ? ಅವನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ನಿನಗೆ ಮನಸ್ಸು ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೇನು?”

ಸೊಸೆಗೆ ಮೊದಲು ನಾಚಿಕೆಯನಿಸತೊಡಗಿತು; ಬಳಿಕ ತಲೆ ಬಾಗಿ ಸಿಕ್ಕೊಂಡು “ಮನಸ್ಸಾಗುವುದು ಜೀಜೀ, ಆದರೆ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ!” ಎಂದಳು ಪ್ರತುಲಳು.

“ಅದೇಕೆ ಪ್ರತೂ?”

“ನಿಮಗೆ ನೆನಪಿಲ್ಲವೇ?”

“ಇಲ್ಲವಲ್ಲ!”

“ಬಹುಶಃ ನೀವು ಮರೆತಿರಬಹುದು ಜೀಜೀ; ನನ್ನದು ರಾಕ್ಷಸ ಗಣ, ಅವರದು ನರ ಗಣ. ಆದುದರಿಂದಲೇ—” ಸುರಮಾನ ಮೈನ ವಿರುಗಳು ಎದ್ದು ನಿಂತುವು. ಆಕೆಯಿಂದಳು “ಇದು ಸುಳ್ಳು ಪ್ರತೂ, ಸುಳ್ಳು.”

“ಸುಳ್ಳು?”

ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನರಳಿಸಿಕೊಂಡು ಸುರಮಾನ ಮುಖದ ಕಡೆಗೆ ಪ್ರತುಲಳು ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತಳು. ಸುರಮಾನ ಮೈಮೇಲೆ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಮುಳ್ಳು ಬರತೊಡಗಿದುವು. ಆಕೆಯಿಂದಳು “ಸುಳ್ಳು, ಸುಳ್ಳು, ತೀರ ಸುಳ್ಳು ಪ್ರತೂ!”

“ಅವರು ಸುಳ್ಳು ಹೇಳುವರೆಂದು ವಿಶ್ವಾಸವಾಗುವದಿಲ್ಲ.”

ಸುರಮಾನಿಗೆ ಇನ್ನು ಸಹಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯು ಪ್ರತುಲಳನ್ನು

ತನ್ನ ಕರಪಾಶದಲ್ಲಿ ಬಿಗಿದಷ್ಟಿ ಕೊಂಡು ಬಿಕ್ಕಿಬಿಕ್ಕಿ ಅಳತೊಡಗಿದಳು ಮತ್ತು ಎನ್ನತೊಡಗಿದಳು “ ಪ್ರತೂ, ನಾನು ಮಹಾ ಪಾಪಿ. ”

ಪ್ರತುಲಳು ತನ್ನನ್ನು ಕರಪಾಶದಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಮೆಲ್ಲಗೆ “ ಏಕೆ ಜೀರ್ಜೀ ? ” ಎಂದಳು.

“ ಓಃ, ಇನ್ನು ಅದನ್ನು ಆಲಿಸಬೇಡ. ಅದನ್ನು ನಾನು ಹೇಳಲಾರೆ. ”

×

×

×

×

ಬಿರುಗಾಳಿಯಂತೆ ಸುರಮಾ ಯಜ್ಞದತ್ತನ ಬಳಿಗೆ ಹೋದಳು. ಆಕೆಯಿಂದಳು “ ಸೂನೆಯನ್ನು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಅಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿಡುವುದೇ? ಓಃ, ಎಂತಹ ಭಯಂಕರ ಸಟಿವಾದಿಯು ನೀನು ! ”

ಯಜ್ಞದತ್ತ ದಿಜ್ಞೂಢನಾದ.

“ ಇದೇನು ಸುರೋ ! ”

“ ನೀನು ಕೃತವಿದ್ಯ, ಛಿಃ ಛಿಃ, ನಿನಗೆ ನಾಚಿಕೆ ಬರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ”

ಯಜ್ಞದತ್ತನಿಗೆ ಈ ಮಾತುಗಳ ಅರ್ಥವಾಗಲಿಲ್ಲ; ಕೇವಲ ಕಟು ನುಡಿಗಳನ್ನು ಆಲಿಸತೊಡಗಿದ.

“ ಏನೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದೆ?— ಏನೆಂದು ಬಗೆದು ಆಕೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರುವಿ?— ನನಗಾಗಿ? ನನ್ನ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಮೋಸ ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದಿರುವೆಯಾ ? ”

“ ಸುರಮಾ, ನೀನು ಹುಚ್ಚಿಯಾಗಿರುವೆಯಾ ? ”

“ ನಾನು ಹುಚ್ಚಿ ? ನಿನಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಜ್ಞಾನ ನನ್ನಲ್ಲಿದೆ— ನನ್ನನ್ನು ಮತ್ತೆಲ್ಲಿಗಾದರೂ ಕಳಿಸಿಕೊಡು ! ” ಎನ್ನುವಾಗ ಸುರಮಾನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಕೆಂಪಾದುವು. ತೇಕುತ್ತ ಆಕೆಯಿಂದಳು “ ಒಂದು ಕ್ಷಣವೂ ಇಲ್ಲಿ ಇರಲಾರೆ. ಛಿಃ ಛಿಃ— ”

ಯಜ್ಞದತ್ತ ಚೀರಿ “ ಏನೆನ್ನುತ್ತೀ ? ” ಎಂದ.

“ ಎನ್ನುವೆ— ನೀನು ಮೋಸಗಾರ, ಅಸತ್ಯವಾದಿ, ಶತ್ರು ! ”

ನಿಮಿಷಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞದತ್ತನ ಮಸ್ತಿಷ್ಕಕ್ಕೆ ಬೆಂಕಿಯಿಟ್ಟಂತಾಯಿತು. ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ಅವನ ಆತ್ಮ ಹೊರಗೆ ಬಂದು ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ಅವನಿಗೆನಿಸಿತು ! ಜ್ಞಾನಶೂನ್ಯವಾಗಿ ಅವನು ಮೇಜಿನ ಮೇಲೆ ಇದ್ದ ಭಾರವಾದ ‘ ರೂಲರ್ ’ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಚೀರುತ್ತ “ ನಾನು ಅಧಮ, ನಾನು ಶತ್ರು, ನಾನು ಅಸತ್ಯವಾದಿ ! ಇಗೋ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವೆ ! ” ಎನ್ನುತ್ತ ಸಂಪೂರ್ಣ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ತನ್ನ ತಲೆಗೆ ಹೊಡೆದುಕೊಂಡ. ತಲೆಯೊಡೆಯಿತು, ರಕ್ತವು ಧಾರೆಯಾಗಿ ಹರಿಯತೊಡಗಿತು. ಸುರಮಾ ಅಸ್ಫುಟ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಕೂಗಿದಳು “ ಅಮ್ಮಾ ! ” ಬಳಿಕ ಅವಳು ಎಚ್ಚರದಷ್ಟಿ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಳು. ಯಜ್ಞದತ್ತ ಇದನ್ನು ನೋಡಿದ. ಅವನ ಮುಖವು ಪೂರ್ಣ ನೆತ್ತರಮಯವಾಗಿದೆ, ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ರಕ್ತ ಹೋಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಎಲ್ಲವೂ ಅಸ್ಪಷ್ಟ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಅವನು ಉನ್ಮತ್ತನಂತೆ ಎನ್ನತೊಡಗಿದ “ ಈಗ ಏಕೆ ? ” ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಯಾರೊ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಬಂದು ಅವನನ್ನು ಹಿಡಿದರು. ತಿರುಗಿ ನೋಡಿದ— ಹಂಡತಿ. ಅಳುತ್ತ ಎಂದ “ ನೀನು ಬಂದೆಯಾ ? ”

ಆಕೆಯ ಹೆಗಲಮೇಲೆ ತಲೆಯಿಟ್ಟು ಅವನೂ ಎಚ್ಚರದಷ್ಟಿದ.

ಸುರಮಾ ಬಿರುಗಾಳಿಯಂತೆ ಮೇಲೆ ಬಂದಾಗ, ಆಕೆಯ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೇ ಪ್ರತುಲಕೂ ಬಂದು ಕೋಣೆಯ ಹೊರಗೆ ನಿಂತಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯು ಎಲ್ಲ ಮಾತುಗಳನ್ನೂ ಕೇಳಿದಳು, ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡಿದಳು. ಬಹಳಷ್ಟು ಸತ್ಯವು ಆಕೆಯ ಮಿದುಳಿನಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರಕಾಶದಂತೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿತು. ಆಕೆಯ ಹೃದಯದ ಸ್ಪಂದನವೂ ವೇಗದಿಂದ ನಡೆಯತೊಡಗಿತು. ಕಣ್ಣುಗಳು ಕತ್ತಲುಗೂಡಿಸತೊಡಗಿದ್ದವು. ಆದಾಗ್ಯೂ ಆಕೆಯು ತನ್ನನ್ನು ಸಂಬಾಳಿಸಿಕೊಂಡು ಈ ವಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪತಿಯನ್ನು ತನ್ನ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಳು, ಅವನ ತಲೆಗೆ ತನ್ನ ಹೆಗಲಿನ ಆಶ್ರಯವಿತ್ತಳು. ಪ್ರತುಲಳು ಮೂರ್ಖಳೆ ? ಏನನ್ನೂ

ಅರಿಯದ ಬಾಲಿಕೆಯೆ? ಈಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅತ್ತೆಯು ಅಡಿದ ಮಾತುಗಳು ಸಟೆಯೆ?

×

×

×

×

೯

ಆರು ದಿನಗಳ ನಂತರ ಎಚ್ಚರ ಬಂದಿತು ಸುರಮಾನಿಗೆ. ಆಕೆಯು ದಾಸಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದಳು “ ಅಣ್ಣನ ಪ್ರಕೃತಿ ಹೇಗಿದೆ?” ದಾಸಿಯು ಉತ್ತರವಿತ್ತಳು “ ಚೆನ್ನಾಗಿರುವುದು.”

“ ನಾನು ನೋಡಿ ಬರಲಾ?” ಎನ್ನುತ್ತ ಸುರಮಾ ಎದ್ದಳು. ಪುನಃ ಅಲ್ಲಿಯೆ ಮಲಗಿದಳು. ದಾಸಿಯೆಂದಳು “ ನೀವು ಇನ್ನೂ ಅಶಕ್ತರಾಗಿರುವಿರಿ, ಇನ್ನೂ ಜ್ವರ ಬರುತ್ತಿರುವುವು, ಏಳಬೇಡಿರಿ. ಡಾಕ್ಟರರೂ ಎಬ್ಬಿಸಬೇಡವೆಂದು ಹೇಳಿರುವರು.”

ತನ್ನನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಯಜ್ಞಾಣ್ಣ ಬರುವ, ಸೊಸೆ ಬರುವಳು ಎಂದು ಬಗೆದಳು. ಒಂದು ದಿನವಾಯಿತು, ಎರಡು ದಿನಗಳಾದುವು, ಹೀಗೆಯೆ ಒಂದು ವಾರವು ಕಳೆದುಹೋಯಿತು. ಯಾರೂ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಯಾರೂ ಕಾಳಜಿಯನ್ನು ಸಹ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ— ಪರವೆಯನ್ನು ಸಹ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ.

ಜ್ವರ ಈಗ ಬರುವುದಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಅಶಕ್ತತೆಯು ಬಹಳಿರುವುದು. ಈಗ ಏಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೆ ಏಳಬಲ್ಲಳು. ಆದರೆ ಅತ್ಯಂತ ಅಭಿಮಾನದ ಮೂಲಕ ಏಳಲು ಪ್ರವೃತ್ತಿಯೇ ಆಗಲಾರದಾಗಿರುವುದು. ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಮನದಲ್ಲೇ ಮಿಡುಕಿ ಮಿಡುಕಿ ಅಳತೊಡಗಿದಳು. ತನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತಾನೇ ಒರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಯೋಚಿಸುವಳು— ತನ್ನ ಪ್ರಕಾಶ ಮತ್ತು ಛಾಯೆಯ ಕತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು.

ಬೆಳ್ಳ ಬೆಳಕು ಮತ್ತು ದಟ್ಟ ನೆಳಲು ಇವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅವರು ಅಡತೊಡಗಿದ್ದರು, ಈಗ ಬೆಳಕು ಮುಳುಗುತ್ತ ಸಾಗಿರುವುದು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಸೂರ್ಯ ಪಶ್ಚಿಮದ ಕಡೆಗೆ ಒಲಿದಿರುವ, ಅದುದರಿಂದಲೇ

ದಟ್ಟವಾದ. ನೆಳಲು ಅಸ್ಪಷ್ಟ ಮತ್ತು ವಿಸ್ತೃತವಾಗುತ್ತ ಪ್ರೇತದಂತೆ ಕಂಕಾಲವಾಗಿರುವುದು. ಆ ನೆಳಲು ಅಜ್ಞಾತ ಅಂಧಕಾರದ ಕಡೆಗೆ ಅದರಲ್ಲಿ ವಿಲೀನವಾಗಲು ಸರಿಯುತ್ತ ಸಾಗಿರುವುದು. ಅಳುತ್ತ ಅಳುತ್ತ ಸುರಮಾ ವನಡಿಸಿದಳು.

ಆಕೆಯ ದೇಹದ ಮೇಲೆ ಬಿಸಿ ಕೈಯನಿಟ್ಟು ಯಾರೋ ಕೂಗಿದರು “ ಜೀಜೀ.” ಸುರಮಾ ಎದ್ದು ಕುಳಿತಳು ಮತ್ತು ಎಂದಳು “ ಇದೇನು ಪ್ರತೂ ? ”

ಆಕೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳು ಕೆಂಪಾಗಿದ್ದುವು; ಮುಖವು ಒಣಗಿದ್ದಿತು ಮತ್ತು ತುಟೆಗಳು ಕಪ್ಪಾಗಿದ್ದುವು ಮಸಿಯಂತೆ. ಸುರಮಾ ಕೇಳಿದಳು “ ಏನು ಪ್ರತೂ, ಏನಾಗಿರುವುದು ನಿನಗೆ ? ”

“ ಏನಾಗಿರುವುದು ನನಗೆ ? ನೀವು ಈ ಮನೆಗೆ ನನ್ನನ್ನು ತಂದಿದ್ದಿರಿ, ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಹೇಳ ಬಂದಿರುವೆ ಜೀಜೀ, ನನಗೆ ರಜೆ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡಿ, ನಾನು ಹೋಗುವೆ— ”

“ ಏಕೆ ತಂಗೀ, ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವಿ ? ”

ಪ್ರತೂ ಸುರಮಾನ ಚರಣಗಳ ಮೇಲೆ ತಲೆಯಿಟ್ಟು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿಬಿಟ್ಟಳು.

ಆಕೆಯ ದೇಹ ಕಾಯ್ದು ಹೋಗಿದ್ದಿತೆಂಬುದು ಸುರಮಾನಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಆಕೆಯೆಂದಳು “ ಇದೇನು ! ನಿನಗೆ ಜ್ವರ ಬಹಳ ಬಂದಿವೆ.” ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ದಾಸಿಯೊಬ್ಬಳು ಚೀರುತ್ತ ಬಂದು ನುಡಿದಳು “ ಜೀಜೀ, ಸೊಸೆಯು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದಳು? ಅಮ್ಮಮ್ಮ, ಜ್ವರ ಬಂದು ಎಚ್ಚರದಪ್ಪಿ-ರುವಾಗಲೇ ಓಡಿ ಬಂದಿರುವಳು. ಇವೊತ್ತಿಗೆ ಎಂಟು ದಿನಗಳು ಆದುವು, ಎಚ್ಚರದಪ್ಪಿ ಮಲಗಿರುವಳು. ಅಮ್ಮಮ್ಮ, ಹೇಗೆ ಬಂದಳು ಇಲ್ಲಿಗೆ ? ”

“ ಎಂಟು ದಿನಗಳಿಂದ ಜ್ವರ ! ಡಾಕ್ಟರರು ನೋಡುತ್ತಿರುವರೇನು ? ”

“ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ ಜೀಜೀ, ಯಾರೂ ನೋಡುವುದಿಲ್ಲ. ಮೊನ್ನೆ

ಮೊಸೆಯು ನಳದ ಕೆಳಗೆ ತಲೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಒಂದು ಗಂಟೆ ಕುಳಿತಿ
ದ್ದಳು; ಬೇಡವೆಂದು ಎಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೂ ಕೇಳಲಿಲ್ಲ. ”

×

×

×

×

ಸಾಯಂಕಾಲವಾಗುವ ಮೊದಲು ಸುರಮಾ ಯಜ್ಞದತ್ತನ
ಕೋಣೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅತ್ತುಬಿಟ್ಟಳು—“ ಅಣ್ಣ, ಅತ್ತಿಗೆ ಇನ್ನು ಬದುಕು
ವುದು ಕಷ್ಟ. ”

“ ಬದುಕುವುದು ಕಷ್ಟ? ಏನಾಗಿರುವುದು? ”

“ ನನ್ನ ಕೋಣೆಗೆ ಬಂದು ನೋಡು ಅಣ್ಣ, ಅತ್ತಿಗೆ ಇನ್ನು
ಬದುಕುವುದು ಕಷ್ಟ. ”

ಇಬ್ಬರು ಮೂವರು ಡಾಕ್ಟರರು ಬಂದು ನೋಡಿ ಎಂದರು
“ ಕಸುವಿನಿಂದ ‘ ಬಾಯ್ ’ ಬಂದಿರುವುದು. ” ಇಡಿ ರಾತ್ರಿ ಅವರು
ನಿಷ್ಫಲ ಪರಿಶ್ರಮ ಮಾಡಿ ಜಿಳಗಾಗುತ್ತಲೇ ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟರು.

ಇಡಿ ರಾತ್ರಿ ಯಜ್ಞದತ್ತ ದಿಂಬಿನ ಬಳಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ. ಎಷ್ಟೋ
ಬಾರಿ ಮುಖದ ವರೆಗೆ ಮುಖವನ್ನು ಒಯ್ದ, ಆದರೆ ಮೊಸೆಯು ತನ್ನ
ಗಂಡನನ್ನು ಗುರುತಿಸದಾದಳು.

ಡಾಕ್ಟರರು ಹೋದ ಬಳಿಕ ಯಜ್ಞದತ್ತ ಅತ್ತುಬಿಟ್ಟ “ ಒಂದು
ಬಾರಿಯಾದರೂ ಕಣ್ಣಿರೆದು ನೋಡೇ, ಒಂದು ಬಾರಿಯಾದರೂ
ಕ್ಷಮಿಸಿದೆನೆಂದು ಹೇಳೇ ’ ಎಂದು.

ಸುರಮಾ ಕಾಲಬಳಿ ಬಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಮುಖವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು
ಅಸ್ಥಿತ್ವ ದನಿಯಿಂದ “ ಅತ್ತಿಗೆ, ಇಂತಹ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನೇಕೆ ಕೊಟ್ಟು
ಹೋದೆ? ” ಎಂದಳು.

ಯಾರು ಮಾತನಾಡುವರು? ಸಂಪೂರ್ಣ ಮಾನ, ಅಭಿಮಾನ,
ಅವಕಾಳನೆ, ಅನಾದರವನ್ನು ದೂರ ಸರಿಸಿ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲಗೆ
ಅವಳು ಅಸಂತದಲ್ಲಿ ಬೆರೆತುಹೋದಳು.

×

×

×

×

ಸುರಮಾ ಎಂದಳು “ ಅಣ್ಣ ಎಲ್ಲಿರುವೆ?”

ದಾಸಿಯು “ ನಿನ್ನೆ ಅವರು ಪಶ್ಚಿಮದ ಕಡೆಗೆ ಎಲ್ಲಿಗೂ ಹೋಗಿ ಬಿಟ್ಟಿರುವರು ” ಎಂದು ಉತ್ತರವಿತ್ತಳು.

“ ಯಾವಾಗ ಬರುವೆ?”

“ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ, ಬಹುಶಃ ಬೇಗ ಬರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ”

“ ನುನಲ್ಲಿ ಇರುವುದು?”

“ ನಿಮಗೆ ಎಷ್ಟು ರೂಪಾಯಿಗಳು ಬೇಕೋ ಅಷ್ಟನ್ನೂ ತೆಗೆದು ಕೊಂಡು, ನಿಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆ ಬಂದಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಇರಬಹುದೆಂದು ಹೇಳಿರುವರು ಮತ್ತು ಕಾರಕೂನರಿಗೆ ನೀವು ಬೇಡಿದಷ್ಟು ಹಣ ನಿಮಗೆ ಕೊಡಲು ಆಚ್ಛೆಯಿತ್ತಿರುವರು. ”

ಸುರಮಾ ಆಕಾಶದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದಳು. ನೋಡಿದಳು — ಜಗತ್ತಿನ ಜ್ಯೋತಿ ನಂದಿ ಹೋಗಿರುವುದು, ಸೂರ್ಯನಿಲ್ಲ, ಚಂದ್ರನಿಲ್ಲ, ಒಂದು ಚಿಕ್ಕೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಅತ್ತ ಇತ್ತ ಅಕ್ಕ ವಕ್ಕ ನೋಡಿದಳು — ಆ ಅಪ್ಪಪ್ಪ ನೆಲೂ ಎಲ್ಲಿಗೂ ಮಾಯವಾಗಿ ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟಿರುವುದು — ಸುತ್ತಲೂ ದಟ್ಟವಾದ ಕತ್ತಲು ಕವಿದಿರುವುದು. ಆಕೆಯ ಎದೆಯ ಹಾರಿಕೆಯೂ ನಿಲ್ಲುವುದೇನೂ ಎಂದು ಎನಿಸುತ್ತಿರುವುದು, ಕಣ್ಣಿನ ಬೆಳಕು ಸಹ ಮಂದ ಹಾಗೂ ಸ್ಥಿರವಾಗಲು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಿರುವುದೂ ಏನೋ ಎಂದು ತೋರುತ್ತಿರುವುದು.

ದಾಸಿಯು ಕೂಗಿದಳು “ ಜೀಜೀ ! ”

ಮೇಲಕ್ಕೆ ಕತ್ತೆತ್ತಿ ನೋಡುತ್ತ ಸುರಮಾ ಕೂಗಿದಳು ‘ಯಜ್ಞಾಣ್ಣ!’ ಬಳಿಕ ಆಕೆಯು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲಗೆ ಉರುಳಿ ಬಿದ್ದಳು.

ಬಿಲಾಸಿ*

ಎರಡು ಹರದಾರಿ ನಡೆದು ವಿದ್ಯಾರ್ಜನೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಲೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವೆ. ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಅಲ್ಲ, ಇನ್ನೂ ಹತ್ತು ಹನ್ನೆರಡು ಹುಡುಗರು ಸಂಗಡ ಬರುವರು. ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವವರ ನೂರಕ್ಕೆ ಎಂಬತ್ತರಷ್ಟು ಹುಡುಗರು ಇದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಹೋಗಬೇಕಾಗುವುದು. ಇದರಿಂದಾಗುವ ಲಾಭ ಎಷ್ಟೆಂಬುದರ ಲೆಕ್ಕವನ್ನು ತೆಗೆಯಬೇಕಾದರೆ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಚಾರಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದು:—

ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಎದ್ದು ಎಂಟು ಗಂಟೆಯ ಒಳಗೆ ತಿಂಡಿ ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಟು ಎರಡು ಹರದಾರಿ ಹೋಗುವುದು, ಎರಡು ಹರದಾರಿ ತಿರುಗಿ ಬರುವುದು ಎಂದರೆ ನಾಲ್ಕು ಹರದಾರಿ ನಡೆಯುವುದು ಎಂದು ಎಂದ ಹಾಗಾಯಿತು. ನಾಲ್ಕು ಹರದಾರಿ ಎಂದರೆ ಎಂಟು ಮೈಲು ಎಂತಲ್ಲ; ಈ ಮಾರ್ಗ ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಹದಿನಾರು ಮೈಲು ದೂರವಾದಂತೆ ಆಗುವುದು. ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಮಳೆ ಮತ್ತು ಕೆಸರಿನಿಂದ ತುಂಬಿದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯಬೇಕಾಗುವುದು. ಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲಂತೂ ಈ ಧೂಳಿನ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಹುಡುಗರು ಈಸುತ್ತ ಸಾಲೆಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗುವುದು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಈ ಕಷ್ಟವನ್ನು ನೋಡಿ ಸರಸ್ವತಿ ದೇವಿಯು ಸ್ವತಃ ಸಂತುಷ್ಟಳಾಗಿ ಆಶೀರ್ವಾದ ಮಾಡಿ ವರವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೋ

*ಒಬ್ಬ ಹಳ್ಳಿಯ ಹುಡುಗನ ಡಾಯರಿಯಿಂದ. ಆವನ ಸಿಜ ಹೆಸರನ್ನು ತಿಳಿದು ಕೊಳ್ಳುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇಲ್ಲ; ಹೇಳಲಿಕ್ಕೂ ಅಪ್ರಣ ಇಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದ ಕೆಲಸ ಸಾಗಿ ಸಲಕ್ಕೆ ಸೈಡಾ (ಮುಂಡಿತ ಕೇಶ) ಎಂದು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಿ.

ಅಥವಾ ತನ್ನ ಮುಖವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೋ ಎಂಬುದನ್ನು ಯೋಚಿಸಲಾರಳು.

ಬಳಿಕ ಆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ದಳವು ದೊಡ್ಡದಾದನಂತರ ತಮ್ಮ ಊರಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿಯುವುದೋ ಅಥವಾ ಹೊಟ್ಟೆ ಹೊರಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮತ್ತೆಲ್ಲಿಗಾದರೂ ಹೋಗುವುದೋ ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಲಾಗದಿದ್ದರೂ ಈ ನಾಲ್ಕು ಹರದಾರಿ ನಡೆದು ವಿದ್ಯಾರ್ಜನೆ ಮಾಡಿದುದರಿಂದ ಆತ್ಮವ್ರಕಾಶವಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಹೊಟ್ಟೆಯ ಚಿಂತೆಯಿದ್ದವರ ಮಾತನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡೋಣ. ಇದು ಇಲ್ಲದವರು ಊರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವರು? ಅವರೂ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು ದಾಗಿದ್ದರೆ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಈ ದುಸ್ಥಿತಿಯಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ !

ಮಲೇರಿಯಾದ ಮಾತನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಎತ್ತುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ಇರಲಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ. ನಾಲ್ಕು ವೈಲು ದೂರ ನಡೆಯುವ ಸಂಕಟದಿಂದ ವಾರಾಣಸಿ ಹೋಗುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಎಷ್ಟೋ ಪರಿವಾರದವರು ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳು-ಮರಿಗಳನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಹೋಗುವರು. ಇವರ ಎಣಿಕೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗುವುದೇ ! ಬಳಿಕ ಹುಡುಗರ ಓದು ಬರಹವೂ ಮುಗಿಯುವುದಿಲ್ಲ, ಪಟ್ಟಣದ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತಿರುಗಿ ಬರಲು ಇಚ್ಛೆಯೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಇರಲಿ ಬಿಡಿರಿ ಈ ಕಲಸಕ್ಕೆ ಬಾರದ ಮಾತುಗಳು. ನಾನು ಸಾಲಿಗೆ ಹೋಗುವೆ, ಈ ಎರಡು ಹರದಾರಿಯ ನಡುವೆ ನಮ್ಮ ಊರಿನಂತಹ ಇನ್ನೂ ಎರಡು ಮೂರು ಊರುಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ಹೋಗಬೇಕಾಗುವುದು. ಯಾರ ತೋಟದಲ್ಲಿ ಮಾವುಗಳು ತೂಗತೊಡಗಿರುವುವು, ಯಾರ ವನದೊಳಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಇರುವುವು, ಯಾರ ಹಲಸಿನ ಮರಗಳಲ್ಲಿ ಹಲಸುಗಳು ಹಣ್ಣಾಗಬಂದಿರುವುವು, ಯಾರ ರಸಬಾಳೆಯ ಗೊನೆಗಳು ಕಡಿಯಲು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿರುವುವು, ಯಾರ ಮನೆಯ ಮುಂದಿನ ತೋಟದಲ್ಲಿ ಅಸನ್ನಾಸದ ಬಣ್ಣವು ಬದಲಾಯಿಸುತ್ತಿರುವುದು, ಯಾರ ಕೆರೆಯ ಮೇಲಿನ ಕಜ್ಜೂರ ವೃಕ್ಷದಿಂದ ಕಜ್ಜೂರ ಕೊಯ್ದು

ತಿನ್ನುವುದರಿಂದ ಹಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಸಂಗ ಕಡಮೆ ಬರುವುದು ಮುಂತಾಗಿ ವಿಷಯಗಳ ಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಬಾಲಕರ ವೇಳೆಯು ಹೊರಟು ಹೋಗುವುದು ಆದರೆ ನಿಜವಾದ ವಿದ್ಯೆ ಎಂದರೆ ಕಮಸ್ಕಟ್ಟಾದ ರಾಜಧಾನಿಯ ಹೆಸರು ಏನು, ಸೈಬೀರಿಯಾದ ಕಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನವು ಸಿಕ್ಕುವುದೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು, ಇದೇ ಬಗೆಯ ಇತರ ವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಲು ಅವರಿಗೆ ಬಡವೇ ಸಿಕ್ಕದು !

ಇದೇ ಕಾರಣದಿಂದ ಪರೀಕ್ಷೆಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ 'ಎಡನ್' ಏನು ಇದೆ?' ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳಿದರೆ 'ಪರ್ಶಿಯಾದ ಬಂದರ' ಎಂದೂ 'ಹುಮಾಯೂನನ ತಂದೆಯ ಹೆಸರೇನು?' ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳಿದರೆ 'ತುಗಲಗಖಾನ' ಎಂದೂ ಒರೆದು ಬರುತ್ತಿದ್ದೆ. ಇವೊತ್ತಿಗೆ ಳಂ ವಯಸ್ಸು ತುಂಬಿಕೋದ ಬಳಿಕ ಕೂಡ ಆ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನನ್ನ ಧಾರಣೆಯು ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿರುವುದು ಎಂದು ಎನಿಸುವುದು.— ಬಳಿಕ ತರಗತಿಯು ಮೇಲೇರುವ ದಿನನ ಮುಖವನ್ನು ಒಣಗಿಸಿಕೊಂಡು ಹಾಗೆಯೇ ತಿರುಗಿ ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದೆ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಇಂಥ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಾರದ ಸಾಲೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಬೇಕೆಂದೂ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ.

ಊರಿನ ಒಬ್ಬ ಹುಡುಗನ ಕೂಡ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಭೇಟಿ ಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಅವನ ಹೆಸರು ಮೃತ್ಯುಂಜಯ ಎಂದಿದ್ದಿತು. ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅವನು ನಮಗಿಂತ ಹಿರಿಯನಿದ್ದ. ಮೂರನೆಯ ದರ್ಜೆಯಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದ. ಯಾವಾಗ ಅವನು ಮೂರನೆಯ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದನೆಂಬುದು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಯಾವ ಹುಡುಗನಿಗೂ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಬಹುಶಃ ಇದು ಇತಿಹಾಸ ಸಂಶೋಧಕರ ವಿಷಯವಾಗಿರಬಹುದು; ಆದರೆ ನಾವು ಮಾತ್ರ ಅವನನ್ನು ಮೂರನೆಯ ವರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ ನೋಡುತ್ತ ಬಂದಿರು ವೆವು. ಅವನು ನಾಲ್ಕನೆಯ ದರ್ಜೆಗೆ ಏರಿದ ಮತ್ತು ಅಭ್ಯಾಸ ಅಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ನಾವೆಂದೂ ಕೇಳಲಿಲ್ಲ. ಎರಡನೆಯ ದರ್ಜೆಗೆ ಏರಿದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನೂ ನಾವು ಕೇಳಲಿಲ್ಲ. ಮೃತ್ಯುಂಜಯನಿಗೆ ತಂದೆ-ತಾಯಿ, ಅಣ್ಣ-ತಮ್ಮ, ಅಕ್ಕ-ತಂಗಿ ಯಾರೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಊರಿನ

ಒಂದು ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡದೊಂದು ಮಾವಿನ ಮತ್ತು ಹಲಸಿನ ತೋಟವೊಂದು ಅವನಿಗೆ ಇದ್ದಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪಾಳುಬಿದ್ದ ಮನೆ ಇದ್ದಿತು ಮತ್ತು ದೂರದಿಂದ ನೆಂಟಸ್ತಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಕಾ ಆಗುವ ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನಿದ್ದ. ಕಕ್ಕನ ಕೆಲಸವೆಂದರೆ ಒಂದೇ ಒಂದಾಗಿದ್ದಿತು— ತಮ್ಮನ ಮಗನ ನಿಂದೆ ಮಾಡುವುದು “ಅವನು ಗಾಂಜಿ ಸೇದುವ, ಅಪು ಸೇವಿಸುವ, ಏನೇನೂ ಇಂಥ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ.” ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಕೆಲಸವಿದ್ದಿತು ಕಕ್ಕನದು. ಅದಾವುದೆಂದರೆ ‘ಈ ತೋಟದಲ್ಲಿ ನನ್ನದೂ ಅರ್ಧ ಪಾಲು ಇದೆ, ಕೋರ್ಟಿಗೆ ಹೋಗಿ ದಾವಾ ಮಾಡಿ ನನ್ನ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ನನ್ನ ವಶಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಇದೆ.’ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಊರಲ್ಲಿ ಅಲೆದಾಡುವುದು. ಅದು ಒಂದು ದಿನ ಅವನ ವಶಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು, ಆದರೆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ದಾವಾ ಮಾಡಿದ್ದ ರಿಂದಲ್ಲ, ಮೇಲಿನ ಕೋರ್ಟಿನ ಹುಕುಮಿನಿಂದ. ಆದರೆ ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಆ ಮೇಲೆ ಹೇಳುವೆ.

ಮೃತ್ಯುಂಜಯ ಸ್ವತಃ ತನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ಅಡುಗೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಊಟ ಮಾಡುವ, ಮಾವು ಮತ್ತು ಹಲಸು ಬೆಳೆದ ಕೂಡಲೆ ಅವನನ್ನು ಯಾರಿಗಾದರೂ ಮಾರಿ ಬಿಡುವ, ಅದರಿಂದ ಒಂದ ಹಣದಲ್ಲಿ ಅವನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಒಂದು ವರ್ಷದ ವರೆಗೆ ತನ್ನ ಉಪಜೀವನವನ್ನು ಸಾಗಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವ. ಯಾವ ದಿನ ಅವನ ಭೇಟಿ ಆಗುತ್ತಿದ್ದಿತೋ ಆ ದಿನ ಅವನು ಹರಕು ಹಳೆ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಬಗಲಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮುಮ್ಮಿಗೆ ಸಾಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ಅವನು ಯಾರೊಡನೆಯೂ ಮಾತಾಡುವುದನ್ನು ನಾನೊಂದು ದಿನವೂ ನೋಡಲಿಲ್ಲ. ನಾನೇ ಅವನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಮಾತುಕತೆಯಾಡುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಇದಕ್ಕೊಂದು ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವಿದ್ದಿತು. ಮಿಠಾಯಿಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು ತಿನಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅವನ ಸರಿಜೋಡಿ ನಮ್ಮ ಊರಲ್ಲಿ ಯಾವನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಹುಡುಗರು ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಎಷ್ಟೋ ಹುಡುಗರ ತಂದೆಗಳೂ ‘ನಮ್ಮ ಮಗನ ಪುಸ್ತಕ ಕಳೆದು ಹೋಗಿರುವುದು,’ ‘ಸ್ಕೂಲ್ ಫೀ ಕಳೆದು ಹೋಗಿರುವುದು’

ಎಂದು ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಿಂದ ಹೇಳಿಕಳಿಸಿ ಅವನಿಂದ ಹಣ ವಸೂಲು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ಕೃತಜ್ಞ ರಾಗಿರುವುದಂತೂ ದೂರ ಉಳಿಯಿತು, ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳು ಅವನ ಕೂಡ ಮಾತಾಡಿದ್ದಾರೆಂಬ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕೂಡ ಊರಿನ ಮಹನೀಯರ ಮುಂದೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲು ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ, ಇಷ್ಟು ಒಳ್ಳೆಯ ಹೆಸರಿದ್ದಿತು ಮೃತ್ಯುಂಜಯನದು.

ಒಹಳ ದಿನಗಳಿಂದ ಮೃತ್ಯುಂಜಯನ ಭೇಟಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ದಿನ ಅವನು ಸಾಯಲಾಗಿರುವನೆಂದು ಕೇಳಿದೆ. ಮತ್ತೊಂದು ದಿನ ಮಾಲಪಾಡಿಯ ಒಬ್ಬ ಮುದುಕ ಮಾಲ*ನು ಅವನಿಗೆ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಮಾಡಿ ಮತ್ತು ಅವನ ಮಗಳು ಬಿಲಾಸಿಯು ಅವನ ಸೇವೆಮಾಡಿ ಮೃತ್ಯುಂಜಯನನ್ನು ಯಮರಾಜನ ದವಡೆಯೊಳಗಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಕೇಳಿದೆ.

ಒಹಳ ದಿನಗಳ ವರೆಗೆ ನಾನು ಅವನ ವಿ.ಠಾಯಿಗಳ ಸದುಪಯೋಗವನ್ನು ಮಾಡಿರುವೆ. ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಅವನನ್ನು ಕಾಣುವುದಕ್ಕೆ ಅದೇಕೂ ಚಡಪಡಿಸತೊಡಗಿತು. ಒಂದು ದಿನ ನಾಯಂಕಾಲ, ಕತ್ತಲಾದ ಬಳಿಕ ಕದ್ದು ಮುಚ್ಚಿ ಅವನನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋದೆ. ಅವನ ಪಾಳು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಗೋಡೆಗಳ ಜೊಂಜಾಟವಿಲ್ಲ. ಸ್ವಚ್ಛಂದವಾಗಿ ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ನೋಡಿದೆ— ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದಿದ್ದಿತು, ಒಂದು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಕಾಶ ಕೊಡುವ ದೀಪವು ಉರಿಯುತ್ತಿದ್ದಿತು, ಎದುರಿಗೆ ಒಂದು ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಹಾಲಿನಂತೆ ಬೆಳ್ಳಗೆ ಇರುವ ಹಾಸುಗೆಯ ಮೇಲೆ ಮೃತ್ಯುಂಜಯ ಮಲಗಿದ್ದ. ಅವನ ಅಸ್ಥಿಪಂಜರ ಮಾತ್ರ ಉಳಿದ ದೇಹವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲೇ ಯಮರಾಜ ತನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆ ಏನೂ ಮಾಡಿಲ್ಲ ಎಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತಲ್ಲದೆ, ಅವನಿಗೆ ತನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಫಲವು ದೊರಕಲಿಲ್ಲ, ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಆದುದು ಈ ಹುಡುಗೆಯ ಬಲದಿಂದ ಎಂಬುದೂ ತಿಳಿಯಿತು. ಆಕೆಯು ದಿಂಬಿನ ಬಳಿ ಕುಳಿತು

* ಸರ್ಪ ಕಚ್ಚಿದರೆ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಮಾಡುವ ಒಂದು ಜಾತಿಯವ. ಈ ಜಾತಿಗೆ ಓರೂವಾ ಎಂದೂ ಹೇಳಬಹುದು.

ಬೀಸಣಿಕೆಯಿಂದ ಗಾಳಿ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಮನುಷ್ಯ ನೊಬ್ಬನು ಬರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಬೆಚ್ಚಿ ಬಿದ್ದು ಎದ್ದು ನಿಂತಳು. ಈ ಹುಡುಗಿಯೇ ಆ ಮುದುಕ ಹಾವಾಡಿಗನ ಮಗಳು—ಬಿಲಾಸಿ. ಆಕೆಯ ವಯಸ್ಸು ಹದಿನೆಂಟು ವರ್ಷದ್ದು ಇದ್ದಿತೋ ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ವರ್ಷದ್ದು ಇದ್ದಿತೋ ಎಂಬುದನ್ನು ಅನುಮಾನಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ವಯಸ್ಸು ಎಷ್ಟೇ ಇರಲಿಲ್ಲದೇಕೆ ಆಕೆಯ ಮುಖದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಲೇ ಅನೇಕ ರಾತ್ರಿ ಜಾಗರಣೆ ಮತ್ತು ಸತತ ಪರಿಶ್ರಮದಿಂದ ಕಂದಿ ಕುಂದಿ ಹೋಗಿ-ರುವಳೆಂದು ಎನಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಬಲವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ, ಎನೂ ಉಳಿದಿರಲೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಹೂಬಟ್ಟಲಲ್ಲಿ ನೀರು ಹಾಕಿ ಹಾಕಿ ಎಂಟು ಹತ್ತು ದಿನಗಳಿಂದ ಇಟ್ಟ ತಂಗಳ ಹೂವಿನಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಳು. ಕೈಯು ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಟ್ಟುತ್ತಲೇ ಎಲ್ಲಿ ಮುದುಡಿಕೊಂಡು ಬೀಳುವಳೋ ಏನೋ ಎಂದು ಎನಿಸುವಂತಾಗಿದ್ದಳು.

ಮೃತ್ಯುಂಜಯ ನನ್ನನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ ಮತ್ತು ಎಂದ “ಯಾರು? ನೈಡಾ?”

ನಾನೆಂದೆ “ಹೂಂ”

ಮೃತ್ಯುಂಜಯನೆಂದ “ಕುಳಿತುಕೊ.”

ಬಿಲಾಸಿಯು ಕತ್ತನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ನಿಂತಿದ್ದಳು. ಮೃತ್ಯುಂಜಯ ಒಂದೆರಡು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡಿದ. ಅದರ ಸಾರ ಇದಿದ್ದಿತು—ಸುಮಾರು ಒಂದೂವರೆ ತಿಂಗಳಿಂದ ಹಾಸಿಗೆ ಹಿಡಿದಿರುವ, ನಡುವೆ ಹತ್ತು ಹದಿನೈದು ದಿನ ಎಚ್ಚರವಿರಲಿಲ್ಲ, ಒಂದೆರಡು ಮೂರು ದಿನಗಳಿಂದ ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ಗುರುತಿಸತೊಡಗಿರುವ, ಇನ್ನೂ ಹಾಸಿಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಏಳುವಂತೆ ಇರದಿದ್ದರೂ, ಇನ್ನು ಯಾವ ಅಂಜಿಕೆಯೂ ಇಲ್ಲ.

ಅಂಜಿಕೆಯ ಯಾವ ಮಾತೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ನಿಜ. ಆದರೆ ನಾನು ವಯಸ್ಸಿನಿಂದ ಚಿಕ್ಕವನಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು ಹಾಸಿಗೆ ಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಏಳಲಿಕ್ಕಾಗದ ಆ ರೋಗಿಯನ್ನು ಬದುಕಿಸುವ

ಭಾರವನ್ನು ಆ ಹುಡುಗೆಯು ತೊತ್ತು ಕೊಂಡಿರುವಳು; ಅದೆಂತಹ ದೊಡ್ಡ ಭಾರ ! ಎಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಅರಿತೆ. ದಿನಗಳ ಮೇಲೆ ದಿನಗಳು ಬಂದುವು, ಬರುವುವು, ರಾತ್ರಿಯ ಮೇಲೆ ರಾತ್ರಿಗಳು ಬಂದುವು, ಬರುವುವು, ಆ ಹುಡುಗೆಯು ಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಳು. ಆಕೆಯ ಸೇವೆ ಎಷ್ಟು, ಎಷ್ಟು ಶುಶ್ರೂಷೆ. ಎಷ್ಟು ಧೈರ್ಯ, ಎಷ್ಟು ರಾತ್ರಿ ಜಾಗರಣೆ— ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲ ! ಇದು ಎಂತಹ ಸಾಹಸದ ಕೆಲಸ !

ಆದರೆ, ಯಾವ ವಸ್ತುವು ಈ ಅಸಾಧ್ಯ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಸಂಭವ ಮಾಡಿದ್ದಿತೋ ಅದರ ಪರಿಚಯ ಆಗ ನನಗೆ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ— ಆದರೆ ಅದರ ಪರಿಚಯ ಇನ್ನೊಂದು ದಿನ ನನಗೆ ಆಯಿತು.

ನಾನು ಹಿಂತಿರುಗುವಾಗ ಆ ಹುಡುಗೆಯು ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೀವನನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಆ ಬಿದ್ದ ಗೋಡೆಯ ತನಕ ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ಬಂದಳು. ಇದುವರೆಗೆ ಆಕೆಯು ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ಕೂಡ ಆಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ಆಕೆಯು ಮೆಲ್ಲಗೆ ನುಡಿದಳು “ ರಸ್ತೆಯ ವರೆಗೆ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕಳುಹಿ ಬರಲಾ ? ”

ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಮಾವಿನ ಮರಗಳ ಆ ತೋಪು ಅತ್ಯಂತ ದಟ್ಟವಾಗಿ ಹಬ್ಬಿದ ಅಂಧಕಾರದ ತವರುಮನೆಯಾಗಿರುವಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು. ರಸ್ತೆಯು ಕಾಣಿಸುವ ಮಾತಂತೂ ದೂರವುಳಿಯಿತು. ನಮ್ಮ ಕೈಯೇ ನಮಗೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ನಾನೆಂದೆ “ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ನನಗೆ ಕೇವಲ ದೀವನನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡಮ್ಮ. ”

ದೀವನನ್ನು ನನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟೊಡನೆಯೇ ಆಕೆಯ ಉತ್ಕಂಠಿತ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯು ಬಿದ್ದಿತು. ಮೆಲ್ಲಗೆ ಆಕೆಯೆಂದಳು “ ಒಬ್ಬರಿಗೇ ಹೋಗಲು ಅಂಜಿಕೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆ ? ಇನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬಂದು ಕಳಿಸಲೇನು ? ”

ಒಬ್ಬ ಪೆಣ್ಣುಮಗಳು ಕೇಳುತ್ತಿರುವಳು— ಅಂಜಿಕೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲವೇನು ! ನನಗೆ ಆಗ ಏನೇ ಎನಿಸಿದ್ದರೂ ನಾನು ‘ ಇಲ್ಲ ’ ಎಂದು ಮುಂದೆ ಹಜ್ಜೆಯನ್ನಿತ್ತಿದೆ.

ನನ್ನ ಮೈಮೇಲೆ ಮುಳ್ಳು ಬಂದುವು. ಆಕೆಯು ನನಗೆ ವಾರಿ ತೋರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟೇಕೆ ಉತ್ಕಂಠಿತಳಾಗಿದ್ದಳೆಂಬುದು ಇಷ್ಟು ತಡಮಾಡಿ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ನಾನು ಬೇಡವೆಂದರೂ ಆಕೆಯು ಕೇಳದೆ ಇರುವ ಸಂಭವವಿದ್ದಿತು ಮತ್ತು ಆಕೆಯು ನನ್ನ ಸಂಗಡ ರಸ್ತೆಯ ವರೆಗೂ ಬಂದೇ ಬರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅದರ ಕಾಯಿಲೆಯಿಂದ ಮಲಗಿದ ವೃತ್ತ್ಯಂಜಯ ಒಬ್ಬನನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟು ಬರಲು ಆಕೆಗೆ ಮನಸ್ಸಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಇವತ್ತು ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಗುಂಟೆಗಳ ತೋಟವಿದ್ದಿತು, ಅದರೊಳಗಿನ ದಾರಿಯೂ ನೀಳವಾಗಿದ್ದಿತು. ಆ ಅಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ ಅಂಜುತ್ತ ಅಂಜುತ್ತ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನಿಕ್ಕಬೇಕಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಮರುಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಆ ಹುಡುಗೆಯ ಮಾತಿನಿಂದ ಮನವು ತುಂಬಿಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಿತು, ಅದುದರಿಂದ ಅಂಜಿಕೆಗೆ ಅವಕಾಶವೇ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಗಾಗ್ಗೆ ನನ್ನ ಮನದಲ್ಲಿ ಬರತೊಡಗಿತು— 'ಯಾವನಾದರೂ ಓರ್ವ ನಾಯಲಾದ ರೋಗಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಇಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಎಷ್ಟು ಕಠಿಣವಾದ ಕಾರ್ಯವು! ವೃತ್ತ್ಯಂಜಯ ಯಾವ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯಾದರೂ ನಾಯಬಹುದಾಗಿದ್ದಿತು, ಆಗ ಈ ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ಇಡಿ ರಾತ್ರಿ ಈ ಒಂದೇ ಹುಡುಗೆ ಏನು ಮಾಡಬಲ್ಲಳು? ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಕಳೆಯುವಳು?' ಎಂಬ ವಿಚಾರ.

ಇದೇ ಮಾತಿನ ಎಳೆಯ ಕೂಡ ಬಹಳ ದಿನಗಳ ನಂತರದ ಒಂದು ವಿಷಯವು ನನ್ನ ನೆನಪಿಗೆ ಬರುವುದು. ಒಬ್ಬ ಆಸ್ತರು ನಾಯು ವಾಗ ನಾನು ಅಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಕತ್ತಲು ರಾತ್ರಿ, ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅಳುಮಕ್ಕಳು, ಮಕ್ಕಳು ಮರಿಗಳು ಯಾರೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಅವನ ಅದೇ ಆದ ವಿಧವೆ ಮತ್ತು ನಾನು ಮಾತ್ರ ಇದ್ದೆವು. ಅವನ ಹೆಂಡತಿ ಅತ್ಯಂತ ಪೋಕದಿಂದ ಹಣೆಹಣೆ ಗಟ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಚೀರಿ ಅಳತೊಡಗಿದಳು, ಹೀಗೆ ಅಳುತ್ತ ಆಕೆಯೂ ಎಲ್ಲಿ ಸತ್ತು ಹೋಗುವಳೋ ಎಂದು ಎನಿಸ ತೊಡಗಿತು. ಆಗಾಗ್ಗೆ ಆಕೆಯು ಅಳುತ್ತ ನನ್ನನ್ನು ಕೇಳತೊಡಗಿದಳು "ನಾನು ಸ್ವಸಂತೋಷದಿಂದ ಸಹಗಮನ ಮಾಡಲು ಸಿದ್ಧಳಿದ್ದರೆ ಸರಕಾರವು ಏಕೆ ಅಡ್ಡ ಬರಬೇಕು? ಇನ್ನು ನನಗೆ ತಿಲಮಾತ್ರವೂ

ಜೀವಿಸುವ ಇಚ್ಛೆ ಇಲ್ಲ. ಈ ಮಾತು ಸರಕಾರೀ ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲವೇನು? ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಇಲ್ಲವೇನು? ಅವರು ಕಲ್ಲಿನ ಮೂರ್ತಿಗಳೇನು? ಈ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಐದಾರು ಜನ ನೇರಿ ನದಿಯ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಸಹಗಮನದ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟರೆ ಪುಲೀಸ ತಾಣೇದವರಿಗೆ ಸುದ್ದಿ ಹೇಗೆ ಹತ್ತುವುದು? ” ಇದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಎಷ್ಟೋ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಕೆಯು ಹೇಳತೊಡಗಿದಳು. ಆದರೆ, ನಾನು ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಆಕೆಯ ಅಳುವನ್ನು ಕೇಳುವುದು ಮಾತ್ರ ನನ್ನ ಕೆಲಸವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ! ಬೀದಿಯೊಳಗೆ ಸುದ್ದಿ ಹೇಳಿ ಒರುವುದಾಗಿದ್ದಿತು. ಎಷ್ಟೋ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ನಾನು ಹೊರಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದಕೂಡಲೆ ಸುಮ್ಮನಾದಳು. ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಒರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ “ಅಮ್ಮ, ಆಗಬೇಕಾದುದು ಆಗಿಹೋಯಿತು, ಈಗ ನೀನು ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿ ಮಾಡುವುದಾದರೂ ಏನು? ರಾತ್ರಿಯು ಕಳೆಯಲಿ ಬಿಡು!” ಎಂದಳು.

ನಾನೆಂದೆ “ ಬಹಳ ಕೆಲಸಗಳು ಇರುವುವು; ಹೋಗದಿದ್ದರೆ ನಡೆಯುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ”

“ ಇರಲಿ ಬಿಡು ಕೆಲಸ,— ನೀನು ಕುಳಿತುಕೊ. ”

“ ಕೂತುಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ನಡೆಯದು, ಒಂದು ಬಾರಿ ಸುದ್ದಿಯನ್ನಾದರೂ ಹೇಳಬೇಕು. ” ಎಂದು ನಾನು ಮುಂದೆ ಅಡಿಯಿಟ್ಟಿದ್ದೆನೋ ಇಲ್ಲವೋ ಆಕೆಯು ಒಮ್ಮೆಗೇ ಕೂಗಿದಳು “ ಅಯ್ಯಯ್ಯೋ! ನಾನು ಒಬ್ಬಳೇ ಇರಲಾರೆ! ”

ಮುಂಗಾಣದೆ ನಾನು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ಆಗ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನಿರಬಹುದು ಎಂಬುದನ್ನು ಯೋಚಿಸಲಾಗಿ ಇದು ನನಗೆ ತಿಳಿದುಬಂದಿತು— ಪತಿಯು ಜೀವಿಸಿರುವಾಗ ಆಕೆಯು ಯಾವ ಅಂಜಕೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವರ್ಷಗಳ ತನಕ ಸಂಸಾರ ಸಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವಳು. ಪತಿಯ ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ಹೇಗಾದರೂ ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು, ಆದರೆ ಅವನ ಮೃತ ಶರೀರವನ್ನು ಈ ಅಂಧಕಾರ-

ಮಯವಾದ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಐದು ನಿಮಿಷವನ್ನಾದರೂ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ದುಃಖವನ್ನು ಸಹಿಸಲಿಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಎದೆಯು ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಘಟನೆಯಿಂದ ಬಿರಿಯುವುದು ಇದ್ದ ಸಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅದು ತನ್ನ ಮೃತ ಪತಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಳೇ ಕುಳಿತಿರುವುದರಿಂದ ಬಿರಿಯುವುದು !

ಆದರೆ, ಆಕೆಯ ದುಃಖವನ್ನು ತುಚ್ಛವಾಗಿ ಮಾಡಿ ತೋರಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವಿಲ್ಲ ನನ್ನದು. ಆಕೆಯ ದುಃಖವು ನೈಜವಾದುದಲ್ಲವೆಂದು ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಎಂದೂ ನಾನು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ, ಒಬ್ಬಳು ಕೆಯ ವ್ಯವಹಾರದಿಂದಲೇ ನಾನು ಕೊನೆಯ ಮೀಮಾಂಸೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವಂತಿಲ್ಲ ಆದರೆ ನನಗೆ ಇಂತಹದೇ ಒಂದು ಸನ್ನಿವೇಶದ ನೆನಪು ಇದೆ. ಅದನ್ನು ನಾನು ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸದೇ ಇದನ್ನು ಹೇಳಬಯಸುವೆ- ಕೇವಲ ಕರ್ತವ್ಯ ಜ್ಞಾನದ ಬಲದಿಂದ ಅಥವಾ ಕೇವಲ ಬಹುಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಸಂಸಾರ ಸಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದುದರ ಬಲದಿಂದ ಅಥವಾ ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಯು ಭಯವನ್ನು ಜಯಿಸಳು. ಅನೇಕ ಸ್ತ್ರೀ- ಪುರುಷರು ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ತನಕ ಸಂಸಾರವನ್ನು ಸಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದರೂ ಯಾವ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಅವರು ಭಯವನ್ನು ಜಯಿಸಬಲ್ಲ ರೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಲಾರರು. ಭಯರಹಿತವಾಗಿರುವ ಶಕ್ತಿಯು ಯಾವುದು, ಎಲ್ಲಿಂದ ಅದು ಬರುವುದು ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಲಿಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ

ಆದರೆ ಒಂದು ದಿನ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ನರನಾರಿಯರಿಗೆ ಆ ಶಕ್ತಿಯ ಸರಿಚಯವಾದಾಗ ಸಮಾಜದ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಎದುರಿಗೆ ಅದನ್ನು ಅವರಾಧಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಅದಕ್ಕೆ ದಂಡವನ್ನು ವಿಧಿಸಬಹುದು, ಆದರೆ, ಮನುಷ್ಯನ ಯಾವ ವಸ್ತುವು ಸಾಮಾಜಿಕ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅದು ಸ್ವತಃ ಮಾನವನ ದುಃಖದಿಂದ ದುಃಖಿತವಾಗಿ ತನ್ನ ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ಹರಿಸದೆ ಇರಲಾರದು.

ಸುಮಾರು ಎರಡು ತಿಂಗಳಿಂದ ನಾನು ಮೃತ್ಯುಂಜಯನ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವ ವಿಚಾರವನ್ನೂ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವ ಮಾತನ್ನೂ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಯತ್ನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಯಾರು ಹಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿಲ್ಲವೋ

ಮತ್ತು ಕೇವಲ ರೈಲು ಡಬ್ಬಿಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಕಿಡಿಕಿಯ ಹೊರಗೆ ತಲೆಹಾಕಿ ಹಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿರುವರೋ ಅವರು ಬಹುಶಃ ಆರ್ಜರ್ಯ ದಿಂದ ಹೇಳಬಹುದು “ಇದೆಂತಹ ಮಾತು? ಸ್ವತಃ ತನ್ನ ಕಣ್ಣಿಂದ ಈ ದುಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಬಂದ ಬಳಿಕ ಕೂಡ ಎರಡು ಮೂರು ತಿಂಗಳ ವರೆಗೆ ಅವನ ಬಗ್ಗೆ ಏನನ್ನೂ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಿತ್ತಿಸಿದೆ ಇರುವುದು ಸಾಧ್ಯವೇ?” ಅವರ ಜ್ಞಾನಕ್ಕಾಗಿ ಇಷ್ಟೇ ಹೇಳಬಹುದು “ಇದು ಸಾಧ್ಯವಷ್ಟೇ ಇಲ್ಲ. ಹೀಗೆಯೇ ಆಗುತ್ತಿರುವುದು. ಯಾರ ಮೇಲಾದರೂ ನಂಕಟ ಬಂದಾಗ ಓಣಿಯ ಜನರೆಲ್ಲ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ತಿರುಗಿ ಬೀಳುವರು ಎಂಬ ವದಂತಿಯು ಇದೆ. ಇಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯು ಸತ್ಯ ಯುಗದಲ್ಲಾದರೂ ಇದ್ದಿತೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬುದು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇಂದಿನ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿರುವೆನು ಎಂಬುದು ನೆನಪಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ನಿಜ, ಅವನು ಸತ್ತ ಸುದ್ದಿಯು ಇದುವರೆಗೆ ತಿಳಿದಿಲ್ಲವೆಂದ ಬಳಿಕ ಅವನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಜೀವಂತ ಇರಬೇಕು, ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹ ವೇನೂ ಇಲ್ಲ.”

ಈ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಿನ ಒಂದು ದನಿಯು ಕೇಳಿಬಂದಿತು. ಮೃತ್ಯುಂಜಯನ ಆ ಕಕ್ಕ ಕೂಗುತ್ತ ತಿರುಗಾಡುತ್ತಿದ್ದ “ಹೋಯಿತು, ಹೋಯಿತು, ಊರು ರಸಾತಲಕ್ಕೆ ಹೋಯಿತು! ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಈಗ ನಾಲ್ಕೈ*ಯ ಮಿತ್ತಿರ ಎಂದು ಹೇಳಿಸಿಕೊಂಡು ಸನ್ಮಾನದಿಂದ ಬಾಳುವ ಭಾಗ್ಯ ನನಗೆ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ! ಅಯೋಗ್ಯ ಹುಡುಗ ಒಬ್ಬ ಹಾವಾಡಿಗನ ಮಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವ! ಕೇವಲ ಶೋಭನವನ್ನಷ್ಟೇ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ, ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಆಕೆಯಿಂದ ಅಡುಗೆ ಮಾಡಿಸಿ ಉಣ್ಣುತ್ತಿರುವ! ಊರಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಶಾಸನವಾಗದಿದ್ದರೆ ಎಲ್ಲರೂ ಅಡವಿಗೆ ಹೋಗಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ! ಕೊಡೋಲಾ ಮತ್ತು ಹರಿಪುರದ ಸಮಾಜವು ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ—” ಇತ್ಯಾದಿ ಇತ್ಯಾದಿ. ಸರಿ, ಇನ್ನು ಕೇಳುವುದೇನು? ಹುಡುಗರು, ಮುದುಕರು, ಹುಡುಗೆಯರು, ಮುದುಕೆ-

* ಒಂದು ಸ್ಥಾನದ ಸನ್ಮಾನ ವಂಶ; ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಅವನಿಗೆ ಗರ್ವ ಇದ್ದಿತು.

ಯರು, ಎಲ್ಲರ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಇದೇ ಮಾತು ! 'ಆಂ, ಇದೇನಾಯಿತು ? ಕಲಿಕಾಲವು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಮೇಲೇಳಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಿರುವುದು !'

ಕಕ್ಕ ಇದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ ತಿರುಗಾಡುತ್ತಿರುವ "ಹೀಗೆ ಆಗುವದೆಂದು ನಾನು ಮೊದಲೇ ಅರಿತಿದ್ದೆ. ಕೇವಲ ತಮಾಷೆಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೆ— ಎಲ್ಲಿಯ ನೀರು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಸಾಯುವುದು ಎಂದು ! ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ— ಯಾವ ವರಕೇಯನೂ ಅಲ್ಲ, ನೆರೆಹೊರೆಯವನೂ ಅಲ್ಲ, ನನ್ನ ಸ್ವಂತ ಅಣ್ಣನ ಮಗ ಅವ. ನಾನು ಅವನನ್ನು ಮನೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲವೇನು ? ಡಾಕ್ಟರರು ವೈದ್ಯರು ಮೊದಲಾದವರಿಂದ ಅವನ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಮಾಡಿಸುವಷ್ಟು ಶಕ್ತಿ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲವೇನು ? ಇದನ್ನು ನಾನೇಕೆ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ ? ಇದನ್ನು ಈಗ ಎಲ್ಲರೂ ನೋಡಲಿ. ಆದರೆ ಇನ್ನು ಸುಮ್ಮನಿರಲಿಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ ! ಇದರಿಂದ ಮಿತ್ತಿರ ವಂಶದ ಹೆಸರೇ ಮುಳುಗಿ ಹೋಗುವುದು ! ಊರಿನ ಮುಖಕ್ಕೆ ಮಸಿ ಹತ್ತುವುದು !

ಆಗ ನಾವು ಊರಿನವರೆಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಮಾಡಿದ ಕೆಲಸವು ನೆನಪಿಗೆ ಬರುತ್ತಲೇ ನಾನು ಇವೊತ್ತಿಗೂ ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ಮಿಡಿಯುತ್ತಿರುವೆ. ಕಕ್ಕ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಮಿತ್ತಿರ ವಂಶದ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಂಡು ನಡೆದರು. ನಾವು ಹತ್ತು ಹನ್ನೆರಡು ಜನರು ಅವರ ಜೊತೆಗೆ ನಡೆದವು— ಊರಿನ ಮುಖಕ್ಕೆ ಮಸಿ ಹತ್ತಬಾರದೆಂದು.

ವೃತ್ತ್ಯಂಜಯನ ಬಿದ್ದ ಮನೆಗೆ ಹೋದಾಗ ಸಂಜೆಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಬಿಲಾಸಿಯು ಬಿದ್ದ ಮನೆಯ ಹೊರಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಡೆಗೆ ಕುಳಿತು ರೊಟ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಇಷ್ಟು ಜನರು ಲಾರಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಬಂದುದನ್ನು ಆಕೆಯು ನೋಡಿ ಅಂಜಿದಳು, ಆಕೆಯ ಮೋರೆಯು ಕಳೆಗುದಿತು.✓

ಕಕ್ಕನು ಕೋಣೆಯೊಳಗೆ ಹೋಗಿ ನೋಡಿದ. ವೃತ್ತ್ಯಂಜಯ ಮಲಗಿದ್ದ. ಸರಿ, ಕೂಡಲೆ ಆ ಕೋಣೆಯ ಬಾಗಿಲನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ಚಲಕ ಹಾಕಿದ ಮತ್ತು ಅರ್ಧ ಸತ್ತ ಆ ಹುಡುಗೆಯೊಡನೆ ಮಾತನಾಡಲು

ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ. ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಾದರೂ ಈ ಕಕ್ಕನು ತನ್ನ ಅಣ್ಣನ ಮಗನ ಹೆಂಡತಿಯ ಕೂಡ ಆಡಿದ ಮಾತುಗಳಂತಹ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಯಾವ ಕಕ್ಕನೂ ಆಡಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಆ ಹುಡುಗೆಯು ಹಾವುಗಾರಾಕೆಯಾದರೂ ಅವಳಿಗೆ ಕೂಡ ಈ ಕಕ್ಕನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಸಹನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕಿತ್ತಿ ಎಂದಳು “ನನ್ನ ತಂದೆಯು ಇವರ ಕೂಡ ಶೋಭನ ಮಾಡಿರುವರು ಎಂಬುದು ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆಯೋ!”

“ಒಳ್ಳೇದು, ನಿಲ್ಲು! ಇತ್ಯಾದಿ ಇತ್ಯಾದಿ” ಎಂದು ಕಕ್ಕನು ನುಡಿದನು. ಕೂಡಲೆ ಹತ್ತು ಹದಿನೈದು ಜನರು ಹುಂಕಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಆ ಹುಡುಗೆಯ ಮೈಮೇಲೆ ಏರಿಹೋದರು. ಒಬ್ಬನು ಹೆಳಲನ್ನು ಹಿಡಿದನು, ಒಬ್ಬನು ಕಿವಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದನು, ಒಬ್ಬನು ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿದನು. ಹೀಗೆ ಆ ಹುಡುಗೆಯ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಶರೀರದ ಭಾಗವನ್ನು ಹಿಡಿಯುವ ಸುಯೋಗವು ಯಾರಿಗೆ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲವೋ ಅವರೂ ಸುಮ್ಮನೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ---

ನಾವು ಸಂಗ್ರಾಮಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪೇಡಿಗಳಂತೆ ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತು-ಕೊಂಡಿರಬಲ್ಲೆವು—ನಮ್ಮ ಬಗ್ಗೆ ಇಂತಹ ಹೀನ ನುಡಿಗಳನ್ನು ಆಡುತ್ತ ತಿರುಗುವುದರಿಂದ ನಾರಾಯಣನ ಕರ್ತೃಪಕ್ಷಕ್ಕೂ ಕೂಡ ನಾಚಿಕೆ ಎನಿಸಬಹುದು! ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅವಾಸಂಗಿಕ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಬೇಕನ್ನುವೆ. ವಿಲಾಸಿತಿಯಂಥ ವ್ಲೇಂಚ್ಕ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಹ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಸರ್ಬಲರೂ ಸಿಸ್ಸಹಾಯರೂ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವರ ಮೇಲೆ ಕೃಯೆತ್ತಬಾರದೆಂಬ ಕಟ್ಟ ಸಂಸ್ಕಾರವು ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವುದು ಎಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಿರುವೆ. ಇದೇಂತಹ ಮಾತು? ನನಾತನ ಹಿಂದೂಗಳು ಈ ಕಟ್ಟ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾನ್ಯಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾರ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಬಲವಿಲ್ಲವೋ ಅವರ ಮೇಲೆಯೇ ಕೃಯೆತ್ತಬಹುದು ಎಂದು ನಾವೆನ್ನುತ್ತೇವೆ. ಅವರು ನಾರಿಯರೇ ಇರಲಿ, ನರರೇ ಇರಲಿ, ಅವರ ಮೇಲೆ ಕೈಮಾಡಬಹುದು.

ಹುಡುಗೆಯು ಮೊದಲೇ ಹೃದಯವು ಕರಗುವಂತೆ ಕೂಗಿದ್ದಳು. ಬಳಿಕ ಒಮ್ಮೆಲೇ ಸುಮ್ಮನಾದಳು. ಆದರೆ, ನಾವು ಆಕೆಯನ್ನು ಎಳೆಯುತ್ತ ಊರ ಹೊರಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಬಿಕ್ಕಿಬಿಕ್ಕಿ ಎನ್ನು ತೊಡಗಿದಳು “ನನಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಬಿಡಿರಿ, ರೊಟ್ಟಿಯನ್ನು ಮನೆಯೊಳಗೆ ಇಟ್ಟು ಬರುವೆ. ಹೊರಗೇ ಇದ್ದರೆ ನಾಯಿ ನರಿಗಳು ಬಂದು ತಿನ್ನುವುವು. ಅವರು ಅಶಕ್ತರು, ಇಡಿ ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲ ಉಪವಾಸ ಇರಬೇಕಾದೀತು.”

ವೃತ್ತಾಂತವು ಮುಚ್ಚಿದ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಹುಚ್ಚರಂತೆ ಕೂದಲನ್ನು ಕೆದರಿಕೊಂಡು ಬಾಗಲನ್ನು ಒದೆಯತೊಡಗಿದ. ಶ್ರಾವ್ಯ ಮತ್ತು ಅಶ್ರಾವ್ಯ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಗತೊಡಗಿದ. ಆದರೆ ನಾವು ಅದರಿಂದ ತಿಲಮಾತ್ರವೂ ಬೆದರಲಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಎಲ್ಲ ನುಡಿಗಳನ್ನು ಸಹಿಸುತ್ತ ಅವನನ್ನೂ ಎಳೆಯುತ್ತ ಊರ ಹೊರಗೆ ಹೋದೆವು.

‘ಹೋದೆವು’ ಎಂದು ನಾನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವೆ, ಏಕೆಂದರೆ ನಾನೂ ಅವರ ಕೂಡ ಇದ್ದೆ. ಅದೇಕೋ ಏನೊ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ನಿರ್ಬಲತೆಯು ಅಡಗಿಕೊಂಡಿದ್ದಿತು. ಅದರಿಂದ ನಾನು ನನ್ನ ಕೈಯನ್ನು ಅವನ ಮೇಲೆ ಎತ್ತಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಾನು ಒಳಗಿಂದೊಳಗೇ ಅಳತೊಡಗಿದೆ. ಅವನು ಅನ್ಯಾಯ ಮಾಡಿರುವ; ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನನ್ನು ಊರಹೊರಗೆ ಹಾಕುವುದೇ ಒಳಿತು ಎಂದು ತೋರುವುದು; ಆದರೆ, ನಾವು ಒಳ್ಳೆಯ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆವೆಂದು ನನಗನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇದು ನನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವ ಮಾತು. ಇದು ಇಷ್ಟಕ್ಕೇ ಇರಲಿ ಬಿಡಿರಿ.

ಊರಲ್ಲಿ ಉದಾರತೆಯು ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ನೀವು ತಿಳಿದು ಕೊಳ್ಳಬೇಡಿರಿ. ಉದಾರತೆಯ ಅಭಾವವು ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಇಲ್ಲ. ನಾವು ದೊಡ್ಡವರಾದ ಮೇಲೆ ಎಂತೆಂತಹ ದೊಡ್ಡ ಉದಾರತೆಯ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುವೆಂಬುದನ್ನು ನೀವು ಬಲ್ಲೀರಾ? ಆಗ ನೀವು ನಮ್ಮ ಉದಾರತೆಯ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಕೇಳಿ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಪಡುವಿರಿ!

ಒಂದು ವೇಳೆ ಆ ಹುಡುಗೆಯ ಕೈಯಿಂದ ಅಡುಗೆ ಮಾಡಿಸಿ ಊಟ ಮಾಡುವ ಅಕ್ಷವ್ಯ ಅಪರಾಧವನ್ನು ಮಾಡದೆ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ನಾವು

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಸಿಟ್ಟಿಗೆಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಾಯಸ್ಥರ ಹುಡುಗನ ಕೂಡ ಹಾವಾಡಿಗರ ಹುಡುಗೆಯ ಶೋಭನ? ಇದು ನಗೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಹಾರಿಸಿ ಬಿಡುವಂತಹ ವಿಷಯ. ಆದರೆ ಅನ್ನವನ್ನು ಉಂಡು ಅವನು ಮಹಾ ಕಾಲವನ್ನೇ ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡ. ಅವನು ಎರಡೂವರೆ ತಿಂಗಳಿಂದ ಕಾಯಿಲೆ ಬಿದ್ದಿರುವ, ಬಿದ್ದಿರಲಿ; ರೋಗರಯ್ಯೆಯ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿರುವ, ಮಲಗಿರಲಿ; ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ಈ ಹುಡುಗೆಯ ಕೈಯಿಂದ ಮಾಡಿದ ಅನ್ನವನ್ನು ಉಣ್ಣಬೇಕೆ? ಪುರೆಯಲ್ಲ, ಸಂದೇಶ* ವಲ್ಲ, ಕುರಿಯ ಮಾನವನಲ್ಲ! ಅನ್ನ ಉಣ್ಣುವುದು ಅನ್ನ, ಮಹಾಪಾಪ! ಅವನನ್ನು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ಕ್ಷಮಿಸಲಾಗದು! ಆದುದರಿಂದ ಹಳ್ಳಿಯ ಜನರು ಸಂಕುಚಿತ ಬುದ್ಧಿಯವರು ಇಲ್ಲ. ನಾಲ್ಕು ಹರದಾರಿ ನಡೆದು ಯಾರು ವಿದೆಯನ್ನು ಗಳಿಸಿರುವರೋ ಅವರೇ ಒಂದು ದಿನ ದೊಡ್ಡವ ರಾಗಿ ಸಮಾಜದ ಶಿರೋಮಣಿಗಳಾಗುವರು! ದೇವಿ ವೀಣಾಪಾಣಿಯ ವರದಿಂದ ಸಂಕುಚಿತ ಬುದ್ಧಿಯು ಅವರಲ್ಲಿ ಬಂದೀತಾದರೂ ಹೇಗೆ?

ಇದನ್ನೇ ನೋಡಿರಲ್ಲಿ, ಇದಾದಬಳಿಕ ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ವ್ರಾತಃ ಸ್ಮರಣೀಯ ಸ್ವರ್ಗೀಯ ಮುಖ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯರ ವಿಧವೆಯಾದ ಸೊನೆಯು ಮಾನಸಿಕ ವೈರಾಗ್ಯದಿಂದ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ತನಕ ಕಾಶಿವಾಸವನ್ನು ಮಾಡಿ ಊರಿಗೆ ಬಂದಬಳಿಕ ನಿಂದಕ ಜನರು ಪಿಸು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಡತೊಡಗಿದರು— ಅರ್ಧ ಆಸ್ತಿಯು ಆ ವಿಧವೆಯದು, ಅದು ತಮ್ಮ ಕೈಯಿಂದ ಎಲ್ಲಿ ಹೊರಟು ಹೋಗುವುದೋ ಎಂದು ಚಿಕ್ಕ ಮುಖ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯರು ಬಹಳ ಪ್ರಯತ್ನ ಪಟ್ಟು ಬಹಳ ಪರಿಶ್ರಮದಿಂದ ಸೊನೆಯನ್ನು ಎಲ್ಲಿಂದ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದರೋ ಆ ಸ್ಥಳವು ಅವಶ್ಯ ವಾಗಿ ಕಾಶಿ ಪಟ್ಟಣವೇ ಇರಬೇಕು! ಏನೇ ಇರಲಿ, ಚಿಕ್ಕ ಬಾಬುಗಳು ತಮ್ಮ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಉದಾರತೆಯಿಂದ ಗ್ರಾಮದ ಪಂಚಾಯತಿ ಪೂಜೆಗೆ ಇನ್ನೂರು ರೂಪಾಯಿ ದಾನಕೊಟ್ಟು ಐದು ಗ್ರಾಮದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಫಲಾಹಾರವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು,

*ಬಂಗಾಲಿ ಜನರ ಆತ್ಮಂತ ಪ್ರೀತಿಯ ಒಂದು ತರದ ಮಿರಾಯಿ.

ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಸದಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕಂಚಿನ ಒಂದೊಂದು ಧಾಲಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಬೇಕೊಂದ ಬಳಿಕ ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆಗೆ ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ಧನ್ಯ ಧನ್ಯೋದ್ಗಾರಗಳಿಂದ ಗಗನವು ನಿನಾದಿಸಿತು. ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬರುವಾಗ ಅನೇಕ ಜನರು 'ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಮತ್ತು ದೇಶದ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಇಂತಹ ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯರ ಮನೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ತಿಂಗಳೂ ಅದೇಕೆ ಸದನುಷ್ಠಾನಗಳು ಆಗಬಾರದು?' ಎಂದು ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆಯೆ ಪ್ರತಿತಿಂಗಳೂ ನಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಬಯಸತೊಡಗಿದರು.

ಆದರೆ, ಹೋಗಲಿ ಬಿಡಿರಿ. ಇಂಥ ಮಹತ್ವದ ಕತೆಗಳು ಎಷ್ಟೋ ಇವೆ. ಯುಗ-ಯುಗಗಳಿಂದ ಸಂಚಿತವಾಗಿ ಅವುಗಳ ಸ್ತುತವೇ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಹಳ್ಳಿಯ ಸಿಂಹಾಸನ ಮನೆಯ ಮುಂದೆ ಸಿಂತಿದೆ. ಇದೇ ದಕ್ಷಿಣ ಬಂಗಾಲದ ಬಹಳ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಅಲೆದಾಡಿರುವೆ. ಗೌರವವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ನಾನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕಂಡಿರುವೆ. ಜನ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ, ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ, ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ, ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರೆದಿರುವರು; ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಪಡೆದಿರುವರು; ಇನ್ನು ಕೇವಲ ಇಂಗ್ಲೀಷರಿಗೆ ಮನಬಂದಂತೆ ಬೈಯಲು ಸಮರ್ಥರಾದರೆ ತೀರಿತು ದೇಶದ ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡಿದಂತಾಯಿತು !

ಸುಮಾರು ಒಂದು ವರ್ಷವು ಕಳೆದುಹೋಗಿರುವುದು. ಸೊಳ್ಳೆಗಳ ಕಡಿತದ ಕಾಟವನ್ನು ಸಹಿಸುವುದಾಗದೆ ಹೋದ ಬಳಿಕ ಸನ್ಯಾಸಿ ಜೀವನಕ್ಕೆ ರಾಜೀನಾಮೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ನಾನು ಮನೆಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಂದಿರುವೆ. ಒಂದು ದಿನ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಊರಿಂದ ಎರಡು ಹರದಾರಿ ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದ ಮಾಲಪಾಡಿಯೊಳಗಿಂದ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೆ, ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಒಂದು ಗುಡಿಸಲದ ಬಾಗಿಲ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಮೃತ್ಯುಂಜಯನು ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದನು ನೋಡಿದೆ. ಅವನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕಾವಿ ಬಟ್ಟೆಯ ರುಮಾಲವಿದ್ದಿತು, ಕೂದಲುಗಳು ಉದ್ದುದ್ದಾಗಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದುವು, ಮೀಸೆಗಳೂ ಬೆಳೆದಿದ್ದುವು, ಕೊರಳಲ್ಲಿ ರುದ್ರಾಕ್ಷ ಮಾಲೆ ಮತ್ತು ಕಾಜಿನ ಮಾಲೆಗಳೂ ಇದ್ದುವು. ಅವನನ್ನು ನೋಡಿ ಇವನೇ ಆ ಮೃತ್ಯುಂಜಯ

ಎಂದು ಯಾರು ಹೇಳುವರು? ಕಾಯಸ್ಥರ ಹುಡುಗ ಒಂದೇ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಜಾತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತೀರ ಹಾವಾಡಿದನಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿರುವ. ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಪೀಳಿಗೆಗಳಿಂದ ಬಂದಿರುವ ಜಾತಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಬೇಗ ಎಳ್ಳು-ನೀರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಜಾತಿಯವನಾಗುವನೆಂಬ ವಿಷಯವು ಅತ್ಯಂತ ಅಚ್ಚರಿಯ ಮಾತಾಗಿರುವುದು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಹುಡುಗನು ಭಂಗಿಯ ಹುಡುಗೆಯ ಕೂಡ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಭಂಗೀ ಆದನು ಮತ್ತು ಭಂಗೀ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡತೊಡಗಿದನು ಎಂಬ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಬಹುಶಃ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಕೇಳಿರಬಹುದು. ಒಳ್ಳೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಹುಡುಗನೊಬ್ಬನು ಮ್ಯಾಟ್ರಿಕ್ ವಾಸಾದ ಬಳಿಕ ಕೂಡ ಕೊರವರ ಹುಡುಗೆಯೊಡನೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡುದನ್ನು ನಾನು ನೋಡಿರುವೆ. ಈಗ ಅವನು ಕಸಬರಿಗೆ, ಮರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಮಾರುವ, ಹಂದಿಗಳನ್ನು ಮೇಯಿಸುತ್ತಿರುವ! ಒಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ಕಾಯಸ್ಥ ಮನೆ-ತನದ ಹುಡುಗನು ಕಟುಕರ ಹುಡುಗೆಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿ ಕಟುಕ ನಾದುದನ್ನು ನಾನು ನೋಡಿರುವೆ. ಈಗ ಅವನು ಆಕಳನ್ನು ಕೊಂದು ಅದರ ಮಾಂಸವನ್ನು ಮಾರುತ್ತಿರುವ. ಅವನನ್ನು ಈಗ ನೋಡಿ ಅವನು ಹಿಂದಕ್ಕೂ ಕಟುಕನಾಗಿರದೆ ಬೇರೆ ಜಾತಿಯವನಿದ್ದ ಎಂದು ಯಾರ ಹೇಳಬಲ್ಲರು! ಆದರೆ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಹೀಗೆ ಆಗುವುದಕ್ಕೆ ಒಂದೇ ಕಾರಣ ವುಂಟು. ಆದುದರಿಂದ ನಾನು ಸದಾ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವೆ—ಯಾವ ನಾರಿಯರು ಇಷ್ಟು ಸುಲಭವಾಗಿ ಪುರುಷನನ್ನು ಎಳೆದು ಕೆಳಗೆ ತರಬಲ್ಲರೂ ಅವರು ನಗುತ್ತ ಆಡಆಡುತ್ತ ಪುರುಷನನ್ನು ಅದೇ ರೀತಿ ಯಾಗಿ ಶಕ್ತಿ-ದಾನ ಮಾಡಿ—ಮೇಲಕ್ಕೆ ಏರಿಸಲಾರರೇ? ಯಾವ ಗ್ರಾಮವಾಸಿಗಳ ಸುಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಹರಡಲಿಕ್ಕೆ ಈ ದಿನ ನಾನು ಪಂಚ-ಮುಖವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಹೊರಟಿರುವೆನೊ ಕೇವಲ ಅವರಿಗೆ ಈ ಗೌರವವು ಸಿಗಬೇಕೇನು? ಅವರು ಕೇವಲ ತಮ್ಮ ಬಲದಿಂದಲೇ ಇಷ್ಟು ಬೇಗ ಕೆಳಗೆ ಇಳಿದು ಬರುತ್ತಿರುವರೇನು? ಅಂತರಾತ್ಮನಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಇನಿತೂ ಉತ್ಸಾಹವು, ಸ್ವಲ್ಪದರೂ ಸಹಾಯವು ಸಿಕ್ಕುವುದಿಲ್ಲವೇನು?

ಆದರೆ, ಇರಲಿ ಬಿಡಿ. ವಿಚಾರದ ರೂರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕು ನಾನು ಬಹುಶಃ ಅನಧಿಕಾರ ಚರ್ಚೆ ಮಾಡಲು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ನನಗೆ ಈ ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ಬರೆಯುವುದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿರುವುದು— ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಜನರಲ್ಲಿ ನೂರಕ್ಕೆ ತೊಂಬತ್ತರಷ್ಟು ನರನಾರಿಯರು ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು ಕೊಂಡು ಮನುಷ್ಯರಾಗುವರು, ಆದುದರಿಂದ ಏನಾದರೂ ನಾವು ಮಾಡಲೇಬೇಕು. ಇರಲಿ, ಈಗ ನಾನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೆ— ಇವನು ಅದೇ ವೃತ್ತಾಂಜಯನೆಂದು ಯಾರು ಹೇಳಬಲ್ಲರು? ಆದರೆ, ಅವನು ನನ್ನನ್ನು ಬಹಳ ಆದರದಿಂದ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕುಳ್ಳಿರ ಹೇಳಿದ. ಬಿಲಾಸಿಯು ಕೆರೆಗೆ ನೀರನ್ನು ತರಲು ಕೋಗಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯು ಬಂದು ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದಳು. ಆಕೆಗೂ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಆಕೆಯು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಎನ್ನ ತೊಡಗಿದಳು “ನೀವು ನನ್ನನ್ನು ಉಳಿಸದೆ ಕೋಗಿದ್ದರೆ ಆ ದಿನ ರಾತ್ರಿ ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ಕೊಂದೇಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ನನಗಾಗಿಯೇ ನೀವೂ ಎಷ್ಟು ಏಟುಗಳನ್ನು ತಿಂದಿರಬಹುದೋ ಎನ್ನೊ.”

ಮಾತುಮಾತಿನಲ್ಲಿಯೇ ನಾನು ಅವರು ಮರುದಿನವೇ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದುಬಿಟ್ಟರೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡೆ. ಅವರು ಕ್ರಮೇಣ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಮನೆಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸುಖದಿಂದ ಇರುತ್ತಿರುವರು. ಸುಖದಿಂದ ಇರುವೆನೆಂದು ಅವರು ಹೇಳುವುದು ಅಗತ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲೇ ನಾನು ಅವರು ಸುಖದಿಂದ ಇರುವರೆಂದು ತಿಳಿದು ಕೊಂಡಿದ್ದೆ.

ಈ ದಿನವೆ ಅವರು ಹಾವನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ಎಲ್ಲಿಗೋ ಹೋಗಿ ಬೇಕಾಗಿರುವುದು, ಚಂಚಗಾರ ಮೊದಲೇ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿರುವರು. ಅವರು ಸಿದ್ಧರಾದ ಕೂಡಲೆ ನಾನು ಅವರ ಕೂಡ ಹೊರಡಲು ಸಿದ್ಧನಾದೆ ಅತ್ಯಂತ ಆನಂದದಿಂದ. ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೇ ಎರಡು ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಭಿರುಚಿ ಬಹಳ ಇರುವುದು— ಕಪ್ಪು ಹಾವನ್ನು ಹಿಡಿದು ವಾಲಿಸುವುದು ಒಂದು, ಮಂತ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ಇನ್ನೊಂದು.

ಮಂತ್ರ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಉಪಾಯವೇನೆಂಬುದು

ಇದುವರೆಗೆ ನಾನೆಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನ ಪಟ್ಟರೂ ನನಗೆ ತಿಳಿದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದ ಮೃತ್ಯುಂಜಯನನ್ನು ಗುರುವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವೆನೆಂಬ ಆಸೆಯಿಂದ ನನಗೆ ಹಿಡಿಸಲಾರದಷ್ಟು ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಅವನು ತನ್ನ ಹೆಸರಾದ ಮಾವನ ಶಿಷ್ಯ, ಆದ್ದರಿಂದ ದೊಡ್ಡ ಮಂತ್ರವಾದಿ. ನನ್ನ ಭಾಗ್ಯ ಇಷ್ಟು ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ತೆರೆದು ಬೆಳಗುವುದೆಂಬುದನ್ನು ಯಾರು ಅರಿತಿದ್ದರು?

ಆದರೆ ಕೆಲಸವು ಬಹಳ ಕಠಿನವಾದುದು, ಅದರಲ್ಲಿ ಗಂಡಾಂತರವೂ ಇರುವುದು. ಅದುದರಿಂದ ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ತಮ್ಮ ಕೂಡ ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ನಾನು ಮಾತ್ರ ಹಟ ಹಿಡಿದುಬಿಟ್ಟೆ. ನನ್ನನ್ನು ಒಂದು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮಂತ್ರವಾದಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವ ದಾರಿಯ ವಿನಾ ಮತ್ತಾವ ಉಪಾಯವೂ ಅವನಿಗೆ ಕಾಣದ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟೆ. ಮೃತ್ಯುಂಜಯ ನನ್ನ ತನ್ನ ಓಷ್ಠನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡ. ಬಳಿಕ ನನಗೆ ಹಾವು ಹಿಡಿಯುವ ಉಪಾಯವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟ, ಆ ನಂತರ ನನ್ನ ಮಣಿಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಔಷಧದ ತಾಯತವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಹಾವಾಡಿದನನ್ನಾಗಿಯೆ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟೆ !

ಮಂತ್ರ ಏನಿದ್ದಿತು, ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತಿರುವುದೇನು ? ಅದರ ಕೊನೆಯ ಭಾಗ ಮಾತ್ರ ನನಗೆ ನೆನಪಿರುವುದು—

“ ಓರೆ ಕೇವುಟ, ತೂ ಮನಸಾಕಾ ವಾಹನ, ಮನಸಾದೇವಿ ಮೇರಿ ಮಾ— ಉಲಟಪಲಟ ಪಾತಾಲ ಘೋಡ— ಧೋಂಡಾಕಾ ವಿಷ ತೂ ಲೇಲೆ, ತೇರಾ ವಿಷ ಧೋಂಡಾಕೊ ದೇ—ದೂಧರಾಜ, ಮಣಿರಾಜ ! ಕಿಸಕೀ ಆಜ್ಞಾಸೆ— ವಿಷಹರೀ ಕೀ ಆಜ್ಞಾಸೆ ! ”

ಇದರ ಅರ್ಥವೇನೆಂಬುದು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿದ ಋಷಿ ಇದ್ದರು— ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ಒಬ್ಬರಿಲ್ಲ ಒಬ್ಬರು ಇರಲೇಬೇಕು— ಆದರೆ ಅವರ ದರ್ಶನವು ಎಂದೂ ನನಗೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ.

ಕೊನೆಗೆ ಈ ಮಂತ್ರದ ಸತ್ಯ-ಅಸತ್ಯದ ಚರಮ ಮೀಮಾಂಸೆ ಆಗಿಹೋಯಿತು; ಆದರೆ ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಅದು ಆಗಿರಲಿಲ್ಲವೋ ಅಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ನಾನು ಹಾವು ಹಿಡಿಯುವುದರಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಹೆಸರು ಪಡೆದೆ. ಎಲ್ಲರೂ ಎನ್ನ ತೊಡಗಿದರು— “ಹೌದು, ನೈಡಾ ಗುಣೇ ಮನುಷ್ಯ. ಸಂನ್ಯಾಸಿ-ಯಾಗಿರುವಾಗ ಕಾಮಾಖ್ಯಾಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಸಿದ್ಧ ಪುರುಷನಾಗಿ ಬಂದಿರುವ.” ಇಷ್ಟು ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಹಾವಾಡಿದನಾದುದೆ ಕೃಪಾ ನನ್ನ ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಬೀಳಗೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ಈ ಬಗೆಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ನನಗೆ ಬಂದೊದಗಿತು.

ನನ್ನ ಸಿದ್ಧಿಯ ಮೇಲೆ ಇಬ್ಬರು ಮಾತ್ರ ವಿಶ್ವಾಸವಿಡಲಿಲ್ಲ. ಒಬ್ಬರು ನನ್ನ ಗುರುಗಳು— ಮೃತ್ಯುಂಜಯ. ಅವನು ಒಳಿತನ್ನೂ ಆಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ಕೆಡುಕನ್ನೂ ಆಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ನನ್ನ ವಿಷಯವಾಗಿ. ಆದರೆ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಬಿಲಾಸಿಯು ಮಾತ್ರ ನಸುನಗುತ್ತ ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದಳು “ಮಹಾರಾಜರೇ, ಇವು ಭಯಂಕರ ಪ್ರಾಣಿಗಳು, ಇವುಗಳನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಅಲ್ಲಾಡಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು, ಆಡಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು.” ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನಾನು ವಿಷದ ಹಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತ ಹಾವುಗಳ ಬಾಯಿಂದ ವಿಷವನ್ನು ತೆಗೆಯುವ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಲಕ್ಷ್ಯಗೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ನನಗೇನು ಆಗುವುದು ಎಂಬ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ, ಪರಿವೆಯಿಲ್ಲದೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ಅದರ ನೆನಪು ಬರುತ್ತಲೇ ಇಂದಿಗೂ ನನ್ನ ಮೈಮೇಲೆ ಮುಳ್ಳು ಬರುವುವು, ಶರೀರವು ನಡುಗತೊಡಗುವುದು.

ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನೋಡಿದರೆ ಹಾವು ಹಿಡಿಯುವುದು ಕಠಿನ ಕೆಲಸವಲ್ಲ ಮತ್ತು ಹಿಡಿದ ಹಾವನ್ನು ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ದಿನ ಗಡಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಟ್ಟು ಬಳಿಕ— ಅದರ ವಿಷದ ಹಲ್ಲುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದಿರಲಿ, ತೆಗೆಯದೆ ಇರಲಿ— ಅದು ಕಚ್ಚಲು ಬಯಸುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಹಡೆಯೆತ್ತಿ ಕಡಿಯುವ ಘರಸು ಮಾಡುವುದು, ಹೆದರಿಸುವುದು, ಆದರೆ ಕಡಿಯುವುದಿಲ್ಲ.

ಆಗಾಗ್ಗೆ ನಾವಿಬ್ಬರು ಗುರುಶಿಷ್ಯರ ಕೂಡ ಬಿಲಾಸಿಯು ಚರ್ಚೆ ಮಾಡುತ್ತ ಇದ್ದಳು. ಹಾವಾಡಿಗರಿಗೆ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಲಾಭದಾಯಕ

ಉದ್ಯೋಗವೆಂದರೆ ವನಸ್ಪತಿ ಮತ್ತು ಬೇರುಗಳನ್ನು ಮಾರುವುದು. ಎಂತಹ ಬೇರು? ಅವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲೇ ಹಾವುಗಳು ಓಡಿ ಹೋಗಿರಬೇಕು. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ಒಂದು ಸಾಧಾರಣವಾದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದು. ಯಾವ ಹಾವಿಗೆ ಬೇರನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಓಡಿಸಬೇಕಾಗಿರುವುದೋ ಅದರ ಬಾಯಿಗೆ ಮೊದಲು ಕಬ್ಬಿಣದ ಸಳಿಯನ್ನು ಕಾಸಿ ಬರಗುಡಿ ಕೊಟ್ಟು ಬಿಡಬೇಕು; ಆ ಮೇಲೆ ನೀವು ಅದಕ್ಕೆ ಬೇರನ್ನು ತೋರಿಸಿರಿ ಇಲ್ಲವೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಕಬ್ಬಿಣದ ಸಳಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿರಿ, ಅದು ತನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಓಡಿಯೇ ಹೋಗಬೇಕಾಗುವುದು. ಈ ಕೆಲಸದ ಬಗ್ಗೆ ವಿರೋಧವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವಳು ಬಿಲಾಸಿ. ಆಕೆಯು ಈ ಕೆಲಸದ ಮಹಾ ವಿರೋಧಿ. ಆಕೆಯು ಮೃತ್ಯುಂಜಯನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಳು “ನೋಡಿರಿ, ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಮೋಸ ಮಾಡಬಾರದು.”

ಮೃತ್ಯುಂಜಯ ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದ “ಎಲ್ಲರೂ ಮಾಡುವರು, ಇದರಲ್ಲಿ ತಪ್ಪೇನು? ದೋಷವೇನು?”

“ಎಲ್ಲರೂ ಮಾಡಲಿ ಬಿಡಲಿ. ನಾವು ಮಾತ್ರ ಮಾಡಬಾರದು. ಊಟ-ಊಡಿಗೆಗಾಗಿ ನಮಗೇನೂ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲ. ನಾವೇಕೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಜನರಿಗೆ ಮೋಸ ಮಾಡಬೇಕು?” ಎಂದು ಬಿಲಾಸಿಯು ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಸಂಗತಿಯನ್ನು ನಾನು ನೋಡಿದ್ದೆ—ಹಾವು ಹಿಡಿಯಲು ಚಂಚಕಾರ ಕೊಡಲು ಯಾರಾದರೂ ಬಂದರೆ, ಬಿಲಾಸಿಯು ನಾನಾ ಬಗೆಯ ವಿಘ್ನಗಳನ್ನು ನಡುವೆ ತರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು—ಇವೂತ್ತು ಶನಿವಾರ, ಇವೂತ್ತು ಸುಂಗಳವಾರ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಹೀಗೆಯೇ ತಿಥಿ ನಕ್ಷತ್ರ ಮೊದಲಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ವಿಘ್ನಗಳನ್ನು ತರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಮೃತ್ಯುಂಜಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇರದಿದ್ದರೆ ತೀರಿತು, ಬಂದವರನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ತಿರುಗಿ ಕಳಿಸಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಮೃತ್ಯುಂಜಯ ಇದ್ದಾಗ ಮಾತ್ರ ಆಕೆಯಿಂದ ಆಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ

ಮೃತ್ಯುಂಜಯ ರೂಪಾಯಿಯ ಮೋಹವನ್ನು ಪ್ರಜಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಅಸಮರ್ಥನಾಗುತ್ತಿದ್ದ. ನನಗಂತೂ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಚಟವಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಿತು. ನಾನಾ ರೀತಿಯಾಗಿ ಅವನನ್ನು ಹುರುಪುಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ. ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಇದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಗೆಯ ತಮಾಷೆ ಇದೆಯೆಂದು ನನಗೆ ಎನಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು, ಅಂಜಿಕೆ! ಇರುವುದೆಂದು ಎನಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ವಾವಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ದಿನ ನಾನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ದಂಡವನ್ನು ತೆತ್ತ ಬೇಕಾಯಿತು.

ಆ ದಿನ ಊರಿಂದ ಒಂದುವರೆ ಹರದಾರಿ ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಗೌಳಿಯ ಮನೆಗೆ ಹಾವು ಹಿಡಿಯಲು ಕೋಗಿದ್ದೆವು. ಬಿಲಾಸಿಯ ಯಾವಾಗಲೂ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದಳು; ಈ ದಿನವೂ ಇದ್ದಳು. ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಹುಡುಕತೊಡಗಿದೆ. ಒಂದು ಕಡೆಗೆ ಒಂದು ಪೋರಿನ ಚಿಕ್ಕ ಕಾಣಿಸಿತು. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಬಿಲಾಸಿ ಎಷ್ಟಾದರೂ ಹಾವಾಡಿಗನ ಮಗಳಲ್ಲವೆ? ಆಕೆಯು ಬಾಗಿ ಕೆಲವು ಕಾಗದದ ಕೆಲವು ಚೂರುಗಳನ್ನು ಆರಿಸುತ್ತ ನನಗೆ ಹೇಳಿದಳು “ಮಹಾರಾಜರೆ, ಸ್ವಲ್ಪ ಹುಷಾರಿಯಿಂದ ಅಗೆಯಿರಿ. ಹಾವು ಒಂದೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ, ಜೋಡಿ ಇರುವುದು, ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಹಾವುಗಳೂ ಇರಬಹುದು ಎಂದು ತೋರುವುದು.”

ಮೃತ್ಯುಂಜಯನೆಂದ “ಇವರು ಒಂದೇ ಹಾವು ಬಂದು ಇದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುವುದು, ಒಂದನ್ನೇ ನೋಡಿದ್ದೇವೆ ಎಂದು ಹೇಳುವರು.”

ಬಿಲಾಸಿಯ ಕಾಗದವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ “ನೋಡುವುದಿಲ್ಲವೆ? ಅವು ಇಲ್ಲಿ ಇರಲು ಸ್ಥಳವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವುವು.” ಎಂದಳು.

“ಕಾಗದದ ಚೂರುಗಳನ್ನು ಇಲಿಗಳೂ ತರಬಲ್ಲವಲ್ಲ?”

“ಇದೂ ಸಂಭವವಿರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಎರಡಂತೂ ಹಾವುಗಳು ಇದ್ದೇ ಇವೆಯೆಂದು ನಾನು ಹೇಳುವೆ.”

ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಬಿಲಾಸಿಯ ಮಾತು ಸತ್ಯವಿದ್ದಿತು. ಅತ್ಯಂತ ಮನೋಹರವಾಗಿ ಆ ಮಾತು ಸತ್ಯವಾಗಿ ಹೊರಬಿದ್ದಿತು. ಹತ್ತು-

ಹನ್ನೆರಡು ನಿಮಿಷದಲ್ಲಿಯೆ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ 'ಖರೀಶ್-ಗೋಮುರಾ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಕಾಳಸರ್ಪವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಮೃತ್ಯುಂಜಯ ನನ್ನ ಕೈಗೆ ಕೊಟ್ಟ. ಅದನ್ನು ನಾನು ನಮ್ಮ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಮುಚ್ಚಿಟ್ಟು ಬರುವಷ್ಟು ರೊಳಗೆ ಮೃತ್ಯುಂಜಯ 'ಹಾಯ್' ಎಂದು ಉಸಿರು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಗೆ ಬಂದು ನಿಂತ. ಅವನ ಅಂಗೈಯ ಹಿಂಬದಿಯಿಂದ ಒಂದೇ ಸವನೆ ರಕ್ತವು ಸುರಿಯುತ್ತಿದ್ದಿತು.

ಮೊದಲು ಎಲ್ಲರೂ ಕಿಂಕರ್ತವ್ಯ ವಿಮೂಢರಾಗಿ ನಿಂತೆವು. ಕಾರಣ ವೇನಂದರೆ, ಸರ್ಪವನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ಹೋದಾಗ ಅದು ವ್ಯಾಕುಲವಾಗಿ ಓಡಿ ಹೋಗಲು ಯತ್ನಿಸದೆ ಹೋರಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದುಕೊಂಡು ಕಚ್ಚುವುದು ಎಂಬ ಕಲ್ಪನಾತೀತ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಇದೇ ಮೊದಲು ನಾನು ನೋಡಿದ್ದು. ಮರುಕ್ಷಣವೇ ಬಿಲಾಸಿಯು ಚೀರುತ್ತ ಓಡಿಹಳು ಮತ್ತು ತನ್ನ ಸೆರಗನ್ನು ಹರಿದು ಅದರಿಂದ ಅವನ ಕೈಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದಳು. ತನ್ನ ಜೊತೆಗೆ ಎಷ್ಟು ವನಸ್ಪತಿ ಮತ್ತು ಬೇರುಗಳನ್ನು ತಂದಿದ್ದಳೋ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿನ್ನುಲು ಕೊಟ್ಟಳು. ಮೃತ್ಯುಂಜಯನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಅವನ ತಾಯತವಂತೂ ಇದ್ದೇ ಇದ್ದಿತು. ನಾನು ನನ್ನ ತಾಯತವನ್ನೂ ಬಿಚ್ಚಿ ಅವನ ಕೈಗೆ ಕಟ್ಟಿದೆನು. ಇನ್ನು ಅವನ ಮೈಗೆ ವಿಷವೇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಎಂದು ಬಗೆದಿದ್ದೆವು. ನಾನು ಆ 'ವಿಷಹರೀ ಆಜ್ಞೆ'ಯ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಒಂದೇ ಸವನೆ ವರಿಸತೊಡಗಿದೆನು. ಸುತ್ತಲೂ ಜನಸಂದಣಿ ನೆರೆಯಿತು. ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿದ್ದ ಗುಣೀ ಜನರಿಗೆ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೊಡಲು ಜನರನ್ನು ಓಡಿಸಲಾಯಿತು. ಬಿಲಾಸಿಯ ತಂದೆಗೂ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಕಳಿಸಲಾಯಿತು.

ನಾನು ಎಡೆಬಿಡದೆ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಪರಿಸತೊಡಗಿದ್ದೆನು. ಆದರೆ ಅದರ ಪರಿಣಾಮವೇನೂ ಆಗದಿದ್ದುದು ಕಾಣಿಸಿತು, ಆದಾಗ್ಯೂ ಮಂತ್ರೋಚ್ಚಾರಣೆಯು ಸಾಗಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ, ಹದಿನೈದು ಇಪ್ಪತ್ತು ನಿಮಿಷಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಮೃತ್ಯುಂಜಯ ಒಮ್ಮೆ ವಮನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮೂಗಿನ ದನಿಯಿಂದ ಮಾತಾಡತೊಡಗಿದ ಕೂಡಲೆ ಬಿಲಾಸಿಯು

ಒಮ್ಮೆಗೇ 'ಧಡಂ' ಎಂದು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಬಿಟ್ಟಳು. ನಾನೂ ನನ್ನ ಮಂತ್ರದ ಶಕ್ತಿಯು ಇನ್ನು ನಿರುವಯೋಗಿಯಾದುದು ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡೆ.

ಸರ್ವವದಲ್ಲಿದ್ದ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಜನ ಹೆಸರಾದ ಹಾವಾಡಿಗರೂ ಬಂದರು. ನಾವು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿಯೂ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಯೂ ಮುಸತ್ತುಮೂರು ಕೋಟಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸತೊಡಗಿದೆವು. ಆದರೆ ವಿಷವು ಯಾರ ಕೃಪೆಯಿಂದಲೂ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದಲೂ ಇಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ರೋಗಿಯ ಸ್ಥಿತಿಯು ಕೆಡುತ್ತ ಸಾಗಿತು. ಬಳಿಕ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಜನ ಹಾವಾಡಿಗರು ವಿಷವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಹೇಯವಾದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬಯ್ಯತೊಡಗಿದರು. ವಿಷಕ್ಕೆ ಕಿವಿಗಳು ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ಅದು ರೋಗಿಯನ್ನಷ್ಟೇ ಏಕ ದೇವನನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟು ಓಡಿ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಯಾರಿಂದಲೂ ಏನನ್ನೂ ಮಾಡಲಿಕ್ಕಾಗಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೆ ಅರ್ಧ ಗಂಟೆಯ ಕಾಲವು ಕಳೆದ ಬಳಿಕ ರೋಗಿಯು ತನ್ನ ತಂದೆಯಿಂದ ತಾಯಿಯಿಂದ ಇಡಲ್ಪಟ್ಟ ಮೃತ್ಯುಂಜಯ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನೂ, ತನ್ನ ಮಾವನು ಕೂಟ್ಟ ಮಂತ್ರೋಪದೇಶ ಮತ್ತು ಔಷಧಿಗಳನ್ನೂ ಮಿಥ್ಯೆಯೆಂದು ಸವಮಾಣ ಸಿದ್ಧ ಮಾಡಿ ತೋರಿಸಿ ಇಹಲೋಕದ ಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿದನು. ಬಿಲಾಸಿಯು ತನ್ನ ವಸಿಯ ತಲೆಯನ್ನು ತನ್ನ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟು ಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿದ್ದಳು ಕಲ್ಲಿನ ಮೂರುತಿಯಂತೆ.

ಹೋಗಲಿ ಬಿಡಿರಿ, ಬಿಲಾಸಿಯು ದುಃಖದ ಕತೆಯನ್ನು ಇನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸುವ ಇಚ್ಛೆ ನನಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇಷ್ಟೇ ಹೇಳಿ ನಾನು ಮುಗಿಸಬೇಕೆಂದಿರುವೆ— ಏಳು ದಿನಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ದಿನ ಬದುಕಿರುವುದು ಆಕೆಗೆ ಸಹ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯು ಒಂದು ದಿನ ನನಗೆ ಕೇವಲ ಇಷ್ಟೇ ಹೇಳಿದ್ದಳು “ಮಹಾರಾಜರೇ, ನನ್ನಾಣಿಯಾಗಿದೆ, ಇನ್ನು ನೀವು ಇನ್ನೊಂದಿಗೂ ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಬೇಡಿರಿ.”

ನಾನು ನನ್ನ ತಾಯತ ಮತ್ತು ಕವಚಕ್ಕೆ ಮೃತ್ಯುಂಜಯನ ಸಂಗಡ ಮಣ್ಣು ಕೊಟ್ಟುಬಿಟ್ಟಿದ್ದೆ. ಕೇವಲ 'ವಿಷಹರಿಯ ಅಜ್ಜಿ'

ಒಂದು ಮಾತ್ರ ಉಳಿದಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಆ ಆಜ್ಞೆಯು ಯಾವ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನ ಆಜ್ಞೆಯೂ ಅಲ್ಲ ಮತ್ತು ಸರ್ಪದ ವಿಷವು ಹಿಂದುಸ್ತಾನೀ ಜನರ ವಿಷವಲ್ಲ— ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ನಾನೂ ಅರಿತುಕೊಂಡಿದ್ದೆ.

ಒಂದು ದಿನ ಕೇಳಿದೆ— ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಿಷದ ಕೊರತೆಯೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ— ಬಿಲಾಸಿಯು ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವಳು ಮತ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಅವಳು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಿರುವಳು. ಆದರೆ ಅವಳು ಎಲ್ಲಿಗೇ ಹೋಗಿರಲಿ, ಆದರೆ ನನ್ನದೂ ಹೋಗುವ ಸಮಯವು ಬಂದಾಗ ನಾನು ಅಂತಹದೇ ಒಂದು ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವೆನೆಂಬ ಗೊತ್ತುವಳಿಯನ್ನು ಯಮರಾಯನ ಮುಂದೆ ಇಡಲು ಹಿಂದು— ಮುಂದು ನೋಡುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳುವೆ.

ಕಕ್ಕಂದಿರು ಇಡೀ ತೋಟದ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಅತ್ಯಂತ ಜ್ಞಾನಿಗಳಂತೆ ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆಗೆ ಹೇಳುತ್ತ ತಿರುಗಾಡತೊಡಗಿದರು “ ಇಂತಹ ಅಪಘಾತದಿಂದ ಮೃತ್ಯುಂಜಯನ ಮೃತ್ಯುವು ಆಗದಿದ್ದರೆ ಇನ್ನಾರದಾಗಬೇಕು? ಗಂಡುನು ಅಂತಹದೊಂದು ಕೆಲಸವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇಕಾದುದನ್ನು ಮಾಡಲಿ, ಅದರಿಂದ ಯಾವ ಕೆಡಕೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ! ಬಹಳವಾದರೆ ನಿಂದೆಯಾಗುವುದು ಅಷ್ಟೆ. ಆದರೆ, ಆಕೆಯ ಕೈಯಿಂದ ಅನ್ನವನ್ನು ಉಂಡು ಏಕೆ ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡನೋ? ತಾನಷ್ಟೇ ಸಾಯಲಿಲ್ಲ, ನನ್ನ ತಲೆಯನ್ನೂ ತಗ್ಗಿಸಿ ಹೋದ. ದಾಹಕರ್ಮ ಮಾಡುವವರಿಲ್ಲ, ತಿಲತರ್ಪಣ ಬಿಡುವವರೂ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಶ್ರಾದ್ಧ—ಶಾಂತಿ ಏನೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ”

ಊರಿನವರು ಒಂದೇ ದಿನಿಯಿಂದ ಎನ್ನತೊಡಗಿದರು “ ಇದರಲ್ಲಿ ಏನು ಸಂದೇಹ! ಅನ್ನ—ಪಾಪ! ಇದಕ್ಕೇನಾದರೂ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವಿರುವುದೇನು! ”

ಬಿಲಾಸಿಯ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಯೂ ಎಷ್ಟೋ ಜನರಿಗೆ ಪರಿಹಾಸ್ಯದ ವಿಷಯವಾಗಿಹೋಯಿತು. ನಾನು ಯೋಚಿಸುವೆ— ಇಬ್ಬರೂ ಆ ಅಪ-ರಾಧವನ್ನು ಮಾಡಿರಬಹುದು.— ಆದರೆ, ಮೃತ್ಯುಂಜಯ ಹಳ್ಳಿಯ

ಹುಡುಗನೇ ಆಗಿದ್ದ; ಹಳ್ಳಿಯ ಜಲವಾಯುವಿನಿಂದಲೇ ಇಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ನಾಗಿದ್ದ. ಆದಾಗ್ಯೂ ಯಾವ ವಸ್ತುವು ಅವನನ್ನು ಈ ದುಃಸಾಹಸದ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಪ್ರವೃತ್ತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿತು ಎಂಬುದನ್ನು ಯಾರೂ ಕಣ್ಣೆರೆದು ನೋಡಲೇ ಇಲ್ಲ !

ನನಗೆ ಹೀಗೆ ಎನಿಸುವುದು— ಯಾವ ದೇಶದ ನರನಾರಿಯರಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಹೃದಯವನ್ನು ಗೆದ್ದು ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ವದ ತಿಯು ಇಲ್ಲವೋ— ಆದರೆ ನಿಂದೆಯ ವಸ್ತುವಾಗಿದೆಯೋ, ಯಾವ ದೇಶದ ನರನಾರಿಯರು ಆಸೆಯ ಸೌಭಾಗ್ಯ, ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯ ಭಯಂಕರ ಆನಂದ ದಿಂದ ಚಿರಕಾಲ ವಂಚಿತರಾಗಿರುವರೋ, ಯಾರಿಗೆ ವಿಜಯದ ಬಗ್ಗೆ ಗರ್ವ ಮತ್ತು ಪರಾಜಯದ ಬಗ್ಗೆ ವೃಥೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೊಂದ ನ್ನಾದರೂ ತಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸುವಷ್ಟು ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲವೋ, ಯಾರಿಗೆ ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದುದಕ್ಕಾಗಿ ದುಃಖ ಮತ್ತು ತಪ್ಪು ಮಾಡದೆ ಇದ್ದುದಕ್ಕಾಗಿ ಆತ್ಮಾನಂದ ಪಡುವುದು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲವೋ, ಯಾರ ವ್ರಾಚೀನ ಮತ್ತು ಬಹುದರ್ಶಿ ವಿಜ್ಞಾನ ಸಮಾಜವು ಅತ್ಯಂತ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ದೇಶದ ಜನರನ್ನು ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಹಂಗಾಮುಗಳಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿ ಇಡ ಜೀವಮಾನವೆಲ್ಲ ಒಳ್ಳೆಯ ಮನುಷ್ಯನಾಗಿ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿ ದೆಯೋ ಮತ್ತು ಇದರಿಂದಾಗಿ ವಿವಾಹವು ಕೇವಲ ಒಂದು ಕಂಟ್ರಾಕ್ಟ್ (Contract) ಆಗಿರುವುದೋ ಹಾಗೂ ವೈದಿಕ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಗಟ್ಟಿಯಾದ ವುರಾವೆ— ಡಾಕ್ಯುಮೆಂಟಿ (Document) ಆಗಿರುವುದೋ ಆ ದೇಶದ ಜನರಿಗೆ ಮೃತ್ಯುಂಜಯನ ಅನ್ನಪಾಪದ ಕಾರಣವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ. ಬಿಲಾಸಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಪರಿಹಾಸ ಮಾಡಿದವರೆಲ್ಲರೂ ಸಭ್ಯಗೃಹಸ್ಥರು; ಗೃಹಿಣಿಯರು. ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಅಕ್ಷಯವಾದ ಸತಿ-ಲೋಕವು ಸಿಗುವುದೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆ; ಆದರೆ ಆ ಹಾವಾಡಿಗನ ಮಗಳು ಒಬ್ಬ ಪೀಡಿತ ಮತ್ತು ಹಾಸುಗೆ ಹಿಡಿದ ರೋಗಿಯನ್ನು ಇನಿತು ಇನಿತಾಗಿ ಗೆಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದಾಗಿನ ಗೌರವವನ್ನು ಇಂದಿನ ವರೆಗೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ತಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿಂದ ನೋಡಿಲ್ಲ. ಮೃತ್ಯುಂಜಯ ಬಹಳ ತುಚ್ಛ

ಮನುಷ್ಯನಾಗಿರಬಹುದು; ಆದರೆ ಅವನ ಹೃದಯವನ್ನು ಗೆದ್ದು ಅದರ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕೂಡಿಸುವುದರಿಂದ ಆಗುವ ಆನಂದವು ತುಚ್ಛವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ, ಆಕೆಯ ಈ ಆನಂದದ ಸಂಸತ್ತು ಸಾಮಾನ್ಯ ವಾದುದಿರಲಿಲ್ಲ !

ಈ ದೇಶದ ಜನರಿಗೆ ಇದನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಕಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ನಾನು ಭೂದೇವ ಮುಕರ್ಜಿ ಅವರ 'ವಾರಿವಾರಿಕ ನಿಬಂಧ' ಗಳಿಗೂ ದೋಷವನ್ನು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಧಿ-ವಿಧಾನಗಳ ನಿಂದೆಯನ್ನೂ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ ನಾನು ಮಾಡಿದರೆ, ನನಗೆ ಅವರು ಉತ್ತರರೂಪವಾಗಿ ಹೇಳುವರು— “ ಈ ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜವು ತನ್ನ ವಿಧಿ-ವಿಧಾನಗಳ ಬಲದಿಂದಲೇ ಇಷ್ಟು ಶತಮಾನಗಳ ವರೆಗೆ, ಅದರ ಮೇಲೆ ಭಯಂಕರವಾದ ದಾಳಿಗಳಾದರೂ ಇನ್ನೂ ವರೆಗೆ ಜೀವಿಸಿರುವುದು. ” ಹೀಗೆನ್ನುವವರ ವ್ರತಿಯಾಗಿಯೂ ನಾನು ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುವೆ. ಆದರೆ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವಾಗಿ “ ಜೀವಿಸಿ ಇರುವುದಷ್ಟೇ ಅಂತಿಮ ಧೈಯ ” ಎಂದು ನಾನೆಂದಿಗೂ ಹೇಳಲಾರೆ. ಮಹಾಕಾಯದ ಆನೆಗಳು ಕೂಡ ಮಾಯವಾಗಿ ಹೋಗಿರು ವುವು, ಚಿಕ್ಕಚಿಕ್ಕ ಜಿಟ್ಟಿ ಮೊದಲಾದುವುಗಳು ಜೀವಿಸಿರುವುವು. ನಾನು ಕೇವಲ ಇಷ್ಟೇ ಹೇಳುವೆ “ ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯರ ಮುದ್ದು ಮಕ್ಕಳಂತೆ ಹಗಲು-ರಾತ್ರಿ ತಮ್ಮ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೇ, ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳು ವುದರಿಂದ ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜವು ಚೆನ್ನಾಗಿರುವುದೇನೊ ನಿಜ, — ಆದರೆ ಅವನ್ನು ಜಿಟ್ಟಿಗಳಂತೆ ಬದುಕಿಸಿ ಇಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಒಂದು ವೇಳೆ ಅವನ್ನು ತೊಡೆಯಮೇಲಿಂದ ಇಳಿಸಿ, ಅನ್ಯರ ಮಕ್ಕಳಂತೆ ಅದಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕೈದು ಹೆಜ್ಜೆ ನಡೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಪಾಪವನ್ನು ಮಾಡಿದಂತಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ”

ಪ್ರತಿಭಾಗ್ರಂಥಮಾಲಾ, ಧಾರವಾಡ.

ಆರಂಭ ೨೫ — ೩ — ೪೪ (ಯುಗಾದಿಪ್ರತಿಪದಿ)

ಯುಗಾದಿಯಿಂದ ಯುಗಾದಿಯವರೆಗೆ ಎಂಟು ಪುಸ್ತಕಗಳು

ವಾರ್ಷಿಕ ಚಂದಾ ೮ ರೂ. ಮಾತ್ರ

(ರಜಿಸ್ಟರ್ ನೆಚ್ಚುಸೇರಿ ೯ ರೂ.)

ಪುಸ್ತಕಗಳು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಮುಟ್ಟಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ ರಜಿಸ್ಟರ್ ಮೂಲಕವೇ ತರಿಸಿ!

ಪ್ರಕಟವಾದ ಗ್ರಂಥಗಳು

೧ ಘಾಟಿಸುುದುಕ ಮತ್ತು ಇತರ ಕತೆಗಳು (ದೇವುಡು) ೧-೮-೦

೨ ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿ (ಶರತ್ ಬಾಬು) ಶ್ರೀ. ಗುರುನಾಥ ಜೋಶಿ ೧-೮-೦

ಮುಂಬರುವ ಹೊತ್ತಿಗೆಗಳು

ಜೊತೆಗಾತಿ — ಶ್ರೀ. ಕಟ್ಟಮನಿಯವರಿಂದ (ಕಾದಂಬರಿ) ೧-೮-೦

ಹೆತ್ತಳಾತಾಯಿ — ಶ್ರೀ. ಕೋ. ಬಿ. ಕುರಂತ (ಕಾದಂಬರಿ)

ಶ್ರೀ ಶಿಡ್ಲನಹಳ್ಳಿ ಕೃಷ್ಣಶರ್ಮರ ಸುಂದರ ಕಾದಂಬರಿ

ಶ್ರೀ. ಅನಂದಕಂದರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾದಂಬರಿ

ಪ್ರೊ. ನಾ. ಸಿ. ಫಡಕೆ ಎಂ. ಎ. ಅವರ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಕಾದಂಬರಿ.

ಇತ್ಯಾದಿ — — — ಇತ್ಯಾದಿ — —

ವಾರ್ಷಿಕ ಪ್ರವೇಶ ನಿಧಿ ೧ ರೂ. ಕಳಿಸಿಯೂ ಚಂದಾದಾರರ ಅಗಬಹುದು. ಇಂಥವರಿಗೆ ಪ್ರತಿ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು (ವಿ. ಪಿ. ನೆಚ್ಚು ಸೇರಿ) ೧-೪-೦ ಗೆ ವಿ. ಪಿ. ಮಾಡಲಾಗುವುದು.